

REGIONALNA DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH
WE WROCŁAWIU

PLAN URZĄDZENIA LASU

DLA NADLEŚNICTWA WAŁBRZYCH

na okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2028 r.

PROGRAM OCHRONY PRZYRODY

PROGRAM OPRACOWANO W BIURZE URZĄDZANIA LASU I GEODEZJI
LEŚNEJ ODDZIAŁ W BRZEGU

Program zaktualizował zespół pod kierunkiem:

.....
dr Dariusz Rosiński

sekretariat@brzeg.buligl.pl
www.brzeg.buligl.pl

Sprawdził:

Zastępca Dyrektora Oddziału

.....
mgr inż. Marek Matyjaszczyk

Akceptuje:

Dyrektor Oddziału

.....
mgr inż. Janusz Bańkowski

BRZEG 2019

Projekt Planu Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na okres od 01.01.2019 do 31.12.2028 opracowano na podstawie Umowy nr 13/2017 z dnia 10 maja 2017 roku (Nr postęp.: DZ.270.1.2017) zawartej pomiędzy Skarbem Państwa – Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe Regionalną Dyрекcją Lasów Państwowych we Wrocławiu z siedzibą przy ul. Grunwaldzkiej 90, 50-357 Wrocław a Przedsiębiorstwem Państwowym Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w Sękocinie Starym Oddział w Brzegu z siedzibą w Brzegu , ul. Piastowska 9, 49-300 Brzeg

Kierownik projektu: dr Dariusz Rosiński

Zespół: dr Anna Wójcicka-Rosińska, mgr inż. Katarzyna Drozd,
mgr inż. Urszula Franczak

Fotografie: Mateusz Franczak, Jarosław Wierzbicki, Piotr Migoń, Tomasz Maltz,
Michał Śliwiński, Anna Grochowska, Krzysztof Spatek, Wiesław
Fałtynowicz

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	13
II. ZAKRES I CELE PROGRAMU.....	14
II.1. Podstawa prawna programu.....	14
II.2. Cele programu i jego zakres	17
II.3. Materiały źródłowe	18
III. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA NADLEŚNICTWA	21
III.1. Położenie.....	21
III.1.1. Usytuowanie w strukturach Lasów Państwowych.....	21
III.1.2. Położenie według podziału administracyjnego kraju.....	22
III.1.3. Położenie w przestrzeni przyrodniczo-leśnej kraju.....	23
III.2. Klimat	31
III.3. Warunki hydrologiczne	34
IV. FORMY OCHRONY PRZYRODY	38
IV.1. Rezerваты przyrody	38
IV.1.1. Istniejące rezerваты przyrody	39
IV.1.2. Proponowane rezerваты przyrody.....	44
IV.2. Parki krajobrazowe.....	49
IV.2.1. Istniejące parki krajobrazowe	51
IV.3. Obszary chronionego krajobrazu	66
IV.3.1. Istniejące obszary chronionego krajobrazu	67
IV.3.2. Proponowane obszary chronionego krajobrazu	74
IV.4. Obszary Natura 2000.....	76
IV.4.1. Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty	78
IV.4.1.1. OZW Dobromierz PLH020034	78
IV.4.1.2. OZW Góry Kamienne PLH020038.....	86
IV.4.1.3. OZW Masyw Chełmca PLH020057	99
IV.4.1.4. OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071	108
IV.4.1.5. OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	124
IV.4.2. Obszary Specjalnej Ochrony.....	133
IV.4.2.1. OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010.....	133
IV.5. Pomniki przyrody	169
IV.5.1. Istniejące pomniki przyrody	170
IV.5.2. Proponowane pomniki przyrody.....	196
IV.6. Stanowiska dokumentacyjne	200
IV.6.1. Proponowane stanowiska dokumentacyjne.....	200
IV.7. Użytki ekologiczne.....	206
IV.7.1. Proponowane użytki ekologiczne	206
IV.8. Ochrona gatunkowa.....	222
IV.8.1. Ochrona gatunkowa roślin.....	222
IV.8.1.1. Przegląd cennych gatunków roślin na gruntach w zarządzie nadleśnictwa.....	225
IV.8.1.2. Pozostałe cenne gatunki roślin.....	228
IV.8.2. Ochrona gatunkowa grzybów	228
IV.8.2.1. Przegląd cennych gatunków grzybów na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	229

IV.8.2.2.	Pozostałe cenne gatunki grzybów	230
IV.8.3.	Ochrona gatunkowa zwierząt	230
IV.8.3.1.	Ssaki.....	231
IV.8.3.2.	Ptaki.....	232
IV.8.3.3.	Ryby i smoczkouste	235
IV.8.3.4.	Płazy i gady	236
IV.8.3.5.	Bezkręgowce	236
IV.8.3.6.	Państwowy monitoring gatunków zwierząt.....	237
V.	WALORY PRZYRODNICZO–LEŚNE.....	239
V.1.	Siedliska przyrodnicze	239
V.1.1.	Charakterystyka siedlisk leśnych.....	241
V.1.2.	Charakterystyka siedlisk nieleśnych.....	254
V.1.3.	Państwowy monitoring siedlisk przyrodniczych	260
V.2.	Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych oraz tereny w obrębie otulin obszarowych form ochrony przyrody	267
V.3.	Zadrzewienia i zakrzaczenia na terenach zarządzanych przez nadleśnictwo	273
V.4.	Ważniejsze obiekty i miejsca o wartości historycznej i kulturowej	274
V.5.	Charakterystyka drzewostanów w aspekcie typologii urządzeniowej.....	280
V.5.1.	Siedliskowe typy lasu	280
V.5.2.	Bogactwo gatunkowe i struktura pionowa drzewostanów	281
V.5.3.	Pochodzenie drzewostanów	283
V.5.4.	Zgodność składu gatunkowego z siedliskiem.....	285
V.6.	Formy degeneracji ekosystemów leśnych	288
V.6.1.	Borowacenie	288
V.6.2.	Neofityzacja.....	289
V.6.3.	Monotypizacja.....	290
V.6.4.	Juwenalizacja.....	291
VI.	ZAGROŻENIA.....	292
VI.1.	Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego.....	292
VI.2.	Strefy zagrożenia przemysłowego	294
VI.3.	Stan i kształtowanie się stosunków wodnych	295
VI.3.1.	Stan czystości wód powierzchniowych i podziemnych.....	295
VI.3.2.	Stan gospodarki wodno-ściekowej na terenie gmin.....	300
VI.4.	Gospodarka odpadami na terenie gmin	300
VI.5.	Poziom zanieczyszczeń gleb	301
VI.6.	Planowane przedsięwzięcia zabezpieczające lasy przed negatywnym oddziaływaniem przyszłych inwestycji	304
VI.7.	Zagrożenia biotyczne.....	305
VI.7.1.	Choroby grzybowe	305
VI.7.2.	Szkodniki owadzie	305
VI.7.3.	Szkody powodowane przez zwierzynę płową.....	306
VI.8.	Zagrożenia abiotyczne.....	306
VI.8.1.	Pożary.....	306
VI.8.2.	Czynniki klimatyczne	308
VI.8.2.1.	Wiatr.....	308

VI.8.2.2.	Wyładowania atmosferyczne	309
VI.8.2.3.	Opady i osady atmosferyczne	309
VI.8.2.4.	Zakłócenia stosunków wodnych	309
VI.8.3.	Czynniki antropogeniczne	309
VII.	PLAN DZIAŁAŃ - ZESTAWIENIE PRAC OBJĘTYCH PROGRAMEM	
	OCHRONY PRZYRODY	311
VII.1.	Kształtowanie stosunków wodnych	311
VII.2.	Kształtowanie strefy ekotonowej.....	312
VII.3.	Kształtowanie granicy rolno-leśnej	313
VII.4.	Ochrona różnorodności biologicznej	314
VII.4.1.	Ochrona fauny kręgowców – zalecenia	314
VII.4.2.	Ochrona fauny bezkręgowców – zalecenia.....	316
VII.4.3.	Ochrona cennych roślin naczyniowych – zalecenia	317
VII.4.4.	Ochrona siedlisk hydrogenicznych – zalecenia	318
VII.5.	Wytyczne w sprawie poprawy stanu środowiska przyrodniczego w trakcie wykonywania prac leśnych	319
VII.6.	Przewidywane rozwiązania mające na celu ograniczanie negatywnych oddziaływań pul na środowisko	319
VII.6.1.	Rozwiązania alternatywne do rozwiązań zastosowanych w projekcie pul.....	320
VII.6.2.	Wnioski końcowe prognozy oddziaływania na środowisko planu urządzenia lasu ..	324
VIII.	LITERATURA.....	325
IX.	ZAŁĄCZNIKI.....	327

SPIS TABEL

Tab. 1.	Szczegółowy podział Nadleśnictwa Wałbrzych na leśnictwa	22
Tab. 2.	Obiekty hydrologiczne na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych	37
Tab. 3.	Ogólna charakterystyka rezerwatu przyrody zlokalizowanego na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych	43
Tab. 4.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Książańskiego Parku Krajobrazowego	52
Tab. 5.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego	52
Tab. 6.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Parku Krajobrazowego Gór Sowich	54
Tab. 7.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich	60
Tab. 8.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic otuliny Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich	60
Tab. 9.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie”	68
Tab. 10.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca”	70
Tab. 11.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu”	72
Tab. 12.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Zawory”	73
Tab. 13.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Dobromierz PLH020034 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)	79
Tab. 14.	Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Dobromierz PLH020034 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341)	81
Tab. 15.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Góry Kamienne PLH020038 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)	87
Tab. 16.	Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Góry Kamienne PLH020038 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024)	90
Tab. 17.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Masyw Chełmca PLH020057 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)	100
Tab. 18.	Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Masyw Chełmca PLH020057 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 6 czerwca 2016 r. poz. 2724)	102
Tab. 19.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)	109

Tab. 20.	Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 17 lutego 2017 r. poz. 802).....	111
Tab. 21.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)	125
Tab. 22.	Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 3 sierpnia 2016 r. poz. 3807)	127
Tab. 23.	Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 (granica ostoi wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r.; Dz. U. z 2011 r. nr 25, poz. 133 z późn. zm.).....	134
Tab. 24.	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony i ich siedlisk obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych.....	150
Tab. 25.	Cele działań ochronnych dla przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych	151
Tab. 26.	Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich na lata 2016-2035 zawierającego zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 w części pokrywającej się terytorialnie z terenem parku (Uchwała Sejmiku Województwa Dolnośląskiego Nr XXV/773/16 z dnia 29 września 2016 r.; Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 października 2016 r. poz. 4581) oraz planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028.....	161
Tab. 27.	Wykaz pomników przyrody na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (wg Rejestru Form Ochrony Przyrody RDOŚ we Wrocławiu, Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody).....	170
Tab. 28.	Wykaz pomników przyrody poza gruntami w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (wg Rejestru Form Ochrony Przyrody RDOŚ we Wrocławiu, Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody)	174
Tab. 29.	Wykaz obiektów proponowanych do objęcia ochroną w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych	196
Tab. 30.	Wyniki monitoringu GIOŚ gatunków zwierząt w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych	238
Tab. 31.	Wykaz typów siedlisk przyrodniczych odnotowanych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych	240
Tab. 32.	Zestawienie wyników monitoringu siedlisk przyrodniczych prowadzonego w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych	261
Tab. 33.	Osobliwości przyrody nieożywionej w Nadleśnictwie Wałbrzych.....	273
Tab. 34.	Wykaz obiektów archeologicznych, historycznych i kulturowych zlokalizowanych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych	274

Tab. 35.	Wykaz zabytkowych parków zlokalizowanych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych (poza gruntami w zarządzie).....	275
Tab. 36.	Chronione układy urbanistyczne w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych.....	279
Tab. 37.	Struktura powierzchniowa typów siedliskowych lasu wyróżnionych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych.....	280
Tab. 38.	Zestawienie powierzchni [ha] i miąższości [m ³] drzewostanów wg grup wiekowych i bogactwa gatunkowego	281
Tab. 39.	Zestawienie powierzchni [ha] i miąższości [m ³] drzewostanów wg grup wiekowych i struktury	283
Tab. 40.	Zestawienie powierzchni [ha] i miąższości drzewostanów wg rodzajów i pochodzenia oraz grup wiekowych.....	284
Tab. 41.	Zestawienie zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem wg powierzchni.....	286
Tab. 42.	Zestawienie powierzchni [ha] według form degeneracji lasu - borowacenie.....	289
Tab. 43.	Wykaz gatunków obcych występujących w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych	290
Tab. 44.	Jednolite części wód powierzchniowych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych	297
Tab. 45.	Jednolite części wód podziemnych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych ...	298
Tab. 46.	Zestawienie uszkodzeń biotycznych drzewostanów na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zarejestrowanych w trakcie prac urządzeniowych.....	305
Tab. 47.	Zestawienie uszkodzeń abiotycznych drzewostanów na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zarejestrowanych w trakcie prac urządzeniowych.....	306
Tab. 48.	Średnia roczna liczba pożarów lasu w Nadleśnictwie Wałbrzych (przeciętna z ostatnich 10 lat)	307
Tab. 49.	Przewidywane negatywne oddziaływanie zapisów projektu pul i proponowane w prognozie działania minimalizujące ten wpływ	320

SPIS RYCIN

Ryc. 1.	Położenie Nadleśnictwa Wałbrzych w strukturach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu	21
Ryc. 2.	Nadleśnictwo Wałbrzych na tle jednostek podziału administracyjnego.....	23
Ryc. 3.	Nadleśnictwo Wałbrzych na tle podziału fizycznogeograficznego Polski na mezoregiony (Solon i in. 2018).....	24
Ryc. 4.	Nadleśnictwo Wałbrzych na tle podziału przyrodniczo-leśnego Polski (Zielony i Kliczkowska 2012)	28
Ryc. 5.	Położenie Nadleśnictwa Wałbrzych na tle podziału geobotanicznego Polski (Matuszkiewicz 2008).....	30
Ryc. 6.	Diagram klimatyczny dla stacji Szczawno-Zdrój (1956-2014)	31
Ryc. 7.	Średnia roczna temperatura powietrza (°C) w Nadleśnictwie Wałbrzych (1956-2014).....	32
Ryc. 8.	Średnia roczna suma opadu atmosferycznego (mm) w Nadleśnictwie Wałbrzych (1956-2014)	33
Ryc. 9.	Sieć hydrograficzna w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych	36
Ryc. 10.	Lokalizacja rezerwatu przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych	39
Ryc. 11.	Lokalizacja rezerwatu przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” na tle podziału powierzchniowego nadleśnictwa	40
Ryc. 12.	Lokalizacja parków krajobrazowych w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych	50
Ryc. 13.	Lokalizacja obszarów chronionego krajobrazu w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych	67
Ryc. 14.	Lokalizacja obszarów Natura 2000 w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych	77
Ryc. 15.	Lokalizacja pomników przyrody w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych (kolor zielony – pomniki na gruntach w zarządzie nadleśnictwa; kolor pomarańczowy – pomniki poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa).....	169
Ryc. 16.	Struktura powierzchni gatunków panujących w Nadleśnictwie Wałbrzych	282
Ryc. 17.	Struktura powierzchni gatunków rzeczywistych Nadleśnictwie Wałbrzych	282
Ryc. 18.	Powierzchniowa struktura klas wieku drzewostanów w Nadleśnictwie Wałbrzych.....	291

SPIS FOTOGRAFII

Fot. 1.	Zamek Książ górujący nad przełomem Pełcznicy (fot. M. Franczak)	41
Fot. 2.	Rzeka Pełcznica przepływająca pod Zamkiem Książ (fot. M. Franczak)	42
Fot. 3.	Widok ze Skały Olbrzyma na Zamek Książ (fot. M. Franczak)	51
Fot. 4.	Masyw Włodarza i Dział Jawornicki widziane spod Waligóry (fot. M. Franczak)	55
Fot. 5.	Panorama Gór Wałbrzyskich z wieży widokowej na Borowej (fot. M. Franczak)	61
Fot. 6.	Widok na Góry Sowie od strony Zagórza Śląskiego (fot. J. Wierzbicki).....	68
Fot. 7.	Masyw Chełmca widziany ze Stożka Wielkiego (fot. M. Franczak)	70
Fot. 8.	Masyw Trójgarbu widziany od strony Witkowa (fot. M. Franczak).....	71
Fot. 9.	Przełom Ścinawki pomiędzy Unistawiem Śląskim a Kowalową (fot. P. Migoń).....	75
Fot. 10.	Formy skalne pod szczytem Stożka Wielkiego (fot. M. Franczak).....	88
Fot. 11.	Masyw Chełmca widziany z wieży widokowej na Borowej (fot. M. Franczak).....	99
Fot. 12.	Panorama Gór Sowich (fot. M. Franczak).....	109
Fot. 13.	Przełom Szczawnika pod Książem (fot. M. Franczak).....	125
Fot. 14.	Widok na Stożek Wielki i Masyw Bukowca spod Lesistej Małej (fot. M. Franczak)	134
Fot. 15.	Czerwone Skałki na północnym stokach Suchawy (fot. P. Migoń).....	170
Fot. 16.	Wzniesienie Stożka Wielkiego górujące nad Kotliną Sokołowską (fot. P. Migoń).....	174
Fot. 17.	Małpia Skała na północnym stoku góry Kostrzyny (fot. P. Migoń).....	174
Fot. 18.	Skałki na Garbatce w oddziale 284 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń)	196
Fot. 19.	Skalna Brama w oddziale 191 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń)	199
Fot. 20.	Przełom Rybnej w oddziale 176 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń)	199
Fot. 21.	Ściany skalne w niszy osuwiskowej pod Lesistą Wielką (fot. P. Migoń).....	202
Fot. 22.	Jezioro osuwiskowe pod Jeleńcem Małym w oddziale 190 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń).....	204
Fot. 23.	Ryolity w przełomie Rybnej w oddziale 170 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń)	205
Fot. 24.	Stanowisko rojownika pospolitego na jednej z zacienionych skałek w obrębie proponowanego użytku ekologicznego „Łomnica – Trzy Strugi” (fot. Michał Śliwiński) ..	207
Fot. 25.	Rojownik pospolity <i>Jovibarba sobolifera</i> (fot. M. Śliwiński).....	223
Fot. 26.	Dziewięcśl bezłodygowy <i>Carlina acaulis</i> (fot. M. Śliwiński).....	224
Fot. 27.	Przytulia szorstkoowocowa <i>Galium pumilum</i> (fot. M. Śliwiński).....	225
Fot. 28.	Gółka długoostrogowa <i>Gymnadenia conopseaochrona</i> (fot. M. Śliwiński)	227
Fot. 29.	Włosienicznik tarczowaty <i>Batrachium peltatum</i> (fot. M. Śliwiński).....	228
Fot. 30.	Czarka szkarłatna <i>Sarcoscypha coccinea</i> (fot. K. Spałek).....	229
Fot. 31.	Pustułka rurkowata <i>Hypogymnia tubulosa</i> (fot. W. Fałtynowicz).....	229
Fot. 32.	Kwaśna buczyna górska <i>Luzulo luzuloidis-Fagetum</i> (fot. M. Śliwiński)	242
Fot. 33.	Żyzna buczyna górska <i>Dentario enneaphylli-Fagetum</i> (fot. M. Śliwiński).....	244
Fot. 34.	Zboczowy podgórski las lipowo-klonowy <i>Aceri platanoidis-Tilietum platyphylli</i> (fot. M. Śliwiński).....	246
Fot. 35.	Jaworzyna z miesięcznicą trwałą <i>Lunario-Aceretum pseudoplatani</i> (fot. M. Śliwiński)	248
Fot. 36.	Łęg jesionowo-olszowy <i>Fraxino-Alnetum</i> (fot. M. Śliwiński).....	251
Fot. 37.	Podgórski łęg jesionowy <i>Carici remotae-Fraxinetum</i> (fot. M. Śliwiński)	252
Fot. 38.	Ziołorośla lepieźnikowe <i>Adenostylion alliariae</i> (fot. M. Śliwiński)	255
Fot. 39.	Łąka rajgrasowa <i>Arrhenatheretum elatioris</i> (fot. M. Śliwiński).....	257
Fot. 40.	Łąka konietlicowa <i>Polygono-Trisetion</i> (fot. M. Śliwiński).....	258
Fot. 41.	Rumowisko krzemianowe w Sudetach Wałbrzyskich (fot. M. Śliwiński)	259

Fot. 42.	Zbiorowisko <i>Hypno-Polypodium</i> (fot. M. Śliwiński).....	260
Fot. 43.	Skałki zlepieńcowe u północno zachodniego podnóża Jagodnika (fot. M. Franczak)	272
Fot. 44.	Zamek Radosno (fot. A. Grochowska)	275
Fot. 45.	Zamek Nowy Dwór (fot. T. Maltz)	278
Fot. 46.	Zamek Rogowiec (fot. T. Maltz).....	279

I. WSTĘP

Lasy należą do najcenniejszych źródeł surowców odnawialnych i odgrywają kluczową rolę w środowisku naturalnym oraz w życiu człowieka. Ekosystem leśny, powiązany jest szeregiem wzajemnych zależności między światem roślin, zwierząt i grzybów, przez co pełni wielorakie funkcje – od produkcyjnych - opartych przede wszystkim na wykorzystaniu lasu jako bazy surowca drzewnego; po funkcje pozaprodukcyjne, do których zalicza się funkcje przyrodnicze i społeczne.

Problemy optymalnego wykorzystania zasobów leśnych oraz ich ochrony, obok problematyki społecznej i gospodarczej, stanowią dziś podstawy przestrzennego zagospodarowania w państwach Unii Europejskiej, zgodnie z wdrażaniem koncepcji zrównoważonego rozwoju. Na niej opierają się również zasady zrównoważonej gospodarki leśnej, która oznacza gospodarowanie lasami w taki sposób i w takim zakresie, by utrzymana została ich produktywność, bioróżnorodność, zdolność do regeneracji, żywotność i zdolność do utrzymania funkcji ekologicznej, środowiskowej i ekonomicznej teraz i w przyszłości na poziomie lokalnym, krajowym i globalnym, bez negatywnego wpływu na inne ekosystemy.

Europejska polityka leśna wydaje się zmierzać w kierunku coraz szerszego uwzględniania pozaprodukcyjnych funkcji lasów. Dlatego jedną z wiodących przesłanek uznania trwale zrównoważonego charakteru leśnictwa jest ochrona przyrody. W obecnym porządku prawnym Polski zasadniczą część problematyki związanej z ochroną przyrody w lasach uregulowana jest w kilku ustawach oraz kilkunastu aktach wykonawczych. Do najważniejszych z pewnością należy ustawa o ochronie przyrody (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) oraz ustawa o lasach (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 2129 z późn. zm.).

Narzędziem planistycznym i organizacyjnym w gospodarce leśnej są plany urządzania lasu. Ich podstawowym zadaniem jest projektowanie takiego gospodarowania zasobami drzewnymi, aby zachowana była idea wielofunkcyjności lasów oraz zapewnione było ich trwałe użytkowanie. Oznacza to z jednej strony konieczność korzystania z zasobów leśnych w oparciu o obliczone wskaźniki rozmiaru użytkowania, a z drugiej zadbanie o jak najmniejszy negatywny wpływ zaprojektowanych działań na środowisko przyrodnicze.

Plany urządzenia lasu nadleśnictwa, wraz z programami ochrony przyrody, stanowią jedyne dokumenty planistyczne na poziomie lokalnym, w których ujmuje się kompleksowo zagadnienia gospodarki leśnej na gruntach leśnych zarządzanych przez Lasy Państwowe.

II. ZAKRES I CELE PROGRAMU

II.1. PODSTAWA PRAWNA PROGRAMU

Program ochrony przyrody, stanowiący integralną część planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2028 r., sporządzono na podstawie umowy nr 13/2017 zawartej dnia 10 maja 2017 r. we Wrocławiu pomiędzy Biurem Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu a Regionalną Dyрекcją Lasów Państwowych we Wrocławiu. Treść niniejszego dokumentu opracowano zgodnie z wymogami ustawy o lasach z dnia 28 września 1991 r. (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 2129 z późn. zm.) na podstawie „Instrukcji sporządzania programu ochrony przyrody w nadleśnictwie” z 1996 r. (Załącznik nr 11 do Instrukcji urządzania lasu z 1994 r.) oraz „Instrukcji urządzania lasu” z 2011 r. (Załącznik do Zarządzenia nr 55 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 21 listopada 2011 r. w sprawie Instrukcji urządzania lasu). Program ochrony przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028 jest aktualizacją programu z ubiegłego dziesięciolecia. Przy opracowywaniu programu uwzględniono aktualnie obowiązujące przepisy prawne, w szczególności:

Akty prawa krajowego

- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 2129 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 799 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1945);
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2018 poz. 2067 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 2033);
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 2081);
- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 954 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity - Dz.U. 2017 poz. 1161).

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 lipca 2015 r. w sprawie wykazu, obszarów i map regionów pochodzenia leśnego materiału rozmnożeniowego (Dz.U. 2015 poz. 1425);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz.U. 2014 poz. 1409);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz.U. 2014 poz. 1408);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2016 poz. 2183);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (tekst jednolity - Dz.U. 2016 poz. 71);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 września 2016 r. w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku (Dz.U. 2016 poz. 1399);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011 nr 25 poz. 133 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody (Dz.U. 2005 nr 60 poz. 533);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (tekst jednolity - Dz.U. 2014 poz. 1713);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2012 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu (Dz.U. 2012 r. poz. 1302).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie centralnego rejestru form ochrony przyrody (Dz.U. 2012 poz. 1080);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz.U. 2011 nr 210 poz. 1260);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz.U. 2017 poz. 2408).

Akty prawa wspólnotowego

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. *w sprawie ochrony dzikiego ptactwa* (wraz z późn. zm.);
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. *w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory* (wraz z późn. zm.);
- Dyrektywa Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (wraz z późn. zm.);
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. *w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko*;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. *w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko*;
- Dyrektywa Rady 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. *w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zarządzania szkodami wyrządzanym środowisku naturalnemu*;
- Decyzja wykonawcza Komisji Europejskiej nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r., *w sprawie przyjęcia dwunastego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny*.

Akty porozumień międzynarodowych

- Konwencja Ramsarska o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz. U. 1978 nr 7 poz. 24 z późn. zm.);
- Konwencja Paryska w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji (Dz. U. 1976 nr 32 poz. 190);
- Konwencja Berneńska o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. 1996 nr 58 poz. 263 z późn. zm.);
- Konwencja Bońska o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. 2003 nr 2 poz. 17);
- Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. 2002 nr 184 poz. 1532).

II.2. CELE PROGRAMU I JEGO ZAKRES

Program ochrony przyrody ma na celu doskonalenie zasad prowadzenia gospodarki leśnej i pomoc w realizacji zadań z zakresu ochrony przyrody przez nadleśnictwo. Sporządzany jest dla nadleśnictwa głównie w celu zebrania informacji dotyczących szeroko pojętych aspektów ochrony przyrody w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa. Tak przygotowane opracowanie umożliwi w przyszłości wykonanie szeregu analiz porównawczych dotyczących zmian stanu lasów i środowiska przyrodniczego. Określone w programie wytyczne do ochrony najcenniejszych składników środowiska przyrodniczego pozwolą na poprawę warunków ich ochrony i w miarę możliwości wzbogacenie zasobów przyrodniczych ekosystemów leśnych w nadleśnictwie. Program ochrony przyrody gromadzi też informacje o zasobach dóbr materialnych w lasach o istotnej wartości kulturowej.

Do szczegółowych celów programu należą:

- zinventaryzowanie i zobrazowanie bogactwa przyrodniczego lasów nadleśnictwa;
- przedstawienie istniejących i potencjalnych zagrożeń lasów oraz środowiska przyrodniczego;
- określenie koniecznych do wprowadzenia modyfikacji zabiegów gospodarczych, przyjęcie zadań z zakresu ochrony przyrody (na podstawie istniejących planów ochrony lub planów zadań ochronnych lub wynikających z oceny potencjalnego oddziaływania planowanych wskazań gospodarczych na komponenty przyrodnicze);
- prezentacja obiektu na tle regionu i kraju;
- wskazanie nowych przedmiotów ochrony oraz określenie celów i metod ich ochrony;
- uświadomienie wszystkim grupom społeczeństwa obecnych i potencjalnych zagrożeń lasów i środowiska przyrodniczego.

Program ochrony przyrody powinien również spełniać rolę edukacyjno-informacyjną, zwłaszcza w odniesieniu do lokalnych społeczności oraz osób zainteresowanych ochroną przyrody. Stanowi on bowiem bogate źródło informacji o walorach przyrodniczych i kulturowych lasów.

Zakres programu ochrony przyrody został ustalony na posiedzeniu Komisji Założeń Projektu Planu Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028 z dnia 19 maja 2016 r. Załącznikami do programu ochrony przyrody są mapa walorów przyrodniczych i wartości kultury materialnej, sporządzona w skali 1:50000 oraz załączniki nieupublicznione w postaci:

- Tabela XXII Zestawienie przedmiotów ochrony, dla których wyznaczono obszary Natura 2000 w lasach nadleśnictwa lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie;

- Tabela XXIII Zestawienie zadań z zakresu ochrony przyrody;
- Wykaz gruntów w zarządzie nadleśnictwa zlokalizowanych w granicach stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunków.

W związku z posiadanym przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych we Wrocławiu certyfikatem Forest Stewardship Council (FSC), w niniejszym programie uwzględniono również rozpoznane siedliska przyrodnicze poza obszarami Natura 2000 oraz informacje o występowaniu niechronionych gatunków roślin i zwierząt, figurujących w krajowej i regionalnej czerwonej księdze lub na krajowych i regionalnych czerwonych listach gatunków zagrożonych. Wynika to m.in. z zapisów certyfikatu FSC Polska prowadzonego w oparciu o „Zasady, kryteria i wskaźniki dobrej gospodarki leśnej w Polsce”, gdzie wskaźnik 6.2.1. mówi: *„Zarządzający lasami o dużych powierzchniach gromadzą i korzystają z rozpoznanych, skatalogowanych i zaznaczonych na mapach stanowisk gatunków objętych ochroną ścisłą, gatunków z czerwonej księgi i rzadkich siedlisk z zał. 1 dyrektywy UE na terenie prowadzenia działań oraz realizują obowiązujące plany ochrony”*.

II.3. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Do opracowania programu ochrony przyrody wykorzystano materiały zebrane podczas prac terenowych przez taksatorów Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu oraz materiały udostępnione przez pracowników Nadleśnictwa Wałbrzych i Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Wykorzystano dane dotyczące obszarów Natura 2000 w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa zamieszczone w serwisie internetowym Dyrekcji Generalnej Ochrony Środowiska, a także dokumentację z Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody. Do pozostałych źródeł danych należały:

- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Perspektywa 2020. Instytut Rozwoju Terytorialnego. Uchwała nr XLVIII/1622/2014 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 marca 2014 r.
- Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2016-2022. ATMOTERM S.A. Uchwała nr XLIII/1450/17 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 21 grudnia 2017 r.
- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów. Uchwała Nr XLIX/221/17 Rady Miejskiej Mieroszowa z dnia 28 grudnia 2017 r.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów. Fulica - Jankowski Wojciech. Wrocław, 2005.

- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Głuszyca. Uchwała Nr XLIV/302/2017 Rady Miejskiej w Głuszycy z dnia 28 listopada 2017 r.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca. Fulica - Jankowski Wojciech. Wrocław, 2005.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Walim. Uchwała Rady Gminy Walim nr VI/18/98 z dnia 30 grudnia 1998 r. z późniejszymi zmianami.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Walim. Fulica - Jankowski Wojciech. Wrocław, 2005.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jedlina-Zdrój. Uchwała nr XXXIX/208/2010 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 10 listopada 2010 r.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Jedlina-Zdrój. Fulica - Jankowski Wojciech. Wrocław, 2005.
- Statut Uzdrawiska Jedlina-Zdrój. Tekst jednolity. Uchwała nr XIX/109/12 Rady Miasta Jedlina-Zdrój z dnia 27 września 2012 r.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Boguszów-Gorce. Uchwała Nr XVIII/102/12 Rady Miejskiej w Boguszowie-Gorcach z dnia 31 maja 2012 r.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce. Fulica - Jankowski Wojciech. Wrocław, 2005.
- Program ochrony środowiska dla Gminy Boguszów-Gorce na lata 2013-2016 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2020. Uchwała nr XLIII/277/14 Rady Miejskiej w Boguszowie-Gorcach z dnia 27 czerwca 2014r.
- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Wałbrzycha. Uchwała nr XXI/180/2011 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 listopada 2011 r.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych. Fulica - Jankowski Wojciech. Wrocław, 2005.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania uzdrowskiej gminy miejskiej Szczawno-Zdrój. Uchwała nr XLVI/17/98 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 8 czerwca 1998 r. z późniejszymi zmianami.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Szczawno-Zdrój. Fulica - Jankowski Wojciech. Wrocław, 2005.
- Statut Uzdrawiska Szczawno-Zdrój. Uchwała nr XX/33/12 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 11 czerwca 2012 r.

- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Bogaczowice. Uchwała nr XXVII/227/18 Rady Gminy Stare Bogaczowice z dnia 23 stycznia 2018 r.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice. Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”. Legnica, 2005.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór. Uchwała nr XXVI/120/2013 Rady Gminy Czarny Bór z dnia 21 stycznia 2013 r.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa Dolnośląskiego. Gmina Czarny Bór. Fundacja Ekologiczna „Zielona Akcja”. Legnica, 2005.
- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Świebodzice. Uchwała nr XL/279/2017 Rady Miejskiej w Świebodzicach z dnia 28 grudnia 2017 r.
- Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Świebodzice. Fulica - Jankowski Wojciech. Wrocław, 2005.
- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Bolków. Uchwała nr XXXVII/240/17 Rady Miejskiej w Bolkowie z dnia 30 listopada 2017 r.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Ocena jakości powietrza na terenie województwa dolnośląskiego w 2017 roku. Wrocław, kwiecień 2018 r.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Ocena stopnia zanieczyszczenia gleb w województwie dolnośląskim na podstawie wieloletnich badań monitoringowych WIOŚ Wrocław - lata 2010-2015. Obszary bezpośrednio zagrożone zanieczyszczeniami. Wrocław, wrzesień 2016 r.
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w 2015 r.
- Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy. Monitoring stanu chemicznego oraz ocena stanu jednolitych części wód podziemnych w dorzeczach w latach 2015-2018. Warszawa, listopad 2017 r.
- Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Państwowy Instytut Badawczy, Oddział Morski w Gdyni. Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2010-2015. Gdynia, 2016 r.
- Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej. Aktualizacja programu wodno-środowiskowego kraju. Warszawa, sierpień 2016 r.
- Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowy Instytut Badawczy w Puławach. Raport z III etapu realizacji zamówienia „Monitoring chemizmu gleb ornych w Polsce w latach 2015-2017”. Puławy, kwiecień 2017 r.

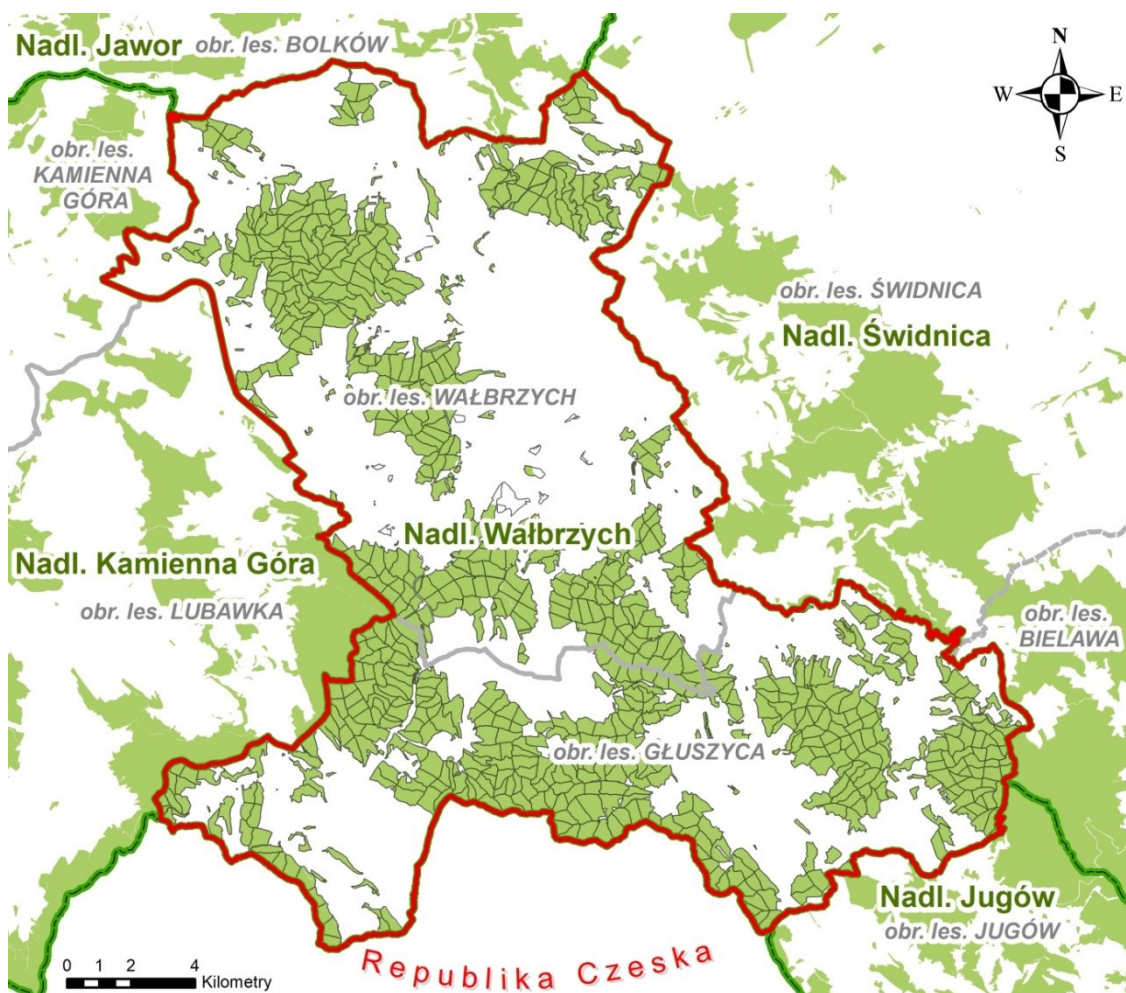
III. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA NADLEŚNICTWA

III.1. POŁOŻENIE

III.1.1. USYTUOWANIE W STRUKTURACH LASÓW PAŃSTWOWYCH

Nadleśnictwo Wałbrzych jest jednym z 33 nadleśnictw wchodzących w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu. Graniczy z następującymi jednostkami administracyjnymi Lasów Państwowych:

- od północy z Nadleśnictwem Jawor (RDLP Wrocław),
- od południa z granicą państwa,
- od wschodu z Nadleśnictwem Świdnica oraz Jugów (RDLP Wrocław),
- od zachodu z Nadleśnictwem Kamienna Góra (RDLP Wrocław).

Ryc. 1. Położenie Nadleśnictwa Wałbrzych w strukturach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu

Nadleśnictwo Wałbrzych składa się z 2 obrębów leśnych: Wałbrzych (obręb 1) i Głuszycza (obręb 2) podzielonych na 13 leśnictw, których łączna powierzchnia wynosi 15871,53 ha. Siedziba nadleśnictwa mieści się w Boguszowie-Gorcach przy ulicy Miłej 2.

Tab. 1. Szczegółowy podział Nadleśnictwa Wałbrzych na leśnictwa

Nr	Nazwa leśnictwa	Oddziały	Powierzchnia [ha]			Powierzchnia ogółem [ha]
			Grunty leśne		Grunty nieleśne	
			zalesione i niezalesione	związane z gosp. leśną		
1	Świebodzice	1-40, 53	1031,27	24,52	21,33	1077,12
2	Stare Bogaczowice	41-52, 54-88, 90, 93, 95-96, 115-120	1284,31	25,37	40,55	1350,23
3	Witków	89, 91-92, 94, 97-114, 121-148, 158	1137,70	28,05	41,50	1207,25
4	Biały Kamień	159-205, 274, 277-280	1198,82	35,44	9,95	1244,21
5	Glinica	206-234, 240-273	1284,68	30,32	33,40	1348,40
6	Glinik	235-239, 275-276, 281-325	1278,80	34,18	49,30	1362,28
Razem Obręb Wałbrzych			7215,58	177,88	196,03	7589,49
7	Sowie Góry	1-65, 119	1230,18	23,23	35,72	1289,13
8	Jedlinka	67-75, 78, 82-98, 100-102, 108-109, 134-141, 165-186, 189-191	1348,07	24,60	26,37	1399,04
9	Głuszycza	76-77, 79-81, 99, 103-107, 110-118, 120-133, 142-148, 153-164	1115,60	38,31	28,70	1182,61
10	Łomnica	149-152, 187-188, 192-240	1194,56	41,11	56,83	1292,50
11	Sokołowsko	241-289	1003,72	31,95	36,84	1072,51
12	Unisław	290-344	1062,66	26,55	85,00	1174,21
13	Mieroszów	345-380	837,00	25,04	10,00	872,04
Razem Obręb Głuszycza			7791,79	210,79	279,46	8282,04
Razem Nadleśnictwo Wałbrzych			15007,37	388,67	475,49	15871,53

*bez gruntów stanowiących współwłasność Skarbu Państwa i osób fizycznych: 1,0782 ha

III.1.2. POŁOŻENIE WEDŁUG PODZIAŁU ADMINISTRACYJNEGO KRAJU

Pod względem przynależności administracyjnej Nadleśnictwo Wałbrzych położone jest w południowej części województwa dolnośląskiego. Zasięg terytorialny nadleśnictwa obejmuje następujące niższe jednostki administracyjne: powiat m. Wałbrzych (gmina: m. Wałbrzych), powiat wałbrzyski (gminy: Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Mieroszów, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Walim), powiat jaworski (gmina: Bolków), powiat świdnicki (gmina: Świebodzice). Niewielki fragment obejmuje powiat kłodzki (gmina: Nowa Ruda).

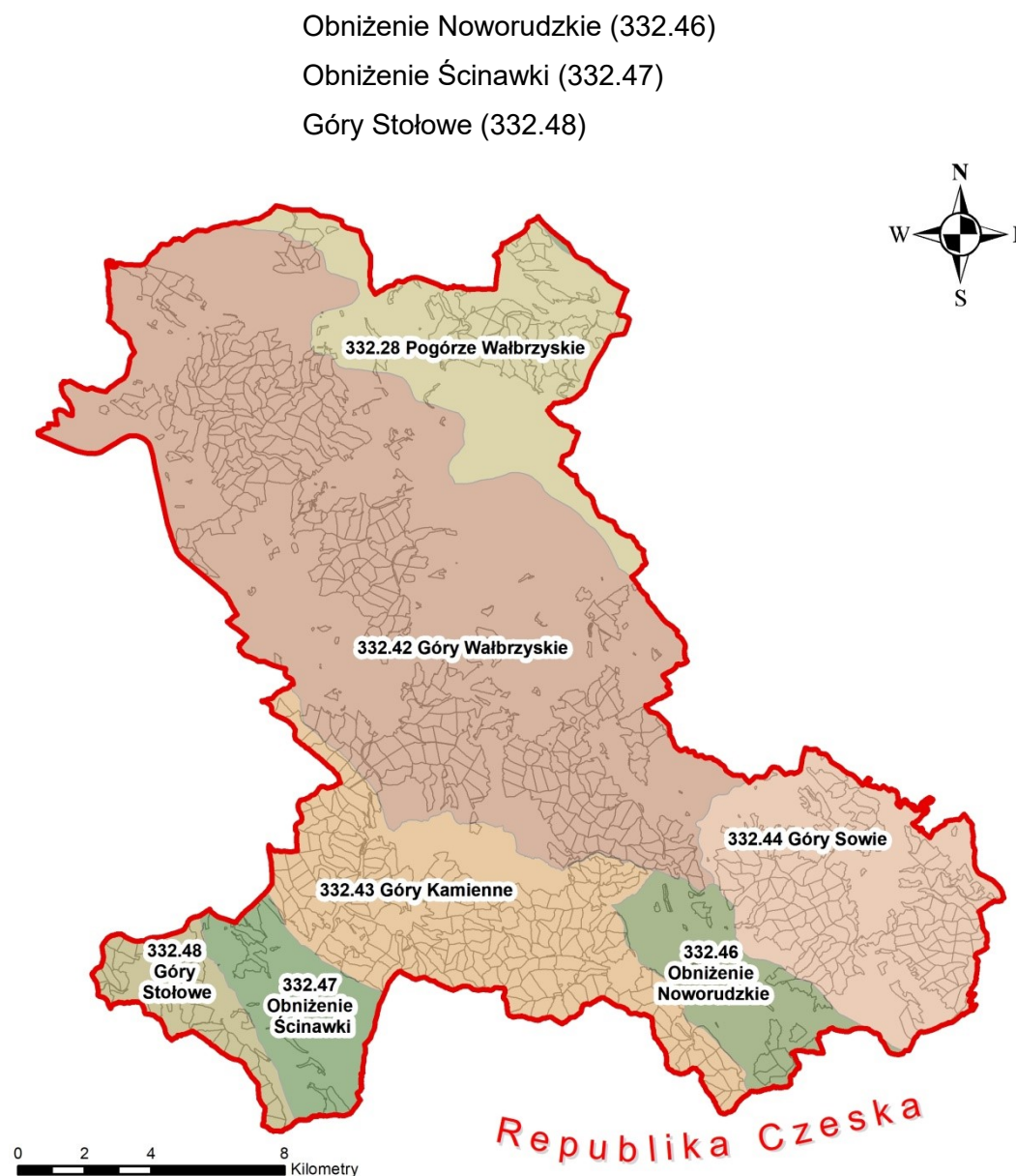

Ryc. 2. Nadleśnictwo Wałbrzych na tle jednostek podziału administracyjnego

III.1.3. POŁOŻENIE W PRZESTRZENI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ KRAJU

Według fizycznogeograficznego podziału kraju, Nadleśnictwo Wałbrzych położone jest w następujących jednostkach fizycznogeograficznych Polski (Solon i in. 2018):

- Obszar: Europa Zachodnia
- Podobszar: Pozaalpejska Europa Środkowa
- Prowincja: Masyw Czeski (33)
- Podprowincja: Sudety z Przedgórzem Sudeckim (332)
- Makroregion: Pogórze Zachodniosudeckie (332.2)
 - Mezoregion: Pogórze Wałbrzyskie (332.28)
- Makroregion: Sudety Środkowe (332.4-5)
 - Mezoregion: Góry Wałbrzyskie (332.42)
 - Góry Kamienne (332.43)
 - Góry Sowie (332.44)

Ryc. 3. Nadleśnictwo Wałbrzych na tle podziału fizycznogeograficznego Polski na mezoregiony (Solon i in. 2018)

Makroregion **Pogórze Zachodniosudeckie** jest wyżyną zbudowaną z różnych skał paleozoicznych i mezozoicznych, osadowych i krystalicznych, osiągającą wysokości od 200 m do ponad 500 m n.p.m. Rozciąga się od okolic Drezna po okolice Wałbrzycha, częściowo znajduje się również w granicach Czech. Polska część Pogórza Zachodniosudeckiego zajmuje 2, 6 tys. km² i dzieli się na cztery mezoregiony (Kondracki 2011).

Pogórze Wałbrzyskie obejmuje najdalej wysuniętą, północno-wschodnią część nadleśnictwa. Obszar ten objęty jest ochroną jako Książański Park Krajobrazowy. Jest częścią Pogórza Zachodniosudeckiego, położoną u podnóża porfirowych Gór Wałbrzyskich. Rozciąga się od Nysy Szalonej na północnym zachodzie po dolinę Bystrzycy (Obniżenie Górnej Bystrzycy)

na południowym wschodzie. Dolina Bystrzycy stanowi wyraźną granicę między Pogórzem a Górami Sowimi. Pogórze Wałbrzyskie opada w kierunku północno-wschodnim do Obniżenia Podsudeckiego wyraźnym uskokiem tektonicznym – tzw. sudeckim uskokiem brzeżnym, którego wysokość ponad przedgórze rośnie w miarę posuwania się na południowy wschód i stanowi charakterystyczną dominację krajobrazową. Krawędź tego progu rozcinają jarowe doliny Strzegomki i Pełcznicy. W obrębie Pogórza Wałbrzyskiego w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa wyróżnia się dwa mikroregiony (Walczak 1968): Pogórze Bolkowskie i Pogórze Świebodzickie. Pogórze Bolkowskie zbudowane jest ze skał prekambryjskich i permskich, przykrytych w plejstocenie osadami lodowcowymi. Jest to teren pagórkowaty, dość silnie pofałdowany, o charakterze rolniczym i niewielkim zalesieniu, mało uprzemysłowiony. Pogórze Świebodzickie położone jest między doliną Strzegomki a Górami Sowimi. Jest to teren górzysty, silnie pofałdowany o charakterze przemysłowo-rolniczym (Kondracki 2011).

Makroregion **Sudety Środkowe** to typowe góry zrębowe, obcięte od północy i południa uskokami. Pod względem geologicznym przedstawiają strukturę nieckowatą, której oś przebiega równoległe do głównego kierunku zrębu sudeckiego (z północnego zachodu na południowy wschód). Na obrzeżach niecki od północy znajduje się gnejsowa krawędź Górowa Sowich. Na dnie niecki występują, mało odporne warstwy karbońskie (z wkładkami węgla kamiennego), które wyłaniają się na jej brzegach tworząc obniżenia śródgórskie Bramy Lubawskiej i Obniżenia Noworudzkiego. Południowo-wschodnią część rowu tektonicznego Nysy Kłodzkiej wypełniają zwięzłe skały osadowe – piaskowce, zlepieńce i łupki. We wschodniej części pojawiają się ścięte uskokami, hercyńskie struktury fałdowe Gór Bardzkich zbudowane ze zwięzłych skał osadowych poprzecinanych prostopadłymi uskokami do głównego kierunku rozciągłości. Wygląd Sudetów Środkowych jest wynikiem długotrwałych procesów górotwórczych i denudacyjnych, kiedy to góry były wypiętrzane a następnie niszczone (Kondracki 2011).

Góry Wałbrzyskie obejmują północną i środkową część nadleśnictwa. Przedstawiają izolowane zalesione kopuły, wznoszące się 200-400 m ponad poziomem Pogórza Wałbrzyskiego. Są to wychodnie porfirowych żył kominowych, przecinających skały karbońskie z węglem kamiennym, eksploatowanym w Wałbrzychu, a także inne paleozoiczne formacje skalne. W swej południowo-wschodniej części pasmo jest silnie zurbanizowane, co wiąże się z przemysłowym charakterem regionu. Poszczególne części tych gór stanowią jak gdyby samodzielne jednostki, bowiem poprzedzielane są głębokimi dolinami. Można tu wyróżnić trzy masywy: najdalej na zachód wysuniętego Kraglaka (693 m n.p.m.), trójwierzchołkowego Trójgarbu (779 m n.p.m.) i leżącego bezpośrednio nad Wałbrzychem Chełmca (851 m n.p.m.), a ponadto położony na południu Rybnicki Grzbiet, Kotlinę Wałbrzyską i Góry Czarne. Najwyższym wzniesieniem jest położona w Górach Czarnych Borowa (854 m n.p.m.). Niewielki Rybnicki Grzbiet, leżący na południe od Borowej,

kulminuje w Jałowcu (751 m n.p.m.). Najwyższe partie Gór Wałbrzyskich tworzą permskie skały wylewne - czerwone ryolity (potocznie nazywane porfirami) i ciemne trachybazalty (znane też jako melafiry), będące świadectwem dawnej działalności wulkanicznej w tym regionie. Budują one charakterystyczne stożki Chełmca, Trójgarbu czy Borowej. Południowo-wschodni fragment pasma należy do bloku sowiogórskiego i zbudowany jest z proterozoicznych gnejsów. Skałom wulkanicznym i gnejsom towarzyszą złoża rud metali, które są źródłem tradycji górniczych regionu. Mimo niezbyt wielkiego wzniesienia nad poziomem morza, wysokości względne są znaczne, a stoki mają duże nachylenie i są porośnięte przez lasy mieszane regla dolnego (Kondracki 2011). Obszar objęty jest ochroną krajobrazową w postaci obszarów chronionego krajobrazu „Kopuły Chełmca” i „Masyw Trójgarbu” oraz częściowo przez Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich.

Góry Kamienne obejmują fragment między Unisławiem Śląskim a Mieroszowem w południowej części nadleśnictwa. Są wychodnią potężnej pokładowej żyły porfirowej z okresu permskiego. Budują ją głównie permskie utwory geologiczne – zlepieńce, piaskowce arkozowe, mułowce, i łowce oraz pochodzące z okresu karbońsko-permskiego – trachyandezyty, trachybazalty, trachity i tufy. W regionie najważniejszym surowcem skalnym są melafiry, eksploatowane do dzisiaj np. w kamieniołomie w Rybnicy Leśnej. Góry Kamienne charakteryzują się dużą ilością skałek i różnego rodzaju osuwisk. Charakterystyczną cechą tych gór są strome wierzchołki, będące pozostałością okresu, gdy czynnych tu było wiele wulkanów. Mezoregion dzieli się na kilka pasm, w zasięgu nadleśnictwa znajdują się Góry Suche, z Masywem Dzikowca, Stożka i Bukowca, Pasmem Lesistej oraz Grzbieciem Jeleńca i Świerkowym. Najwyższym szczytem Gór Kamiennych jest Waligóra (936 m n.p.m.), a w jej pobliżu znajduje się jeszcze kilka innych szczytów przekraczających wysokość 900 m n.p.m., np. leżące w tym samym grzbiecie Kostrzyzna (906 m n.p.m.) i Suchawa (928 m n.p.m.). Góry Suche reprezentują krajobraz niskich gór z niezwykle różnorodną rzeźbą terenu. Występują tu wąskie doliny wzdłuż górskich potoków, wdzierające się w zbocza. Większość obszaru zajmują lasy (Kondracki 2011).

Góry Sowie rozciągają się na przedłużeniu Gór Wałbrzyskich we wschodnim krańcu nadleśnictwa, oddzielone od nich Bystrzycą i Obniżeniem Noworudzkim. Wypiętrzone w trzeciorzędzie w postaci jednego zrębu tektonicznego. Od strony północnej góry tworzą potężny gnejsowy mur, wyłaniający się nagle z Niziny Śląskiej. To efekt przebiegającego tędy sudeckiego uskoku brzeźnego. Średnie wyniesienie wierzchołków w stosunku do północnego przedpola wynosi na tej krawędzi 600-700 m. Cechą tych gór jest płaski grzbiet szczytów z wyraźnym zaznaczeniem asymetrii stoków. Zbocza południowe są dość łagodne, natomiast północne są bardziej strome. W całym masywie można wyróżnić cztery części składowe oddzielone od siebie przełęczami (Kondracki 2011). Góry Sowie należą do dwóch jednostek geologicznych o skomplikowanej tektonice i zróżnicowanej litologii: bloku sowiogórskiego

i niecki śródsudeckiej. Skały bloku sowiogórskiego tworzą główny maszyn Gór Sowich. Są to gnejsy i migmatyty z niewielkimi wystąpieniami skał ultrazasadowych, amfibolitów, serpentynitów, granulitów i pegmatytów. Właśnie te poboczne skały stanowią o atrakcyjności tych gór. Południowo-zachodnia część gór należy do niecki śródsudeckiej, tzw. synklinorium śródsudeckiego, powstałej w okresie orogenezy waryscyjskiej, która wypełniona jest utworami karbońskimi i permskimi, z wystającymi w kilku miejscach skałami starszego podłoża. Na starszym, metamorficznym podłożu występują lokalnie młodsze skały karbońskie – piaskowce, mułowce i zlepieńce, tworzące tzw. „kulm sowiogórski” (Stupnicka 2013).

Obniżenie Noworudzkie jest wypreparowaną w mało odpornych na denudację skałach karbońskich i dolnopermskich bruzdą, oddzielającą Góry Sowie od równoległych do nich Gór Kamiennych oraz Góry Bardzkie od Gór Stołowych. Pod względem geologicznym obniżenie przedstawia strukturę nieckowatą, której oś przebiega zgodnie z ogólnym kierunkiem zrębu sudeckiego (z północnego zachodu na południowy wschód) (Kondracki 2011). Obniżenie Noworudzkie ma ciekawą i złożoną budowę geologiczną, powstało w obrębie wychodni mało odpornych skał karbońskich oraz permskich – utworów czerwonego spągowca (piaskowce, zlepieńce). Występują w jego w podłożu utwory karbonu – węgiel kamienny i łupki ogniotrwałe. Obrzeże obniżenia tworzą prekambryjskie, metamorficzne bloki otaczających gór. Nieckę wypełniają warstwy dewońskie, karbońskie i permskie, a na nich leży kilkusetmetrowa płyta piaskowców kredowych, osadzonych w czasie górnokredowej transgresji morskiej, która w trzeciorzędzie została dyslokowana (Stupnicka 2013). Poprzecinane dolinami rzek i potoków oraz pasmami wzniesień o charakterze pagórkowatym, silnie kontrastuje krajobrazowo z górami, które rozdziela. Najwyższe wzniesienia nie przekraczają 600 m n.p.m. W zasięgu terytorialnym nadleśnictwa obniżenie przebiega pomiędzy Grzbietem Świerkowym a Masywem Włodarza, znajdują się tu zabudowania miejscowości Łomnica oraz Głuszycza położone nad Bystryczą.

Obniżenie Ścinawki tworzy szeroką bruzdę pomiędzy Górami Kamiennymi a Górami Stołowymi, wykorzystywaną przez dopływ Nysy Kłodzkiej – Ścinawkę. Powstało na wychodniach iłowcowych i piaskowcowych skał górnopermskich (cechszyńskich), a także dolnotriasowych niecki środkowosudeckiej. W zasięgu terytorialnym nadleśnictwa wyróżnia się Obniżenie Mieroszowskie w górnym biegu Ścinawki. Krajobraz kotliny jest wyżynny, najwyższe wzniesienia nie przekraczają 600 m n.p.m. Cały obszar jest pagórkowaty, pofałdowany, łagodnie poprzecinany korytami potoków. Poza nielicznymi wzniesieniami jest słabo porośnięty lasem. Jest to teren średnio zaludniony, większość obszaru zajmują pola uprawne i łąki. Krajobraz jest przeobrażony, ale zurbanizowany w nieznacznym stopniu (Kondracki 2011).

Góry Stołowe obejmują zachodni kraniec nadleśnictwa, z pasmem Zaworów i Mieroszowskich Ścian. Przez Zawory przebiega granica zlewiska mórz: Bałtyckiego i Północnego, jak również granica z Czechami. Góry Stołowe są górami inwersyjnymi,

o odwróconym w stosunku do budowy geologicznej ukształtowaniu powierzchni. Zbudowane są z górnokredowych piaskowców ciosowych i margli i mają charakter wyrównanego stoliwa o ostro opadających ścianach. Niższe (dolne) partie utworzone są z triasowego piaskowca szarogłazowego oraz permskich piaskowców, zlepieńców i łupków. Ze względu na liczne spłaszczenia i łagodne zbocza na obszar Zaworów dość wysoko wkroczyły tereny uprawne i wsie. Lasy skupiły się w trudniej dostępnych miejscach, przede wszystkim na stromiznach i niedostępnych krawędziach stoliwa (Kondracki 2011).

Zgodnie z regionalizacją przyrodniczo-leśną Polski 2010 (Zielony i Kliczkowska 2012) lasy Nadleśnictwa Wałbrzych położone są w zasięgu Krainy Sudeckiej (VII) w granicach następujących mezoregionów:

Mezoregion: Pogórza i Gór Wałbrzyskich (VII-6)

Mezoregion: Gór Kamiennych (VII-7)

Mezoregion: Gór Sowich (VII-8)

Ryc. 4. Nadleśnictwo Wałbrzych na tle podziału przyrodniczo-leśnego Polski (Zielony i Kliczkowska 2012)

Mezoregion **Pogórza i Gór Wałbrzyskich** obejmuje powierzchnię 414 km², z czego lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 35%. Najczęściej występują krajobrazy naturalne krzemianowe i glinokrzemianowe erozyjne pogórzy. Znacznie rzadziej spotyka się krajobrazy średniogórskie erozyjne regła dolnego. Przeważają krajobrazy grądów i buczyn górskich oraz grądów i ubogich dąbrów podgórskich. Lesistość mezoregionu jest średnia, wynosi 34%. Lasy tworzą średnie kompleksy, z których największe położone są wokół Wałbrzycha. Lasy zajmują około 139 km², z czego 89% pozostaje w zarządzie Lasów Państwowych. Dominują siedliska lasu mieszanego górskiego (49%), lasu mieszanego wyżynnego (24%), lasu wyżynnego (5%) oraz lasu górskiego (8%). Gatunkiem panującym w drzewostanach najczęściej jest świerk, który zajmuje 48% powierzchni; dąb zajmuje 24%, a buk 13% powierzchni (Zielony i Kliczkowska 2012).

Mezoregion **Gór Kamiennych** obejmuje powierzchnię 391 km², z czego lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 37%. Przeważają krajobrazy średniogórskie erozyjne regła dolnego. Niewiele jest krajobrazów obniżeń denudacyjnych i kotlin w terenach wyżynnych i górskich. Panuje krajobraz roślinny grądów i buczyn górskich. Lesistość jest średnia i wynosi 37%. Lasy tworzą średnie kompleksy, z których największe są w części wschodniej. Całość pozostaje w zarządzie Lasów Państwowych. Dominują siedliska lasu mieszanego górskiego (61%), boru mieszanego górskiego (28%) oraz lasu górskiego (13%). Gatunkiem panującym w drzewostanach jest świerk (84%) i buk (8%) (Zielony i Kliczkowska 2012).

Mezoregion **Gór Sowich** obejmuje powierzchnię 435 km², z czego lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 62%. Przeważają krajobrazy naturalne średniogórskie erozyjne regła dolnego. Nieco rzadziej występują krajobrazy krzemianowe i glinokrzemianowe erozyjne pogórzy. Znaczne powierzchnie są zajęte przez krajobrazy roślinne reglowych buczyn górskich, grądów i ubogich dąbrów podgórskich oraz grądów i buczyn górskich. Nielicznie występuje także krajobraz grądowy w wariacie z udziałem borów mieszanych w podwariacie z dużym udziałem łągów jesionowo-wiązowych oraz krajobraz grądowy w wariacie podgórskim. Lesistość jest bardzo duża i wynosi 61%. Lasy tworzą rozległe kompleksy. Zajmują około 265 km², z czego 95% pozostaje w zarządzie Lasów Państwowych. Dominują siedliska lasu mieszanego górskiego (46%) i lasu górskiego (42%). Gatunkiem panującym w drzewostanach jest świerk, który zajmuje 55%, buk 25%, a dąb 9% powierzchni (Zielony i Kliczkowska 2012).

Kolejnym podziałem, opartym na zróżnicowaniu przestrzennym typów roślinności, jest podział geobotaniczny (Matuszkiewicz 2008). Według niego obszar Nadleśnictwa Wałbrzych położony jest w granicach:

Działu Sudeckiego (G)

Krainy Sudeckiej (G.1)

Podkraina Zachodniosudecka (G.1a)

Okręg Pogórzy Bolkowsko-Kaczawskich (G.1a.2)

Podokręg Książański (G.1a.2.c)

Okręg Zewnętrznych Pasm Sudetów Środkowych (G.1a.5)

Podokręg Kotliny Kamiennogórskiej (G.1a.5.c)

Podokręg Gór Wałbrzyskich Północnych (G.1a.5.d)

Podokręg Gór Wałbrzyskich Południowych (G.1a.5.e)

Podokręg Gór Kamiennych (G.1a.5.f)

Podokręg Obniżeń Noworudzko-Głuszyckich (G.1a.5.g)

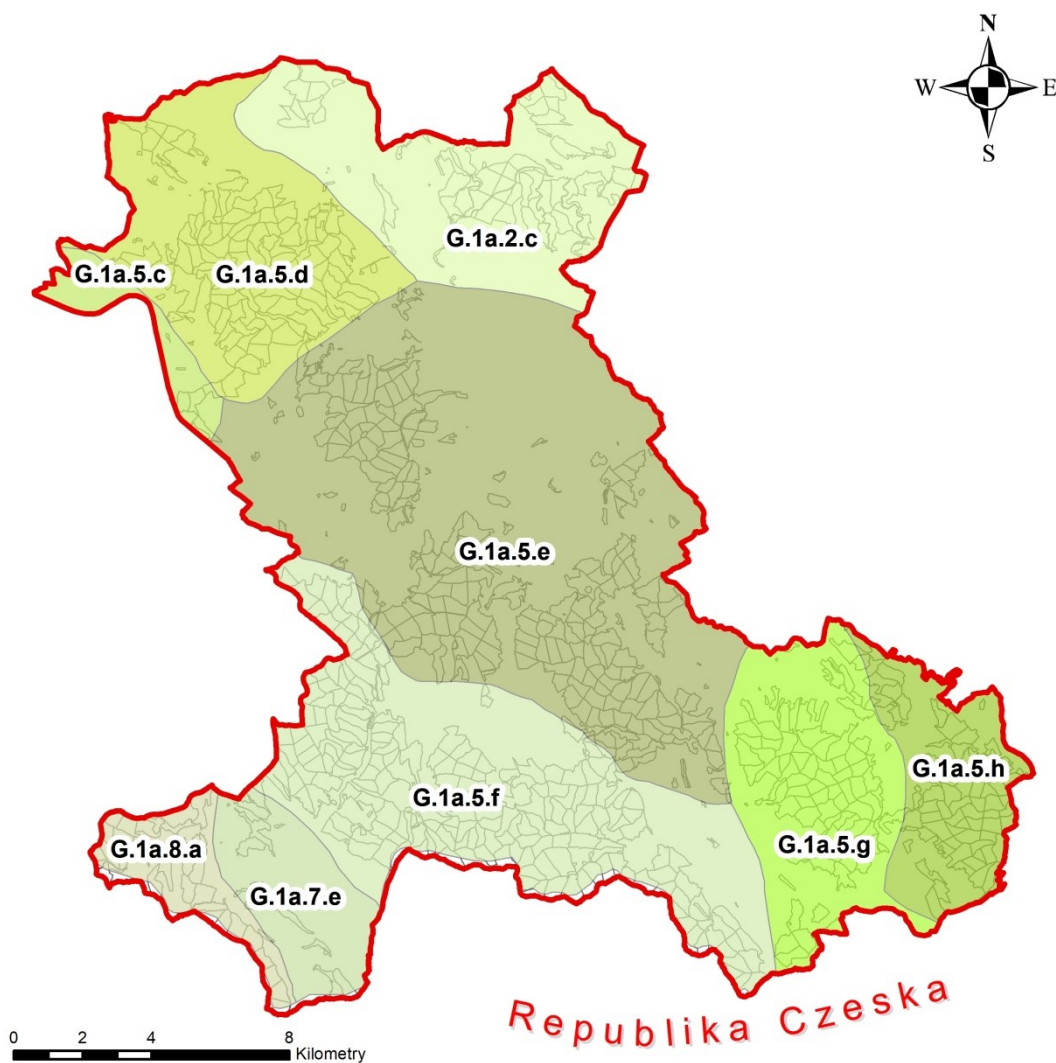
Podokręg Gór Sowich (G.1a.5.h)

Okręg Kotlin Kłodzko-Broumnowskich (G.1a.7)

Podokręg Broumnowsko-Mioszowski (G.1a.7.e)

Okręg Wewnętrznych Pasm Sudetów Środkowych (G.1a.8)

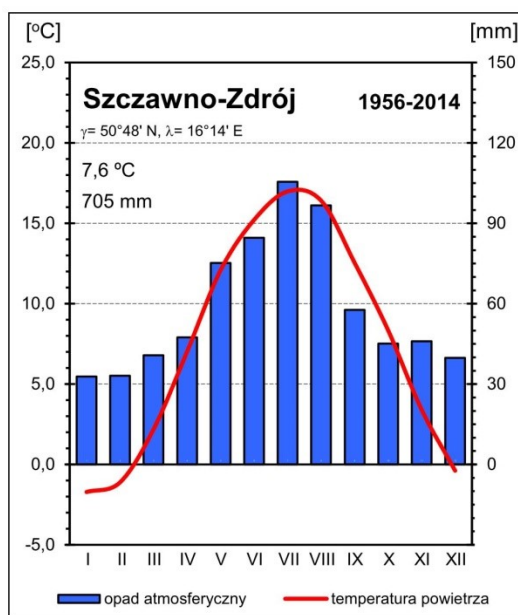
Podokręg Gór Stołowych Północnych (G.1a.8.a)

Ryc. 5. Położenie Nadleśnictwa Wałbrzych na tle podziału geobotanicznego Polski (Matuszkiewicz 2008)

III.2. KLIMAT

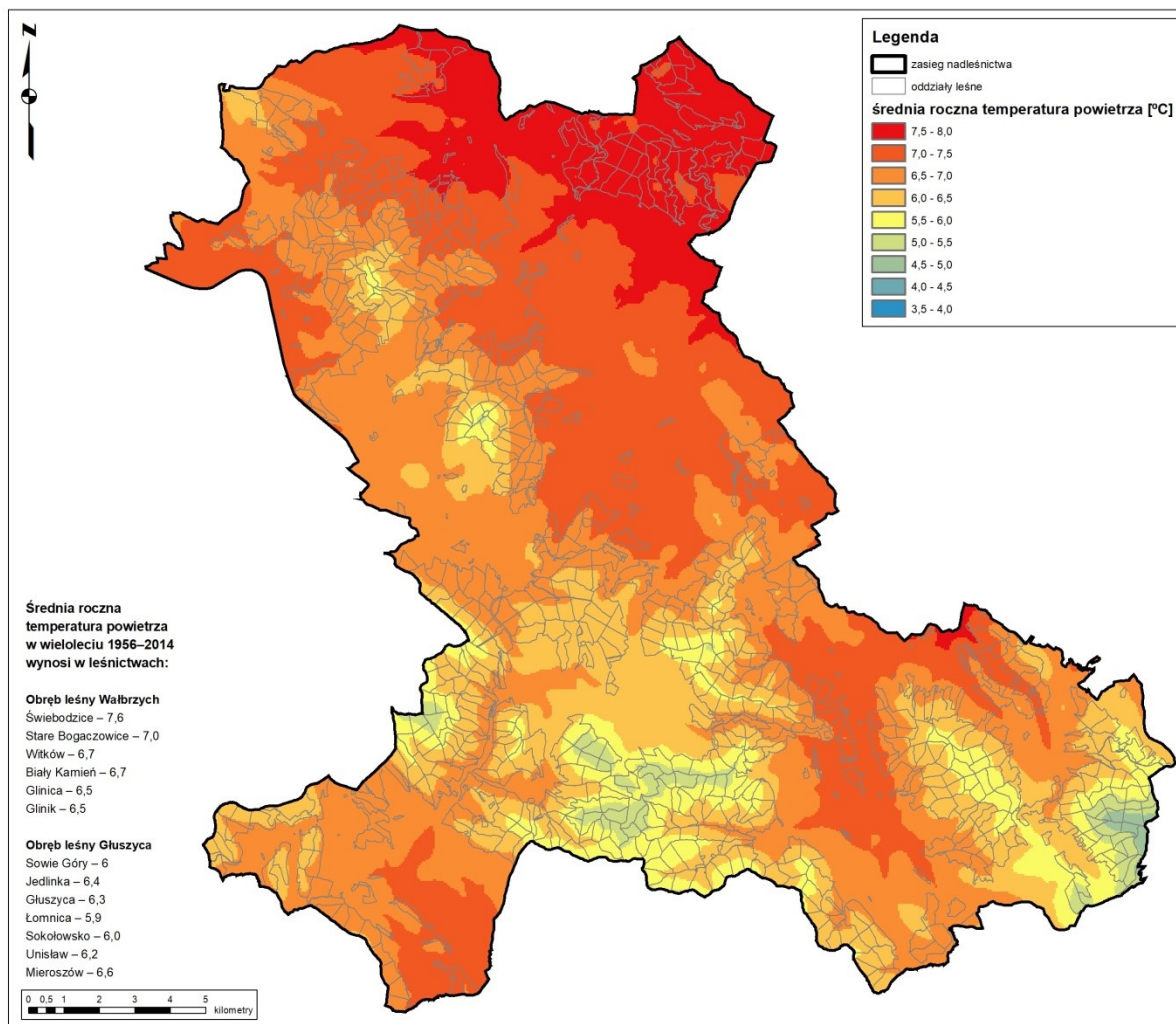
Charakterystykę klimatyczną Nadleśnictwa Wałbrzych oparto o serię wyników wieloletnich pomiarów meteorologicznych prowadzonych w latach 1956-2014 w stacji klimatologicznej Szczawno-Zdrój ($\gamma=50^{\circ}48' N$, $\lambda=16^{\circ}14' E$). Źródłem pochodzenia danych jest Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut badawczy¹. Stacja pomiarowa zlokalizowana w centralnej części omawianego obszaru.

Ryc. 6. Diagram klimatyczny dla stacji Szczawno-Zdrój (1956-2014)

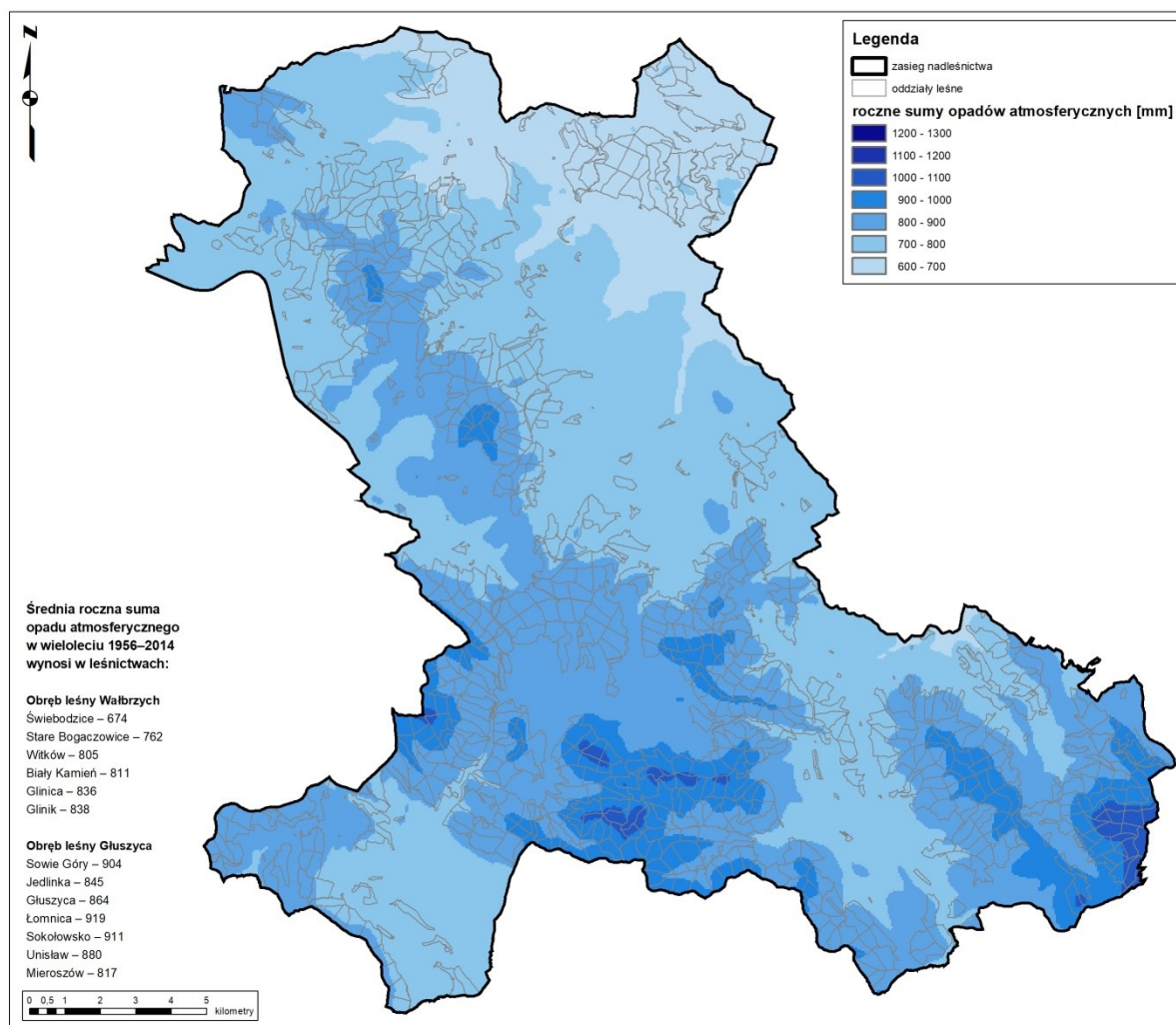
W Nadleśnictwie Wałbrzych uwidacznia się mezoskalowy wpływ czynników geograficznych na klimat (szczególnie silnie wpływa bliska obecność bariery orograficznej – pasmo Sudetów), jednak podobnie jak w całym regionie w głównej mierze kształtują go wielkoskalowe procesy cyrkulacyjne związane z obiegiem ciepła i wilgoci w atmosferze. Pogodę kształtują całoroczne ośrodki baryczne Niż Islandzki i Wyż Azorski, a także sezonowy Wyż Azjatycki oraz wyż powstające nad Europą Północną. Wysoki udział mas polarno-morskich sprawia, że klimat jest tutaj dość ciepły i łagodny. Ciśnienie atmosferyczne jest wyrównane przez cały rok z wyraźnie zaznaczonym maksimum w zimie. Bliskie sąsiedztwo najwyższych partii Sudetów od południa znacząco wpływa na panujące tutaj warunki klimatyczne i pogodowe. Pasma Sudetów ogranicza swobodny południkowy przepływ mas powietrza (z północy na południe), a w sytuacjach kiedy do tego dojdzie wpływa na znaczne ich ogrzanie i osuszenie w procesach adyabatycznych.

¹ Do opracowania wykorzystano zweryfikowane przez IMGW – PIB dane klimatologiczne dobowe wielkości średnich miesięcznych temperatur oraz miesięcznych sum opadu atmosferycznego, udostępnione publicznie i nieodpłatnie w formacie csv za pośrednictwem systemu teleinformatycznego pod adresem: <https://dane.imgw.pl>.

Ryc. 7. Średnia roczna temperatura powietrza (°C) w Nadleśnictwie Wałbrzych (1956-2014)

Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych średnia wieloletnia temperatura powietrza waha się od 5,9 °C w leśnictwie Łomnica (obręb Głuszycza) do 7,6 °C w leśnictwie Świebodzice (obręb Wałbrzych). Duża rozpiętość średniej temperatury jest konsekwencją różnic przeciętnej wysokości nad poziomem morza pomiędzy poszczególnymi fragmentami analizowanego obszaru. Cały obszar gruntów nadleśnictwa charakteryzuje przeciętna roczna temperatura powietrza 6,5 °C, która jest o 1,1 °C niższa od średniej wieloletniej notowanej w stacji Szczawno-Zdrój. Wyniki obserwacji w tej stacji wskazują, że w nadleśnictwie najcieplejszym miesiącem jest zazwyczaj lipiec (17,0 °C) zaś najchłodniejszym styczeń (-1,7 °C). Wielkość zmienności średniej rocznej temperatury powietrza pomiędzy obszarami o zróżnicowanej wysokości nad poziomem morza wynosi około 0,6 °C. Obręb Głuszycza charakteryzuje średnia roczna temperatura powietrza wynosząca 6,2 °C, jednak bardziej uprzywilejowanym termicznie obszarem jest obręb Wałbrzych (6,8 °C).

Ryc. 8. Średnia roczna suma opadu atmosferycznego (mm) w Nadleśnictwie Wałbrzych (1956-2014)

Średnia wieloletnia (1956-2014) suma opadu atmosferycznego w stacji Szczawno-Zdrój wynosi 705 mm. Jednak z uwagi na jej dość dużą zmienność w przestrzeni nie można traktować jej, jako wartości reprezentatywnej dla obszaru całego nadleśnictwa. Wykorzystanie technik GIS pozwoliło na oszacowanie wzrostu sum opadu atmosferycznego postępujących wraz z wysokością nad poziomem morza i tym samym analizę przestrzennego zróżnicowania tego parametru. Zdecydowanie najwyższej rocznej sumy opadów atmosferycznych należy spodziewać się w południowej części nadleśnictwa na obszarze Gór Kamiennych – nawet powyżej 900 mm (leśnictwo Łomnica – 919 mm). Najniższe sumy opadów notowane są zazwyczaj na Pogórzu Wałbrzyskim – poniżej 700 mm (leśnictwo Świebodzice – 674 mm). Różnica w przeciętnej rocznej dostawie wody z opadu pomiędzy obrębami leśnymi wynosi ok. 80-90 mm, a średnie wieloletnie roczne sumy opadów atmosferycznych wynoszą dla obrębów Wałbrzych i Głuszycza odpowiednio 788 i 877 mm. Analiza modelowego rozkładu przestrzennego tego zjawiska pozwala na określenie przeciętnej wielkości sumy rocznej opadu

atmosferycznego w leśnej części Nadleśnictwa Wałbrzych na 835 mm. Należy przy tym zwrócić uwagę na dużą zmienność tej wielkości z rok na rok wynoszącą od 70 do 140% przeciętnej rocznej sumy opadu. W przebiegu miesięcznych sum opadu wyraźnie wyróżnia się letnie maksimum i zimowe minimum. W stacji Szczawno-Zdrój w wieloletnim 1956-2014 miesiącem o najwyższej sumie opadu atmosferycznego był lipiec (106 mm), zaś o najniższej miesiące styczeń i luty (33 mm).

Warunki klimatyczne Nadleśnictwa Wałbrzych z uwagi na dostatecznie wysokie sumy opadu atmosferycznego oraz zadowalające warunki termiczne można zaliczyć do korzystnych dla wzrostu i hodowli lasu. Obserwuje się dość duże zróżnicowanie warunków termicznych i opadowych pomiędzy obrębami leśnymi.

III.3. WARUNKI HYDROLOGICZNE

Zgodnie z podziałem hydrograficznym Polski (2007) teren nadleśnictwa położony jest w zlewni Bałtyku w dorzeczu Odry i w zlewni Morza Północnego w dorzeczu Łaby:

- I Odra
 - II Odra od Nysy Kłodzkiej do Baryczy (p)
 - III Bystrzyca
 - IV Bystrzyca do Złotnicy (I), Strzegomka (Czarna Woda)
 - III Kaczawa
 - IV Nysa Szalona
 - II Bóbr
 - III Bóbr do Kamiennej (I)
 - IV Lesk, Zadrna
 - II Nysa Kłodzka
 - III Ścinawka (Stěnavá)
 - IV Potok z Nowego Siodła, Ścinawka do pot. z Nowego Siodła (I), Ścinawka od pot. z Nowego Siodła do Włodzicy (I), Włodzica
- I Łaba
 - II Metuje
 - III Metuje do Żydawki (I)
 - IV Dopływ z Łącznej (Zdaňovský Potok), Metuje od dopł. z Łącznej do Żydawki (I)

Główne rzeki przepływające przez teren nadleśnictwa to: Bystrzyca, Strzegomka, Pełcznica, Ścinawka oraz Lesk. Bystrzyca, lewobrzeżny dopływ Odry, przepływa przez południowo-wschodnią część nadleśnictwa. Zlewnia Bystrzycy obejmuje Góry Sowie oraz Góry Wałbrzyskie wraz z Pogórzem. Do największych bezpośrednich, lewobrzeżnych dopływów Bystrzycy należą: Złota Woda, Rybna, Jedlina i Strzegomka, natomiast jej prawobrzeżnymi dopływami są: Jaworzynka i Walimka. Dopływy prawobrzeżne są krótsze

i mniej liczne. Strzegomka wraz ze swym dopływem Pełcznicą odwadniają północną i środkową część nadleśnictwa. Zlewnia Ścinawki obejmuje fragmenty Gór Wałbrzyskich, Kamiennych i Stołowych. Rzeka przepływa w południowo-zachodniej części nadleśnictwa. Największe jej dopływy to Czarczi Potok (p) i Sokołowiec (l). Lesk odwadnia zachodnią część nadleśnictwa. Zlewnia Lesku obejmuje fragmenty Gór Wałbrzyskich i Kamiennych. Do największych jego dopływów Lesku należą: Czerwony Strumień, Jabłonica, Ceklina i Miła. Niewielki dopływ z Łącznej prowadzi wody do rzeki Metuje, należącej do zlewni Łaby. Dział wodny między zlewiskami Morza Bałtyckiego i Północnego przebiega przez pasmo Zaworów, wzdłuż południowej granicy nadleśnictwa.

Obszar nadleśnictwa należy do ubogich pod względem dużych naturalnych zbiorników wodnych. W bliskim sąsiedztwie granic nadleśnictwa znajdują się trzy sztuczne zbiorniki retencyjne: zlokalizowany na Bystrzycy Zbiornik Lubachów (jez. Bystrzyckie) koło Zagórza Śląskiego oraz zlokalizowany na Strzegomce Zbiornik Dobromierz koło Dobromierza. W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych znajduje się fragment głównego zbiornika wód podziemnych GZWP nr 342 „Niecka wewnątrzsudecka Krzeszów”.

W ramach projektu „Przeciwdziałanie skutkom odpływu wód opadowych na terenach górskich. Zwiększenie retencji i utrzymanie potoków oraz związanej z nimi infrastruktury w dobrym stanie” w latach 2007-2013 Nadleśnictwo Wałbrzych wykonało szereg działań na terenie sześciu leśnictw w górnym biegu zlewni potoków Walimka, Szczawnik, Sokołowiec Potoku Marcowego i Lesku. Zrealizowanych zostało 25 brodów, 40 przepustów, 5 mostków, 12 zbiorników. Zapoczątkowany został proces odbudowy sowiogórskich torfowisk na obszarze około 20 ha. Wykonano także działania mające na celu spowolnienie odpływu wody z potoków (meandryzacja, przegrody drewniane, kamienne i kamienno-drewniane) oraz chroniące infrastrukturę drogową (narzut kamienny) w leśnictwach: Witków, Biały Kamień, Sowie Góry, Jedlinka i Sokołowsko. Przeprowadzono również prace związane z rewitalizacją dwóch przemysłowych zbiorników położonych na terenie leśnictwa Jedlinka. Obecnie w ramach projektu „Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach górskich” na lata 2016-2020 przewidziano działania związane z:

- budową, przebudową lub odbudową zbiorników małej retencji i zbiorników suchych;
- budową, przebudową lub odbudową małych urządzeń piętrzących (zastawki, małe progi, przetamowania) na kanałach i rowach w celu spowolnienia odpływu wód powierzchniowych, przywracania funkcji obszarów mokradłowych i ich ochrony oraz odtwarzanie terenów zalewowych;
- przebudową i rozbiórką obiektów hydrotechnicznych niedostosowanych do wód wezbraniowych (mostów, przepustów, brodów);

- zabudową przeciwoerozyjną dróg, szlaków zrywkowych oraz zabezpieczenie obiektów infrastruktury leśnej przed skutkami nadmiernej erozji wodnej związanej z gwałtownymi opadami i spływami wód (m.in. wodospusty, płotki drewniane, kaszyce, narzut kamienny).

Celem projektu jest wzmocnienie odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu w górskich ekosystemach leśnych. Podjęte działania będą ukierunkowane na zapobieganie powstawaniu lub minimalizację negatywnych skutków zjawisk naturalnych takich jak: niszczące działanie wód wezbraniowych, powódzie i podtopienia, susza i pożary.

Ryc. 9. Sieć hydrograficzna w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych

Tab. 2. Obiekty hydrologiczne na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych

Typ	Lokalizacja
Bagna	<p>Obr. 1: 15 l; 36 b; 42 j; 75 h; 102 a, g; 105 c; 130 h; 137 a; 146A b, n; 147 n, p; 165A a, f-g; 176 m; 178 f; 180 h; 188 c-d; 216 b; 274 j; 277A d; 282 x; 296 a-b, d; 298 a; 302 d; 303 b, h, w-x; 310 g; 312 a; 317 g, ax;</p> <p>Obr. 2: 40 a; 68 a; 72 c; 95 j; 123 h; 124 a; 127 g; 130 k; 133 j; 152 a; 176 c; 187 a; 190 f; 193 a; 199 f; 217 c-d; 223 l; 228 h; 229 i; 260 n; 280 j; 290 a; 291 a; 311 a; 312 c; 317 b, f, r, t; 342 b, d; 343 c; 350 a; 356 b; 374 i; 375 b</p>
Zbiorniki wodne i obiekty małej retencji	<p>Obr. 1: 11 d; 26 c; 113 h; 176 o; 177 i; 182 n-o; 183 n; 240 i; 252 d; 300 i; 303 j; 325 c;</p> <p>Obr. 2: 90 a; 94 f; 208 h; 237 f; 251 o; 253 g; 254 i; 255 r; 268 d; 273 d; 274 k-l; 277 f; 279 h-j; 280 r-t; 313 dx-gx; 317 y-ax</p>
Stawy rybne	<p>Obr. 1: 5 d; 9 dx;</p> <p>Obr. 2: 260 p</p>

IV. FORMY OCHRONY PRZYRODY

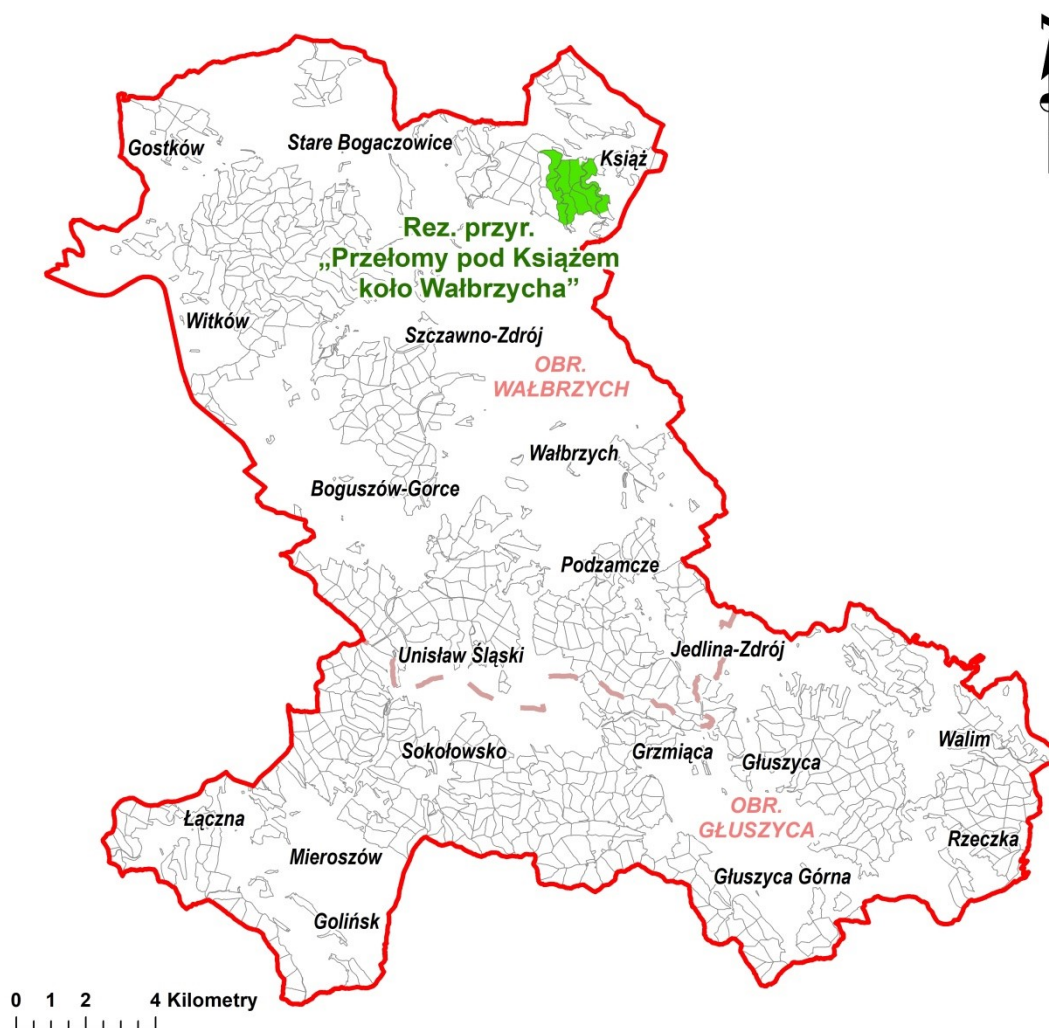
Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku *o ochronie przyrody* (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) ustanowiła następujące formy ochrony przyrody:

- parki narodowe,
- rezerваты przyrody,
- parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych znajdują się: 1 rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”, 3 parki krajobrazowe - Książański Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Gór Sowich, Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, 4 obszary chronionego krajobrazu – „Góry Bardzkie i Sowie”, „Kopuły Chełmca”, „Masyw Trójarbu”, „Zawory”, 6 obszarów Natura 2000 – OZW Dobromierz PLH020034, OZW Góry Kamienne PLH020038, OZW Masyw Chełmca PLH020057, OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020, OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010. Ponadto w granicach zasięgu terytorialnego nadleśnictwa zlokalizowanych jest 228 pomników przyrody, a także chronione gatunki roślin, zwierząt oraz grzybów.

IV.1. REZERWATY PRZYRODY

Według ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) rezerwat przyrody obejmuje *obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi* (art. 13 uoop). Aktualnie na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowany jest jeden rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”.

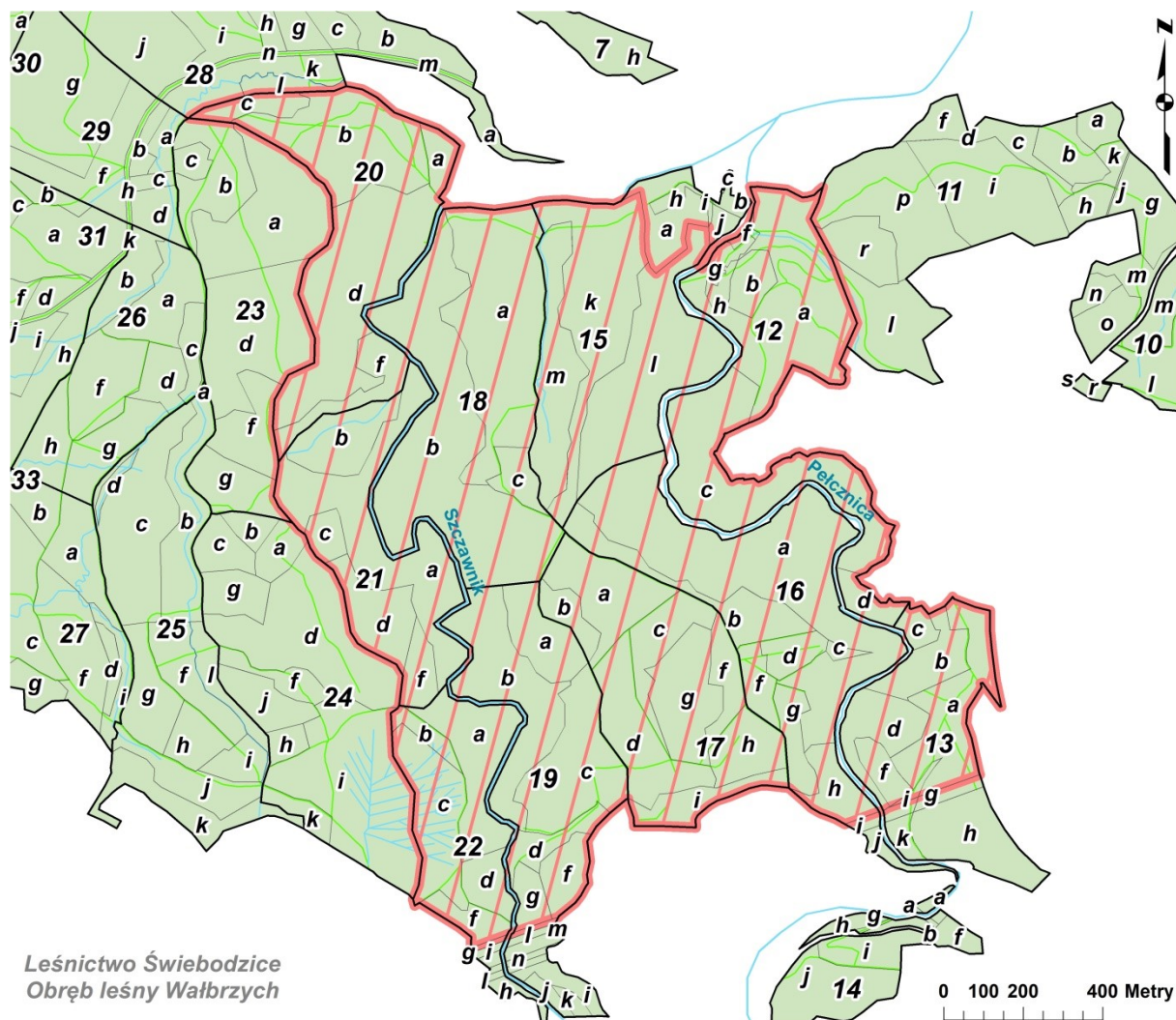

Ryc. 10. Lokalizacja rezerwatu przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych

IV.1.1. ISTNIEJĄCE REZERWATY PRZYRODY

Rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” został powołany Rozporządzeniem Nr 21 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 7 grudnia 2000 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz. Urz. z 2000 r. Nr 51, poz. 777). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Zarządzenie Nr 8 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 15 lipca 2010 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem k. Wałbrzycha” (Dz. Urz. z 2010 r. Nr 134, poz. 2068) wraz ze zmianą wprowadzoną Zarządzeniem Nr 22 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 10 lutego 2011 roku zmieniające zarządzenie w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” (Dz. Urz. z 2011 r. Nr 38, poz. 478). Obiekt nie ma wyznaczonej otuliny. Rezerwat przyrody nie posiada planu ochrony ani nie ma wyznaczonych zadań ochronnych.

Rezerwat przyrody obejmuje obszar lasu, odcinek rzeki Pełcznicy i potok Szczawnik, o łącznej powierzchni **230,95 ha**, położony w obrębie miast Wałbrzych i Świebodzice, w województwie dolnośląskim. Szczegóły dotyczące wewnętrznego podziału gruntów rezerwatu obrazuje zamieszczona niżej mapa lokalizacji opisywanego rezerwatu oraz tabela podsumowująca ogólną charakterystykę wszystkich rezerwatów przyrody w nadleśnictwie.

Ryc. 11. Lokalizacja rezerwatu przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” na tle podziału powierzchniowego nadleśnictwa

Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych przełomowych odcinków rzeki Pełcznicy i potoku Szczawnik pod Książem wraz z całą różnorodnością flory i fauny występującej na tym obszarze.

Charakterystyka przyrodnicza

Rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” znajduje się na terenie kompleksu leśnego zlokalizowanego na zachód od miejscowości Książ, na granicy gmin miejskich Wałbrzych i Świebodzice. Przy czym przeważający jego obszar znajduje się na terenie gminy miejskiej Wałbrzych. Teren rezerwatu w kierunku północ-południe przecinają rzeka Pełcznica i jej dopływ Szczawnik. Obszar rezerwatu przyrody porastają w większości

drzewostany bukowe zachowane w stanie zbliżonym do naturalnego, z bogatym runem w postaci cennych i rzadkich gatunków roślin, m.in.: wawrzynek wilczelyko *Daphne mezereum*, śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, parzydło leśne *Aruncus sylvestris*, listera jajowata *Listera ovata*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, kukulka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*. Na terenie rezerwatu spotyka się ponadto: dziewięciśń bezłodygowy *Carlina acaulis*, zimowit jesienny *Colchicum autumnale*, pełnik europejski *Trollius europaeus*, centuria pospolita *Centaurium erythraea*. Szczególnie cenne pod względem przyrodniczym są skupiska stanowisk cisów pospolitych *Taxus baccata*, z których część osiągnęła wymiary pomnikowe, a kilka zostało objętych ochroną prawną w postaci pomników przyrody.

Fot. 1. Zamek Książ górujący nad przełomem Pelcznicy (fot. M. Franczak)

Dużym bogactwem odznacza się również fauna rezerwatu przyrody, w której występuje wiele gatunków endemicznych i rzadkich, mających tu swoją granicę zasięgu. Spośród mięczaków stwierdzono obecność takich gatunków jak: bursztyńka wysmukła *Oxyloma sarsi* (gatunek po raz pierwszy odkryty na terenie rezerwatu), pomrowiec nakrapiany *Tandonia rustica* (osiągający tu północną granicę zasięgu występowania), porów robakokształtny *Bechtgerilla vermifamis* (gatunek żyjący w ziemi), ślimak karpacki *Monachoides vicina* (osiągający tu zachodnią granicę zasięgu występowania). Występuje tu rzadki i zagrożony pajęczak *Amaurobius jugorum*, znany jedynie z dwóch stanowisk. Z fauny owadów, można tu spotkać m.in. takie gatunki jak: mrówka rudnica *Formica rufa*, paż

królowej *Papilio machaon*, mieniak tęczowiec *Apatura iris* oraz *Tetrodontophora bielanensis* (rzadki, bezskrzydły owad występujący w Karpatach i Sudetach). Z cennych płazów spotykana jest tu salamandra plamista *Salamandra salamandra*, a z ważniejszych ssaków nietoperze (osiem gatunków).

Dodatkowo obszar rezerwatu przyrody jest bardzo interesujący pod względem geologicznym i krajobrazowym, ze względu na malownicze przełomy Pełcznicy i Szczawnika, a także występujące na jego obszarze skałki i gołoborza. Rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” położony jest w zasięgu granic obszaru Natura 2000 OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 oraz Książańskiego Parku Krajobrazowego.

Fot. 2. Rzeką Pełcznicą przepływająca pod Zamkiem Książ (fot. M. Franczak)

Tab. 3. Ogólna charakterystyka rezerwatu przyrody zlokalizowanego na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa	Rok utworzenia	Położenie		Rodzaj	Typ i podtyp wg dominującego		Pow. [ha]	Ważniejsze zbiorowiska / gatunki chronione i zagrożone obserwowane na terenie rezerwatu
			Obręb, oddz. wg stanu na 01.1.2019 r.	Gmina		Przedmiotu ochrony	Ekosystemu		
1	„Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”	2000	Wałbrzych, oddziały: 12 a-h, 13 a-f, i, 15 k-m, 16 a-h, 17 a-i, 18 a-c, 19 a-g, 20 a-f, 21 a-f, 22 a-f	Świebodzice, Wałbrzych	Leśno (L) – krajobrazowy (K)	typ – leśny i borowy (EL), podtyp – lasów wyżynnych (lwż) i borów wyżynnych (bwż) oraz mozaiki różnych ekosystemów (me)	brak	230,95 ha	<p>Wawrzynek wilczelyko <i>Daphne mezereum</i>, dziewięciśli bezłodygowy <i>Carlina acaulis</i>, zimowit jesienny <i>Colchicum autumnale</i>, pełnik europejski <i>Trollius europaeus</i>, śnieżycza wiosenna <i>Leucoium vernum</i>, śnieżyczka przebiśnieg <i>Galanthus nivalis</i>, lilia złotogłów <i>Lilium martagon</i>, parzydło leśne <i>Aruncus sylvestris</i>, listera jajowata <i>Listera ovata</i>, podkolan biały <i>Platanthera bifolia</i>, kukulka szerokolistna <i>Dactylorhiza majalis</i>, centuria pospolita <i>Centaurium erythraea</i>, pierwiosnek wyniosły <i>Primula elatior</i>, cis pospolity <i>Taxus baccata</i>.</p> <p>Pomrowiec nakrapiany <i>Tandonia rustica</i>, Amaurobius <i>amaurobius jugorum</i>, mrówka rudnica <i>Formica rufa</i>, paź królowej <i>Papilio machaon</i>, mieniak tęczowiec <i>Apatura iris</i>, salamandra plamista <i>Salamandra salamandra</i> oraz gatunki nietoperzy.</p>

IV.1.2. PROPONOWANE REZERWATY PRZYRODY

Prace nad programem ochrony przyrody dla nadleśnictwa obejmują m.in. zebranie informacji na temat propozycji utworzenia poszczególnych form ochrony przyrody zawartych w obowiązujących dokumentach związanych z ochroną przyrody i zagospodarowaniem przestrzennym. Zawarte tam propozycje w żaden sposób nie wiążą organów odpowiedzialnych za tworzenie obszarowych i indywidualnych form ochrony przyrody, a tym bardziej nie mogą być traktowane jako projekty takich obiektów w rozumieniu Instrukcji Urządzenia Lasu. Przygotowanie pełnej dokumentacji, przeprowadzenie odpowiednich konsultacji z właścicielem lub zarządcą gruntu (w przypadku gruntów Skarbu Państwa, którymi zarządza PGL Lasy Państwowe jest to właściwy nadleśniczy) oraz zbadanie prawnych konsekwencji takiej decyzji jest obowiązkiem organu tworzącego (ustanawiającego) formę ochrony przyrody.

Proponowany rezerwat przyrody „Wschodnie stoki Lesistej Małej”. Wschodnie i częściowo północno-wschodnie stoki góry Lesista Mała, na wysokości około 750-780 m n.p.m. porasta wysokopienny drzewostan świerkowy, w runie którego obficie występują mszaki, a przede wszystkim torfowce. Zajmują one niewielkie zatorfione zagłębienia terenu. Decydującą rolę odgrywają tutaj różne gatunki torfowców, jak np. torfowiec ostrolistny *Sphagnum capillifolium*, t. Girgensohna *S. girgensohnii*, płonnik cienki *Polytrichum strictum*, a z wątrobowców dominuje biczycza trójwřębna *Bazzania trilobata*. Na tym terenie stwierdzono również gatunki właściwe wysokogórskim borówczyskom bażynowym należącym do zespołu *Empetro-Vaccinietum*: bażynę obupłciową *Empetrum hermafroditum* oraz borówkę halną *Vaccinium gaulterioides*, będącą diploidalną arktyczno-alpejską formą, niedawno uznaną za gatunek odrębny od tetraploidalnej niżowej borówki bagiennnej *Vaccinium uliginosum*. Omawiany obszar jest też jedynym w całej gminie miejscem występowania widlicza spłaszczonego *Diphasiastrum complanatum* oraz płucnicy islandzkiej *Cetraria islandica*. Obszar proponowany do ochrony znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 i obejmuje wydzielania 318 a-f, h, 319 a-f obrębu leśnego Głuszycza (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005). Podczas badań terenowych przeprowadzonych w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich nie potwierdzono występowania dolnoregłowego boru świerkowego na torfie *Bazzanio-Piceetum* ani podawanych stamtąd gatunków torfowców. Strome zbocza masywów górskich Parku nie sprzyjają występowaniu ekosystemów bagiennych, a stoki Lesistej Małej porasta bór

mieszany na siedliskach świeżych (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany rezerwat przyrody „Wschodnia część Doliny Sokołowca”.

Obejmuje fragment doliny potoku Sokołowiec od wschodnich granic Sokołowska, na długości ponad 1 km i szerokości niewiele ponad 500 m. Wykształciło się tu kilka typów fitocenzoz z wieloma chronionymi, rzadkimi i interesującymi gatunkami roślin. Największe powierzchnie zajmują zbiorowiska łąkowe. W pobliżu potoku znajdują się, spotykane w gminie Mieroszów prawie wyłącznie w tym miejscu, płaty łągu jesionowo-olszowego *Fraxino-Alnetum*. W drzewostanie dominują: olsza czarna, jesion wyniosły oraz, w mniejszym stopniu, jawor. Nieco dalej od koryta potoku, po lewej (orograficznie) stronie występują fragmenty podgórszych łągów jesionowych *Carici remotae-Fraxinetum*. Drzewostan zbudowany jest głównie z jesionu, a niewielką domieszkę tworzą wiąz i jawor. W bogatym runie leśnym, obok gatunków charakterystycznych dla tego zespołu, spotyka się pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*. Po prawej stronie potoku, jak również nieco dalej, na południowych stokach góry Krzywuchy rozwijają się zbiorowiska żyznych buczyn sudeckich reprezentujących zespół *Dentario enneaphylli-Fagetum* z przewagą buka i domieszką jaworu, niekiedy świerka w drzewostanie, gdzie w runie, wśród wielu roślin właściwych tej fitocenozie spotyka się gatunek rzadki – żywiec dziewięciolistny *Dentaria enneaphyllos*. Pozostałymi fitocenzozami w omawianej dolinie Sokołowca są łąki oraz wilgotne ziołorośla. Na terenie tym występuje szereg gatunków podlegających ochronie gatunkowej, w tym jedna z najliczniejszych w całej gminie Mieroszów populacja śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum*, ponadto spotkano w tym miejscu następujące gatunki: kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*, orlik pospolity *Aquilegia vulgaris*, wawrzynek wilczyko *Daphne mezereum*, a z rzadkich gatunków roślin: przetacznik górski *Veronica montana* i starzec kędzierzawy *Senecio rivularis*. Stwierdzono tu występowanie szeregu gatunków ptaków, takich jak: pluszcz *Cinclus cinclus*, siniak *Columba oenas*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius* i zielonosiwy *Picus canus*, gil *Pyrrhula pyrrhula*, czyż *Spinus spinus*, pleszka *Phoenicurus phoenicurus* i kobuz *Falco subbuteo*. Teren ten jest cennym siedliskiem dla płazów i gadów, występują tu: salamandra plamista *Salamandra salamandra*, żaba trawna *Rana temporaria*, ropucha szara *Bufo bufo*, jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara*, padalec zwyczajny *Anguis fragilis*, żmija zygzakowata *Vipera berus*. Większość z nich bytuje wzdłuż strumienia i szlaków turystycznych do Andrzejówki, pomiędzy punktem widokowym „Rozstaje”, niedaleko ruin zamku Radosno i Czerwonych Skalek a leśniczówką. Wokół strumienia bardzo licznie występuje żaba trawna. Obszar proponowany do ochrony znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 i obejmuje wydzielenia 251 n, 255 a-b, j, 254 a-d, j oraz fragmenty wydzieleni 255 i, 254 f obrębu

leśnego Głuszyca (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005). Podczas badań terenowych przeprowadzonych w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdzono występowanie dobrze zachowanych płatów siedlisk przyrodniczych: podgórskiego łągu jesionowego *Carici remotae-Fraxinetum* (kod *91E0-5), żyznej buczyny górskiej *Dentario enneaphylli-Fagetum* (kod 9130-3) oraz górskich łąk konietlicowych *Polygono-Trisetion* (kod 6520-1). Wśród chronionych gatunków roślin potwierdzono tu występowanie takich gatunków jak: śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*. Podczas badań nie stwierdzono jednak, aby obszar ten wyróżniał się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, które mogłyby stanowić podstawę do objęcia go proponowaną formą ochrony (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany rezerwat przyrody „Zapomniane Skałki”. Znajdują się one na skraju lasu po północnej i południowej stronie drogi z Różanej do Łącznej na wschodnim stoku Bieśnika (650 m n.p.m.) i na północnym stoku Dzioba (698 m n.p.m.) w granicach wydziałów 366 j oraz 349 a obrębu leśnego Głuszyca. Są to 3 duże formacje skalne po północnej stronie drogi, każda o długości 30-50 m i wysokości 10-20 m, schowane częściowo w lesie oraz jedna mniejsza po południowej stronie drogi do Chełmska o wysokości do 10 m. Zapomniane Skałki są wyjątkowym przykładem form skalnych w utworach triasowych i jako takie stanowią unikat na skalę lokalną, gdyż osady tego wieku są bardzo skąpo reprezentowane w Sudetach. Zbudowane są z piaskowców arkozowych pstrego piaskowca, powstałych z osadów rzek roztokowych, niosących materiał pochodzący głównie z niszczenia permskich skał osadowych i wulkanicznych. Ich wykształcenie wskazuje na rozwój rzeźby krawędziowej w tej części niecki śródsudeckiej i na podobieństwo procesów wietrzeniowych w różnowiekowych skałach osadowych. Zapomniane Skałki mają ponadto wysokie walory krajobrazowe, znajdują się w granicach obszaru chronionego krajobrazu „Zawory”, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamiennie PLH020038 (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005).

Proponowany rezerwat przyrody obejmujący kompleks osuwisk na Suchawie, Kostrzynie i Włostowej. Zlokalizowana na północnych stokach grzbietu Suchawa – Kostrzyna – Włostowa, jedna z największych stref osuwiskowych w Górach Kamiennych, o długości ponad 1 km i szerokości do 600 m. Powstała ona wskutek ruchów różnego typu, od katastrofalnych, jednorazowych obrywów stoku do powolnego pełzania (Kasprzak i in.

2013). W tym obszarze występują cenne osobliwości przyrody nieożywionej, chronione w formie pomników przyrody – Czerwone Skałki pod Suchawą i Małpia Skała pod Kostrzyną. W rzeczywistości są one fragmentami odsłoniętych skarp głównych głębokich osuwisk. Na uwagę zasługuje także osiągnięcie przez partię czołową osuwiska pod Włostową dna doliny Sokołowca i jej prawdopodobne krótkotrwałe zablokowanie przegrodą ziemną. Obszar proponowany do ochrony znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 i obejmuje wydzielenia 256 c-g, i-k, 257 a-g, i-k obrębu leśnego Głuszycy (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005). Badania terenowe przeprowadzone w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdziły walory tego obszaru i potrzebę jego ochrony poprzez ustanowienie stanowisk dokumentacyjnych (*Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany rezerwat przyrody „Jaworzyna pod Dzikowcem”. Kompleks lasów liściastych o wysokim stopniu naturalności w oddziałach 322-323 obrębu leśnego Wałbrzych. Obejmuje on dobrze zachowane lasy jaworowe, z wiodącym zespołem jaworzyny z miesięcznicą trwałą *Lunario-Aceretum pseudoplatani* i szeregiem gatunków charakterystycznych, w tym z masowo występującą tu miesięcznicą trwałą *Lunaria rediviva*, z chronionym i narażonym na wyginięcie na Dolnym Śląsku paprotnikiem kolczystym *Polystichum aculeatum* oraz z lilią złotogłów *Lilium martagon*. Ponadto występują tu także fragmenty kwaśnej buczyny górskiej *Luzulo luzuloidis-Fagetum* i żyznej buczyny sudeckiej *Dentario enneaphylli-Fagetum*. Obszar proponowany do ochrony znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Boguszów-Gorce*, 2012; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005). Badania terenowe przeprowadzone w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdziły wysokie walory przyrodnicze tego obszaru (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany rezerwat przyrody „Chełmiec”. Obejmuje centralną część masywu Chełmca ze stożkowo-kopulastymi wzniesieniami Chełmca (851 m n.p.m.) i Chełmca Małego (776 m n.p.m.) o stromych zboczach. Grzbiet główny masywu przecięty jest płytką przełęczą. Obszar ten pomimo, że położony w bezpośrednim sąsiedztwie miejscowości Szczawno-Zdrój i Boguszów-Gorce, charakteryzuje się wciąż dużą naturalnością. Teren wyróżnia się dużymi niwelacjami i stromiznami oraz zróżnicowaniem porastających go drzewostanów. Występują tu fragmenty wiekowych buczyn i borów świerkowych. Nie bez znaczenia jest

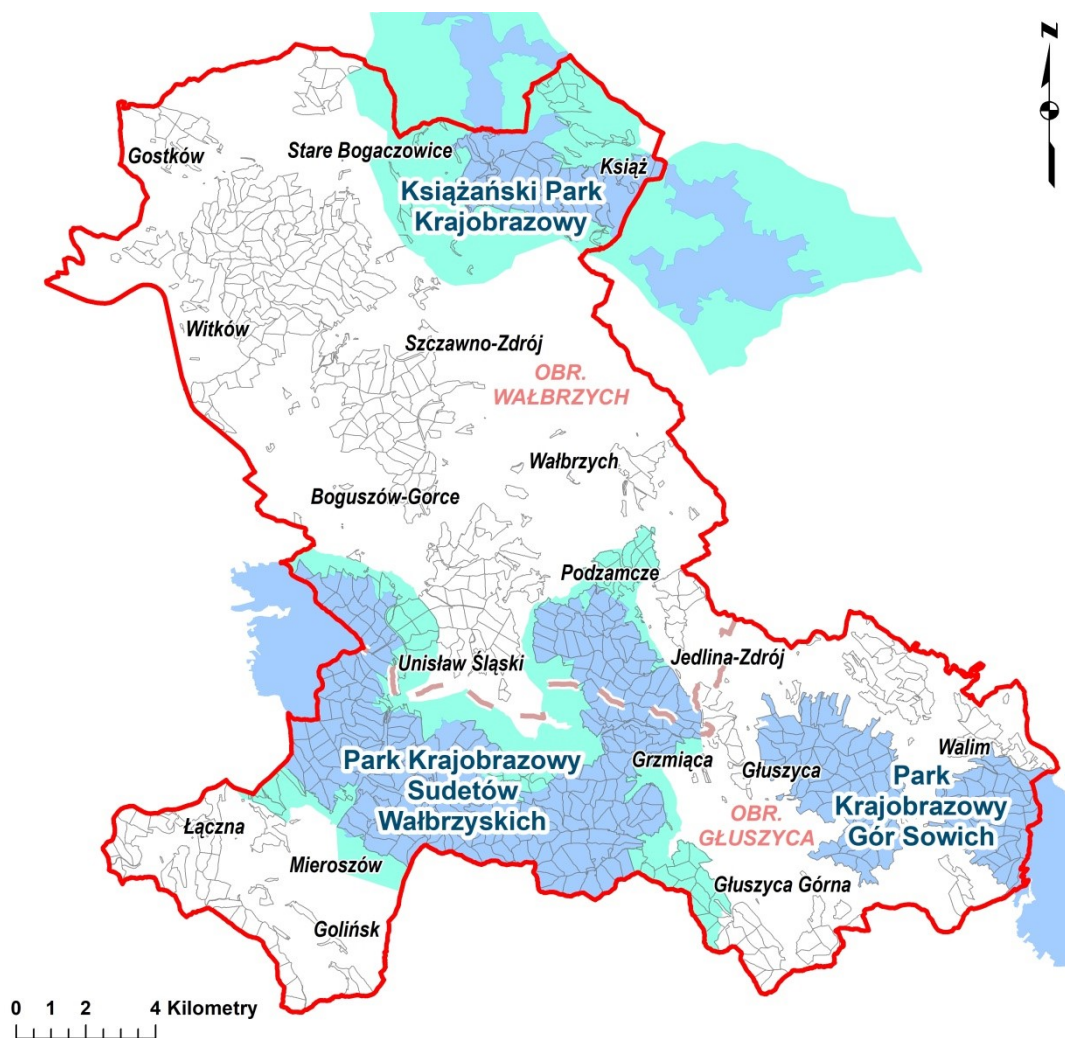
obecność w bezpośrednim sąsiedztwie wzniesienia wylesionych przestrzeni, w tym łąk. Stwierdzono tu obecność trzmielojada *Pernis apivorus*, jastrzębia *Accipiter gentilis*, puchacza *Bubo bubo*, włośchatki *Aegolius funereus*, sóweczki *Glaucidium passerinum*, dzięcioła czarnego *Dryocopus martius*, dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*, siniaka *Columba oenas*, muchołówki małej *Ficedula parva*, kruka *Corvus corax*, gila *Pyrrhula pyrrhula* i krzyżodzioba świerkowego *Loxia curvirostra*, a także strzyżyka *Troglodytes troglodytes* i czyża *Carduelis spinus*. Spośród nich aż trzy (puchacz, włośchatka, sóweczka) ujęte są w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Stanowiska roślin chronionych wyraźnie grupują się w niższych rejonach Chełmca, który znajduje się już w strefie regla dolnego. Związane to jest z jednej strony z dobrym zachowaniem szaty roślinnej w Górach Wałbrzyskich, z drugiej z ich budową geologiczną – sam szczyt Chełmca, budowany przez skały kwaśne, ma zbyt ubogie siedliska, by rozwinęła się bardziej urozmaicona flora i, co się z tym wiąże, pojawiła się większa liczba gatunków chronionych. Naturalnie występowały tu lasy liściaste o charakterze górskim – górskie buczyny i jaworzyny z udziałem jodły i innych gatunków drzew. Obecnie są to drzewostany o silnie przebudowanym składzie gatunkowym i strukturze. Pomimo, że są to zbiorowiska ubogie i nie zawierają w swoim składzie gatunków rzadkich, to jako fitocenozy mają wysoką wartość. Większość z zachowanych fragmentów lasów o runie zbliżonym do naturalnego jest klasyfikowana jako zbiorowisko górskiej kwaśnej buczyny *Luzulo luzuloidis-Fagetum*. Występują tu również fragmenty żyznych buczyn *Dentario enneaphylli-Fagetum* oraz wielogatunkowych żyznych lasów zboczowych *Tilio platyphyllis-Acerion pseudoplatani*. Drzewostany te zostały silnie osłabione w wyniku zanieczyszczeń atmosferycznych emitowanych przez miasto Wałbrzych i wałbrzyskie zakłady, przede wszystkim koksownię, lecz w ciągu ostatnich kilku lat ich kondycja się poprawia. Spośród cennych gatunków roślin występuje tu śnieżyca wiosenna *Leucoium vernalis*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, a także goryczuszka Wettsteina *Gentianella germanica* – gatunek wymierający (kat. E) wg Polskiej Czerwonej Listy, tojad dzióbaty *Aconitum variegatum*, płonnik pospolity *Polytrichum commune*. Na szczycie góry znajduje się zbiornik wodny o ocembrowanych, betonowych brzegach i ukośnym dnie, wybudowany prawdopodobnie w latach 60. w celach rekreacyjnych, obecnie na ogrodzonym i zamkniętym terenie. Woda pochodząca z opadów utrzymuje się tu przez cały sezon. Jest to miejsce rozrodu traszki zwyczajnej *Lissotriton vulgaris*, traszki górskiej *Ichthyosaura alpestris*, ropuchy szarej *Bufo bufo*, żaby trawnej *Rana temporaria* oraz żerowisko padalca zwyczajnego *Anguis fragilis*. Obszar proponowany do ochrony położony jest w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca”, w granicach obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057 i obejmuje oddziały 181-196 obrębu leśnego Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Szczawno-Zdrój*, 2005).

Proponowany rezerwat przyrody „Lasy nad Czyżynką”. Kompleks leśny nad Czyżynką porośnięty fragmentami acydofilnych dąbrów *Luzulo-Quercetum* o dużym zróżnicowaniu fitosocjologicznym. W wąwozach zachowały się fragmenty lasów klonowo-lipowych *Aceri platanoidis-Tilietum platyphylli* z dobrze zachowanym drzewostanem i bogatym runem. Ponadto występują tu kserotermiczne naskalne murawy, zbiorowiska paproci szczelinowych oraz fragmenty wilgotnych łąk, reprezentujące duże bogactwo florystyczne, w tym kilkanaście gatunków objętych ochroną i zagrożonych: m.in. storczyk męski *Orchis mascula*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, rojownik pospolity *Jovibarba sobolifera*, śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, zimowit jesienny *Colchicum autumnale*, listera jajowata *Listera ovata*, czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, zanokcica północna *Asplenium septentrionale* oraz ukwap dwupienny *Antennaria dioica*. Potok Czyżynka na odcinku od miejscowości Struga na południu do ujścia do Strzegomki należy do najciekawszych pod względem teriologicznym terenów w obrębie gminy Stare Bogaczowice. Dolina potoku pełni istotną w skali regionu funkcję korytarza ekologicznego. Na szczególną uwagę zasługuje obecność wydry *Lutra lutra* i bobra *Castor fiber*. Ponadto wykazano na tym terenie obecność innych gatunków objętych w naszym kraju ochroną, m.in. rzęsorka rzeczka *Neomys fodiens*, karczownika *Arvicola terrestris*, orzesznicy *Muscardinus avellanarius* i gronostaja *Mustela erminea*. W sumie w obrębie doliny Czyżynki stwierdzono 26 gatunki ssaków. Dolinka jest cenna ze względu na dogodne miejsce rozrodu i żerowania traszek - zwyczajnej *Lissotriton vulgaris* i górskiej *Ichthyosaura alpestris* oraz występowanie zaskrońca zwyczajnego *Natrix natrix* oraz jaszczurki żyworodnej *Lacerta vivipara*. Obszar znajduje się w granicach Książańskiego Parku Krajobrazowego, częściowo w zasięgu obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 i obejmuje wydzielania 34 h, i, 35 g, h, 36 a-g, 37 a-d, 38 b, 39 j, k, obrębu leśnego Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

IV.2. PARKI KRAJOBRAZOWE

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 o *ochronie przyrody* (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) charakteryzuje park krajobrazowy jako *obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju* (art.16). Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru uchwalane jest przez sejmik województwa. W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowane są trzy parki krajobrazowe - Książański Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Gór Sowich, Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich.

Uwaga! Przy sporządzaniu wykazu gruntów leśnych w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych znajdujących się w zasięgu granic parków krajobrazowych i ich otulin przyjęto, że do danego obszaru zalicza się wszystkie wydzielania leśne zlokalizowane w jego zasięgu, których granice pokrywają się w całości lub w części z danym obszarem. Dla wydzielen leśnych pokrywających się w części z obszarem parku krajobrazowego i jego otuliną przy zaliczaniu do niego nie stosowano kryterium powierzchniowego. W zamian zastosowano kryterium odległości granicy obszaru od granicy wydzielenia. Jako minimalną wielkość przyjęto odległość 5 metrów zakładając, że podczas wektoryzacji granic parku krajobrazowego i jego otuliny dopuszczalna odchyłka mogłaby wynosić +/- 1mm na mapie w skali 1:5000 (mapa gospodarcza). Przebieg granic parków krajobrazowych i ich otulin przyjęto zgodnie z CRFOP (dostęp z dnia 28 sierpnia 2018 r.).

Ryc. 12. Lokalizacja parków krajobrazowych w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych

IV.2.1. ISTNIEJĄCE PARKI KRAJOBRAZOWE

Książański Park Krajobrazowy został powołany Uchwałą Nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu z dnia 28 października 1981 r. w sprawie utworzenia na terenie województwa wałbrzyskiego parków krajobrazowych i obszarów krajobrazu chronionego (Dz. Urz. Woj. Wałbrz. z 1981 r. Nr 5, poz. 46). Kolejnymi aktami prawnymi odnoszącymi się do terenu parku były: Rozporządzenie Wojewody Wałbrzyskiego z 26 marca 1996 roku (Dz. Urz. Woj. Wałbrz. z 1996 r. Nr 3, poz. 11), Rozporządzenie Nr 19/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 17 grudnia 1998 roku w sprawie parków krajobrazowych na terenie województwa wałbrzyskiego (Dz. Urz. Woj. Wałbrz. z 1998 r. Nr 34, poz. 260), zmienione Rozporządzeniem Nr 9 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 6 lipca 2000 roku (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2000 r. Nr 26, poz. 411) oraz Zarządzenie Nr 45 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 16 marca 1999 roku w sprawie ustalenia wykazu aktów prawa miejscowego wydanych przez dotychczasowych wojewodów jeleniogórskiego, legnickiego, wałbrzyskiego i wrocławskiego nadal obowiązujących na obszarze Województwa Dolnośląskiego (Dz. Urz. Woj. Doln. z 1999 r. Nr 6, poz. 208). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 5 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lutego 2008 roku w sprawie Książańskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. Nr 63, poz. 808). Park nie posiada obowiązującego planu ochrony. Nadzór nad obszarem sprawuje Wojewoda Dolnośląski.

Fot. 3. Widok ze Skały Olbrzyma na Zamek Książ (fot. M. Franczak)

Książański Park Krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzowania tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Szczególne cele ochrony parku to: ochrona wartości przyrodniczych wraz z całą różnorodnością flory i fauny

występującej na tym obszarze, zachowanie interesującej i unikalnej budowy geologicznej wraz ze skamieniałościami fauny kopalnej, zachowanie ciągłości historycznej - lokalnego charakteru i skali zabudowy w historycznie ukształtowanych jednostkach osadniczych ze szczególnym uwzględnieniem unikalnego wielkoprzestrzennego zespołu zamkowo-parkowego Książ wraz z obiektami związanymi z historią zamku, zachowanie krajobrazu rolniczego i kulturowego, w tym otwartych, niezabudowanych przestrzeni w krajobrazie leśno-polno-łąkowym.

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 5 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lutego 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. Nr 63, poz. 808), park obejmuje obszar o powierzchni **3 155, 40 ha**. Wokół parku została wyznaczona otulina o powierzchni 5 933 ha. Park składa się z dwóch kompleksów (wschodniego i zachodniego) połączonych otuliną w jedną całość. W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych znajduje się fragment zachodniego kompleksu parku wraz z otuliną. Na tej części parku i jego otuliny zlokalizowany jest rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” oraz obszary Natura 2000 – OZW Przełomy Pełcnicy pod Książem PLH020020 i OZW Dobromierz PLH020034.

Tab. 4. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Książańskiego Parku Krajobrazowego

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	8 a-b, d-ax; 9 b-k, m-o, r-cx, gx-kx, mx-ox, sx-xx; 10 a-c, g-h, j-s; 11 b-f, h-i, l-r; 12 b-h; 13; 15 h-i, l-m, o-p; 16 a-h; 17 a-h; 18; 19 a-b, g-h, l, o; 20 c, f; 21; 22 a-b, d; 23; 24 a-h, j; 25 a-j, l; 26; 27 a-f, i; 28 c-l, n; 29-32; 33 a-h; 34 a-h, j; 35-37; 39 a-d, g-k; 40	658,11	14,90	673,01
Ogółem		658,11	14,90	673,01

*powierzchnia wydzieleń literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic Książańskiego Parku Krajobrazowego stanowią wydzielenia leśne: 7 k; 8 c; 9 a, l, p, dx-fx; 10 d-f, i; 11 a, g, j-k; 12 a; 15 a-b, j-k; 16 i-j; 17 i; 19 c-f, i-k, m-n; 20 a-b, d; 22 c, f-l; 24 i, k; 25 k; 27 g-h; 28 a-b, m; 33 i; 34 i; 38 a-b; 39 f, l (obrzeb leśny Wałbrzych).

Tab. 5. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	1-6; 7 a-j; 9 lx; 14; 15 c, f, n; 38 c-h; 39 m-s; 53 a-w, y-z	234,86	2,12	236,98
Ogółem		234,86	2,12	236,98

*powierzchnia wydzieleń literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic otuliny Książańskiego Parku Krajobrazowego stanowią wydzielenia leśne: 7 k; 8 c; 9 a, l, p, dx-fx; 10 d-f, i; 11 a, g, j-k; 12 a; 15 a-b, j-k; 16 i-j; 17 i; 19 c-f, i-k, m-n; 20 a-b, d; 22 c, f-l; 24 i, k; 25 k; 27 g-h; 28 a-b, m; 33 i; 34 i; 38 a-b; 39 f, l; 41 b, l; 53 x; 61 o (obrzeb leśny Wałbrzych).

Charakterystyka przyrodnicza

W Książańskim Parku Krajobrazowym do najlepiej zachowanych naturalnych zbiorowisk leśnych należą kwaśne buczyny górskie *Luzulo luzuloidis-Fagetum*, będące pozostałością po rosnącej tu dawniej puszczy bukowej; grądy *Carpinion betuli* oraz łągi podgórskie i górskie *Alnenion glutinoso-incanae*. Spośród gatunków chronionych najliczniej reprezentowany jest cis pospolity *Taxus baccata*, porastający głównie skaliste zbocza Pełcznicy, Szczawnika i Poleśnicy. Rośnie tam około 130 drzew, z których większość ma obwody pni 80-130 cm. Spotyka się tu również: śnieżycę wiosenną *Leucoium vernum*, wawrzynka wilczelyko *Daphne mezereum*, lilię złotogłów *Lilium martagon*, naparstnicę zwyczajną *Digitalis grandiflora*, zimowita jesiennego *Colchicum autumnale* oraz orlika pospolitego *Aquilegia vulgaris*. Zróżnicowana rzeźba terenu i urozmaicone warunki mikroklimatyczne, stwarzają odpowiednie środowisko dla rozwoju gatunkowego drobnej fauny. Do szczególnie rzadkich należą: bursztynka wysmukła *Oxyloma sarsi*, świdrzyk łamliwy *Balea perversa*, źródlarka karpacka *Bythinella austriaca*, pomrowiec nakrapiany *Tandonia rustica*. Z owadów chronionych dość liczna jest tu mrówka rudnica *Formica rufa*, z zagrożonych motyli paż królowej *Papilio machaon*. Występują tu bogate populacje chrząszczy, do których należy kozioróg bukowiec *Cerambyx scopolii*. Spośród zwierząt kręgowych chronione są: traszka grzebieniasta *Triturus cristatus* i górską *Triturus alpestris* oraz salamandra plamista *Salamandra salamandra*. Z gadów chronionych występują: jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*, gniewosz plamisty *Coronella austriaca*, padalec zwyczajny *Anguis fragilis* i zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*. W tunelach zamku Książ stwierdzono 8 gatunków nietoperzy, w tym: nocka rudego *Myotis daubentonii*, gacka brunatnego *Plecotus auritus* i mopka *Barbastella barbastellus*.

Park Krajobrazowy Gór Sowich został powołany Rozporządzeniem Nr 7/91 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 8 listopada 1991 roku w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. z 1991 r. Nr 15, poz. 159). Kolejnymi aktami prawnymi odnoszącymi się do terenu parku były: Rozporządzenie Nr 6/96 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 18 lipca 1996 roku w sprawie włączenia w granice Parku Krajobrazowego Gór Sowich kompleksu leśnego o pow. 1243, 67 ha Nadleśnictwa Wałbrzych w gminie Głuszycza (Dz. Urz. z 1996 r. Nr 24, poz. 578), Rozporządzenie Nr 19/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 17 grudnia 1998 roku w sprawie parków krajobrazowych na terenie województwa wałbrzyskiego (Dz. Urz. z 1998 r. Nr 34, poz. 260) oraz Zarządzenie Nr 45 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 16 marca 1999 roku w sprawie ustalenia wykazu aktów prawa miejscowego wydanych przez dotychczasowych wojewodów jeleniogórskiego, legnickiego, wałbrzyskiego i wrocławskiego nadal obowiązujących na obszarze Województwa Dolnośląskiego (Dz. Urz. Woj. Doln. z 1999 r. Nr 6, poz. 208). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Wojewody Dolnośląskiego z dnia 15 maja 2006 roku w sprawie

Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2006 r Nr 101, poz. 1718) wraz ze zmianą wprowadzoną Rozporządzeniem Nr 20 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 12 listopada 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. Nr 303, poz. 3495). Park posiada plan ochrony na lata 2011–2030 ustanowiony Uchwałą Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla *Parku Krajobrazowego Gór Sowich* (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510). Nadzór nad obszarem sprawuje Wojewoda Dolnośląski.

Park Krajobrazowy Gór Sowich obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Szczególnymi celami ochrony parku są: ochrona wartości przyrodniczych, z zachowaniem fragmentów mieszanego lasu górno- i dolnoregłowego, zachowanie geologicznej i geomorfologicznej różnorodności parku, w tym licznych form skalnych, ochrona wartości historycznych związanych z osadnictwem, kopalnictwem oraz okresem II wojny światowej, zachowanie krajobrazu rolniczego i kulturowego, w tym otwartych, niezabudowanych przestrzeni w krajobrazie leśno-polno-łąkowym.

Zgodnie z Rozporządzeniem Wojewody Dolnośląskiego z dnia 15 maja 2006 roku (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2006 r. Nr 101, poz. 1718) park obejmuje obszar o powierzchni **8 140,67 ha**. Wokół parku nie została wyznaczona otulina. Park składa się z dwóch odrębnych kompleksów. W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych znajduje się cały kompleks pomiędzy Głuszycą a Walimiem oraz niewielki fragment drugiego kompleksu leżącego pomiędzy Pieszycami, Walimiem a Jugowem. Grunty parku (w dużym zakresie) położone są na terenie obszaru Natura 2000 – OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071.

Tab. 6. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Parku Krajobrazowego Gór Sowich

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Głuszyca	6 i-l, o; 7 k-p; 8 c-l; 9-25; 26 a-j, m; 27 a-d; 28-40; 41 a-g, i, m; 42-43; 44 a-d; 45-48; 65 a-b; 67 b-i, k-m, o-r, x; 68 a-k, m; 68A b; 69 c; 70 b, d, g, i-m, o; 71 b-k; 72 a, c-d, g-k; 73; 74 a, h-i; 75 f, h-i; 76; 77 b-c; 78-80; 81 a-c, f; 82-85; 86 a-d; 87-89; 90 a-f, h-k, m; 91-96; 97 c-h; 98 a-b, d; 99-110; 111 a-c; 112-114; 115 a-f; 116-118; 120 a-d; 121-122; 123 a-h; 124 a, c-g; 125 a-d, g-m; 126 a-c; 127 a-d, g, i	1837,22	11,49	1848,71
Ogółem		1837,22	11,49	1848,71

*powierzchnia wydziałów literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic Parku Krajobrazowego Gór Sowich stanowią wydziałki leśne: 6 m-n, p; 7 j; 41 h, j-l; 44 f; 65 c; 67 a, j, n, s-w; 68 l, x; 68A a; 69 a-b; 70 a, c, f, h, n; 71 a; 72 b, f; 74 b, d-g, j-k, m, s-t; 75 a-d, g, j; 77 a; 81 d; 86 f; 90 g; 97 a-b, i-j; 98 c; 111 d-f; 115 g-l; 120 f; 123 i; 124 b; 125 f, n; 126 d-h; 127 f, h, j-m (obwód leśny Głuszyca).

Fot. 4. Masyw Włodarza i Dział Jawornicki widziane spod Waligóry (fot. M. Franczak)

Charakterystyka przyrodnicza

Park Krajobrazowy Gór Sowich położony jest w Sudetach Środkowych. Jego obszar obejmuje środkową część pasma Gór Sowich z najwyższą kulminacją Wielką Sową (1015 m n.p.m.) oraz odosobnionym masywem Włodarza (811 m n.p.m.). Wierzchowina Gór Sowich jest wyrównana, a stoki, zwłaszcza północno-wschodnie strome, pocięte głębokimi i wąskimi dolinkami potoków. W wielu miejscach znajdują się malownicze skałki. Północno-wschodnią granicę obszaru stanowi 400-500 m wysokości krawędź, wyznaczona przebiegiem sudeckiego uskoku brzeźnego. Najniżej położony punkt parku zlokalizowany jest w okolicach Pieszyc – 350 m n.p.m.

Obszar parku odznacza się dużą lesistością. Porastające go zespoły roślinne, są przeważnie pochodzenia antropogenicznego, a ich skład uzależniony jest wyraźnie od pięter wysokościowych. Większość obszaru parku porastają lasy dolnoreglowe: świerkowe, bukowe lub mieszane często z domieszką innych gatunków, takich jak: modrzew, jawor, brzoza, a w niższych partiach również sosna. Wyższe pasma grzbietowe pokrywają lasy zbliżone do naturalnych, o ubogim składzie flory towarzyszącej. Strome zbocza i liczne dolinki pokrywa kwaśna buczyna. Oprócz kwaśnej buczyny częściej występuje żyzna buczyna sudecka o bogatszym podszyciu i runie, tworząca małe skupienia. Na terenie parku sporadycznie spotykane są również lasy dębowo-grabowe. W dolinach potoków rozwinęły się drzewostany typowe dla siedlisk łągowych, reprezentowane przede wszystkim przez

podgórski łąg jesionowy występujący nawet do wysokości 750 m n.p.m. Z siedlisk łągowych zachował się także łąg wierzbowo-topolowy.

Flora parku jest znacznie zróżnicowana pod względem geograficznym, przeważają tu wyraźnie gatunki holarktyczne, z nieliczną reprezentacją gatunków subatlantyckich. Do najcenniejszych i rzadkich gatunków roślin występujących na terenie parku należą: cis pospolity *Taxus baccata*, wroniec widlasty *Huperzia selago*, wawrzynek wilczyłyko *Daphne mezereum*, arnika górską *Arnica montana*, buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium*, dziewięciśń bezłodygowy *Carlina acaulis*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*, kukulka plamista *Dactylorhiza maculata*, śnieżyca wiosenna *Leucoium vernalis*, śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, zimowit jesienny *Colchicum autumnale*, kosodrzewina *Pinus mugo*.

Świat zwierzęcy reprezentują gatunki występujące w całym areale Sudetów. Uzupełniają go nieliczne gatunki karpackie, jakie przedostały się na zachód od Nysy Kłodzkiej. Dodatkowo na przełomie XIX i XX wieku (ze Słowacji) na teren parku został sprowadzony muflon. Wśród wielu cennych gatunków zwierząt na obszarze parku spotkać można: kreta *Talpa europaea*, łasicę *Mustela nivalis*, włośchatkę *Aegolius funereus*, dzięcioła czarnego *Dryocopus martius*, sokoła wędrownego *Falco peregrinus*, pluszcza *Cinclus cinclus*, pustulkę *Falco tinnunculus*, myszołowa *Buteo buteo*, bociana białego *Ciconia ciconia*, bociana czarnego *Ciconia nigra*, ropuchę szarą *Bufo bufo*, kumaka górskiego *Bombina variegata*, salamandrę plamistą *Salamandra salamandra*, jaszczurkę zwinkę *Rana dalmatina*, padalca zwyczajnego *Anguis fragilis*, zaskrońca zwyczajnego *Natrix natrix* oraz liczne gatunki nietoperzy.

Zakres prac związanych z ochroną przyrody i kształtowaniem krajobrazu w poszczególnych obszarach działań ochronnych zgodnie z Uchwałą Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510):

- I. Strefa BSI - zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w tym łąk śródleśnych:
 - 1) Kontynuowanie tradycyjnego i ekstensywnego sposobu użytkowania łąk, w tym zgodnie z zasadami programu rolnośrodowiskowego w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich, o którym mowa w przepisach odrębnych, między innymi poprzez: nieprzeorywanie użytków zielonych, prowadzenie zabiegów agrotechnicznych zgodnie z wymogami zbiorowisk i zasiedlających je gatunków zwierząt, poprzez dostosowanie terminów, częstotliwość i technik koszenia.
 - 2) Utrzymywanie i odtworzenie wzdłuż wód pasów roślinności trwałej, krzewiastej lub drzewiastej stanowiących bufory dla migrujących zanieczyszczeń.

II. Strefa BSII - zachowania krajobrazu leśnego:

- 1) Pozostawianie w drzewostanach oraz na zrębach kęp starodrzewu z udziałem drzew dziuplastych, martwych i zamierających, o znaczeniu biocenotycznym, wraz z runem i podrostem, o powierzchni łącznej nie mniejszej niż 5% powierzchni manipulacyjnej i powierzchni jednostkowej około 0,1 ha, aż do naturalnego rozpadu, a także posuszu liściastego jałowego i czynnego oraz posuszu iglastego w ilościach uniemożliwiających inicjowanie ognisk gradacyjnych. Pozostawione kępy drzewostanu należy lokalizować w miejscu występowania chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt.
- 2) Nie sadzenie gatunków obcych geograficznie i ekologicznie, w tym także na poletkach zgryzowych i innych poletkach łowieckich.
- 3) Kontynuowanie sukcesywnej przebudowy drzewostanów celem dostosowania ich do warunków siedliskowych, szczególnie przy zastosowaniu rębni złożonych z długim i średnim okresem odnowienia.
- 4) Sadzenie na obrzeżach zakładanych upraw leśnych, domieszkowych i biocenotycznych gatunków drzew i krzewów występujących na różnych siedliskach lasów naturalnych i półnaturalnych.
- 5) Stosowanie metod mechanicznych lub biologicznych do zwalczania szkodników owadzych i grzybowych, a także ograniczania szkód łowieckich, przy jednoczesnym ograniczeniu do niezbędnego minimum metod zwalczania chemicznego.

III. Strefa BSIII - strefa zachowania wód:

- 1) Ochrona obszarów źródliskowych oraz grzbietowych obszarów zasilania wód podziemnych, poprzez niedokonywanie zmian ich użytkowania, a w szczególności trwałego wylesiania lub zamiany użytków zielonych w grunty orne.
- 2) Zaleca się niestosowanie repelentów zawierających pestycydy.
- 3) Pozostawienie lub tworzenie wzdłuż cieków i zbiorników wodnych, co najmniej 5 metrowego pasa trzcinowisk, zadrzewień i zakrzaczeń tworzących naturalną strefę buforową.
- 4) Wyłączenie z konserwacji tych odcinków cieków, które nie są niezbędne dla ochrony przeciwpowodziowej i gospodarki leśnej oraz dopuszczenie do ich renaturyzacji.
- 5) Niepodejmowanie działań powodujących obniżenie zwierciadła wód podziemnych, w szczególności budowy oraz odbudowy urządzeń drenarskich i rowów odwadniających w strefach źródliskowych oraz na obszarach podmokłych.

- 6) Odtworzenie obszarów podmokłych w ramach działań realizowanych oraz planowanych przez Nadleśnictwo.
- IV. Gatunki grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedliska:
- 1) Objęcie wszelkiego typu działań ochrony czynnej kontrolą monitoringową, zarówno na etapie wykonywania projektu, jak i po jego zakończeniu.
 - 2) Kontynuowanie rozpoznawania stanowisk występowania chronionych, rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt, grzybów i roślin objętych ochroną czynną.
 - 3) Kontrolowanie, a w razie potrzeby ograniczanie populacji inwazyjnych gatunków roślin, w szczególności niecierpka himalajskiego *Impatiens glandulifera* stanowiących zagrożenie dla gatunków rodzimych.
 - 4) Prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej uwzględniającej: odtwarzanie właściwej dla poszczególnych siedlisk liczebności i struktury populacji gatunków łownych, które w wyniku przekształcenia siedlisk nie podlegają naturalnym mechanizmom regulacyjnym oraz zwalczanie kłusownictwa.
 - 5) W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie nowych budek lęgowych dla ptaków, nietoperzy i pilchowatych oraz ich regularne czyszczenie.
 - 6) Zachowanie miejsc preferowanych przez płazy – szczególnie wszelkich zbiorników wodnych i strumieni.
 - 7) Pozostawianie pasów zadrzewień i zakrzewień wzdłuż cieków i zbiorników wodnych.
 - 8) Zachowanie miejsc występowania żmii zygzakowatej takich jak śródleśne suche łąki i maliniaki.
 - 9) Wyznaczanie stref ochronnych wokół miejsc gniazdowania gatunków objętych ochroną strefową.
 - 10) Ochrona kolonii rozrodczych nietoperzy w budynkach.
 - 11) Ochrona nietoperzy na zimowiskach, poprzez: zabezpieczanie niezagospodarowanych obiektów podziemnych przed niekontrolowaną penetracją ludzką w okresie zimowym – kompleks „Soboń”, „Sztolnia Grafitowa”; prowadzenie działalności w zagospodarowanych obecnie obiektach podziemnych wykorzystywanych przez nietoperze jako zimowiska, z uwzględnieniem wymagań tej grupy fauny, poprzez ograniczenie działalności w okresie hibernacji do standardowego zwiedzania przez turystów bez organizacji jakichkolwiek imprez - np. sylwestrowych – kompleks „Osówka”, kompleks „Włodarz”; poprawę warunków mikroklimatycznych oraz dostępności zimowiska dla nietoperzy poprzez utworzenie dodatkowego wlotu

w drzwiach w wejściu nr 3 o szerokości minimum 50 cm i wysokości 13 cm na terenie trasy turystycznej „Olbrzym” – kompleks „Włodarz”.

V. Zasoby abiotyczne i gleby występujące na obszarze Parku:

- 1) Przeciwdziałanie procesom erozji gleb oraz ich ochronę przed zanieczyszczeniami, poprzez przywracanie ciągłości pokrywy glebowej na obszarze prowadzenia prac leśnych, wykrotów oraz stoków narciarskich.
- 2) Niewykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, poza niewielkimi pracami w ramach gospodarki leśnej.
- 3) Nieprzeznaczanie gruntów, na których występują gleby chronione w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U z 2004 r. Dz. U. Nr 121, poz. 1266 z późn. zm.) na cele nierolnicze lub nieleśne.

Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich został powołany Rozporządzeniem Nr 20/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 29 grudnia 1998 roku *w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich* (Dz. Urz. z 1998 r. Nr 34, poz. 261). Kolejnymi aktami prawnymi odnoszącymi się do terenu parku były: Zarządzenie Nr 45 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 16 marca 1999 roku *w sprawie ustalenia wykazu aktów prawa miejscowego wydanych przez dotychczasowych wojewodów jeleniogórskiego, legnickiego, wałbrzyskiego i wrocławskiego nadal obowiązujących na obszarze województwa dolnośląskiego* (Dz. Urz. Woj. Doln. z 1999 r. Nr 6, poz. 208) oraz Rozporządzenie Nr 5 Wojewody Dolnośląskiego z 25 kwietnia 2000 roku *zmieniające rozporządzenie nr 20/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 29 grudnia 1998 r. w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich* (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2000 r. Nr 15, poz. 264). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 7 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lutego 2008 roku *w sprawie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich* (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. Nr 63, poz. 810). Park posiada plan ochrony na lata 2016-2035 ustanowiony Uchwałą NR XXVI/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku *w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich* (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581). Nadzór nad obszarem sprawuje Wojewoda Dolnośląski.

Park Krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Szczególnymi celami ochrony parku są: ochrona wartości przyrodniczych, w tym elementów przyrody nieożywionej, m.in. związanych z działalnością wulkaniczną na tym obszarze, zachowanie wartości historycznych i kulturowych związanych z osadnictwem i rozwojem kopalnictwa oraz zachowanie

krajobrazu, w tym otwartych, niezabudowanych przestrzeni w krajobrazie leśno-polno-łąkowym.

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 7 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lutego 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. Nr 63, poz. 810) park obejmuje obszar o powierzchni 6 493 ha. Wokół parku została wyznaczona otulina o powierzchni 2 894, 6 ha. W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych znajduje się przeważający obszar parku wraz z otuliną. Grunty parku (w dużym zakresie) położone są na terenie obszarów Natura 2000 - OZW Góry Kamienne PLH020038 i OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010.

Tab. 7. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	223 a, c-d, h-r; 224 a, c; 225; 232-234; 235 a-b; 236-239; 240 a-b, w, y-bx; 241-247; 248 b-d, l-o; 249; 250 b-i; 251; 252 b-l; 253-262; 263 a-d; 264-271; 273; 301 j-k, n; 302; 303 f-h, r-ax; 304; 313 a-j, o-r; 314-316; 317 f-h, l-t; 318 d, g-j; 319 a-i, n-o; 320-324; 325 a-d	1189,06	14,02	1203,08
Głuszycza	166-186; 187 a, h-i; 189-199; 201-205; 206 a-d, g-k; 207-231; 234-240; 242 a-d, g-l; 243-245; 247 b-g; 248; 250 h, j-l; 251; 253 a-b, d-g; 254 b-j; 255-286; 287 a-m; 288-294; 295 b-c, i-l; 296-302; 303 c-g, i; 304 i, k; 305-312; 313 j-l, w-x, ax-bx; 314-315; 316 h-j, l-m; 317 d-ax; 318-336; 337 a-i; 338-339; 340 a-f, s-t, x; 341; 342 a-c; 343; 344 a-b, d-f, i-j	3443,10	130,96	3574,06
Ogółem		4632,16	144,98	4777,14

*powierzchnia wydzieleń literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich stanowią wydzielenia leśne: 223 b, f-g; 224 b; 231 f-h; 240 c, f, m, x; 248 a, j; 252 a; 263 f-g; 272 b; 301 h, l-m; 303 o-p; 317 c-d, j-k; 318 a, c, f; 319 k (obwód leśny Wałbrzych) oraz 165 d-f; 187 j, l; 200 a, f; 206 f; 242 f, m; 247 a, h; 250 f-g, i, m; 252 d, h; 253 c; 254 a; 303 b; 304 b-c, f, h, j; 313 t, y-z, gx; 316 c, k; 317 a-b; 337 j; 342 d; 344 g (obwód leśny Głuszycza).

Tab. 8. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic otuliny Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	215 k-w; 218 a-k; 219; 220 a-h, j; 221-222; 226-228; 229 a-k, o; 230; 231 a-d; 235 c-d; 240 d, g-l, n-t; 248 f-i, k; 263 h-i; 299-300; 301 a-g, i, o-r; 303 a-d, i-n, bx-fx; 308-309; 311; 313 k-n; 317 a-b, i; 318 b; 319 j, l-m	412,39	21,49	433,88
Głuszycza	142 a-g, i; 143-145; 146 a-b, d-f; 147; 148 b-c, f; 149 b-g; 150-152; 187 b-g, k, m-o; 188; 200 b-d; 206 l; 232-233; 241; 246; 249; 250 a-d; 252 a-c, f-g, i; 295 a, d-h; 303 a, h, j-w; 304 a, d, g, l; 313 a-i, m-s, cx-fx; 316 a-b, d-g; 317 c; 340 g-r, w, y; 344 c, h, k; 380	471,88	39,30	511,18
Ogółem		884,27	60,79	945,06

*powierzchnia wydzieleń literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic otuliny Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich stanowią wydzielenia leśne: 223 b, f-g; 224 b; 231 f-h; 240 c, f, m, x; 248 a, j; 252 a; 263 f-g; 301 h, l-m; 303 o-p; 317 c-d, j-k; 318 a, c, f; 319 k (obręb leśny Wałbrzych) oraz 142 h, j; 146 c; 148 d, g; 149 a; 187 j, l; 200 a, f; 206 f; 242 f, m; 247 a, h; 250 f-g, i, m; 252 d, h; 253 c; 254 a; 287 n; 303 b; 304 b-c, f, h, j; 313 t, y-z, gx; 316 c, k; 317 a-b; 342 d; 344 g (obręb leśny Głuszyca).

Charakterystyka przyrodnicza

Krajobraz roślinny Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich jest typowy dla Sudetów Środkowych, w których najwyższe partie terenu porastają lasy mieszane lub drzewostany o charakterze monokultur, a niższe zajmują tereny użytkowane głównie rolniczo. Udział lasów w ogólnej powierzchni Parku jest bliski 90%. Większość z nich stanowią drzewostany świerkowe, które w znacznej mierze porastają siedliska odpowiadające lasom liściastym. Niewielki udział w pokryciu mają buczyny i lasy stokowe w postaci cennych fragmentów jaworzyn oraz drzewostany łąkowe.

Fot. 5. Panorama Gór Wałbrzyskich z wieży widokowej na Borowej (fot. M. Franczak)

Do najcenniejszych fitocenoz występujących na terenie parku należą zespoły zaliczone do siedlisk przyrodniczych. Są to: sudeckie murawy bliźniczkowe (*Nardion*), górskie, nadpotokowe ziołorośla lepiężnikowe *Adenostylion alliariae*, łąka rajgrasowa *Arrhenatheretum elatioris*, sudeckie łąki konietlicowe *Polygono-Trisetion*, środkowoeuropejskie wyżynne piargi i gołoborza krzemianowe, mszysto-paprociowe zbiorowiska zacienionych skał kwaśnych

i obojętnych *Hypno-Polypodium*, kwaśna buczyna górska *Luzulo luzuloidis-Fagetum*, żyzne buczyny górskie *Dentario enneaphylli-Fagetum*, klonowo-lipowe lasy stokowe Sudetów, ich Pogórza i Przedgórze *Aceri-Tilietum*, sudeckie jaworzyny z miesiącznicą trwałą *Lunario-Aceretum*, nadrzeczny łąg wierzbowy *Salicetum albae*, łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum*, podgórski łąg jesionowy *Carici remotae-Fraxinetum*.

Flora parku charakteryzuje się dużą liczbą gatunków roślin objętych ochroną prawną i zagrożonych w skali kraju i regionu Dolnego Śląska. Do szczególnie cennych taksonów zaliczyć należy gatunki bardzo rzadko spotykane na terenie parku i związane m.in. z rzadkimi lub zanikającymi i zagrożonymi typami siedlisk przyrodniczych. Do takich należą: arnika górska *Arnica montana*, goryczuszka orzęsiona *Gentianella ciliata*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, storczyk męski *Orchis mascula*, pełnik europejski *Trollius europaeus*, listera jajowata *Listera ovata*, paprotnik kolczysty *Polystichum aculeatum*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, dzwonek szerokolistny *Campanula latifolia*, rojownik pospolity *Jovibarba sobolifera*, widlicz spłaszczony *Diphasiastrum complanatum*, widłak goździsty *Lycopodium clavatum*, widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*, podkolan zielonawy *Platanthera chlorantha*, orlik pospolity *Aquilegia vulgaris*. Gatunkiem szczególnej troski jest tu mszak nastroszek kędzierzawy *Uloa crispa*.

Wśród wielu rzadkich bądź chronionych gatunków zwierząt na terenie parku spotkać można m.in.: niepylaka mnemosyna *Parnassius mnemosyne*, czerwończyka nieparka *Lycaena dispar*, modraszka nausitous *Phengaris nausithous*, bociana czarnego *Ciconia nigra*, puchacza *Bubo bubo*, sóweczkę *Glaucidium passerinum*, włochatkę *Aegolius funereus*, dzięcioła czarnego *Dryocopus martius*, dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*, mopka *Barbastella barbastellus*, nocka dużego *Myotis myotis*, nocka Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocka łydkowłosego *Myotis dasycneme*, popielicę *Glis glis*, wydrę *Lutra lutra* traszkę grzebieniastą *Triturus cristatus*, traszkę górską *Ichthyosaura alpestris*, salamandrę plamistą *Salamandra salamandra*, śliza pospolitego *Noemacheilus barbatulus*.

Obszar parku jest również szczególnie cenny ze względu na bogactwo kulturowe tego regionu. Na terenie parku znajduje się osiem obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz wiele zespołów i obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.

Zakres prac związanych z ochroną przyrody i kształtowaniem krajobrazu w poszczególnych obszarach działań ochronnych zgodnie z Uchwałą NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581):

I. Strefa BSI - zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego:

- 1) Utrzymywanie na granicach polno-leśnych zbiorowisk krzewiasto-zaroślowych, poprzez nieusuwanie drzew i krzewów budujących te zbiorowiska, z wyjątkiem gatunków obcych geograficznie.

- 2) Zapobieganie dalszemu rozprzestrzenianiu się obcych geograficznie gatunków roślin naczyniowych wskazanych jako szczególnie inwazyjne.
- II. Strefa BSII - zachowania krajobrazu leśnego:
- 1) Pozostawianie i ochrona drzew dziuplastych, a w obrębie drzewostanów liściastych również starych egzemplarzy obumierających drzew z widocznymi wypróchnieniami.
 - 2) Przebudowywanie drzewostanów niezgodnych lub częściowo zgodnych z zajmowanym siedliskiem w kierunku optymalnego wykorzystania warunków siedliskowych przez wprowadzany drzewostan.
 - 3) Regulowanie w ramach zabiegów hodowlanych i gospodarczych składów gatunkowych drzewostanów poprzez usuwanie gatunków obcych geograficznie z warstwy drzewostanu i podszytu z rozpoznanych powierzchni leśnych siedlisk przyrodniczych, zarówno w obszarze Natura 2000 (OZW Góry Kamienne PLH020038), jak i poza nim.
 - 4) Stosowanie w odnowieniach rodzimych gatunków drzew właściwych dla siedliska.
 - 5) Zabezpieczanie na powierzchniach leśnych odpowiedniej ilości martwego drewna.
 - 6) Ograniczanie inwestycji na terenach sąsiadujących z leśnymi siedliskami przyrodniczymi podczas planowania ruchu turystycznego.
- III. Strefa BSIII - ochrony ekosystemów wodnych:
- 1) Odpowiednie zabezpieczanie nadrzecznych zarośli oraz pojedynczych drzew w czasie manewrów ciężkiego sprzętu na terenach nadwodnych.
 - 2) Ochrona regenerujących drzewostanów łęgowych w obrębie doliny rzeki Ścinawki.
 - 3) Zachowanie istniejących zbiorników wodnych na terenie Parku.
- IV. Strefa BSIV - ochrony siedlisk naskalnych:
- 1) Zachowanie nienaruszonego pasa drzew wokół formacji skalnych na wysokość drzewostanu w czasie realizacji zadań gospodarczych w otoczeniu ceniolubnych, skalnych siedlisk przyrodniczych.
 - 2) W ramach prowadzenia edukacji ekologicznej informowanie o szkodliwości palenia ognisk i zaśmiecania terenu w otoczeniu siedlisk naskalnych. W szczególnych przypadkach należy rozważyć montaż na terenach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe tablic informujących o zakazie palenia ognia w miejscach najczęściej odwiedzanych odśnieżeń skalnych.

- V. Obszar występowania siedlisk przyrodniczych, strefa BSII - zachowania krajobrazu leśnego:
- 1) Pozostawianie istniejących nieużytkowanych pasm drzewostanów sklasyfikowanych jako priorytetowe siedlisko łągów *91E0 po 20-30 m w każdą stronę od cieków. W miejscach, gdzie są one węższe pozostawienie istniejącej szerokości pasm siedliska.
 - 2) Utrzymanie odpowiednich warunków wilgotnościowych na powierzchniach hydrogenicznych, leśnych, priorytetowych siedlisk przyrodniczych: łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae* i olsy źródliskowe) kod – *91E0.
 - 3) Zwiększenie częstotliwości patroli leśnych w związku z szerzącym się zjawiskiem kradzieży drewna oraz rozjeżdżania quadami i motocyklami crossowymi stromych stoków porośniętych przez jaworzyny i lasy klonowo-lipowe (priorytetowe siedlisko przyrodnicze *9180).
- VI. Tereny związane z gospodarką leśną, zarządzane przez PGL Lasy Państwowe:
- 1) W zakresie realizacji inwestycji związanych z gospodarką leśną dopuszcza się realizację nowych obiektów związanych z gospodarką leśną: urządzenia melioracji wodnych, drogi leśne, miejsca składowania drewna, itp. przy uwzględnieniu ograniczeń wynikających z ochrony cennych siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin, grzybów i zwierząt, zasobów abiotycznych oraz walorów kulturowych i krajobrazowych na obszarze Parku; realizację nowych obiektów związanych z ochroną przyrody, turystyką i dydaktyką z wyjątkiem terenów zlokalizowanych w obrębie strefy BKIV.
- VII. Strefa BKV - strefa modernizacji szlaków turystycznych:
- 1) Należy przeprowadzić działania naprawcze i modernizacyjne zniszczonych odcinków szlaków pieszych oraz rekultywację ich otoczenia. Działanie dotyczy następujących szlaków pieszych: 2 szlaki żółte, szlak czarny, szlak niebieski, szlak zielony - graniczny, szlak czerwony, szlak zielony oraz podejście na Górę Rogowiec od strony północnej.
- VIII. Obszar Parku, strefa BKVII (strefa ochrony ekspozycji):
- 1) Wyłączenie z zainwestowania i zachowanie strefy ekotonowej wzdłuż granicy Parku zgodnie z określonym zasięgiem strefy BKVII.
- IX. Zasoby abiotyczne i gleby występujące na obszarze Parku:
- 1) Przywrócenie do stanu zbliżonego do naturalnego miejsc, w których doszło do istotnej, widocznej degradacji walorów środowiska abiotycznego poprzez naprawę zniszczonych powierzchni dróg leśnych i szlaków turystycznych.

- X. Gatunki grzybów, roślin i dziko występujących zwierząt oraz ich siedliska:
- 1) W odniesieniu do gatunków, dla których zgodnie z odrębnymi przepisami ustala się strefy ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania zaleca się dokładne określenie stanowisk występowania tych gatunków i poinformowanie o ich lokalizacji i wynikających z tego ograniczeniach w gospodarowaniu właścicieli lub zarządców nieruchomości.
 - 2) Systematyczna aktualizacja informacji oraz ich wymiana z lokalnymi nadleśnictwami i Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska we Wrocławiu o nowo odkrywanych stanowiskach chronionych i zagrożonych gatunków roślin, grzybów i zwierząt.
 - 3) Systematyczna aktualizacja informacji oraz ich wymiana z lokalnymi nadleśnictwami i Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska we Wrocławiu o nowo odkrywanych skupiskach obcych geograficznie i silnie inwazyjnych gatunków roślin zagrażających rodzimej florze.
 - 4) Systematyczne gromadzenie informacji oraz ich wymiana z lokalnymi nadleśnictwami i Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska we Wrocławiu o zgłaszanych szkodach i problemach na terenie Parku związanych z obecnymi w jego przestrzeni gatunkami chronionymi, np. bobrem, wydrą, ptakami drapieżnymi, itp.
- XI. Znane stanowiska lub siedliska chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt:
- 1) Dla gatunków związanych z siedliskami łąkowymi utrzymywanie stałych warunków siedliskowych poprzez zapobieganie sukcesji wtórnej oraz ekstensywne koszenie trwałych użytków zielonych połączone z usuwaniem pokosu z ich powierzchni.
 - 2) Na łąkach zasiedlonych przez niepylaka mnemosyna *Parnassius mnemosyne* konieczne jest utrzymanie powierzchni jego siedliska we właściwym stanie poprzez usunięcie nalotu drzew i wykaszanie powierzchni łąkowej.
 - 3) Utrzymywanie właściwych warunków wilgotnościowych na siedliskach ze zidentyfikowanymi stanowiskami chronionych gatunków roślin, zarówno na powierzchniach łąkowych, jak i leśnych oraz ziołoroślowych.
 - 4) Ochrona stanowisk chronionych roślin i grzybów oraz miejsc rozrodu chronionych gatunków zwierząt w czasie wykonywania czynności związanych z gospodarką leśną i rolną poprzez odpowiednie dostosowanie terminów i technologii wykonywania prac.
 - 5) W czasie wykonywania czynności związanych z gospodarką leśną zaleca się pozostawianie na gruncie zidentyfikowanych drzew dziuplastych z wyjątkiem sytuacji zagrożenia życia, zdrowia lub mienia ludzi lub sytuacji klęskowych.

- 6) Wieszanie budek lęgowych na terenach leśnych dla ptaków, nietoperzy oraz popielicowatych.
- 7) Poprawa warunków hibernacji nietoperzy w Sztolni Rycerskiej oraz systematyczny nadzór i ochrona tego zimowiska.
- 8) W zakresie właściwego kształtowania warunków siedliskowych prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej zgodnie z obowiązującymi planami urzędzenia lasu i zapisanymi w nich działaniami oraz zaleceniami ochronnymi dla chronionych gatunków zwierząt i ich siedlisk, a także uwzględniającej przyjęte cele ochrony dla przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038.

IV.3. OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Zgodnie z ustawą *o ochronie przyrody* (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) obszar chronionego krajobrazu obejmuje *tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych* (art. 23). Działalność gospodarcza na takim obszarze nie ulega poważniejszym ograniczeniom, lecz powinna być prowadzona w sposób nienaruszający stanu względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych chronionego terenu. W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowane są cztery obszary chronionego krajobrazu – „Góry Bardzkie i Sowie”, „Kopuły Chełmca”, „Masyw Trójgarbu”, „Zawory”.

Uwaga! Przy sporządzaniu wykazu gruntów leśnych w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych znajdujących się w zasięgu granic obszarów chronionego krajobrazu przyjęto, że do danego obszaru zalicza się wszystkie wydzielania leśne zlokalizowane w jego zasięgu, których granice pokrywają się w całości lub w części z danym obszarem. Dla wydzielen leśnych pokrywających się w części z obszarem chronionego krajobrazu przy zaliczaniu do niego nie stosowano kryterium powierzchniowego. W zamian zastosowano kryterium odległości granicy obszaru od granicy wydzielenia. Jako minimalną wielkość przyjęto odległość 5 metrów zakładając, że podczas wektoryzacji granic obszaru chronionego krajobrazu dopuszczalna odchyłka mogłaby wynosić +/- 1mm na mapie w skali 1:5000 (mapa gospodarcza).

Ryc. 13. Lokalizacja obszarów chronionego krajobrazu w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych

IV.3.1. ISTNIEJĄCE OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Obszar Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” został powołany Uchwałą Nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu z dnia 28 października 1981 roku w sprawie utworzenia na terenie województwa wałbrzyskiego parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. z 1981 r. Nr 5, poz. 46). Kolejnym aktem prawnym odnoszącym się do terenu obszaru chronionego krajobrazu było Rozporządzenie Nr 18/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 17 grudnia 1998 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu województwa wałbrzyskiego (Dz. Urz. z 1998 r. Nr 34, poz. 259). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 25 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” (Dz. Urz. z 2008 r. Nr 317, poz. 3924).

Obszar Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 25 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku (Dz. Urz. z 2008 r. Nr 317, poz. 3924) powierzchnia Obszaru Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” wynosi 17 336 ha. Obszar składa się z dwóch odrębnych części - części wschodniej (Góry Bardzkie) i części zachodniej (Góry Sowie i Podgórze Wałbrzyskie). W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowany jest niewielki fragment zachodniej części obszaru chronionego krajobrazu. Grunty obszaru w granicach nadleśnictwa położone są na terenie obszaru Natura 2000 – OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071.

Tab. 9. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie”

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Głuszycza	1-5; 6 a-h; 7 a-i, r-w; 8 a-b; 52; 53 a-i, l; 54-59; 62 a	308,28	7,40	315,68
Ogółem		308,28	7,40	315,68

*powierzchnia wydzieleń literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” stanowią wydzienienia leśne: 6 m, n, p; 7 j (obwód leśny Głuszycza).

Fot. 6. Widok na Góry Sowie od strony Zagórza Śląskiego (fot. J. Wierzbicki)

Charakterystyka przyrodnicza

Obszar Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” obejmuje głównie grzbiety Gór Bardzkich i Sowich, pomiędzy przełęczą Kłodzką na wschodzie a doliną Bystrzycy Świdnickiej na zachodzie. Góry Sowie są zrębem tektonicznym zbudowanym z prekambryjskich gnejsów. Na ich szczytach i stokach występują ostańcowe skałki. Orograficznie Góry Bardzkie są przedłużeniem Gór Sowich. Zbudowane są ze sfałdowanych w orogenezie hercyńskiej skał paleozoicznych: zlepieńców, piaskowców i łupków oraz skał wulkanicznych. Grzbiety górskie w wielu miejscach poprzecinane są przełęczami, a zbocza ponacinane licznymi dolinami górskich potoków, co spowodowało fragmentaryczne wykształcenie się roślinności charakterystycznej dla regla górnego. Pasma górskie obszaru porośnięte są głównie lasem, mniejsze powierzchnie zajmują górskie łąki i bliźniczyska. Florę obszaru tworzą często chronione gatunki roślin, są to m.in.: śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, wawrzynek wilczyłyko *Daphne mezereum*, kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*, dziewięciśli bezłodygowy *Carlina acaulis*, pełnik europejski *Trollius europaeus*. Spośród fauny spotykane są m.in.: dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, popielica *Glis glis*, mopek *Barbastella barbastellus*, nocek duży *Myotis myotis*, ryjówka malutka *Sorex minutus*, rzęsorek rzeczek *Neomys fodiens*, wydra *Lutra lutra*.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” został powołany Uchwałą Nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu z dnia 28 października 1981 roku w sprawie utworzenia na terenie województwa wałbrzyskiego parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. z 1981 r. Nr 5, poz. 46). Kolejnym aktem prawnym odnoszącym się do terenu obszaru chronionego krajobrazu było Rozporządzenie Nr 18/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 17 grudnia 1998 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu województwa wałbrzyskiego (Dz. Urz. z 1998 r. Nr 34, poz. 259). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Wojewody Dolnośląskiego z dnia 7 sierpnia 2007 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” (Dz. Urz. z 2007 r. Nr 199, poz. 2487).

Obszar Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Zgodnie z Rozporządzeniem Wojewody Dolnośląskiego z dnia 7 sierpnia 2007 roku (Dz. Urz. z 2007 r. Nr 199, poz. 2487) powierzchnia Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” wynosi 1 200 ha. Obszar w całości zlokalizowany jest w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych. Przeważająca część obiektu położona jest na terenie obszarów Natura 2000 – OZW Masyw Chełmca PLH020057 oraz OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010.

Fot. 7. Masyw Chełmca widziany ze Stożka Wielkiego (fot. M. Franczak)

Tab. 10. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca”

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	159 d-g, i; 160-161; 162 c-i; 163 b-j; 164 b-k; 165 a-d, g-k, n-o; 167-170; 171 f-g; 172-174; 175 f-i; 176-177; 178 a-c, j; 179 b-i; 180 a-g; 181-198; 199 a-d; 200; 201 c; 202 a-d, h-k; 203 a-g, i	778,44	2,82	781,26
Ogółem		778,44	2,82	781,26

*powierzchnia wydzieleni literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” stanowią wydzielienia leśne: 159 c, h; 162 b; 163 a; 164 a; 164A; 165 f, l-m; 165A a; 171 a-d; 175 c-d, j-l; 178 d-h; 179 a; 180 h; 199 f; 201 a-b, d; 203 h (obręb leśny Wałbrzych).

Charakterystyka przyrodnicza

Obszar Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” obejmuje jeden z najwyższych szczytów Gór Wałbrzyskich - Chełmiec (851 m. n.p.m.), odznaczający się szczególnymi walorami krajobrazowymi. Kopułę Chełmca stanowi odosobniony masyw zbudowany z odpornych na wietrzenie, górnokarbońskich porfirów, należących do skał wylewnych. Ich otoczenie tworzą silnie zerodowane osadowe skały karbońskie. Masyw zlokalizowany jest między trzema miastami: Wałbrzych, Szczawno-Zdrój i Boguszów-Gorce. Obiekt odznacza się bogactwem florystycznym porastających go lasów i zróżnicowaną topografią terenu.

Z cennych gatunków roślin występują tu m.in.: czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, pełnik europejski *Trollius europaeus*, śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, zimowit jesienny *Colchicum autumnale*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, wawrzynek wilczczyko *Daphne mezereum*, dziewięcisz bezłodygowy *Carlina acaulis*. Na terenie obiektu spotykane są również cenne gatunki zwierząt, m.in.: dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, muchołówka mała *Ficedula parva*, siniak *Columba oenas*, trzmiełojad *Pernis apivorus*, derkacz *Crex crex*, gąsiorek *Lanius collurio*, mopek *Barbastella barbastellus*, wydra *Lutra lutra*, żaba trawna *Rana temporaria*, jaszczurka żyworodna *Zootoca vivipara*.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu” został powołany Uchwałą Nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu z dnia 28 października 1981 roku w sprawie utworzenia na terenie województwa wałbrzyskiego parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. z 1981 r. Nr 5, poz. 46). Kolejnym aktem prawnym odnoszącym się do terenu obszaru chronionego krajobrazu było Rozporządzenie Nr 18/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 17 grudnia 1998 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu województwa wałbrzyskiego (Dz. Urz. z 1998 r. Nr 34, poz. 259). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 23 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu” (Dz. Urz. z 2008 r. Nr 317, poz. 3922).

Fot. 8. Masyw Trójarbu widziany od strony Witkowa (fot. M. Franczak)

Obszar Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu” obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 23 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku (Dz. Urz. z 2008 r. Nr 317, poz. 3922) powierzchnia Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu” wynosi 2 420 ha. Obszar w całości zlokalizowany jest w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych.

Tab. 11. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu”

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	55 f, h-l; 56 b-f, h-j; 57-59; 60 b-c, f; 61 a-d, g, i-l; 62 b-i; 63 x; 64-71; 72 a-f; 73; 74 b-d; 75-76; 77 b-g; 78-97; 98 d, g-m; 99-110; 111 a-g; 112-113; 114 a-f, h; 115-117; 118 f-h; 119-124; 125 a-g, i; 126-127; 128 a-b, d-g; 129; 130 a-h, j-k; 131 f-i; 131A g-h; 132-136; 138-139; 140 a-h, j-m; 141 a; 146 a-h; 147 a-m	1672,08	15,03	1687,11
Ogółem		1672,08	15,03	1687,11

*powierzchnia wydziełów literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu” stanowią wydzienienia leśne: 55 g, n-o, lx; 56 a, g; 60 a, d-d; 61 f, h; 62 a; 63 r, t-w, y; 74 a; 77 a, h; 98 a-b, f; 111 h; 114 g; 118 a-d; 125 h; 128 c; 130 i; 131 c-d; 131A c, f; 137 a-b, f; 140 i, o; 146A a; 147 n (obwód leśny Wałbrzych).

Charakterystyka przyrodnicza

Masyw Trójgarbu obejmuje obszar rozpościerający się pomiędzy miejscowościami Nowe Bogaczowice, Stare Bogaczowice, Lubomin, Jabłów i Witków. Masyw zamyka od północnego-zachodu Góry Wałbrzyskie, tworzą go kopulaste szczyty, z których najwyższym jest Trójgarb (778 m n.p.m.), nieco niższe są Gawron (631 m n.p.m.) i Węgielnik (621 m n.p.m.). Szczyty te zbudowane są z twardych, skrytokrystalicznych skał o barwie szaroróżowej, zwanych trachitami (porfirami). Obszar masywu jest porośnięty lasem, odznaczającym się dużym bogactwem świata roślin i zwierząt. Z cennych gatunków roślin stwierdzono tu występowanie m.in.: czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, dziewięcił bezłodygowy *Carlina acaulis*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*, zimowit jesienny *Colchicum autumnale*. Z ciekawej fauny spotyka się m.in.: dzięcioła czarnego *Dryocopus martius*, krogulca *Accipiter nisus*, siniaka *Columba oenas*, gąsiorka *Lanius collurio*, popielicę *Glis glis*, wydrę *Lutra lutra* oraz kilka gatunków nietoperzy.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Zawory” został powołany Uchwałą Nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu z dnia 28 października 1981 roku w sprawie utworzenia na terenie województwa wałbrzyskiego parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. z 1981 r. Nr 5, poz. 46). Kolejnym aktem prawnym odnoszącym się do terenu obszaru chronionego krajobrazu było Rozporządzenie Nr 18/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 17 grudnia 1998 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu województwa wałbrzyskiego (Dz. Urz. z 1998 r. Nr 34, poz. 259). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 36 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Zawory” (Dz. Urz. z 2008 r. Nr 317, poz. 3935).

Obszar Chronionego Krajobrazu „Zawory” obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcją korytarzy ekologicznych.

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 36 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku (Dz. Urz. z 2008 r. Nr 317, poz. 3935) powierzchnia Obszaru Chronionego Krajobrazu „Zawory” wynosi 690 ha. Obszar w całości zlokalizowany jest w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych. Obiekt położony jest na terenie obszarów Natura 2000 - OZW Góry Kamienne PLH020038 i OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010.

Tab. 12. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Zawory”

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Głuszycza	349 a-c, f-g; 350 b-j; 351-353; 354 b, g, i-m; 355 c-i; 356 b-h; 357; 358 f-j, n-r; 359 h, k-n; 360 b, f-g; 361 b-d, g; 362 b-d, h-j; 363 a-i; 364-376	581,82	3,09	584,91
Ogółem		581,82	3,09	584,91

*powierzchnia wydziałów literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic Obszaru Chronionego Krajobrazu „Zawory” stanowią wydziałenia leśne: 348 n; 349 d; 350 a; 354 a, c-f, h; 355 a-b, j; 356 a; 358 d, l-m; 359 i-j; 360 a, c-d; 361 a, f; 362 a, f-g; 363 j (obwód leśny Głuszycza).

Charakterystyka przyrodnicza

Obszar obejmuje wyizolowane, północno-zachodnie pasmo Gór Stołowych, oddzielone od pozostałej części tych gór terytorium Republiki Czeskiej. Pasma położone jest wzdłuż granicy państwa na południe od Obniżenia Mioszowskiego zbudowanego z piaskowców, z charakterystycznymi formami skalnymi w obrębie wierzchołki szczytowej, tworzącymi tzw. Mioszowskie Ściany. Kulminacje wzniesień osiągają tu: Dziób – (694 m

n.p.m.), Rogal – (640 m n.p.m.), Mielna – (661m n.p.m.), Chochół – (672 m n.p.m.). Obszar porastają drzewostany iglaste z domieszką modrzewia, jawora i buka. W runie występują rzadkie i chronione gatunki roślin, min.: dziewięciśli bezłodygowy *Carlina acaulis*, kukulka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*, śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, arnika górską *Arnica montana*. Obszar stanowi również miejsce przebywania cennych gatunków zwierząt, takich jak: dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, krogulec *Accipiter nisus*, trzmielojad *Pernis apivorus*, świergotek łąkowy *Anthus pratensis*, siniak *Columba oenas*, gąsiorek *Lanius collurio*, lerka *Lullula arborea*, żaba trawna *Rana temporaria*, ropucha szara *Bufo bufo*, padalec zwyczajny *Anguis fragilis*.

IV.3.2. PROPONOWANE OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Prace nad programem ochrony przyrody dla nadleśnictwa obejmują m.in. zebranie informacji na temat propozycji utworzenia poszczególnych form ochrony przyrody zawartych w obowiązujących dokumentach związanych z ochroną przyrody i zagospodarowaniem przestrzennym. Zawarte tam propozycje w żaden sposób nie wiążą organów odpowiedzialnych za tworzenie obszarowych i indywidualnych form ochrony przyrody, a tym bardziej nie mogą być traktowane jako projekty takich obiektów w rozumieniu Instrukcji Urządzania Lasu. Przygotowanie pełnej dokumentacji, przeprowadzenie odpowiednich konsultacji z właścicielem lub zarządcą gruntu (w przypadku gruntów Skarbu Państwa, którymi zarządza PGL Lasy Państwowe jest to właściwy nadleśniczy) oraz zbadanie prawnych konsekwencji takiej decyzji jest obowiązkiem organu tworzącego (ustanawiającego) formę ochrony przyrody.

Proponowany obszar chronionego krajobrazu „Dolina Ścinawki”. Środkowy odcinek rzeki Ścinawki znajduje się na terenie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich. Pozostałe odcinki doliny rzeki proponuje się objąć ochroną w postaci obszaru chronionego krajobrazu. Występuje tu licznie pstrąg potokowy *Salmo trutta m. fario*, strzebla potokowa *Phoxinus phoxinus* i ślíz *Barbatula barbatula*. Rzeka ta stanowi istotny matecznik dla rozrodu i bytowania w nim stabilnych populacji wszystkich tych gatunków. Istnienie takiego matecznika umożliwi kolonizację innych cieków regionu, które w ostatnich dziesięcioleciach były silnie zanieczyszczone i pozbawione przez to lokalnych populacji tych gatunków ryb. W obrębie części północnej znajduje się też obszar cenny dla ptaków, a szczególnie odcinek pomiędzy Rybnicą a Unisławiem. Jest to stosunkowo nieduża dolina, otoczona stromymi stokami, zamknięta w części dolnej odcinkiem przelomowym Ścinawki. Utrudniony odpływ wody spowodował wykształcenie na dnie doliny torfowisk i turzycowisk. Różnorodność środowisk, wynikająca z urozmaiconej topografii, wpływa na wysokie walory przyrodnicze tego obszaru. Stwierdzono tu obecność następujących gatunków ptaków: kszyc *Gallinago gallinago*, świerszczak *Locustella naevia*, strumieniówka *Locustella fluviatilis*,

gąsiorek *Lanius collurio*, świergotek łąkowy *Anthus pratensis*. Jest to także miejsce żerowania bociana czarnego *Ciconia nigra* i pustulki *Falco tinnunculus*. W obrębie południowej części proponowanego obszaru chronionego krajobrazu znajduje się inny obszar cenny dla ptaków - łąki na wschód i zachód od Golińska. Jest to stosunkowo duży obszar położony między pasmem granicznym Zaworów (Mieroszowskie Ściany) a doliną Ścinawki i szosą Mieroszów – Zdanov, natomiast od południowego wschodu granicę stanowi dolina Ścinawki. Rzeźba tego terenu jest bardzo urozmaicona, z bogatą siecią strumieni wpływających do Ścinawki lub do potoku płynącego przez położoną w wąskiej, głębokiej dolinie wieś Golińsk. Konfiguracja ta sprzyja różnorodności siedlisk i bogactwu gatunków. Przeważającą część powierzchni zajmują łąki, nieduże zadrzewienia, pola orne znajdują się tylko przy samej wsi, jest też kilka niedużych stawów. Stwierdzono tu następujące rzadkie gatunki ptaków: derkacz *Crex crex*, przepiórka *Coturnix coturnix*, świerszczak *Locustella naevia*, kłaskawka *Saxicola rubicola*, strumieniówka *Locustella fluviatilis*, jastrząb *Accipiter gentilis*, gąsiorek *Lanius collurio*, kruk *Corvus corax*, potrzyszcz *Emberiza calandra*, świergotek łąkowy *Anthus pratensis*, potrzos *Emberiza schoeniclus*, pliszka górska *Motacilla cinerea*. Zarówno liczebność przepiórki jak i derkacza należy ocenić na około 20 odzywających się ptaków. W dolinie Ścinawki stwierdzono ponadto pluszcza *Cinclus cinclus*, strumieniówkę *Locustella fluviatilis* i dziwonię *Erythrura erythrura*.

Fot. 9. Przełom Ścinawki pomiędzy Unisławiem Śląskim a Kowalową (fot. P. Migoń)

Obszar ten znajduje się w granicach rewiru pary bocianów czarnych *Ciconia nigra* oraz białych *C. ciconia* i jest wykorzystywany przez nie jako żerowisko, obserwowano tu także żerującego orlika krzykliwego *Clanga pomarina*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się częściowo w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038

i obejmuje wydzielania 292A b-h obrębu leśnego Wałbrzych oraz 295 d-f, 340 h-i, 345 a-h, 346 a-h, 347 a-h, 348 a-n, 359 a-g, o-p, 362 k, 363 j, 379 b-c obrębu leśnego Głuszycy (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005). Badania terenowe przeprowadzone w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdziły wysokie walory przyrodnicze tego obszaru. Stwierdzono tu występowanie płatów łąk rajgrasowych *Arrhenatheretum elatioris* (kod 6510-1), fragmentów górskich ziołorośli lepiężnikowych *Adenostylion alliariae* (kod 6430-2) oraz fragmentów regenerujących łągów wierzbowych *Salicetum albae* (kod *91E0-1) ze stanowiskami śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum*. Walory przyrodnicze tego obszaru są obecnie obniżone przez zabudowę doliny rzeki, regulację jej koryta oraz wycinanie nadrzecznych zakrzewień (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

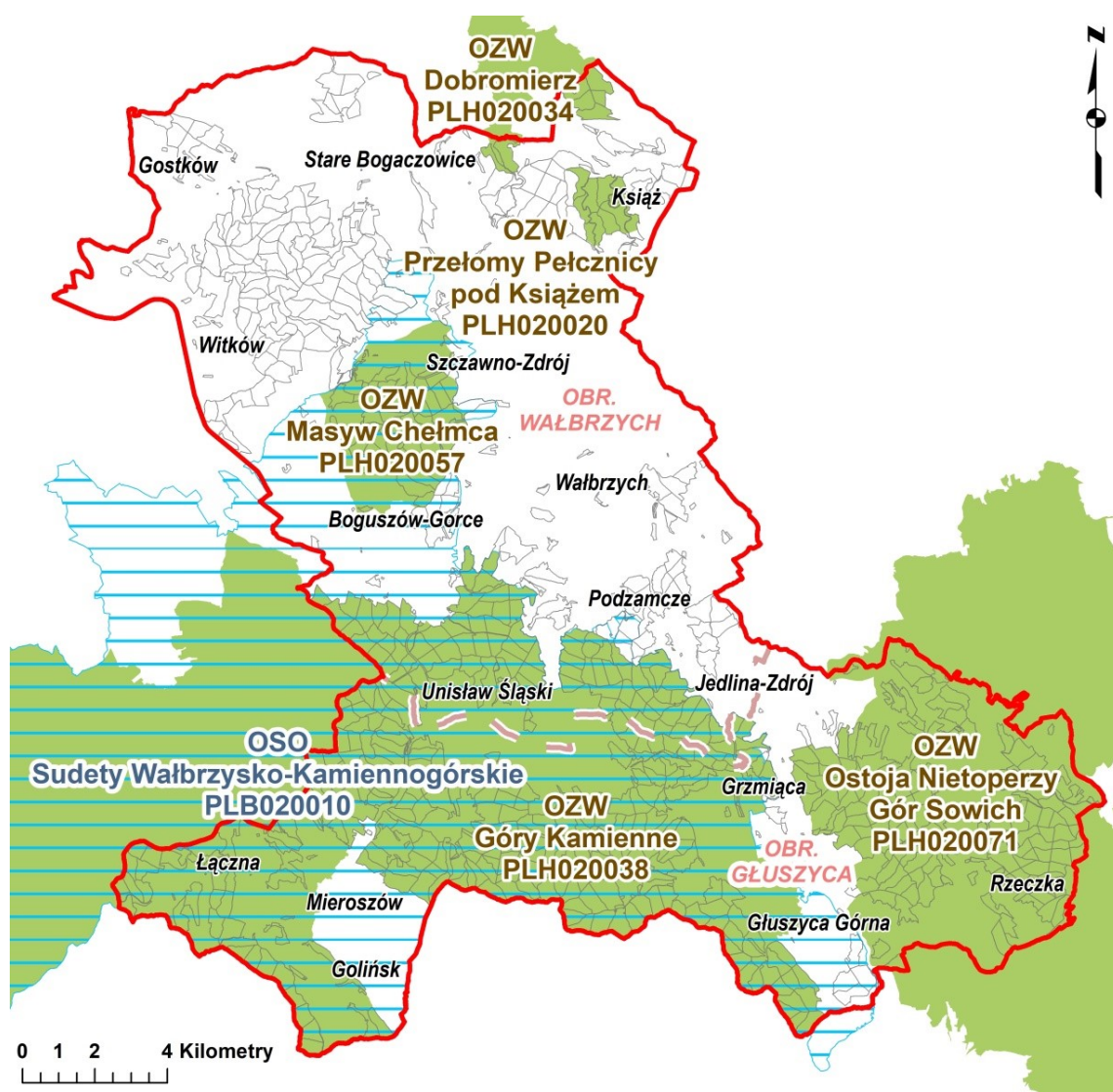
Proponowane powiększenie obszaru chronionego krajobrazu „Trójgarb” w taki sposób, aby w jego granicach znalazła się dolina Polskiej Wody (ze względu na występowanie w jej korycie progów (bystrzy) oraz bardzo wielu eratyków), a także górny odcinek doliny Czyżynki, powyżej kościoła w Lubominie (ze względu na progi w korycie potoku oraz występowanie skałek zlepieńcowych na zboczach doliny) (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice*, 2005). W granicach gminy Czarny Bór proponuje się zmianę przebiegu granic obszaru w taki sposób, aby w jego granicach znalazły się wzgórza o charakterze strukturalnym położone na północ od Witkowa Śląskiego i Jaczkowa (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa Dolnośląskiego. Gmina Czarny Bór*, 2005). Propozycja obejmuje oddziały 146A, 158, 165A oraz pojedyncze wydzielania w oddziałach 55, 60, 63, 72, 118, 130, 131, 131A, 137, 46-148, 165, 166 obrębu leśnego Wałbrzych.

IV.4. OBSZARY NATURA 2000

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowanych jest sześć obszarów Natura 2000, w tym pięć obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) - Dobromierz PLH020034, Góry Kamienne PLH020038, Masyw Chełmca PLH020057, Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 oraz jeden obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) - Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010.

Uwaga! Przy sporządzaniu wykazu gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych znajdujących się w zasięgu granic obszarów Natura 2000 przyjęto, że do danego obszaru/ostoi zalicza się wszystkie wydzielania leśne (wydzielania literowane) zlokalizowane w jej zasięgu, których granice pokrywają się w całości lub w części z daną ostoją. Dla

wydziałek pokrywających się w części z obszarem Natura 2000 przy zaliczaniu do niego nie stosowano kryterium powierzchniowego. W zamian zastosowano kryterium odległości granicy obszaru Natura 2000 od granicy wydziałek. Jako minimalną wielkość przyjęto odległość 5 metrów zakładając, że podczas wektoryzacji granic ostoi Natura 2000 dopuszczalna odchyłka mogłaby wynosić +/- 1mm na mapie w skali 1:5000 (mapa gospodarcza). Granice obszarów przyjęto wg dwunastego *zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny* (decyzja wykonawcza Komisji Europejskiej z dnia 14 grudnia 2018 r., nr 2019/18) oraz Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie *obszarów specjalnej ochrony ptaków* (Dz. U. z 2011 r. nr 25, poz. 133 z późn. zm.).

Ryc. 14. Lokalizacja obszarów Natura 2000 w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych

IV.4.1. OBSZARY MAJĄCE ZNACZENIE DLA WSPÓLNOTY

IV.4.1.1. OZW DOBROMIERZ PLH020034

Typ ostoi: B (obszar mający znaczenie dla Wspólnoty zaakceptowany decyzją Komisji Europejskiej)

Powierzchnia obszaru wg SDF: 1 514, 58 ha

Uwaga! Na dzień 1.01.2019 roku obszar Dobromierz PLH020034 posiada plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341). Poniższe zestawienia przedmiotów ochrony obszaru sporządzono na podstawie Standardowego Formularza Danych z lutego 2017 r. (źródło: serwis <http://natura2000.gdos.gov.pl>).

Charakterystyka obszaru

Obszar OZW Dobromierz PLH020034 obejmuje północno-zachodnią część Pogórza Bolkowski-Wałbrzyskiego, które w dużej części jest chronione w granicach Książańskiego Parku Krajobrazowego. Osią ekologiczną obszaru są przełomowe doliny Strzegomki oraz Czyżynki, które tworzą głębokie wąwozy porośnięte przez acydofilne i ciepłolubne dąbrowy oraz zboczowe lasy klonowo-lipowe. W dolnym biegu wąwozu Strzegomki znajduje się zbiornik zaporowy, stanowiący źródło pitnej wody dla Dobromierza. W krajobrazie przeważają ekosystemy leśne, choć koło Cieszowa występują także rozległe partie łąk kośnych. Najwyższe tereny obszaru, głównie na dnie dolin, są użytkowane jako łąki i pastwiska. Ponadto na obszarze znajdują się pozostałości opuszczonych kamieniołomów w południowo-wschodnich zboczach wzgórza Grabnik.

Obszar został wyznaczony dla ochrony 17 typów siedlisk przyrodniczych oraz 5 gatunków zwierząt. Oprócz nich, bardzo ważne są także występujące tu gatunki roślin i zwierząt niebędące przedmiotami ochrony obszaru - lista roślin objętych ochroną gatunkową i zanikających na Dolnym Śląsku liczy 46 pozycji. Obficie występują m.in. rzadkie gatunki roślin ciepłolubnych, takich jak: przytulia szorstkoowocowa *Galium pumilum*, perłówka orzęsiona *Melica ciliata*, kukułka bzoza *Dactylorhiza sambucina* i storczyk męski *Orchis mascula*, perłówka siedmiogrodzka *Melica transsilvanica*, kostrzewa blada *Festuca pallens*, rojownik pospolity *Jovibarba sobolifera*, irga zwyczajna *Cotoneaster integerrimus*, naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*, a także promieniak wilgociomierz *Astraeus hygrometricus*, Inicznik drobnoowocowy *Camelina microcarpa*, listera jajowata *Listera ovata*, podkolan biały *Platanthera bifolia* oraz buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowany jest południowy fragment ostoi OZW Dobromierz PLH020034. Grunty ostoi w granicach nadleśnictwa położone są na terenie Książańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny.

Tab. 13. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Dobromierz PLH020034 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	1; 2 a-b, f, h; 3 b, d; 4 a-f; 5 a-b, d-j; 35 b-c, f-g; 39 a, c-d, g, j-k	103,33	1,76	105,09
Ogółem		103,33	1,76	105,09

*powierzchnia wydzieleni literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic OZW Dobromierz PLH020034 stanowią wydzielania leśne: 2 c-d, g; 3 a, c; 4 g; 5 c; 35 a, d, h; 36 b; 39 b, f, h-i; 40 a-b (obwód leśny Wałbrzych).

Do przedmiotów ochrony w postaci siedlisk przyrodniczych występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacion vandellii* – 0,25 ha,
- 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*) – 41,75 ha,
- 9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (*Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani*) - siedlisko priorytetowe – 3,48 ha,
- 9190 Kwaśne dąbrowy (*Quercion robori-petraeae*) – 120,73 ha,
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe – 1,53 ha.

Do przedmiotów ochrony w postaci gatunków zwierząt występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 1355 wydra *Lutra lutra* – w granicach ostoi odnotowana nad ciekim Czyżynka (w leśnictwie Świebodzice).

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji wyżej wymienionych przedmiotów ochrony zawiera załącznik do programu ochrony przyrody w postaci tabeli XXII.

Nie potwierdzono na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych występowania pozostałych przedmiotów ochrony OZW Dobromierz PLH020034, do których należą:

- Siedliska przyrodnicze:

- 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranunculion fluitantis*),
- 3270 Zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością *Chenopodion rubri p.p.* i *Bidention p.p.*,
- 40A0 Subkontynentalne zarośla okołopannońskie - siedlisko priorytetowe,
- 6110 Skały wapienne i neutrofilne z roślinnością pionierską (*Alyso-Sedion*) - siedlisko priorytetowe,
- 6190 Murawy pannońskie (*Stipo-Festucetalia pallentis*),
- 6210 Murawy kserotermiczne (*Festuco-Brometea* i ciepłolubne murawy z *Asplenion septentrionalis Festucion pallentis*) - siedlisko priorytetowe,
- 6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (*Nardion* - płaty bogate florystycznie) - siedlisko priorytetowe,
- 6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*),
- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*),
- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk,
- 8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe,
- 9110 Ciepłolubne dąbrowy (*Quercetalia pubescenti petraeae*) - siedlisko priorytetowe,
- Gatunki:
 - 1318 nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*,
 - 1337 bóbr europejski *Castor fiber*,
 - 6177 modraszek telejus *Phengaris teleius*,
 - 6179 modraszek nausitous *Phengaris nausithous*.

Tab. 14. Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Dobromierz PLH020034 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341)

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
1	1318 nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i>	Oddziały: 1, 2, 3, 4, 5, 35, Obręb 1, Nadleśnictwo Wałbrzych.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Monitoring żerowiska gatunku w okresie maj – październik co 5 lat obowiązywania PZO detektorowanie, odłowy nietoperzy w sieci. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
2	6177 modraszek telejus <i>Phengaris teleius</i>	Cały obszar Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Uzupełnienie stanu wiedzy w zakresie parametrów populacji gatunku. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
3	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych oraz ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS w 6 i 9 roku obowiązywania PZO (na 20% stanowisk na innych powierzchniach w każdym roku prowadzonych badań). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
4	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z nie zniekształconym, naturalnym podszytem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
5	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	W miarę wydzielania się zwiększać ilość martwego drewna: nie usuwanie wywrotów i złomów, pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew dziuplastych i próchniejących, we fragmentach pozostawiać do naturalnego rozpadu, nieuporządkowane pozostałości pozrębowe (niezagrożające trwałości lasu), z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego i w przypadku wykonywania cięć sanitarnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
6	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych w 6 i 9 roku obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
7	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedlisk zgodnie z metodyką PMS po 6 i 9 latach obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
8	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Naturalna regeneracja drzewostanów – wyznaczenie powierzchni bez wskazań gospodarczych (w celu zaistnienia naturalnych procesów siedlisko-twórczych). Dopuszczone jest usuwanie gatunków obcych siedliskowo: świerk, sosna, modrzew z płatów siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
9	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Wybrane płaty siedliska stanowiące 30% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedlisk zgodnie z metodyką PMS po 6 i 9 latach obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
10	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z nie zniekształconym, naturalnym podszyciem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
11	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	W miarę wydzielania się zwiększać ilość martwego drewna: nie usuwanie wywrotów i złomów, pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew dziuplastych i próchniejących, we fragmentach pozostawiać do naturalnego rozpadu, nieuporządkowane pozostałości pozrębowe (nie zagrażające trwałości lasu), z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego i w przypadku wykonywania cięć sanitarnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie))	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
12	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Obwody łowieckie położone na i w sąsiedztwie obszaru Natura 2000, Oddział 35, Obręb 1, Nadleśnictwo Wałbrzych.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Należy realizować wskazane w planach łowieckich wielkości odstrzałów muflona <i>Ovis aries musimon</i> dla obwodów łowieckich położonych na i w sąsiedztwie obszaru. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, Polski Związek Łowiecki, koła łowieckie Nadleśnictwo Wałbrzych, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych we Wrocławiu, Marszałek Województwa Dolnośląskiego
13	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych w 6 i 9 roku obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
14	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedlisk zgodnie z metodyką PMŚ po 6 i 9 latach obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
15	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Naturalna regeneracja drzewostanów - wyznaczenie powierzchni bez wskazań gospodarczych (w celu zaistnienia naturalnych procesów siedliskotwórczych). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
16	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedlisk zgodnie z metodyką PMS po 6 i 9 latach obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

IV.4.1.2. OZW GÓRY KAMIENNE PLH020038

Typ ostoi: B (obszar mający znaczenie dla Wspólnoty zaakceptowany decyzją Komisji Europejskiej)

Powierzchnia obszaru wg SDF: 24098, 85 ha

Uwaga! Na dzień 1.01.2019 roku obszar OZW Góry Kamienne PLH020038 posiada plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). Poniższe zestawienia przedmiotów ochrony obszaru sporządzono na podstawie Standardowego Formularza Danych z września 2018 r. (źródło: serwis <http://natura2000.gdos.gov.pl>).

Charakterystyka obszaru

Ostoja OZW Góry Kamienne PLH020038 obejmuje stare, wulkaniczne Góry Kamienne oraz niewielką część piaskowców Gór Stołowych (Zawory). Jest to głównie teren górzysty, w większości pokryty przez półnaturalne łąki oraz zbiorowiska leśne. Krajobraz jest silnie zróżnicowany, strome stożki gór oddzielają głębokie doliny potoków, a malowniczo położone w szerszych dolinach wsie okalają rozległe łąki kośne i pastwiska. Obszar jest częściowo przekształcony przez człowieka, fragmenty lasów liściastych przeszły w bory, lub zostały wycięte w celu utworzenia pól oraz kamieniołomów. Na terenie Gór Kamiennych stwierdzono występowanie 17 typów siedlisk przyrodniczych, zajmujących w sumie prawie 50% powierzchni obszaru. Główne siedliska naturalne to lasy *Tilio-Acerion*, mezo- i eutroficzne buczyny oraz bory bagienne. Wśród półnaturalnych siedlisk nieleśnych występują ekstensywnie użytkowane podgórskie łąki należące do związku *Arrhenatherion* oraz łąki trzęślicowe, a także bogate gatunkowo murawy bliźniczkowe z kostrzewą czerwoną *Festuca rubra*, które pokrywają większość pastwisk. Obszar jest szczególnie cenny dla ochrony rzadkich w kraju podgórskich łąk *Polygono-Trisetion* oraz naskalnych muraw nawapiennych ze związku *Alyso-Sedion*. Na niewielkich powierzchniach występują suche murawy *Brometalia erecti* i ich stadia sukcesyjne, obejmujące m.in. bogate stanowiska storczyków, a także siedliska naskalne i jaskinie. Obszar jest ważną ostoją dla gatunków zwierząt z II Załącznika Dyrektywy Rady 92/43/EWG, szczególnie nietoperzy - mopka *Barbastella barbastellus*, nocka Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocka orzęsionego *Myotis emarginatus*, nocka dużego *Myotis myotis*, podkowca małego *Rhinolophus hipposideros*. Ponadto Kamienne Góry stanowią bardzo ważną część korytarza ekologicznego Sudetów, jako jedyny, dobrze zachowany obszar pomiędzy Karkonoszami i Górami Stołowymi.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowany jest wschodni fragment obszaru OZW Góry Kamienne PLH020038. Grunty ostoi w granicach

nadleśnictwa w znacznym zakresie pokrywają się z terenem OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 oraz Parkiem Krajobrazowym Sudetów Wałbrzyskich i jego otuliną. Ponadto w granicach ostoi znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu „Zawory”.

Tab. 15. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Góry Kamienne PLH020038 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	234; 235 a-b; 236-239; 241 b; 242-243; 244 b, d-g, i-j; 245; 246 b, d-f, h, j; 247 b-f; 248 b-o; 249; 250 b-d, g-i; 251-264; 265 b-k; 266-273; 277 d-j, l-n; 278-279; 280 b-j; 281 a-ax; 282 a, c, f-g, i-l, o, r; 283; 284 b-f, h-j, m; 285-288; 289 a-f, h; 290 a-d; 291-292; 292A; 293-300; 301 d-f, i, k, m-n, r; 302; 303 a-ax, fx; 304-316; 317 a, c-t; 318 b-j; 319-324; 325 a-d	1877,01	48,26	1925,27
Głuszycza	134 a-g; 135 a-d, g; 136 a-c, f-i; 137 d-i; 138 f-k; 139 a, d-g; 140 a-d; 142-152; 153 a-k, n-p; 154; 155 a-b, d-g; 156-158; 159 b-j; 160-201; 201A; 202-281; 282 b-c; 283-285; 286 b-f; 287 a-m; 288-332; 333 a-k, m-n; 334-339; 340 a-g, j-t, x; 341-345; 346 b-c, g-h; 347-380	5151,76	213,41	5365,17
Ogółem		7028,77	261,67	7290,44

*powierzchnia wydzieleni literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic OZW Góry Kamienne PLH020038 stanowią wydzielania leśne: 225 b, g; 235 c; 241 a; 244 a, c, h; 246 a, c, g, i; 247 a; 248 a; 250 f; 265 a; 277 a, k; 280 a; 282 b, d, h, m-n, p, s-t, cx; 284 a, g; 289 g; 290 f; 301 a-c, g-h, j, l; 317 b; 318 a (obwód leśny Wałbrzych) oraz 135 f; 136 d; 137 a; 138 a, c-d; 139 b-c; 140 f; 155 c; 159 a; 282 a; 286 a; 333 l; 340 w, y; 346 a, d-f (obwód leśny Głuszycza).

Do przedmiotów ochrony w postaci siedlisk przyrodniczych występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (*Nardion* - płaty bogate florystycznie) - siedlisko priorytetowe – 6,42 ha,
- 6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*) – 7,41 ha,
- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) – 22,11 ha,
- 6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (*Polygono-Trisetion*) – 96,27 ha,
- 8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe – 2,06 ha,
- 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacion vandellii* – 0,88 ha,
- 9110 Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagetum*) – 629,12 ha,
- 9130 Żyzne buczyny (*Dentario glandulosae Fagenion*, *Galio odorati-Fagenion*) – 262,25 ha,

- 9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (*Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani*) - siedlisko priorytetowe – 241,07 ha,
- 91D0 Bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum*) i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne - siedlisko priorytetowe – 4,12 ha,
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe – 48,03 ha.

Fot. 10. Formy skalne pod szczytem Stożka Wielkiego (fot. M. Franczak)

Do przedmiotów ochrony w postaci gatunków zwierząt występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 1060 czerwończyk nieparek *Lycaena dispar* - odnotowany na pojedynczych stanowiskach w leśnictwach: Glinik, Sokołowsko, Unisław.
- 1166 traszka grzebieniasta *Triturus cristatus* – notowana nad ciekami: Rybna (w leśnictwie Jedlinka), Żłota Woda (w leśnictwie Łomnica) oraz Ścinawka i jej dopływ spod góry Stachoń (w leśnictwie Unisław).
- 1308 mopek *Barbastella barbastellus* – liczne obserwacje gatunku odnotowano w leśnictwach Sokołowsko, Unisław.
- 1323 nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii* – pojedyncze obserwacje gatunku odnotowano w leśnictwie Glinik.
- 1324 nocek duży *Myotis myotis* – obserwacje gatunku odnotowano w leśnictwie Sokołowsko, ponadto obserwowany w leśnictwach: Glinica, Glinik, Unisław.

- 1355 wydra *Lutra lutra* – w granicach ostoi notowana nad ciekami: Lesk, Miła (w leśnictwie Glinik), dopływ Jedliny spod Czarnej Góry (w leśnictwie Glinica), Rybna (w leśnictwie Jedlinka), Złota Woda i jej dopływ spod Radosnej (w leśnictwie Łomnica), Sokołowiec (w leśnictwie Sokołowsko), Ścinawka i jej dopływ spod góry Stachoń (w leśnictwie Unisław), Ścinawka (w leśnictwie Mieroszów).
- 6177 modraszek telejus *Phengaris teleius* – odnotowany na jednym stanowisku w leśnictwie Mieroszów.
- 6179 modraszek nausitous *Phengaris nausithous* - odnotowany na kilku stanowiskach w leśnictwach: Glinik, Unisław, Mieroszów.

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji wyżej wymienionych przedmiotów ochrony zawiera załącznik do programu ochrony przyrody w postaci tabeli XXII.

Nie potwierdzono na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych występowania pozostałych przedmiotów ochrony OZW Góry Kamienne PLH020038, do których należą:

- Siedliska przyrodnicze:
 - 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranunculion fluitantis*),
 - 6110 Skały wapienne i neutrofilne z roślinnością pionierską (*Alyso-Sedion*) - siedlisko priorytetowe,
 - 6190 Murawy pannońskie (*Stipo-Festucetalia pallentis*),
 - 6210 Murawy kserotermiczne (*Festuco-Brometea* i ciepłolubne murawy z *Asplenion septentrionalis Festucion pallentis*) - siedlisko priorytetowe,
 - 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*),
 - 7110 Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe),
 - 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*),
 - 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk,
 - 8310 Jaskinie niedostępne do zwiedzania,
 - 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum*),
- Gatunki:
 - 1084 pachnica dębowa *Osmoderma eremita*,
 - 1303 podkowiec mały *Rhinolophus hipposideros*,
 - 1321 nocek orzęsiony *Myotis emarginatus*.

Tab. 16. Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Góry Kamienne PLH020038 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024)

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
1	1060 czerwoczyk nieparek <i>Lycaena dispar</i> ; 6177 modraszek telejus <i>Phengaris teleius</i> ; 6179 modraszek nausitous <i>Phengaris nausithous</i>	Wybrane stanowiska stanowiące łączenie 50% stanowisk modraszka <i>nausitous</i> i czerwoczyka nieparka i wszystkie stanowiska modraszka telejus.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	1. Kontrola siedliska gatunków zakresie wykonanych działań ochronnych – po 3 i 6 obowiązywania PZO. 2. Ocena stanu zachowania gatunku według parametrów opracowanych w ramach PMS (po 3, 6 i 9 latach). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
2	1060 czerwoczyk nieparek <i>Lycaena dispar</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru
3	1060 czerwoczyk nieparek <i>Lycaena dispar</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6520 i gatunków 1060. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielanie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
4	6179 modraszek nausitous <i>Phengaris nausithous</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru
5	6179 modraszek nausitous <i>Phengaris nausithous</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6520 i gatunków 6179. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
6	1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Tereny leśne w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Utrzymanie gospodarki leśnej na obecnym poziomie - zachowanie starodrzewu i dziuplastych drzew. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
7	1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	1. Zabezpieczenia otworu zimowiska: zabezpieczenie otworu przed niekontrolowaną penetracją ludzi w okresie hibernacji nietoperzy poprzez wstawienie krat. 2. Usunięcie śmieci ze sztolni. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, w porozumieniu z właścicielem / dzierżawcą terenu, Nadleśnictwo Wałbrzych

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
8	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Zabezpieczenia otworu zimowiska: zabezpieczenie otworu przed niekontrolowaną penetracją ludzi w okresie hibernacji nietoperzy poprzez wstawienie krat. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, w porozumieniu z właścicielem / dzierżawcą terenu, Nadleśnictwo Wałbrzych
9	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Coroczny monitoring liczebności nietoperzy zimujących w sztolniach: zimowe liczenia nietoperzy w sztolni. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
10	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Coroczny monitoring stanu zimowiska: kontrola w celu zweryfikowania stanu obiektów i otoczenia. Podczas kontroli należy sprawdzić zabezpieczenia obiektów i drożność wlotów dla nietoperzy. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
11	6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion – płaty bogate florystycznie</i>) – siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
12	6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion – płaty bogate florystycznie</i>) – siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6230. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
13	6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion – płaty bogate florystycznie</i>) – siedlisko priorytetowe	Wybrane płaty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych oraz ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS w 3, 6 i 9 roku obowiązywania planu zadań ochronnych, zwanego dalej „PZO”. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
14	6430 Ziólorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziólorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	Wybrane płaty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	1. Monitoring siedliska w celu określenia stopnia inwazyjności gatunków rdestowców. W przypadku stwierdzenia ich ekspansji należy zastosować metody chemiczne (mazaki herbicydowe) w celu powstrzymania rozprzestrzeniania się gatunków. 2. Ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
15	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
16	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6510. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
17	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Włókowanie lub bronowanie w przypadku nadmiernego zwarcia darni i wytwarzania się wójłoku. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
18	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych oraz ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
19	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
20	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6520. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
21	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych oraz ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
22	8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe	Wybrane płyty siedliska stanowiące 20-30% powierzchni siedlisk w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
23	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Wybrane płyty siedliska stanowiące 20-30% powierzchni siedlisk w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
24	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	We wszelkich cięciach rębnych pozostawienie biogrup 5%-10% powierzchni poszczególnych wydzieleń siedliska i nie mniej niż 0,05 ha w płacie do naturalnej śmierci i rozkładu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
25	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Wyznaczenie powierzchni obejmujących 5-10% powierzchni siedliska w obszarze do pozostawienia bez wskazań gospodarczych w celu utrzymania naturalnych procesów siedliskotwórczych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
26	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
27	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	We wszelkich cięciach rębnych pozostawienie biogrup 5%-10% powierzchni poszczególnych wydzieleń siedliska i nie mniej niż 0,05 ha w płacie do naturalnej śmierci i rozkładu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
28	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Wyznaczenie powierzchni obejmujących 5-10% powierzchni siedliska w obszarze do pozostawienia bez wskazań gospodarczych w celu utrzymania naturalnych procesów siedliskotwórczych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielanie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
29	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
30	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) – siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Preferowanie rębni stopniowej dla drzewostanów pozostających w użytkowaniu gospodarczym. We wszelkich cięciach rębnych pozostawienie biogrup 5% -10 %powierzchni poszczególnych wydziałów siedliska i nie mniej niż 0,05 ha w płacie do naturalnej śmierci i rozkładu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
31	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) – siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Wyznaczenie powierzchni obejmujących 5-10% powierzchni siedliska w obszarze do pozostawienia bez wskazań gospodarczych w celu utrzymania naturalnych procesów siedliskotwórczych, w tym doskonale wykształconego zespołu jaworzyn, na górze Rogowiec. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
32	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) – siedlisko priorytetowe	Wybrane płyty siedliska stanowiące 20-30% powierzchni siedlisk w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielanie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
33	91D0 Bory i lasy bagienne (<i>Vaccinio uliginosi Betuletum pubescentis</i> , <i>Vaccinio uliginosi Pinetum</i> , <i>Pino mugosphagnetum</i> , <i>Sphagno girgensohnii-Piceetum</i>) i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne – siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Uzupełnienie stanu wiedzy w zakresie stanu zachowania siedliska, aktualnie panujących warunków wodnych w obrębie płatów siedliska i w przypadku konieczności podjęcie działań ochronnych (w okresie obowiązywania PZO). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
34	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Wyznaczenie powierzchni obejmujących 5-10% powierzchni siedliska w obszarze do pozostawienia bez wskazań gospodarczych w celu utrzymania naturalnych procesów siedliskotwórczych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru, Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
35	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Wybrane płaty siedliska stanowiące 20-30% powierzchni siedlisk w obszarze Natura 2000, w każdym ze wskazanych terminów inne.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

IV.4.1.3. OZW MASYW CHEŁMCA PLH020057

Typ ostoi: B (obszar mający znaczenie dla Wspólnoty zaakceptowany decyzją KE)

Powierzchnia obszaru wg SDF: 1 432, 45 ha

Uwaga! Na dzień 1.01.2019 roku obszar OZW Masyw Chełmca PLH020057 posiada plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892), kolejno zmieniony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 roku (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 6 czerwca 2016 r. poz. 2724). Poniższe zestawienia przedmiotów ochrony obszaru sporządzono na podstawie Standardowego Formularza Danych z lutego 2017 r. (źródło: serwis <http://natura2000.gdos.gov.pl>).

Charakterystyka obszaru

Ostoja obejmuje górę Chełmiec oraz przylegające do niej mniejsze wzniesienia. Podłożem geologicznym wzniesień są porfiry podlegające procesom wietrzenia i tworzące na stokach północnych rumowiska. Mimo niezbyt wielkiego wyniesienia nad poziom morza, wysokości względne są tu znaczne, a stoki mają duże nachylenie. Na terenie obszaru nie występują zbiorniki wodne i duże rzeki. Natomiast dość dużo jest bezimiennych potoków, z których część niesie wody jedynie wiosną, wysychając w okresie lata.

Fot. 11. Masyw Chełmca widziany z wieży widokowej na Borowej (fot. M. Franczak)

Szczytowe partie Masywu Chełmca w większości porośnięte są dobrze zachowanymi zbiorowiskami lasów liściastych. Rumowiska porastają lasy jaworowe i bukowe. Północne stoki Chełmca Małego bogatsze w wysięki umożliwiają wykształcenie się żyznej buczyny. Najbardziej strome północne i północno-wschodnie stoki Chełmca porastają jaworzyny. Na północ od kopuły Chełmca znajduje się kompleks łągów podgórskich z dobrze zachowanym runem, rozciągający się na dużej powierzchni bogatej w sieć drobnych strumieni. Lasy Chełmca stanowią miejsce gniazdowania i żerowania wielu gatunków ptaków i nietoperzy. Tereny otaczające masyw są płaskie lub lekko nachylone, przekształcone w tereny rolnicze, w większości łąki. Stanowią one miejsca gniazdowania dla wielu gatunków ptaków, m.in: przepiórki *Coturnix coturnix*, derkacza *Crex crex*, srokosza *Lanius excubitor*, strumieniówki *Locustella fluviatilis* oraz tworzą obszary żerowiskowe dla gatunków gniazdujących w lasach Masywu Chełmca, takich jak: trzmielojad *Pernis apivorus*, puchacz *Bubo bubo*, kruk *Corvus corax*, siniak *Columba oenas*, jastrząb *Accipiter gentilis*, krogulec *Accipiter nisus*. W północnej części Masywu Chełmca, przy Konradowie (dzielnicy Szczawna-Zdroju), znajdują się sztolnie będące miejscem zimowania rzadkich gatunków nietoperzy. Masyw Chełmca stanowi ważną ostoję bioróżnorodności w silnie zmienionych przez przemysł i urbanizację rejonów Wałbrzycha, obejmując tereny przylegające do zabudowy trzech miast - Wałbrzycha, Szczawna-Zdroju i Boguszowa-Gorc oraz wsi Lubomin.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowany jest cały obszar OZW Masyw Chełmca PLH020057. Grunty ostoi w znacznym zakresie pokrywają się z terenem OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 oraz Obszarem Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca”.

Tab. 17. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Masyw Chełmca PLH020057 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	159 f-i, k-l; 160-164; 164A; 165; 165A a-c, h-p; 166 c-l, t, y; 167-170; 172-174; 176-177; 178 a; 179 b-i; 180 a-d, g; 181-196; 197 f-g; 205 l, n	773,29	2,69	775,98
Ogółem		773,29	2,69	775,98

*powierzchnia wydziełów literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic OZW Masyw Chełmca PLH020057 stanowią wydziały leśne: 54 o; 158 p; 159 a-d, j, m; 165A d-g; 166 a-b; 171 c-f; 175 g-h, l; 178 b-f, h, p; 179 a; 180 f, h; 197 a-d; 198 b-c; 199 d; 200 b (obrzeb leśny Wałbrzych).

Do przedmiotów ochrony w postaci siedlisk przyrodniczych występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) – 1,76 ha,
- 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacion vandellii* – 0,04 ha,
- 9110 Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagetum*) – 251,34 ha,
- 9130 Żyzne buczyny (*Dentario glandulosae* Fagenion, *Galio odorati*-Fagenion) – 16,42 ha,
- 9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (*Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani*) - siedlisko priorytetowe – 19,46 ha,
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe – 35,12 ha.

Do przedmiotów ochrony w postaci gatunków zwierząt występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 1308 mopek *Barbastella barbastellus* – w granicach ostoi odnotowano pojedyncze obserwacje gatunku (leśnictwo Biały Kamień).
- 1318 nocek tydkowłosy *Myotis dasycneme* – odnotowany w obrębie Sztolni Gustaw (leśnictwo Biały Kamień).

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji wyżej wymienionych przedmiotów ochrony zawiera załącznik do programu ochrony przyrody w postaci tabeli XXII.

Nie potwierdzono na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych występowania pozostałych przedmiotów ochrony OZW Masyw Chełmca PLH020057, do których należą:

- Siedliska przyrodnicze:
 - 8230 Pionierskie murawy na skałach krzemianowych (*Arabidopsidion thalianae*).
- Gatunki:
 - 1323 nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii*,
 - 1324 nocek duży *Myotis myotis*.

Tab. 18. Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Masyw Chełmca PLH020057 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 6 czerwca 2016 r. poz. 2724)

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
1	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i> ; 1318 nocek łydokwłosy <i>Myotis dasycneme</i> ; 1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i> ; 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Sztolnia Gustaw.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	1. Monitoring liczebności nietoperzy zimujących w sztolni. Zimowe liczenia nietoperzy w sztolni – trzykrotnie w ciągu obowiązywania PZO w odstępach 2-3 letnich. 2. Monitoring stanu zimowiska i jego otoczenia. Podczas kontroli należy sprawdzić zabezpieczenia obiektów i drożność wlotów dla nietoperzy – trzykrotnie w ciągu obowiązywania PZO w odstępach 2-3 letnich wraz z monitoringiem liczebności. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
2	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i> ; 1318 nocek łydokwłosy <i>Myotis dasycneme</i> ; 1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i> ; 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Tereny leśne w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Uzupełnienie wiedzy w zakresie letnich populacji gatunków nietoperzy w okresie obowiązywania PZO, badania należy przeprowadzić metodą ekspercką, w oparciu o metodykę PMS. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
3	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i> ; 1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Utrzymanie gospodarki leśnej na obecnym poziomie - zachowanie odpowiedniej reprezentacji starodrzewu i dziuplastych drzew. Ograniczenie cięć rębnych w okresie od 1 czerwca do 15 lipca w drzewostanach liściastych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
4	1318 nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i> ; 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Sztolnia Gustaw.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Konserwacja zabezpieczenia otworu zimowiska – wejścia do sztolni Gustaw – w miarę potrzeb, postawienie tablicy informującej o negatywnych skutkach eksploracji sztolni zimą. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
5	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Zachowanie siedlisk przyrodniczych stanowiących przedmioty ochrony, położonych na trwałych użytkach zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru
6	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośnopastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru
7	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, zwanego dalej „PROW”, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6510. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 200

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
8	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	1. Monitoring realizacji działań ochronnych w 3, 6 i 9 roku obowiązywania planu zadań ochronnych, zwanego dalej „PZO”. 2. Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska, zwanego dalej „PMS” (raz na 5 lat). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
9	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Usunięcie drzew i krzewów wkraczających w siedlisko. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
10	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Kontrola realizacji działań ochronnych po ich wykonaniu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
11	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska według parametrów opracowanych w ramach PMS (w sezonie po wykonaniu działań ochronnych oraz w 4 i 8 roku obowiązywania PZO). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
12	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Utrzymanie obecnego sposobu gospodarowania w siedlisku. Na powierzchniach leśnych z siedliskiem przyrodniczym w drzewostanach w trzeciej i wyższych klasach wieku oraz w drzewostanach w klasie odnowienia lub w klasie do odnowienia pozostawiać - z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego lub zagrażającym trwałości lasu: drzewa martwe i umierające, wywroty, złomy, drzewa dziuplaste i próchniejące, rozproszone pozostałości pożębowe. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
13	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMS jednokrotnie między 6-9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
14	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMS jednokrotnie między 6-9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
15	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Utrzymanie obecnego sposobu gospodarowania w siedlisku. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
16	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMS jednokrotnie między 6-9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
17	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Stopniowe usuwanie drzew i krzewów gatunków obcych siedliskowo i geograficznie na etapie zaplanowanych prac gospodarczych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
18	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Stopniowe ograniczenie powierzchni występowania obcego gatunku rdestowca ostrokończystego <i>Reynoutria japonica</i> . <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
19	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych w 6 i 9 roku obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
20	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnetion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMŚ jednokrotnie między 6-9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

IV.4.1.4. OZW OSTOJA NIETOPERZY GÓR SOWICH PLH020071

Typ ostoi: B (obszar mający znaczenie dla Wspólnoty zaakceptowany decyzją Komisji Europejskiej)

Powierzchnia obszaru wg SDF: 21 324, 86 ha

Uwaga! Na dzień 1.01.2019 roku obszar OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 posiada plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941), kolejno zmieniony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 roku (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 17 lutego 2017 r. poz. 802). Poniższe zestawienia przedmiotów ochrony obszaru sporządzono na podstawie Standardowego Formularza Danych z lutego 2017 r. (źródło: serwis <http://natura2000.gdos.gov.pl>).

Charakterystyka obszaru

Obszar OZW Nietoperzy Gór Sowich obejmuje zasięgiem północną część grzbietu głównego Gór Sowich od Przełęczki Walimskiej (750 m n.p.m.) do Przełęczki Woliborskiej (711 m n.p.m.) oraz w osobnej eksklawie masyw Włodarza. Kulminację całego pasma oraz całej północnej części Sudetów Środkowych stanowi Wielka Sowa (1015 m n.p.m.). Góry Sowie charakteryzują się wilgotnym i chłodnym klimatem. Opady są tu wyższe niż na otaczającym je obszarze ze względu na znaczne wyniesienie nad poziom morza. Na terenie obszaru zlokalizowane są cenne obiekty, stanowiące zimowiska nietoperzy: mopka *Barbastella barbastellus*, nocka dużego *Myotis myotis*, nocka Bechsteina *Myotis bechsteinii*. Dodatkowo występuje tu również nocek orzęsiony, gatunek niestanowiący przedmiotu ochrony ostoi. Pod względem liczebności nietoperzy do najważniejszych miejsc ochrony należą Góra Wapienna, Sztolnia w Podlesiu, Kompleks Osówka, Kompleks Rzeczka, Sztolnia w Gontowej. Kolonia nocka dużego zimuje poza granicami obszaru, w budynku mieszkalnym w Rościszowie, a teren ostoi stanowi dla tego gatunku miejsce rozrodu. Poza gatunkami nietoperzy na terenie ostoi zlokalizowano cenne stanowiska motyli: modraszka telejusa *Phengaris teleius* oraz modraszka nausitousa *Phengaris nausitous*. Na terenie obszaru stwierdzono występowanie 13 typów siedlisk przyrodniczych stanowiących przedmioty ochrony. Najcenniejszymi z nich są m.in.: kompleks łąk Glinno-Zagórze, wyspowe stanowisko boru górnoeregłowego na Wielkiej Sowie oraz kompleks torfowisk górskich pod Wielką Sową. Dodatkowym przedmiotem w ostoi jest zanokcica serpentynowa *Asplenium adulterinum*, mająca w obszarze jedno z 11 stanowisk w kraju.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowany jest zachodni fragment ostoi OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071. Grunty ostoi

w granicach nadleśnictwa pokrywają się w większości z Obszarem Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” oraz Parkiem Krajobrazowym Gór Sowich.

Fot. 12. Panorama Gór Sowich (fot. M. Franczak)

Tab. 19. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Głuszycza	1-65; 67; 68 a-d, g-j; 68A b; 70-73; 74 a-l, n, p-t; 75-85; 86 a-d; 87-89; 90 a-i, k-l; 91-96; 97 c-h; 98 a-b, d; 99-110; 111 a-c, f; 112-114; 115 a-f; 116-129	2530,29	43,39	2573,68
Ogółem		2530,29	43,39	2573,68

*powierzchnia wydzielei literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 stanowią wydzielania leśne: 68 f; 68A a; 69 c; 74 m, o; 86 f; 90 j, m; 97 a-b, i-j; 98 c; 111 d; 115 g-l (obręb leśny Głuszycza).

Do przedmiotów ochrony w postaci siedlisk przyrodniczych występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*) – 0,11 ha,
- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) – 22,74 ha,
- 6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (*Polygono-Trisetion*) – 2,41 ha,

- 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacion vandellii* – 0,57 ha,
- 9110 Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagetum*) – 490,58 ha,
- 9130 Żyzne buczyny (*Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion*) – 13,68 ha,
- 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum*) – 4,90 ha,
- 9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (*Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani*) - siedlisko priorytetowe – 12,66 ha,
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe – 27,20 ha.

Do przedmiotów ochrony w postaci gatunków zwierząt występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 1308 mopek *Barbastella barbastellus* – notowany na rozległym areale leśnym ostoi, w leśnictwach: Sowie Góry, Jedlinka, Głuszycza.
- 1323 nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii* – pojedyncze obserwacje gatunku odnotowano w leśnictwach: Sowie Góry, Jedlinka, Głuszycza.
- 1324 nocek duży *Myotis myotis* – notowany na rozległym areale leśnym ostoi, w leśnictwach: Sowie Góry, Jedlinka, Głuszycza.

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji wyżej wymienionych przedmiotów ochrony zawiera załącznik do programu ochrony przyrody w postaci tabeli XXII.

Nie potwierdzono na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych występowania pozostałych przedmiotów ochrony OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, do których należą:

- Siedliska przyrodnicze:
 - 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (*Ranunculion fluitantis*),
 - 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*),
 - 9190 Kwaśne dąbrowy (*Quercion robori-petraeae*),
 - 9410 Górskie bory świerkowe (*Piceion abietis*, część - zbiorowiska górskie).
- Gatunki:
 - 4066 zanokcica serpentynowa *Asplenium adulterinum*,
 - 6179 modraszek nausitous *Phengaris nausithous*,
 - 6177 modraszek telejus *Phengaris teleius*.

Tab. 20. Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 17 lutego 2017 r. poz. 802)

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
1	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Podziemne Miasto Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	1. Przebudowa drzwi wejściowych w korytarzu nr 1 na kratę bezpieczną dla nietoperzy. 2. Użytkowanie obiektów z uwzględnieniem wytycznych Planów Gospodarowania Obiektami Obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich: Podziemne Miasto „Osówka”. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie porozumienia zawartego z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
2	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Podziemne Miasto Osówka.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Monitoring populacji i siedliska gatunku - populacja zimująca - trzykrotnie w ciągu obowiązywania PZO w odstępach 2-3 letnich. Monitoring powinien się wzorować na metodyce opracowanej przez Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy oraz zaleceniach monitoringu PMŚ. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
3	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Podziemne Miasto Osówka i bezpośrednie otoczenie wejścia do trasy turystycznej.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych – po wykonaniu działań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
4	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Trasa turystyczna w Kompleksie Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Oznakowanie stanowiska tabliczką informacyjną. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, w porozumieniu z właścicielem obiektu
5	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Cały obszar Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Uzupełnienie wiedzy w zakresie letniej populacji mopka, w tym w zakresie rozpoznania głównych żerowisk, kolonii rozrodczych, sposobu użytkowania, tras migracji dobowych i sezonowych, identyfikacja zagrożeń, ocena stanu ochrony oraz propozycja działań ochronnych, badania należy przeprowadzić metodyką ekspercką, w oparciu o metodykę PMS, jeden raz w trakcie obowiązywania planu zadań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
6	1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Cały obszar Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Uzupełnienie wiedzy w zakresie letniej populacji nocka Bechsteina, w tym w zakresie rozpoznania głównych żerowisk, kolonii rozrodczych, sposobu użytkowania, tras migracji dobowych i sezonowych, identyfikacja zagrożeń, ocena stanu ochrony oraz propozycja działań ochronnych, badania należy przeprowadzić metodyką ekspercką w oparciu o metodykę PMS, jeden raz w trakcie obowiązywania planu zadań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
7	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Kompleks Soboń, dz. ew. nr 30/108 obręb Głuszyca, Sztolnia Grafitowa w Jugowicach, dz. ew. nr 219/58 obręb Wałim.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	1. Konserwacja kraty zabezpieczającej wejście do sztolni (w przypadku takiej konieczności). 2. Otwieranie krat wiosną (15 kwietnia) i zamykanie jesienią (31 października). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, w porozumieniu z właścicielem obiektu
8	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Kompleks Soboń, Sztolnia Grafitowa w Jugowicach, Podziemny Kompleks Włodarz, Podziemne Miasto Osówka, wraz z bezpośrednim otoczeniem wskazanych obiektów.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	1. Monitoring realizacji działań ochronnych – po wykonaniu działań ochronnych 2. Monitoring populacji i siedliska gatunku - populacja zimująca - trzykrotnie w ciągu obowiązywania PZO w odstępach 2-3 letnich. Monitoring powinien się wzorować na metodyce opracowanej przez Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy oraz zaleceniach monitoringu PMS. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
9	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Podziemne Miasto Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Przebudowa drzwi wejściowych w korytarzu nr 1 na kratę bezpieczną dla nietoperzy. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie porozumienia zawartego z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
10	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Podziemny Kompleks Włodarz.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Badania zmian ruchu powietrza oraz temperatury panującej wewnątrz obiektu – najwcześniej rok po przeprowadzeniu modyfikacji obiektu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
11	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Podziemny Kompleks Włodarz, dz. ew. nr 22/78 obręb Głuszycy.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Przebudowa drzwi wejściowych w korytarzu numer 3, na drzwi stalowe ocieplone wewnątrz, z wlotem dla nietoperzy o wielkości 20 x 20 cm. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie porozumienia zawartego z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
12	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Podziemny Kompleks Włodarz, dz. ew. nr 22/78 obręb Głuszycy, Podziemne Miasto Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Użytkowanie obiektów z uwzględnieniem wytycznych Planów Gospodarowania Obiektami Obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich: Podziemny Kompleks „Włodarz”, Podziemne Miasto „Osówka”. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie porozumienia zawartego z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
13	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Sztolnia Grafitowa w Jugowicach, dz. ew. nr 219/58 obręb Walim.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Rozpoznanie możliwości pozyskania środków na wykonanie specjalistycznej ekspertyzy technicznej określającej możliwość i sposób wykonania odprowadzenia nadmiaru wody ze sztolni. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
14	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Sztolnia Grafitowa w Jugowicach, dz. ew. nr 219/58 obręb Walim, Kompleks Soboń, dz. ew. nr 30/108 obręb Głuszycy.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Zabezpieczenie wejścia do i przed niekontrolowaną penetracją oraz zasypaniem poprzez wykonanie oraz realizację projektu zabezpieczenia wejścia, które będzie chroniło je przed zasypaniem oraz penetracją. Zabezpieczenie powinno mieć charakter kraty o odpowiednich parametrach oraz chronić otwór wejściowy przed obejściem lub podkopem, wykonanie poszczególnych krat jak również zabezpieczeń przed

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
						osypywaniem i zawałami winno być poprzedzone specjalistyczną ekspertyzą geotechniczną. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, w porozumieniu z właścicielem obiektu
15	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Trasa turystyczna w Kompleksie Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica, Kompleks Soboń, dz. ew. nr 30/108 obręb Głuszycza, Trasa turystyczna w Kompleksie Włodarz, dz. ew. nr 22/78 obręb Głuszycza.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Oznakowanie stanowiska tabliczką informacyjną. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, w porozumieniu z właścicielem obiektu
16	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Cały obszar Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Uzupełnienie wiedzy w zakresie letniej populacji nocka dużego, w tym w zakresie rozpoznania głównych żerowisk, kolonii rozrodczych, sposobu użytkowania, tras migracji dobowych i sezonowych, identyfikacja zagrożeń, ocena stanu ochrony oraz propozycja działań ochronnych, badania należy przeprowadzić metodyką ekspercką, w oparciu o metodykę PMŚ, jeden raz w trakcie obowiązywania planu zadań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
17	3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (<i>Ranunculion fluitantis</i>)	Rzeki w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Uzupełnienie stanu wiedzy o siedlisku w okresie obowiązywania PZO, w zakresie jego występowania i rozmieszczenia, identyfikacja zagrożeń, ocena stanu ochrony oraz propozycja działań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
18	6430 Ziółorośla górskie (<i>Adenostylin alliariae</i>) i ziółorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Uzupełnienie stanu wiedzy o siedlisku w okresie obowiązywania PZO, w zakresie jego występowania i rozmieszczenia, identyfikacja zagrożeń, ocena stanu ochrony oraz propozycja działań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
19	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel, zarządca lub posiadacz obszaru
20	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6510 w ramach obowiązującego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (zwanego dalej „PROW”). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
21	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych w 3, 6 i 9 roku obowiązywania planu zadań ochronnych (zwanego dalej „PZO”). 2. Monitoring powierzchni i stanu zachowania siedliska raz na 5 lat, według metodyki opracowanej w ramach PMS. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
22	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel, zarządca lub posiadacz obszaru
23	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6520 w ramach obowiązującego PROW. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
24	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Monitoring realizacji działań ochronnych w 3, 6 i 9 roku obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
25	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Monitoring powierzchni i stanu zachowania siedliska raz na 5 lat, według metodyki opracowanej w ramach PMS. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
26	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Uzupełnienie stanu wiedzy o siedlisku w okresie obowiązywania PZO, w zakresie jego występowania i rozmieszczenia, identyfikacja zagrożeń, ocena stanu ochrony oraz propozycja działań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
27	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Uzupełnienie stanu wiedzy o siedlisku w okresie obowiązywania PZO, w zakresie jego występowania i rozmieszczenia, identyfikacja zagrożeń, ocena stanu ochrony oraz propozycja działań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
28	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Na powierzchniach leśnych z siedliskiem przyrodniczym w drzewostanach w trzeciej i wyższych klasach wieku oraz w drzewostanach w klasie odnowienia lub w klasie do odnowienia pozostawiać - z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego lub zagrażającym trwałości lasu: drzewa martwe i umierające, wywroty, złomy drzewa dziuplaste i próchniejące, rozproszone pozostałości pozrębowe. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
29	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	W ramach planowanej gospodarki leśnej odnowienia drzewostanu kształtować zgodnie z odpowiednim dla typu siedliska przyrodniczego składem gatunkowym (gatunki charakterystyczne dla kwaśnych buczyn) wraz ze stopniowym ograniczeniem udziału gatunków obcych ekologicznie (np. modrzew, świerk, sosna, brzoza) i geograficznie (np. dąglezja). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
30	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ocena realizacji działań ochronnych wraz z oceną powierzchni i stanu siedliska – jednokrotnie między 6 a 9 rokiem obowiązywania PZO, według metodyki opracowanej w ramach PMŚ. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
31	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Na powierzchniach leśnych z siedliskiem przyrodniczym w drzewostanach w trzeciej i wyższych klasach wieku oraz w drzewostanach w klasie odnowienia lub w klasie do odnowienia pozostawiać - z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego lub zagrażającym trwałości lasu: drzewa martwe i umierające, wywroty, złomy drzewa dziuplaste i próchniejące, rozproszone pozostałości pożębowe. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
32	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	W ramach planowanej gospodarki leśnej odnowienia drzewostanu kształtować zgodnie z odpowiednim dla typu siedliska przyrodniczego składem gatunkowym (gatunki charakterystyczne dla żyznych buczyn) wraz ze stopniowym ograniczeniem udziału gatunków obcych ekologicznie (np. modrzew, świerk, sosna, brzoza) i geograficznie (np. dąb czerwony, dagleżja, robinia akacjowa). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielanie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
33	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ocena realizacji działań ochronnych wraz z oceną powierzchni i stanu siedliska – jednokrotnie między 6 a 9 rokiem obowiązywania PZO, według metodyki opracowanej w ramach PMŚ. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
34	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ocena realizacji działań ochronnych wraz z oceną powierzchni i stanu siedliska – jednokrotnie między 6 a 9 rokiem obowiązywania PZO, według metodyki opracowanej w ramach PMŚ. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
35	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Wydzielenia leśne z siedliskiem pozostawiać bez wskazań gospodarczych, z wyjątkiem zdarzeń stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia i mienia osób trzecich oraz sytuacji, w których zagrożona jest trwałość drzewostanu lub siedliska przyrodniczego. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
36	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ocena realizacji działań ochronnych w 5 roku obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
37	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Uzupełnienie stanu wiedzy o siedlisku w okresie obowiązywania PZO, w zakresie jego występowania i rozmieszczenia, identyfikacja zagrożeń, ocena stanu ochrony oraz propozycja działań ochronnych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
38	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ocena realizacji działań ochronnych wraz z oceną powierzchni i stanu siedliska – jednokrotnie między 6 a 9 rokiem obowiązywania PZO, według metodyki opracowanej w ramach PMS. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
39	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zaplanowane odnowienie luk wykonać gatunkami odpowiednimi dla typu siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
40	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	W przypadku prowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych oraz odnowienia drzewostanu skład gatunkowy kształtować zgodnie z odpowiednim dla typu siedliska przyrodniczego składem gatunkowym (gatunki charakterystyczne dla łęgów) poprzez stopniowe ograniczenie udziału gatunków niezgodnych z siedliskiem przyrodniczym (gł. świerka). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielanie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
41	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Wydzielenie leśne z siedliskiem pozostawiać bez wskazań gospodarczych, z wyjątkiem zdarzeń stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia i mienia osób trzecich oraz sytuacji, w których zagrożona jest trwałość drzewostanu lub siedliska przyrodniczego. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
42	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Na powierzchniach leśnych z siedliskiem przyrodniczym w drzewostanach w trzeciej i wyższych klasach wieku oraz w drzewostanach w klasie odnowienia lub w klasie do odnowienia pozostawiać - z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego lub zagrażającym trwałości lasu: drzewa martwe i umierające, wywroty, złomy drzewa dziuplaste i próchniejące, rozproszone pozostałości pożębowe. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
43	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Wybrane płyty siedliska stanowiące 5-10% powierzchni siedliska w obszarze Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ocena realizacji działań ochronnych wraz z oceną powierzchni i stanu siedliska – jednokrotnie między 6 a 9 rokiem obowiązywania PZO, według metodyki opracowanej w ramach PMS. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
44	9410 Górskie bory świerkowe (<i>Piceion abietis</i> , część - zbiorowiska górskie)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ocena realizacji działań ochronnych w 5 roku obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
45	9410 Górskie bory świerkowe (<i>Piceion abietis</i> , część - zbiorowiska górskie)	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 1 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	Zgodnie z zał. nr 2 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 r.	brak	Ocena powierzchni i stanu siedliska w 5 roku obowiązywania PZO, według metodyki opracowanej w ramach PMS. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

IV.4.1.5. OZW PRZEŁOMY PEŁCZNYCY POD KSIĄŻEM PLH020020

Typ ostoi: B (obszar mający znaczenie dla Wspólnoty zaakceptowany decyzją Komisji Europejskiej)

Powierzchnia obszaru wg SDF: 240, 28 ha

Uwaga! Na dzień 1.01.2019 roku obszar OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 posiada plan zadań ochronnych ustanowiony Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016), kolejno zmieniony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 roku (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 3 sierpnia 2016 r. poz. 3807). Poniższe zestawienia przedmiotów ochrony obszaru sporządzono na podstawie Standardowego Formularza Danych z lutego 2017 r. (źródło: serwis <http://natura2000.gdos.gov.pl>).

Charakterystyka obszaru

Ostoja obejmuje obszar położony pomiędzy Wałbrzychem na południu, Świebodzicami na północy, Zamkiem Książ na wschodzie oraz doliną Czyżynki na zachodzie. Na terenie ostoi występują głębokie nawet na 80 m doliny utworzone przez Szczawnik i Pełcznicę, a porastające je lasy w dużej mierze mają charakter naturalny. Zbiorowiska leśne pokrywają niemal całą powierzchnię ostoi. Spośród nich najliczniej występują dobrze zachowane jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach *Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani*. Występują tu także kwaśne buczyny *Luzulo-Fagenion*, lasy łąkowe *Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*, grądy *Galio-Carpinetum*, kwaśne dąbrowy *Quercetea robori-petraeae* i ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti-petraeae*. Dodatkowo występują ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacion vandellii* oraz pionierskie murawy na skałach krzemianowych *Arabidopsidion thalianae*, a także murawy naskalne z kostrzewą bladą *Asplenio septentrionalis-Festucion pallentis* na podłożach bezwapiennych. Obecności siedlisk naskalnych sprzyjają specyficzne warunki geomorfologiczne obszaru - przełomowe odcinki dolin Szczawnika i Pełcznicy z licznymi wychodniami skalnymi, lokalnymi gołoborzami i rumowiskami skalnymi. Niewielkie powierzchnie nieleśne porastają łąki świeże *Arrhenatherion elatioris*. Obszar jest również istotny dla zachowania wiosenno-letnich siedlisk trzech gatunków nietoperzy: mopka *Barbastella barbastellus*, nocka dużego *Myotis myotis*, nocka Bechsteina *Myotis bechsteinii*, które w obrębie drzewostanów o zróżnicowanej strukturze przestrzennej znajdują optymalne warunki występowania. Pojedyncze zimujące osobniki tych gatunków stwierdzone były w kanale ciepłowniczym Zamku Książ (położonym poza granicami ostoi) oraz w sztolniach

samego Zamku. W północnej części obszaru w pobliżu zbiegu Szczawnika i Pełcznicy stwierdzana jest sporadyczna obecność wydry *Lutra lutra*.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowany jest cały obszar OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020. Grunty ostoi w znacznym zakresie pokrywają się z terenem rezerwatu przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha” oraz Książańskim Parkiem Krajobrazowym.

Fot. 13. Przełom Szczawnika pod Książem (fot. M. Franczak)

Tab. 21. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 (granica obszaru wg decyzji wykonawczej KE nr 2019/18 z dnia 14 grudnia 2018 r.)

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	12 b-h; 13 a-f, i; 15 a-c, f, h-m, o-p; 16 a-g; 17 a-c, f-h; 18; 19 a-d, g-h, i; 20 a, d-f; 21 b; 22 a, d	172,57	1,87	174,44
Ogółem		172,57	1,87	174,44

*powierzchnia wydzieleń literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 stanowią wydzielenia leśne: 12 a; 16 h; 17 d, i; 19 f, m; 20 b-c; 21 a, c-f; 22 b-c, f-g, i-j; 23 d; 24 d, i; 28 k-l (obwód leśny Wałbrzych).

Do przedmiotów ochrony w postaci siedlisk przyrodniczych występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*) – 0,24 ha,
- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) – 0,45 ha,
- 9110 Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagetum*) – 21,52 ha,
- 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*) – 40,07 ha,
- 9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (*Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani*) - siedlisko priorytetowe – 72,09 ha,
- 9190 Kwaśne dąbrowy (*Quercion robori-petraeae*) – 51,16 ha,
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe – 8,12 ha,
- 9110 Ciepłolubne dąbrowy (*Quercetalia pubescenti-petraeae*) - siedlisko priorytetowe – 1,70 ha.

Do przedmiotów ochrony w postaci gatunków zwierząt występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- 1308 mopek *Barbastella barbastellus* – notowany na terenach leśnych w obrębie całej ostoi (leśnictwo Świebodzice).
- 1323 nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii* – pojedyncze obserwacje gatunku odnotowano w południowo-zachodniej części ostoi (leśnictwo Świebodzice).
- 1324 nocek duży *Myotis myotis* – notowany na terenach leśnych w obrębie całej ostoi (leśnictwo Świebodzice).

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji wyżej wymienionych przedmiotów ochrony zawiera załącznik do programu ochrony przyrody w postaci tabeli XXII.

Nie potwierdzono na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych występowania pozostałych przedmiotów ochrony OZW Przełomy Pelcznicy pod Książem PLH020020, do których należą:

- Siedliska przyrodnicze:
 - 6190 Murawy pannońskie (*Stipo-Festucetalia pallentis*),
 - 8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe,
 - 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacion vandellii*,
 - 8230 Pionierskie murawy na skałach krzemianowych (*Arabidopsidion thalianae*).

Tab. 22. Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 3 sierpnia 2016 r. poz. 3807)

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
1	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i> ; 1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i> ; 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Cały obszar Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	1. Ocena stanu zachowania gatunku oraz jego siedliska zgodnie z metodyką PMS - trzykrotnie w ciągu obowiązywania PZO w odstępach 2-3 letnich. 2. Wyszukiwanie kolonii rozrodczych, w miesiącach V-VII – określenie aktywności lokalnej populacji (aktywność/stopień wykorzystania obszaru przez gatunek – nasłuchy detektorowe, odłowy w sieci w okresie V-VIII na wybranych transektach i stanowiskach w obszarze. Ocena stanu preferowanych przez gatunki siedlisk – ocena kluczowych parametrów siedlisk w reprezentatywnej próbie płatów). W trakcie obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
2	6430 Ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Usuwanie obcych siedliskowo i geograficznie gatunków roślin zaburzających strukturę i funkcję siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
3	6430 Ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMS co 3 lata od roku ustanowienia PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
4	6430 Ziólorośla górskie (<i>Adenostylin alliariae</i>) i ziólorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena skuteczności usuwania gatunków obcych z siedliska co 3 lata od roku ustanowienia PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
5	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Zachowanie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków stanowiących przedmioty ochrony, położonych na trwałych użytkach zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru
6	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru
7	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6510 w ramach obowiązującego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Zarządca nieruchomości w związku z wykonywaniem obowiązków w zakresie ochrony środowiska, na podstawie przepisów prawa albo w przypadku braku tych przepisów, na podstawie porozumienia zawartego z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
8	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Kontrola płatów siedliska w zakresie wykonanych działań ochronnych co 3 lata od roku ustanowienia PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
9	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMS co 3 lata od roku ustanowienia PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
10	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i> ; 8230 Pionierskie murawy na skałach krzemianowych (<i>Arabisidion thalianae</i>)	Cały obszar Natura 2000.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Uzupełnienie stanu wiedzy o występowaniu siedliska w obszarze. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
11	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	1. Utrzymanie obecnego sposobu ochrony siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
12	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMS jednokrotnie między 6 i 9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
13	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	Nadleśnictwo Wałbrzych, Leśnictwo Świebodzice, wybrane fragmenty siedliska.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMŚ jednokrotnie między 6 i 9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
14	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Utrzymanie obecnego sposobu ochrony siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
15	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Kanalizacja ruchu turystycznego poprzez uzupełnienie infrastruktury turystycznej wzdłuż szlaku w sposób ograniczający samowolne poruszanie się ludzi w obrębie siedlisk leśnych (np. barierki, ogrodzenia). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, zarządca Zamku Książ, Nadleśnictwo Wałbrzych
16	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMŚ jednokrotnie między 6 i 9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
17	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Monitoring oddziaływania muflona <i>Ovis arvensis</i> na strukturę i funkcję siedliska. Założenie powierzchni próbnych w reprezentatywnej próbie najbardziej zagrożonych płatów siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
18	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Utrzymanie obecnego sposobu ochrony siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
19	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Kanalizacja ruchu turystycznego poprzez uzupełnienie infrastruktury turystycznej wzdłuż szlaku w sposób ograniczający samowolne poruszanie się ludzi w obrębie siedlisk leśnych (np. barierki, ogrodzenia). <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, zarządca Zamku Książ, Nadleśnictwo Wałbrzych
20	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Nadleśnictwo Wałbrzych, Leśnictwo Świebodzice, wybrane fragmenty siedliska.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMŚ jednokrotnie między 6 i 9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
21	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Monitoring oddziaływania muflona <i>Ovis aries musimon</i> na strukturę i funkcję siedliska. Założenie powierzchni próbnych w reprezentatywnej próbie najbardziej zagrożonych płatów siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
22	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Usuwanie obcych siedliskowo i geograficznie gatunków roślin zaburzających strukturę i funkcję siedliska. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
23	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Zgodnie z zał. nr 5 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMS jednokrotnie między 6 i 9 rokiem obowiązywania PZO. Ocena skuteczności eliminacji gatunków inwazyjnych i usunięcia zanieczyszczeń. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
24	91I0 Ciepłolubne dąbrowy (<i>Quercetalia pubescenti-petraeae</i>) - siedlisko priorytetowe	Nadleśnictwo Wałbrzych, Leśnictwo Świebodzice, wybrane fragmenty siedliska.	Zgodnie z zał. nr 3 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	Zgodnie z zał. nr 4 do zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania siedliska zgodnie z metodyką PMS jednokrotnie między 6 i 9 rokiem obowiązywania PZO. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

IV.4.2. OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY

IV.4.2.1. OSO SUDETY WAŁBRZYSKO-KAMIENNOGÓRSKIE PLB020010

Typ ostoi: A (obszar specjalnej ochrony ptaków powołany rozporządzeniem Ministra Środowiska)

Powierzchnia obszaru wg SDF: 31 577, 91 ha

Uwaga! Plan urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028, dla gruntów Skarbu Państwa w znajdujących się w zarządzie nadleśnictwa, w części pokrywającej się z OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zawiera zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zgodny z art. 28 ust. 10 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.).

Przedmiotowy zakres planu zadań ochronnych nie obejmuje gruntów w zarządzie nadleśnictwa wchodzących w zasięg Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich. Powodem tego wyłączenia jest fakt, że plan ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich obowiązujący w latach 2016-2035 zawiera zakres planu zadań ochronnych dla obszaru specjalnej ochrony ptaków Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 w części pokrywającej się terytorialnie z terenem parku (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581).

Zakres planu zadań ochronnych dla wskazanego obszaru Natura 2000 opracowano dla przedmiotów ochrony wymienionych w Standardowym Formularzu Danych z lutego 2017 r. (źródło: serwis <http://natura2000.gdos.gov.pl>).

Charakterystyka obszaru

Obszar znajduje się w obrębie tzw. depresji śródsudeckiej i obejmuje Góry Kamienne, Góry Wałbrzyskie, Zawory i część Wzgórz Bramy Lubawskiej oraz wcinające się pomiędzy nimi Kotlinę Kamiennogórską i Obniżenie Ścinawki. W krajobrazie ostoi przeważają rozległe tereny bardzo ekstensywnie użytkowanych łąk i pastwisk, przy mniejszym udziale gruntów ornych. Występujące tu lasy zostały silnie przekształcone w wyniku intensywnej eksploatacji, jednak na znacznych obszarach zachowały się cenne jaworzyny, kwaśne i żyzne buczyny górskie, podgórskie łągi olszowo-jesionowe oraz fragmenty borów bagiennych. Istotny jest również udział wychodni i osuwisk skalnych oraz licznych niewielkich zbiorników wodnych.

W skali kraju, obszar stanowi ważną ostoję lęgową dla wielu rzadkich i ginących gatunków ptaków, szczególnie tych związanych z lasami i ekstensywnie użytkowanymi łąkami. Na szczególną uwagę zasługują znaczne populacje lęgowe puchacza *Bubo bubo*, sóweczki *Glaucidium passerinum*, dzięcioła zielonosiwego *Picus canus*, bociana czarnego *Ciconia nigra*, włośchatki *Aegolius funereus*, derkacza *Crex crex* i gąsiorka *Lanius collurio*. Występują tutaj również min. sokół wędrowny *Falco peregrinus*, czeczotka *Carduelis*

flammea, gatunki umieszczone w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Obszar stanowi ważną część korytarza ekologicznego Sudetów, łącząc Góry Stołowe i Sowie z Karkonoszami, Rudawami Janowickimi i Górami Kaczawskimi.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowany jest wschodni fragment obszaru OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010. Na gruntach ostoi w granicach nadleśnictwa znajdują się obszary - OZW Góry Kamienne PLH020038 i OZW Masyw Chełmca PLH020057, Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich i jego otulina, Obszary Chronionego Krajobrazu - „Kopuły Chełmca” i „Zawory”.

Fot. 14. Widok na Stożek Wielki i Masyw Bukowca spod Lesistej Małej (fot. M. Franczak)

Tab. 23. Wykaz gruntów w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych leżących w całości w zasięgu granic OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 (granica ostoi wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r.; Dz. U. z 2011 r. nr 25, poz. 133 z późn. zm.)

Nazwa obrębu	Adres leśny	Powierzchnia [ha]*		
		leśna	nieleśna	razem
Wałbrzych	60 g-l; 61 m-r; 159-164; 164A; 165; 165A a-f, h-p; 166 b-ax; 167-170; 171 a-f; 172-174; 175 c-l; 176-177; 181-182; 183 a-k, n; 184 b-l; 185-197; 198 b-d; 199-201; 202 c-d, h-k; 203; 204 f-j; 205; 223 a, c-d, h-r; 224 a, c; 225; 234; 235 a-b; 236-239; 240 a-b, x-ax; 241-243; 244 b, d-g, i-j; 245; 246 b, d-f, h, j; 247 b-f; 248 b-o; 249; 250 b-d, g-i; 251-264; 265 b-k; 266-273; 277 d-j, l-n; 278-279; 280 b-j; 281; 282 a, c, f-g, i-l, o, r; 283; 284 b-f, h-j, m; 285-289; 290 a-d; 291-292; 292A; 293-325	2972,12	54,58	3026,70
Głuszycza	130 a-h; 131 a-d; 132-133; 134 a-g; 135; 136 a-c, f-i; 137 d-i; 138 f-k; 139 a, d-g; 140; 142-201; 201A; 202-380	5354,27	215,15	5569,42
Ogółem		8326,39	269,73	8596,12

*powierzchnia wydziełów literowanych i nieliterowanych

Pozostałe powierzchnie leśne zlokalizowane jedynie w części w zasięgu granic OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 stanowią wydzielania leśne: 54 o; 56 j; 57 g-h; 60 a, d; 61 a, c-g; 62 a, d; 165A g; 166 a; 223 b, f-g; 224 b; 235 c; 240 c, m, t-w, bx; 244 a, c, h; 246 a, c, g, i; 247 a; 248 a; 250 f; 265 a; 277 a, k; 280 a; 282 b, d, h, m-n, p, s-t, cx; 284 a, g; 290 f (obręb leśny Wałbrzych) oraz 136 d; 137 a; 138 a, c-d; 139 b-c (obręb leśny Głuszycy).

Do przedmiotów ochrony w postaci gatunków ptaków występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

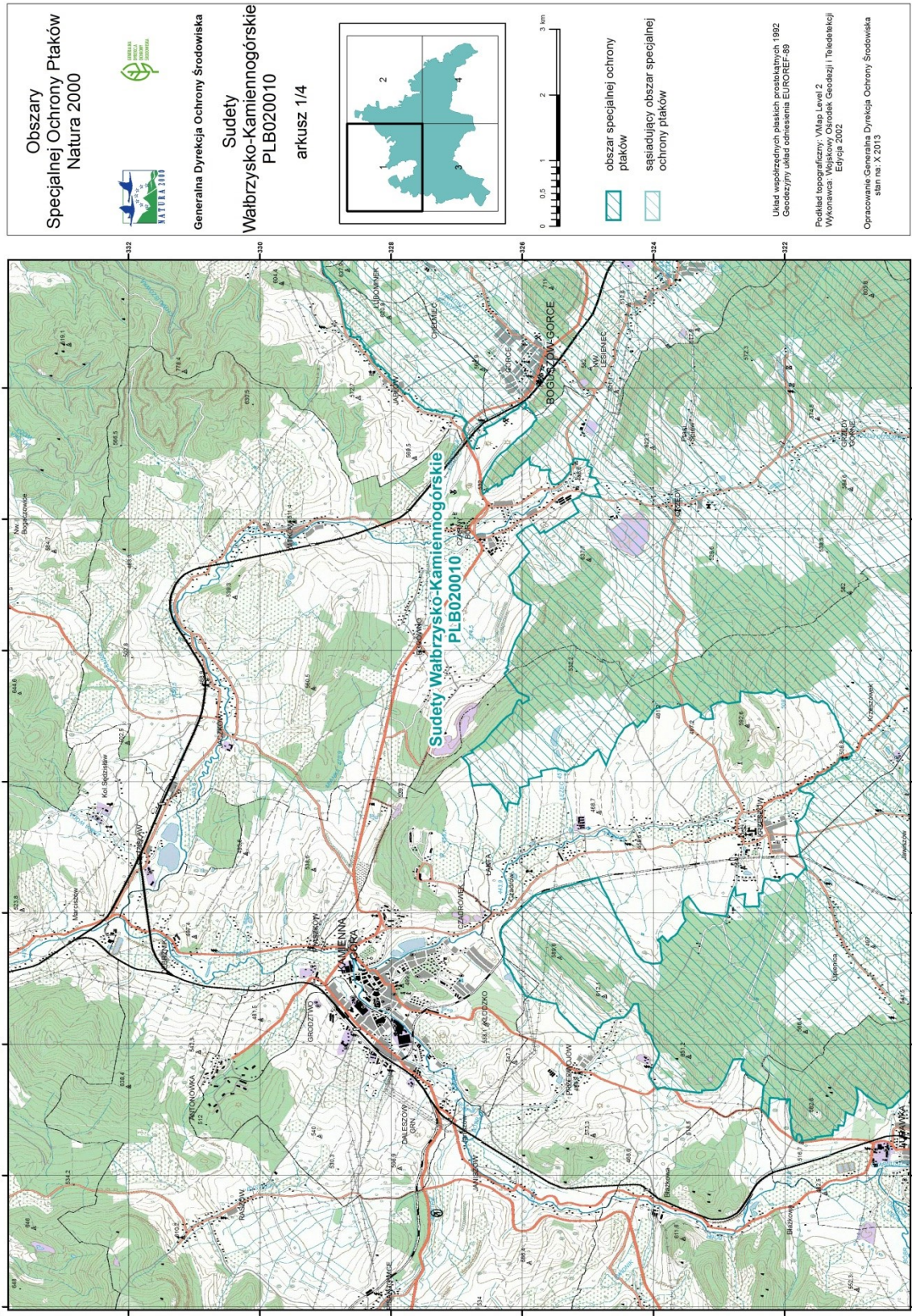
- A030 bocian czarny *Ciconia nigra* – bardzo nieliczny ptak lęgowy, występujący na całym obszarze kraju, włącznie z górami. Lokalizacja stanowisk znana – dane wrażliwe (strefa ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunku).
- A086 krogulec *Accipiter nisus* – gatunek notowany licznie w całym zasięgu ostoi.
- A122 derkacz *Crex crex* – notowany w leśnictwach: Glinik, Łomnica, Sokołowsko, Unisław.
- A207 siniak *Columba oenas* - gatunek notowany licznie w całym zasięgu ostoi.
- A215 puchacz *Bubo bubo* - obecnie brak jest znanych miejsc gniazdowania tego gatunku na terenie nadleśnictwa, natomiast pojedyncze stwierdzenia odnotowano w leśnictwach: Biały Kamień, Łomnica, Sokołowsko, Unisław, Mieroszów.
- A217 sóweczka *Glaucidium passerinum* - aktualnie brak jest znanych miejsc gniazdowania tego gatunku na terenie nadleśnictwa, natomiast jej obecność odnotowano licznie niemal w całym zasięgu ostoi.
- A223 włośchatka *Aegolius funereus* - obecnie brak jest znanych miejsc gniazdowania tego gatunku na terenie nadleśnictwa, natomiast jej obecność odnotowano w leśnictwach: Biały Kamień, Glinica, Glinik, Jedlinka, Łomnica, Sokołowsko, Unisław.
- A234 dzięcioł zielonosiwy *Picus canus* - gatunek notowany w drzewostanach na terenie leśnictw: Biały Kamień, Glinica, Glinik, Jedlinka, Łomnica, Sokołowsko, Unisław.
- A236 dzięcioł czarny *Dryocopus martius*- gatunek notowany licznie w całym zasięgu ostoi.
- A307 jarzębatka *Sylvia nisoria* – gatunek obserwowany nielicznie w leśnictwach: Biały Kamień, Glinik, Sokołowsko, Unisław.
- A338 gąsiorek *Lanius collurio* - gatunek najliczniej notowany w leśnictwach: Glinik, Sokołowsko, Unisław, rzadziej obserwowany w leśnictwach: Biały Kamień, Łomnica.
- A368 czeczotka *Carduelis flammea* – gatunek tundrowy, zalatujący do środkowej Europy, notowana w całym kraju, zwłaszcza w latach większych nalotów. Obserwowana pojedynczo w leśnictwie Glinik.

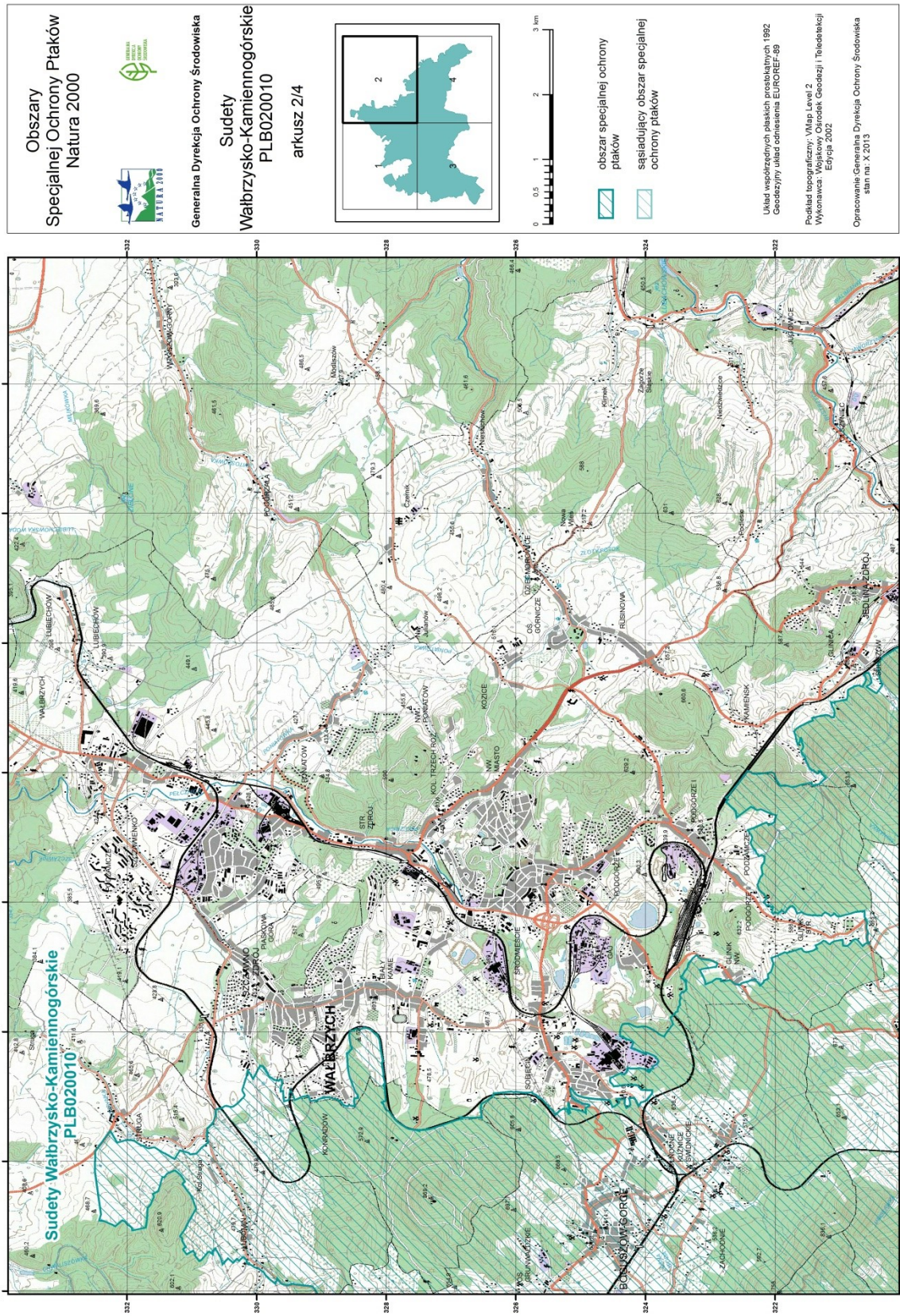
Szczegółowe informacje na temat lokalizacji wyżej wymienionych przedmiotów ochrony zawiera załącznik do programu ochrony przyrody w postaci tabeli XXII.

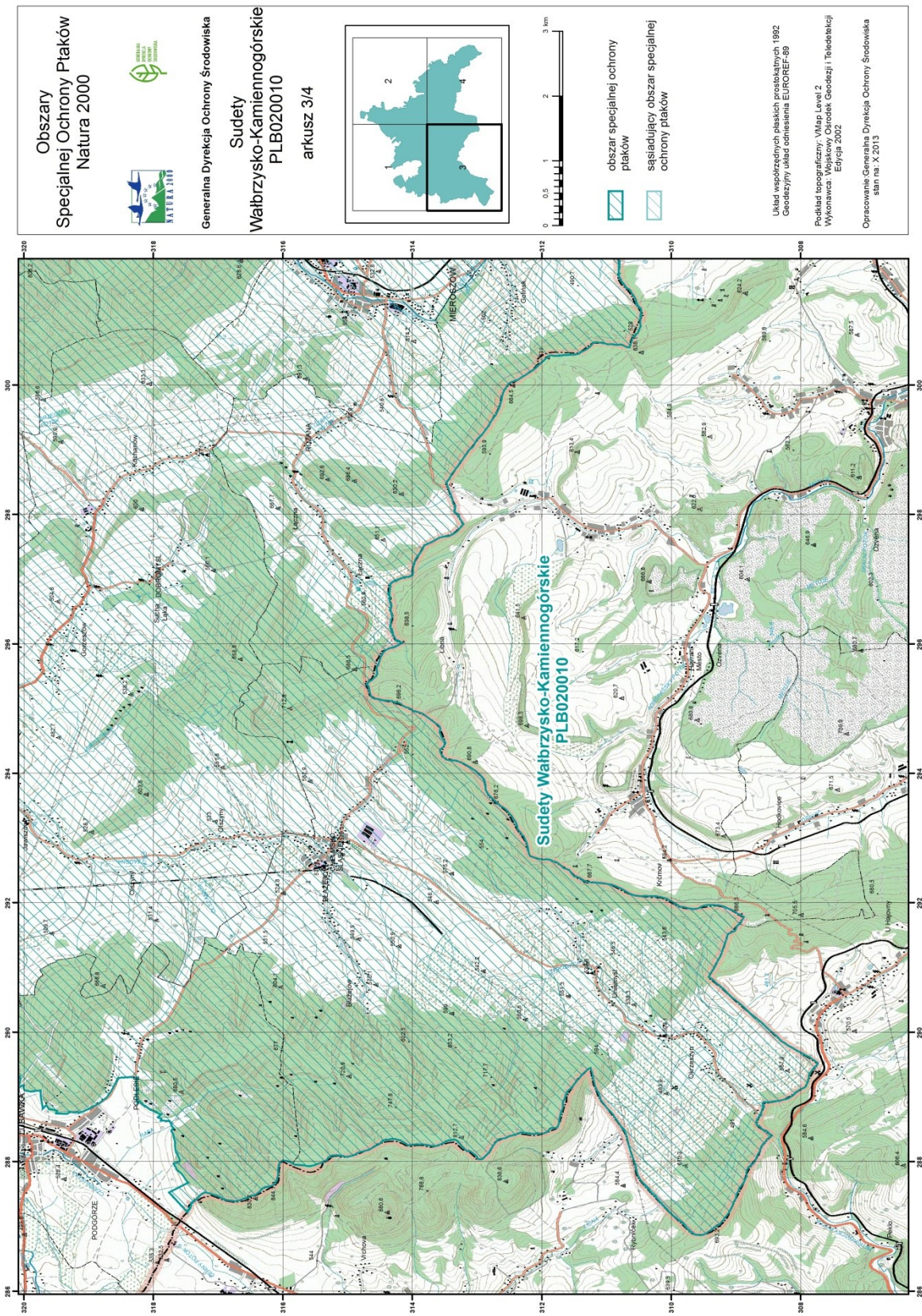
**ZAKRES PLANU ZADAŃ OCHRONNYCH
DLA OBSZARU NATURA 2000
OSO Sudety Wałbrzysko-
Kamiennogórskie PLB020010**

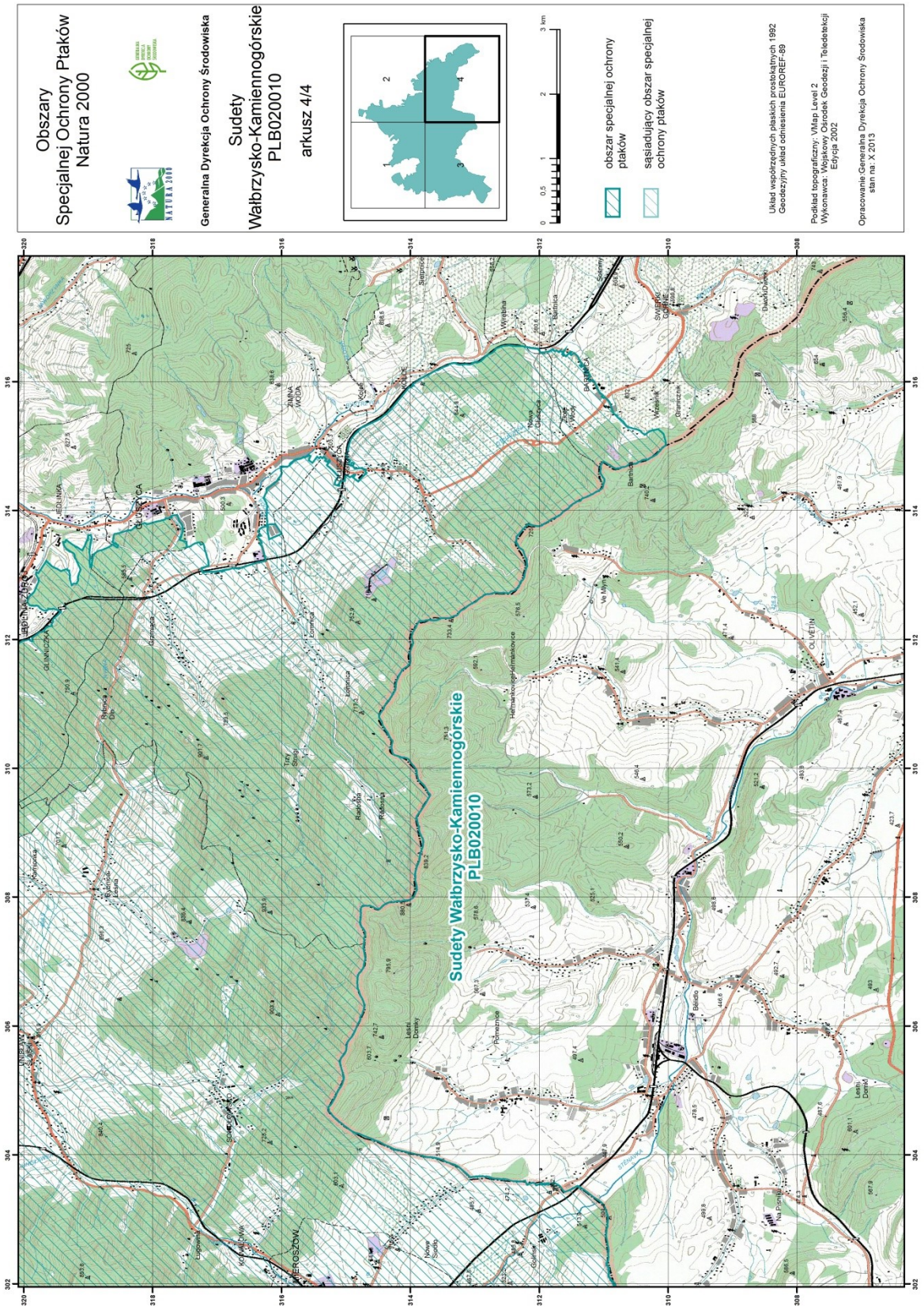
**zgodny z art. 28 ust. 10
ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
(tekst jednolity – Dz. U. z 2018 r. poz. 1614)**

Mapa obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010

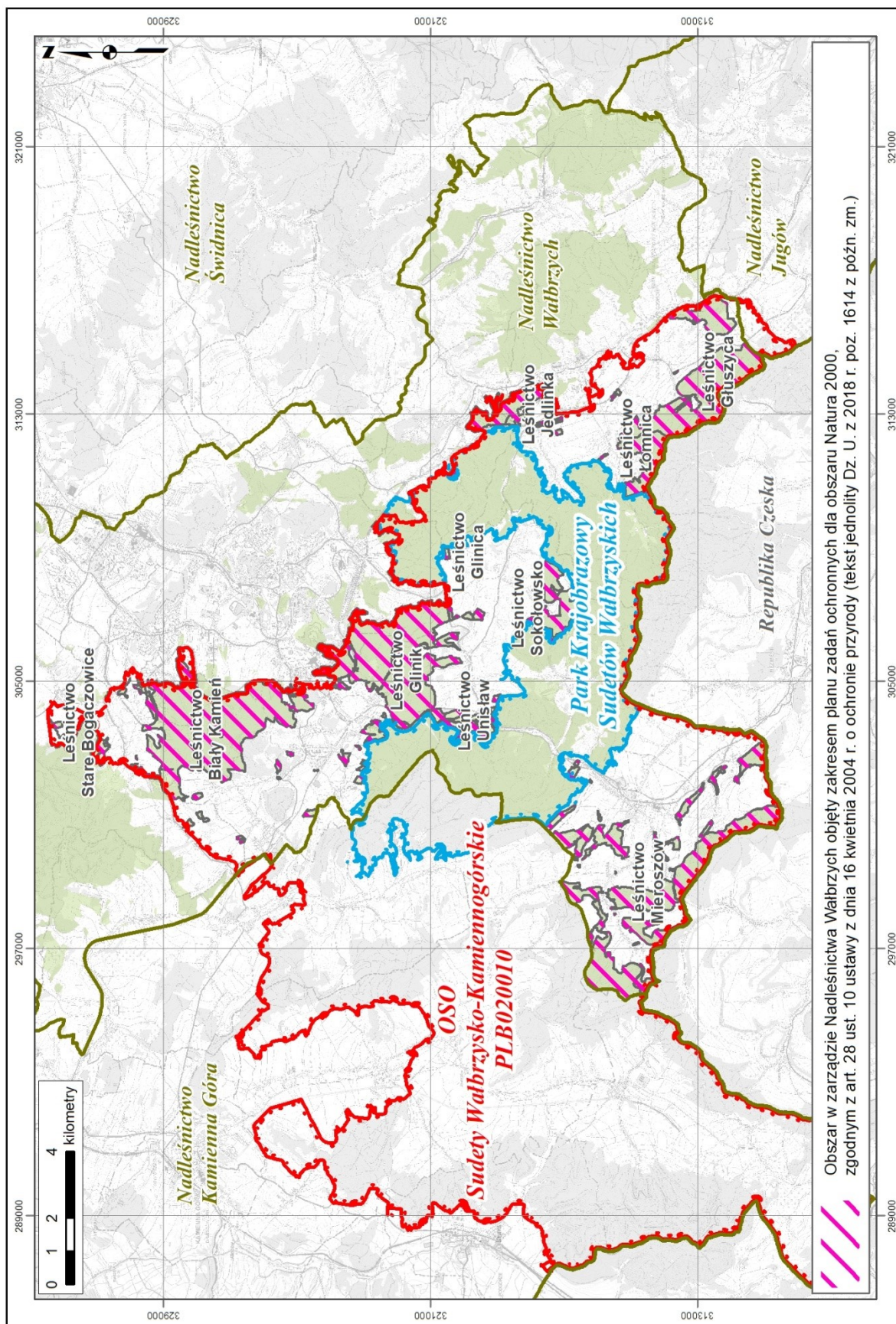

Obszar Nadleśnictwa Wałbrzych objęty zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010

Waloryzacja poszczególnych wskaźników parametru „stan populacji” oraz parametru „stan siedliska”, wykorzystanych do oceny stanu zachowania populacji ptaków przedmiotów ochrony OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010

1. Parametr „stan populacji” - wskaźniki:

- **stałość występowania** – ekspercka ocena tego wskaźnika wynika z systematycznych obserwacji danego gatunku w obrębie określonego arealu pomiędzy sezonami na stałych powierzchniach próbnych lub transektach. Oceny przyjęte dla tego wskaźnika to: **FV** – gatunek obserwowany regularnie w okresie ostatnich lat; **U1** – gatunek obserwowany nieregularnie w okresie ostatnich lat; **U2** - gatunek obserwowany jednokrotnie lub wcale w okresie ostatnich lat; **XX** – brak danych pozwalających na sformułowanie oceny.
- **obecność gatunku** – eksperckie oceny przyjęte dla tego wskaźnika to: **FV** – gatunek obserwowany systematycznie w trakcie okresu badawczego na odpowiednich siedliskach w wielu rejonach badanego terenu; **U1** - gatunek obserwowany kilkakrotnie na odpowiednich siedliskach i tylko w wybranych rejonach badanego terenu; **U2** - gatunek obserwowany jednokrotnie lub wcale w trakcie okresu badawczego, pomimo dostępności odpowiednich siedlisk; **XX** – brak danych pozwalających na sformułowanie oceny.
- **liczebność** – wskaźnik oparty na wynikach wieloletnich obserwacji wielkości populacji danego gatunku na badanym obszarze. Z uwagi na brak wyników tego typu badań dla obszaru Nadleśnictwa Wałbrzych dla wszystkich gatunków przyjęto ocenę **XX** (brak danych pozwalających na sformułowanie oceny).

2. Parametr „stan siedliska” - wskaźniki:

- **biotop lęgowy/biotop żerowiskowy/powierzchnia i elementy siedliska lęgowego/powierzchnia i elementy siedliska lęgowego i żerowiskowego/elementy siedliska lęgowego** – wskaźniki przyjęte zgodnie z kryteriami zawartymi w pracy zbiorowej pod red. Zawadzka i in. 2013 „*Materiały do wyznaczania i określania stanu zachowania siedlisk ptasich w obszarach specjalnej ochrony ptaków Natura 2000*”, Warszawa.

3. Parametr „perspektywy zachowania”

- FV** – Brak istotnych negatywnych oddziaływań i nie przewiduje się większych zagrożeń w przyszłości, nie obserwuje się negatywnych zmian w populacji i siedlisku. Zachowanie gatunku w perspektywie 10-20 lat jest niemal pewne; **U1** – Zachowanie gatunku w perspektywie 10-20 lat nie jest pewne, ale jest prawdopodobne, o ile uda się zapobiec istniejącym negatywnym oddziaływaniom i przewidywanym umiarkowanym zagrożeniom; **U2** – Zachowanie gatunku w perspektywie 10-20 lat będzie bardzo trudne, silne negatywne zmiany w populacji i siedlisku lub przewidywane znaczne zagrożenia w przyszłości (praktycznie nie do wyeliminowania)

**Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku bocian czarny *Ciconia nigra* A030
w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010**

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena cząstkowa	Ocena ogólna
A030 Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	Stan populacji	Stażność występowania	FV	U1
		Obecność gatunku	U1	
		Liczebność	XX	
		Biotop lęgowy*	FV-1	
	Biotop żerowiskowy*	FV-1		
	Perspektywa zachowania		FV	

*) wg kryteriów określonych przez Zbyryta (praca zbior. pod red. Zawadzka i in. 2013)

Gatunek na terenach poza Parkiem Krajobrazowym Sudetów Wałbrzyskich stwierdzony tylko w dwóch rewirach lęgowych. Kilkukrotnie krążące i przelatujące pojedyncze osobniki obserwowano w rejonie Różanej oraz nad Masywem Chełmca w rejonie Szczawna Zdroju, przy czym te w pierwszej wskazanej lokalizacji mogły reprezentować zajęty rewir lęgowy na granicy Nadleśnictwa Wałbrzych i Kamienna Góra (po stronie Nadleśnictwa Kamienna Góra). Na podstawie obserwacji status lęgowy można uznać za prawdopodobny również w rejonie Chełmca, jednak z brakiem możliwości jednoznacznego stwierdzenia ewentualnej lokalizacji gniazda. Obserwowane ptaki nie wykazywały zachowań bezpośrednio świadczących o gniazdowaniu tj. tokowanie czy karmienie młodych.

Analiza stanu zachowania siedlisk odpowiednich dla bociana czarnego na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych obejmowała nie tylko rejon masywu Chełmca, ale również obszar samego parku, w obrębie którego zlokalizowany jest jeden z potwierdzonych rewirów lęgowych tego gatunku (strefa ochrony ostoi, miejsca rozrodu i regularnego przebywania; Dz. Urz. Woj. Doln. nr 154, poz. 2053).

Dostępność terenów żerowiskowych bociana czarnego analizowano do 2 km od znanego rewiru lęgowego w obrębie parku krajobrazowego oraz potencjalnego rewiru w obrębie Masywu Chełmca.

Biotop lęgowy bociana czarnego w obrębie parku krajobrazowego oceniono na FV-1 (właściwy). Obejmuje on zwarty płat drzewostanów liściastych (głównie buczyn) i mieszanych z wysokim udziałem świerka o łącznej powierzchni około 180 ha, z czego przeszło 70 ha stanowią lasy w wieku powyżej 100 lat z dobrze zachowanymi fragmentami starych buczyn w wieku od 135 do 150 lat (ok. 50 ha). Biotopy żerowiskowe (stawy rybne, podmokłe łąki, doliny rzeczne) zlokalizowane w odległości do 2 km obejmują zarówno stawy (Rybница, Grzmiąca, Łomnica, Radosna), jak i doliny rzeczne (Rybna, Złota Woda) oraz wilgotne łąki ziołoroślowe (ponad 7 ha).

Prawdopodobny biotop lęgowy w rejonie Masywu Chełmca oceniono podobnie na FV-1 (właściwy). Obejmuje on ponad 300 ha lasów liściastych (siedliska przyrodnicze buczyn 9110, 9130, grądów 9170, jaworzyn 9180 oraz łągów 91E0) z zachowanymi

starodrzewami bukowymi w wieku od 130 do 170 lat (łącznie 65 ha) i dodatkowo blisko 500 ha drzewostanów mieszanych i iglastych z dominacją świerka z zachowanymi starodrzewami świerkowymi i sosnowymi w wieku od 130 do 160 lat (łącznie 30 ha). Biotopy żerowiskowe zlokalizowane w odległości do 2 km obejmują doliny rzeczne Czyżynki wraz z 30 ha łągów oraz doliny Czerwonego Strumienia i Szczawnika oraz kompleks łąk nad miejscowością Chełmiec. W obu analizowanych lokalizacjach dostępność terenów żerowiskowych oceniono jako FV-1 (właściwy).

Obniżona ocena ogólna (U1) dla bociana czarnego wynika z wydaje się zbyt niskiej liczebności gatunku w stosunku do jakości reprezentowanych na gruntach nadleśnictwa siedlisk. Mowa tu przede wszystkim o lasach liściastych i mieszanych w Masywie Chełmca, choć trzeba również pamiętać, że czynnikiem wpływającym ograniczająco na liczebność gatunku jest także fakt zajmowania przez bociany czarne rozległych terytoriów lęgowych.

Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku krogulec *Accipiter nisus* A086 w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena częściowa	Ocena ogólna
A086 Krogulec <i>Accipiter nisus</i>	Stan populacji	Stażność występowania	FV	FV
		Obecność gatunku	FV	
		Liczebność	XX	
		Powierzchnia i elementy siedliska lęgowego	FV	
	Perspektywa zachowania	FV		

Jest to gatunek nieliczny na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowanych poza parkiem krajobrazowym. W trakcie prac terenowych wykazano tylko 4 rewiry lęgowe, w których dokonywano zwykle pojedynczych obserwacji gatunku. W większości były to osobniki polujące lub przemieszczające się między kompleksami. Tylko w przypadku jednego stwierdzenia zanotowano wyższą kategorię lęgową sugerującą bliskość gniazda (głos zaniepokojenia). W przeciwieństwie do dosyć niskiej wykazanej liczebności, optymalne siedliska tego gatunku są szeroko reprezentowane na badanym obszarze, i choć nie jest to jedyny czynnik kształtujący wielkość populacji to rzeczywista liczba zajętych rewirów może być nieco wyższa. Nie jest to gatunek w żaden sposób zagrożony, a proces hodowli lasu i związane z nim kształtowanie drzewostanów w różnych klasach wieku, w tym młodych drzewostanów świerkowych wpływa na ten gatunek korzystnie.

**Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku siniak *Columba oenas* A207
w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010**

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena częściowa	Ocena ogólna
A207 Siniak <i>Columba oenas</i>	Stan populacji	Stażność występowania	FV	U1
		Obecność gatunku	FV	
		Liczebność	XX	
		Powierzchnia i elementy siedliska lęgowego*	FV-2	
	Perspektywa zachowania	U1		

*) wg kryteriów określonych przez Bonczara i Zawadzką (praca zbior. pod red. Zawadzka i in. 2013)

Jest to gatunek średnioliczny na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowanych poza parkiem krajobrazowym. W trakcie prac terenowych wykazano 13 stanowisk lęgowych. Analiza stanu zachowania siedlisk lęgowych siniaka na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach ostoi obejmowała drzewostany w kompleksach leśnych poza Parkiem Krajobrazowym Sudetów Wałbrzyskich. Biotopy lęgowe siniaka średnio dla całego badanego terenu oceniono na FV-2 (umiarkowany). Pomimo dobrze zachowanego kompleksu siedlisk w Masywie Chełmca, który mógłby uzyskać wyższą ocenę, pozostała część powierzchni leśnych prezentuje zdecydowanie niższy udział dojrzałych drzewostanów liściastych, które dodatkowo nie stanowią już, jak w przypadku Chełmca, zwartych kompleksów z wysokim udziałem starodrzewów. Na tych terenach obserwuje się niedobór odpowiednich do zasiedlenia drzew dziuplastych. W tej sytuacji lokalna populacja siniaka związana jest przede wszystkim z lasami Masywu Chełmca, gdzie ten gatunek ten napotyka na bardzo dobre warunki siedliskowe. Populacja siniaka na tym terenie posiada dobrą perspektywę zachowania w dłuższym czasie przy założeniu zachowania aktualnej powierzchni siedlisk lęgowych, jednak biorąc pod uwagę pozostały obszar perspektywy zachowania populacji na obecnym poziomie są umiarkowane. Obniżona ocena ogólna dla siniaka (U1) wynika z przede wszystkim z niedoborów odpowiednich siedlisk w południowej części obszaru badań, w rejonie Łącznej i Głuszycy oraz w mniejszym stopniu w części centralnej na północ od Unistawia oraz niedoboru odpowiednich do zasiedlenia drzew dziuplastych.

**Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku sóweczka *Glaucidium passerinum* A217
w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010**

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena częściowa	Ocena ogólna
A217 Sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i>	Stan populacji	Stażność występowania	FV	U1
		Obecność gatunku	FV	
		Liczebność	XX	
		Powierzchnia i elementy siedliska lęgowego*	FV-2	
	Perspektywa zachowania	U1		

*) wg kryteriów określonych przez Zawadzką i Figarskiego (praca zbior. pod red. Zawadzka i in. 2013)

Sóweczka to gatunek stosunkowo nieliczny na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych poza Parkiem Krajobrazowym Sudetów Wałbrzyskich. W trakcie prac terenowych wykazano łącznie 7 stanowisk lęgowych. Gatunek ten stwierdzony został głównie w północnej części badanego terenu, przede wszystkim między Kuźnicami i Unisławiem oraz w Masywie Chełmca. Wszystkie obserwacje dotyczą terytorialnych samców odzywających się głosem godowym. W Sudetach gatunek ten związany jest przede wszystkim z borami świerkowymi, które są licznie reprezentowanym siedliskiem w obszarze badań, natomiast w Masywie Chełmca sóweczki preferują siedliska bardziej żyzne z lasami mieszanymi. Uzyskaną liczebność gatunku należy traktować jako wartość średnią, a obecność tego gatunku jest również możliwa w innych wydzieleniach leśnych. Prawdopodobieństwo wystąpienia kolejnych stanowisk lęgowych sóweczki zachodzi zarówno w Masywie Chełmca, jak również koło Kuźnic oraz Łącznej.

Obniżona ocena ogólna dla sóweczki (U1) związana jest z dosyć niską wykazaną liczebnością populacji w stosunku do powierzchni potencjalnych siedlisk lęgowych. Brak stwierdzeń tego gatunku w południowej części obszaru wynika najprawdopodobniej z nieodpowiednich warunków siedliskowych, w tym stosunkowo małych powierzchni leśnych. W północnej i centralnej części obszaru (Masyw Chełmca, Kuźnice) zagrożeniem dla występującej tam populacji są przekształcenia odpowiednich siedlisk - zubożenie ich o takie elementy jak martwe drewno (wykroty, złomy) i starodrzewy bogate w dziuplaste drzewa. Dostępność optymalnych siedlisk lęgowych w tej sytuacji oceniono na FV-2 (umiarkowany). Drzewostany świerkowe preferowane przez gatunek są licznie reprezentowanym siedliskiem w obszarze badań. W zasięgu występowania gatunku drzewostany w wieku powyżej 100 lat z dominacją świerka lub sosny oraz podszytem i podrostem świerkowym zajmują łącznie ponad 900 ha.

**Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku włośchatka *Aegolius funereus* A223
w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010**

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena częściowa	Ocena ogólna
A223 Włośchatka <i>Aegolius funereus</i>	Stan populacji	Stażność występowania	U1	U1
		Obecność gatunku	U1	
		Liczebność	XX	
		Powierzchnia i elementy siedliska lęgowego*	FV-2	
	Perspektywa zachowania	U1		

*) wg kryteriów określonych przez Zawadzka i Figarskiego (praca zbior. pod red. Zawadzka i in. 2013)

Mimo przeprowadzonej na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych poza Parkiem Krajobrazowym Sudetów Wałbrzyskich inwentaryzacji, gatunek ten stwierdzony został zaledwie na jednym stanowisku w Masywie Chełmca. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że jest to wartość minimalna, choć

najprawdopodobniej gatunek ten na badanym obszarze nie jest liczny, na co wskazują również starsze dane. Możliwość wykazania kolejnych stanowisk lęgowych włośchatki zachodzi głównie w Masywie Chełmca oraz w rejonie Kuźnic.

Mimo względnie dobrego stanu zachowania siedlisk lęgowych, w szczególności w północnej i centralnej części obszaru badań, stwierdzona liczebność włośchatki jest niska. Choć gatunek ten związany jest borami świerkowymi, szeroko rozpowszechnionymi na badanym terenie w mozaice z rozległymi powierzchniami otwartych zrębów, upraw oraz młodników świerkowych i jodłowych, to czynnikiem limitującym jego liczebność jest przede wszystkim dostępność odpowiednich nisz lęgowych, czyli dziuplastych drzew w starodrzewach bukowych lub ich fragmentach. Dlatego pomimo właściwej struktury wiekowej i przestrzennej drzewostanów siedliska lęgowe gatunku oceniono na FV-2 (umiarkowany). Powierzchnia preferowanych siedlisk wydaje się być odpowiednia natomiast duży stopień ich przekształcenia warunkuje obniżoną ocenę (U1) perspektywy stanu zachowania jak również oceny ogólnej.

Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku dzięcioł zielonosiwy *Picus canus* A234 w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena cząstkowa	Ocena ogólna
A234 Dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	Stan populacji	Stażność występowania	FV	U1
		Obecność gatunku	FV	
		Liczebność	XX	
		Powierzchnia i elementy siedliska*	FV-2	
	Perspektywa zachowania	U1		

*) wg kryteriów określonych przez Kosińskiego i Ciacha (praca zbior. pod red. Zawadzka i in. 2013)

Gatunek nieliczny na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych poza Parkiem Krajobrazowym Sudetów Wałbrzyskich, gdzie stwierdzono łącznie 10 par lęgowych. Wykazane stanowiska gatunku skupione są prawie wyłącznie w Masywie Chełmca, gdzie gatunek ten napotyka na wyjątkowo dobre warunki siedliskowe. Populacja dzięcioła zielonosiwego na tym terenie posiada dobrą perspektywę zachowania w dłuższej perspektywie czasu przy założeniu zachowania aktualnej powierzchni siedlisk lęgowych. Jedną parę stwierdzono także na wschód od Kuźnic. Analizując rozmieszczenie i rozprzestrzenienie odpowiednich siedlisk lęgowych dzięcioła zielonosiwego w obszarze badań można wysunąć wniosek, że stwierdzona liczebność gatunku jest zbliżona do wartości maksymalnej na tym obszarze, choć jednocześnie nie można wykluczyć obecności pojedynczych par tego gatunku w innych wydzieleniach leśnych. Obniżona ocena ogólna gatunku wynika przede wszystkim z niedoborów odpowiednich siedlisk w południowej części obszaru badań, w rejonie Łącznej i Głuszycy oraz w mniejszym stopniu w części centralnej na północ od Unisławia.

**Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku dzięcioł czarny *Dryocopus martius* A236
w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010**

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena cząstkowa	Ocena ogólna
A236 Dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	Stan populacji	Stażność występowania	FV	FV
		Obecność gatunku	FV	
		Liczebność	XX	
		Powierzchnia i elementy siedliska*	FV-1	
	Perspektywa zachowania	FV		

*) wg kryteriów określonych przez Ciacha i Kosińskiego (praca zbior. pod red. Zawadzka i in. 2013)

Gatunek liczny na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych poza Parkiem Krajobrazowym Sudetów Wałbrzyskich, gdzie stwierdzono łącznie 15 zajętych terytoriów. Gatunek został wykazany w każdej części obszaru badań, jednak jest on zdecydowanie liczniejszy na północy i w centrum w Masywie Chełmca oraz koło Kuźnic. Dostatecznie wysoka liczebność stwierdzonych rewirów lęgowych przy dokładniejszych obserwacjach nastawionych wyłącznie na ten gatunek i obejmujących więcej niż jeden sezon lęgowy mogłaby się okazać jeszcze wyższa. Ogólna sytuacja populacji tego gatunku w obszarze badań jest dobra. Wszystkie wskaźniki populacyjne, jak również dotyczące siedlisk preferowanych przez ten gatunek są zadowalające. W górach optymalnymi siedliskami lęgowymi tego gatunku są duże powierzchnie lasów liściastych, w tym buczyn w wysokich klasach wieku. Tego typu siedliska licznie występują w Masywie Chełmca (szczegóły określające udział drzewostanów w odpowiednim wieku i o odpowiedniej strukturze w części oceniającej prawdopodobny biotop lęgowy bociana czarnego w Masywie Chełmca), a ich zachowanie w niezmiennym stanie jest strategicznym celem dla populacji tego gatunku, jak i kilku innych. Dodatkowo na terenie Sudetów dzięcioł czarny dobrze funkcjonuje również w siedliskach bardziej rozproszonych, a niejednokrotnie zasiedla również pojedyncze stare buki w niedużych kompleksach świerkowych. Z tego względu populacja dzięcioła czarnego na badanym terenie nie jest zagrożona.

**Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku gąsiorek *Lanius collurio* A338
w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010**

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena cząstkowa	Ocena ogólna
A338 Gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	Stan populacji	Stażność występowania	FV	U1
		Obecność gatunku	U1	
		Liczebność	XX	
		Powierzchnia i elementy siedliska*	U1	
	Perspektywa zachowania	U1		

*) wg kryteriów określonych przez Figarskiego, Tryjanowskiego i Szymańskiego (praca zbior. pod red. Zawadzka i in. 2013)

Gatunek rzadki na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych poza Parkiem Krajobrazowym Sudetów Wałbrzyskich, stwierdzono tu łącznie zaledwie 2 pary lęgowe. Gąsiorek zasiedla środowiska ekotonowe, uprawy leśne i zakrzewienia w oddziałach leśnych

na zachód od Unisławia. Należy zaznaczyć, że tereny leśne Nadleśnictwa Wałbrzych nie oferują wielu optymalnych siedlisk dla tego gatunku, który w Sudetach występuje przede wszystkim w krajobrazie otwartym. W niektórych latach prawdopodobne jest również występowanie tego gatunku w mniej sprzyjających siedliskach, jak na przykład na dużych powierzchniach zrębów lub wiatrołomów, niemniej jednak ogólną liczebność należy uznać za maksymalną i uwarunkowaną pojemnością dostępnych siedlisk. Jak wynika z analizy poszczególnych parametrów, ogólna ocena jest obniżona, niemniej jednak jest to efektem preferencji siedliskowych omawianego gatunku i diametralnie różnego charakteru badanego terenu (dominacji terenów leśnych zalesionych). W rzeczywistości sytuacja szerszej populacji zasiedlającej siedliska optymalne jest zadowalająca. Gąsiorki występujące na terenie Nadleśnictwa Wałbrzych wybierają środowiska półoptymalne mogące ulec zmianie w wyniku wzrostu upraw leśnych itp. Takie naturalne procesy nie wpłyną negatywnie na lokalną populację związaną przede wszystkim z terenami otwartymi.

**Wskaźniki stanu ochrony populacji i siedliska gatunku jarzębatka *Sylvia nisoria* A307
w OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010**

Gatunek	Parametr	Wskaźnik	Ocena cząstkowa	Ocena ogólna
Jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i>	Stan populacji	Stażność występowania	FV	U2
		Obecność gatunku	U1	
		Liczebność	XX	
		Powierzchnia i elementy siedliska*	U2	
	Perspektywa zachowania	U1		

*) wg kryteriów określonych przez Kujawę (praca zbior. pod red. Zawadzka i in. 2013)

Jako typowy gatunek terenów otwartych lub w niewielkim stopniu siedlisk ekotonowych, jarzębatka nie napotyka na badanym terenie na odpowiednie siedliska lęgowe. Niemniej jednak w kilku lokalizacjach na obrzeżach kompleksów leśnych Nadleśnictwa Wałbrzych wykazano jej obecność w łącznej liczbie 5 par (3 stanowiska). Jarzębatkę wykazano na południe od Lubomina, na północ od Mieroszowa oraz na wschód od Unisławia, gdzie osiągnęła najwyższe zagęszczenie (3 pary). Ogólną liczebność należy uznać za maksymalną i uwarunkowaną pojemnością dostępnych siedlisk

Jak wynika z analizy poszczególnych parametrów, ogólna ocena jest obniżona, niemniej jednak jest to efektem preferencji siedliskowych omawianego gatunku i diametralnie różnego charakteru badanego terenu. W rzeczywistości sytuacja szerszej populacji zasiedlającej siedliska optymalne jest zadowalająca.

Tab. 24. Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony gatunków ptaków będących przedmiotami ochrony i ich siedlisk obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych

Przedmiot ochrony	Zagrożenia	Opis zagrożenia
A030 Bocian czarny <i>Ciconia ciconia</i>	<u>Zagrożenia istniejące:</u> X Brak zagrożeń i nacisków	Brak zagrożeń i nacisków.
	<u>Zagrożenia potencjalne:</u> J02 Spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych	Melioracje i osuszenia terenów podmokłych skutkują pogorszeniem warunków siedliskowych gatunku.
	B07 Inne rodzaje praktyk leśnych	Możliwe jest niezamierzone płoszenie w trakcie realizacji prac leśnych, wynikające z braku wiedzy o miejscu gniazdowania osobników gatunku.
	G01.02 Turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych	W obszarze Natura 2000 obserwuje się zwiększanie presji turystycznej. Wydeptywanie nielegalnych ścieżek, zaśmiecanie, wandalizm może w przyszłości prowadzić do niszczenia lęgów i niepokojenia ptaków w gniazdach.
G01.03 Pojazdy zmotoryzowane	W obszarze Natura 2000 systematycznie zwiększa się liczba nielegalnych wjazdów pojazdami mechanicznymi. Może to prowadzić do płoszenia i niepokojenia ptaków w okresie lęgowym.	
A086 Krogulec <i>Accipiter nisus</i> A236 Dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	<u>Zagrożenia istniejące:</u> X Brak zagrożeń i nacisków	Brak zagrożeń i nacisków.
	<u>Zagrożenia potencjalne:</u> B07 Inne rodzaje praktyk leśnych	Możliwe jest niezamierzone płoszenie w trakcie realizacji prac leśnych, wynikające z braku wiedzy o miejscu gniazdowania osobników gatunku.
A217 Sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 Włochatka <i>Aegolius funereus</i>	<u>Zagrożenia istniejące:</u> J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska	Obserwuje się stopniowe zmniejszanie się siedlisk gatunku – fragmentacja płatów starych drzewostanów liściastych i mieszanych.
	<u>Zagrożenia potencjalne:</u> B07 Inne rodzaje praktyk leśnych	Możliwe jest przypadkowe zniszczenie lęgu lub płoszenie w trakcie prac leśnych, wynikające z braku wiedzy o miejscu gniazdowania osobników gatunku.
	J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska	W przypadku wystąpienia zjawisk o charakterze kłuskowym w obrębie drzewostanów świerkowych istnieje prawdopodobieństwo usuwania z powierzchni leśnych drzew dziuplastych oraz drzew martwych i obumierających stanowiących potencjalne miejsca gniazdowania osobników gatunków. Prawdopodobnie w niedługim czasie problematycznym gatunkiem rodzimym stanie się kornik drukarz <i>Ips typographus</i> . Gradacja tego szkodnika wtórnego może okazać się poważnym zagrożeniem dla stabilności drzewostanów iglastych, a tym samym istotnie oddziaływać na siedliska i gatunki ptaków chronionych z nimi związanych.
	I02 Problematiczne gatunki rodzime	
G01.02 Turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych	W obszarze Natura 2000 obserwuje się zwiększanie presji turystycznej. Wydeptywanie nielegalnych ścieżek, zaśmiecanie, wandalizm może w przyszłości prowadzić do niszczenia lęgów i niepokojenia ptaków w gniazdach.	
G01.03 Pojazdy zmotoryzowane	W obszarze Natura 2000 systematycznie zwiększa się liczba nielegalnych wjazdów pojazdami mechanicznymi. Może to prowadzić do płoszenia i niepokojenia ptaków w okresie lęgowym.	

Przedmiot ochrony	Zagrożenia	Opis zagrożenia
A122 derkacz <i>Crex crex</i> A215 puchacz <i>Bubo bubo</i> A368 czeczotka <i>Carduelis flammea</i>	<u>Zagrożenia istniejące:</u> X Brak zagrożeń i nacisków	Nie dotyczy (brak przedmiotu ochrony na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych).
	<u>Zagrożenia potencjalne:</u> X Brak zagrożeń i nacisków	Nie dotyczy (brak przedmiotu ochrony na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych).
A207 Siniak <i>Columba oenas</i> A234 Dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	<u>Zagrożenia istniejące:</u> J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska	Obserwuje się stopniowe zmniejszanie się siedlisk gatunku – fragmentacja płatów starych drzewostanów liściastych i mieszanych.
	<u>Zagrożenia potencjalne:</u> B07 Inne rodzaje praktyk leśnych	Możliwe jest przypadkowe zniszczenie lęgu lub płożenie w trakcie prac leśnych, wynikające z braku wiedzy o miejscu gniazdowania osobników gatunku.
	G01.02 Turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych	W obszarze Natura 2000 obserwuje się zwiększanie presji turystycznej. Wydeptywanie nielegalnych ścieżek, zaśmiecanie, wandalizm może w przyszłości prowadzić do niszczenia lęgów i niepokojenia ptaków w gniazdach.
	G01.03 Pojazdy zmotoryzowane	W obszarze Natura 2000 systematycznie zwiększa się liczba nielegalnych wjazdów pojazdami mechanicznymi. Może to prowadzić do płożenia i niepokojenia ptaków w okresie lęgowym.
A307 Jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i> A338 Gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	<u>Zagrożenia istniejące:</u> J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska	Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000 występuje zbyt mała ilość siedlisk dla gatunków (użytków zielonych).
	<u>Zagrożenia potencjalne:</u> X Brak zagrożeń i nacisków	Brak zagrożeń i nacisków.

Tab. 25. Cele działań ochronnych dla przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych

Przedmiot ochrony	Cele działań ochronnych
A086 Krogulec <i>Accipiter nisus</i> A236 Dzięcioł czarny <i>Drocopus martius</i>	Zachowanie siedlisk gatunków na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000 w stanie właściwym (FV).
A030 Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i> A207 Siniak <i>Columba oenas</i> A217 Sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 Włochatka <i>Aegolius funereus</i> A234 Dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i> A338 Gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	Zachowanie w stanie co najmniej niezadowolającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunków na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000.
A307 Jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i>	Z uwagi na brak możliwości zwiększenia powierzchni odpowiednich siedlisk dla wskazanego gatunku na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000, utrzymanie obecnie istniejących siedlisk gatunku.
A122 derkacz <i>Crex crex</i> A215 puchacz <i>Bubo bubo</i> A368 czeczotka <i>Carduelis flammea</i>	Nie dotyczy (brak przedmiotu ochrony na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych).

**ZADANIA OCHRONNE DLA OBSZARU NATURA 2000 OSO SUDETY WAŁBRZYSKO-KAMIENNOGÓRSKIE PLB020010
NA GRUNTACH W ZARZĄDZIE NADLEŚNICTWA WAŁBRZYCH NA LATA 2019- 2028**

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie/powierzchnia/liczebność)	Identyfikacja istniejących (I) i potencjalnych (P) zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania i podmiotem odpowiedzialnym ¹	
					działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	działania - wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną finansowane ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
1	2	3	4	5	6	7
1	A030 Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	Obręb 1: 161 d, f, 162 d, 174 a, b,	X Brak zagrożeń i nacisków (I) B07 Inne rodzaje praktyk leśnych (P) G01.02 Turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych (P) G01.03 Pojazdy zmotoryzowane (P) Sposób eliminacji zagrożeń: - ochrona istniejących, zasiedlonych gniazd gatunku, pozostawianie wybranych przestojów okazałych egzemplarzy drzew	Zachowanie w stanie co najmniej niezadawalającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunku na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000. Możliwość monitorowania celów: - monitoring działań ochronnych w wydzieleniach leśnych	1. W ramach wykonywania szacunków brakarskich dokonanie przeglądów powierzchni pod kątem występowania gniazd bociana czarnego w koronach drzew. W sytuacji potwierdzenia zasiedlonego miejsca gniazdowania gatunku odstępianie od planowanych zadań gospodarczych w promieniu do 200 m od gniazda, a w dalszej odległości do 500 m wykonywanie prac leśnych w okresie od 1.09 do 14.03. 2. Podczas wykonywania zabiegów rębnych i trzebieży należy w miejscach obserwowanego występowania gatunku pozostawiać jako przestoje egzemplarze drzew o pierśnicy większej niż 50 cm. Należy pozostawiać na 1 ha co najmniej 3-6 takich drzew. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Nadleśnictwo Wałbrzych Okres realizacji: okres obowiązywania pul Koszty: - Techniczne uwarunkowania: - Podmioty współdziałające: -	Monitoring działań ochronnych. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Okres realizacji: W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul Podmioty współdziałające: Nadleśnictwo Wałbrzych Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Metody: nawiązujące do PMŚ/GIOŚ Okres realizacji: jednorazowo w okresie obowiązywania pul Koszty: 2 tys. zł Techniczne uwarunkowania: - Podmioty współdziałające: -.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie/powierzchnia/liczebność)	Identyfikacja istniejących (I) i potencjalnych (P) zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania i podmiotem odpowiedzialnym ¹⁾	
					działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	działania - wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną finansowane ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
2	A030 Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	Obręb 1: 161 d, f	X Brak zagrożeń i nacisków (I) B07 Inne rodzaje praktyk leśnych (P) Sposób eliminacji zagrożeń: - pozostawianie fragmentów starodrzewu bukowego do naturalnego rozpadu	Zachowanie w stanie co najmniej niezadawalającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunku na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000. Możliwość monitorowania celów: - monitoring działań ochronnych w wydzieleniach leśnych	W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać na powierzchni leśnej wybrane fragmenty starodrzewu bukowego do naturalnego rozpadu z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Nadleśnictwo Wałbrzych Okres realizacji: okres obowiązywania pul Koszty: - Techniczne uwarunkowania: – Podmioty współdziałające: –	Monitoring działań ochronnych. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Okres realizacji: W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul Podmioty współdziałające: Nadleśnictwo Wałbrzych
3	A086 Krogulec <i>Accipiter nisus</i> A236 Dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010	X Brak zagrożeń i nacisków (I) B07 Inne rodzaje praktyk leśnych (P) Sposób eliminacji zagrożeń istniejących: - nie dotyczy	Zachowanie siedlisk gatunków na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000 w stanie właściwym (FV). Możliwość monitorowania celów: - monitoring stanu zachowania populacji gatunków i ich siedlisk na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000	Nie planuje się.	Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Obszar wdrażania: grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000 Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Metody: nawiązujące do PMS/GIOŚ Okres realizacji: jednorazowo w okresie obowiązywania pul Koszty: 4 tys. zł Techniczne uwarunkowania: – Podmioty współdziałające: –

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie/powierzchnia/liczebność)	Identyfikacja istniejących (I) i potencjalnych (P) zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania i podmiotem odpowiedzialnym ¹⁾	
					działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	działania - wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną finansowane ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
4	A217 Sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 Włochatka <i>Aegolius funereus</i>	Obręb 1: 159 c, 160 a, b, c, d, 161 c, d, f, 162 f, h, 163 a, 167 a, 169 b, c, g, 170 a, c, i, j, 172 a, 174 b, 182 d, f, i, j, 184 c, 185 b, f, g, h, 186 j, l, m, 187 c, 188 c, d, g, 189 a, c, 191 a, 193 a, b, f, g, i, 194 a, b, d, 195 b, c, 196 a, f, g, 281 f, i, k, l, m, 283 h, 284 j, 286 a, 293 f, 298 j, 307 d, 311 n	J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (I) B07 Inne rodzaje praktyk leśnych (P) J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (P) I02 Problematiczne gatunki rodzime (P) G01.02 Turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych (P) G01.03 Pojazdy zmotoryzowane (P) Sposób eliminacji zagrożeń istniejących: - nie dotyczy	Zachowanie w stanie co najmniej niezadawalającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunków na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000. Możliwość monitorowania celów: - monitoring działań ochronnych w wydzieleniach leśnych	1. Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebujących do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów po zrębnych mogących stanowić zagrożenie sanitarne. 2. Odbudowa zasobów martwego drewna na siedliskach wskazanych gatunków do odpowiedniego poziomu zalecanego dla siedlisk optymalnych dla wskazanych gatunków. 3. Pozostawianie starych dziuplastych drzew liściastych rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Nadleśnictwo Wałbrzych Okres realizacji: okres obowiązywania pul Koszty: - Techniczne uwarunkowania: - Podmioty współdziałające: -	Monitoring działań ochronnych. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Okres realizacji: W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul Podmioty współdziałające: Nadleśnictwo Wałbrzych Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Metody: nawiązujące do PMŚ/GIOŚ Okres realizacji: jednorazowo w okresie obowiązywania pul Koszty: 10 tys. zł Techniczne uwarunkowania: - Podmioty współdziałające: -
5	A217 Sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 Włochatka <i>Aegolius funereus</i>	Obręb 1: 159 c, 160 c, 161 d, f, 162 f, 169 b, 182 f, i, 184 c, 185 b, f, h, 186 j, 187 c, 188 c, g, 189 a, 191 a, 193 a, f, g, 194 a, b, d, 196 a, f, g, 281 f, l, 283 h, 298 j, 311 n	J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (I) B07 Inne rodzaje praktyk leśnych (P) J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (P)	Zachowanie w stanie co najmniej niezadawalającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunków na gruntach w zarządzie	W miejscach obserwowanego występowania gatunku w trakcie zabiegów rębnych pozostawiać do naturalnej śmierci i rozkładu drewna w kępach o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych	Monitoring działań ochronnych. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie/powierzchnia/liczebność)	Identyfikacja istniejących (I) i potencjalnych (P) zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania i podmiotem odpowiedzialnym ¹⁾	
					działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	działania - wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną finansowane ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
			<p>Sposób eliminacji zagrożeń istniejących:</p> <p>- pozostawianie fragmentów starodrzewów na powierzchniach zrębowych do naturalnego rozpadu, ochrona drzew dziuplastych, odbudowa zasobów martwego drewna</p>	<p>Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000.</p> <p>Możliwość monitorowania celów:</p> <p>- monitoring działań ochronnych w wydzieleniach leśnych</p>	<p>przeznaczonych do wycięcia w dziesięcioleciu, fragmenty nie mniejsze niż 6 arów. Nie dotyczy sytuacji kłęskowych. Przed rozpoczęciem wycinki każdorazowo sprawdzić, czy drzewo nie jest dziuplaste.</p> <p>Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne</p> <p>Podmiot odpowiedzialny: Nadleśnictwo Wałbrzych</p> <p>Okres realizacji: okres obowiązywania pul</p> <p>Koszty: -</p> <p>Techniczne uwarunkowania: -</p> <p>Podmioty współdziałające: -</p>	<p>Okres realizacji: W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul</p> <p>Podmioty współdziałające: Nadleśnictwo Wałbrzych</p>
6	A217 Sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 Włochatka <i>Aegolius funereus</i>	grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010	<p>J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (P)</p> <p>Sposób eliminacji zagrożeń:</p> <p>- w rozpadających się drzewostanach świerkowych pozostawianie grup i kęp żywotnych drzew</p>	<p>Zachowanie w stanie co najmniej niezadawalającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunków na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000.</p> <p>Możliwość monitorowania celów:</p> <p>- monitoring działań ochronnych na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000</p>	<p>W trakcie realizacji wskazań gospodarczych w rozpadających się drzewostanach świerkowych w V i starszych klasach wieku należy pozostawiać grupy i kępy żywotnych drzew z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu.</p> <p>Obszar wdrażania: grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000</p> <p>Podmiot odpowiedzialny: Nadleśnictwo Wałbrzych</p> <p>Okres realizacji: okres obowiązywania pul</p> <p>Koszty: -</p> <p>Techniczne uwarunkowania: -</p> <p>Podmioty współdziałające: -</p>	<p>Monitoring działań ochronnych.</p> <p>Obszar wdrażania: grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000</p> <p>Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000</p> <p>Okres realizacji: W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul</p> <p>Podmioty współdziałające: Nadleśnictwo Wałbrzych</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie/powierzchnia/liczebność)	Identyfikacja istniejących (I) i potencjalnych (P) zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania i podmiotem odpowiedzialnym ¹⁾	
					działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	działania - wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną finansowane ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
7	A207 Siniak <i>Columba oenas</i> A234 Dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	Obręb 1: 170 j, 182 c, k, 184 c, 185 b, f, h, 186 j, m, 187 b, c, 188 c, g, j, 191 a, 192 h, 193 a, f, g, 194 a, b, d, 196 a, b, 197 b, 281 f, i, l, m	J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (I) B07 Inne rodzaje praktyk leśnych (P) Sposób eliminacji zagrożeń istniejących: - ochrona drzew dziuplastych, odbudowa zasobów martwego drewna	Zachowanie w stanie co najmniej niezadawalającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunków na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000. Możliwość monitorowania celów: - monitoring działań ochronnych w wydzieleniach leśnych	1. W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać rodzime drzewa żywe i obumarłe drzewa stojące, miejscowo spróchniałe (ze zgnilizną), drzewa z owocnikami grzybów oraz drzewa dziuplaste, szczególnie te o miękkim drewnie, takie jak np.: brzoza, osika z wyjątkiem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu ludzi, zapewniając tym samym zwiększanie się ilości martwego drewna w wieloletnim przedziale czasowym. 2. Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebieżowych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów po zrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Nadleśnictwo Wałbrzych Okres realizacji: okres obowiązywania pul Koszty: - Techniczne uwarunkowania: – Podmioty współdziałające: –	Monitoring działań ochronnych. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Okres realizacji: W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul Podmioty współdziałające: Nadleśnictwo Wałbrzych Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodą Państwowego Monitoringu Środowiska. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Metody: nawiązujące do PMŚ/GIOŚ Okres realizacji: jednorazowo w okresie obowiązywania pul Koszty: 10 tys. zł Techniczne uwarunkowania: – Podmioty współdziałające: –

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie/powierzchnia/liczebność)	Identyfikacja istniejących (I) i potencjalnych (P) zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania i podmiotem odpowiedzialnym ¹⁾	
					działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	działania - wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną finansowane ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
8	A207 Siniak <i>Columba oenas</i> A234 Dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	Obręb 1: 182 c, k, 184 c, 185 b, f, h, 186 j, 187 b, c, 188 c, g, j, 191 a, 192 h, 193 a, f, g, 194 a, b, d, 196 a, b, 197 b, 281 f, l	J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (I) Sposób eliminacji zagrożeń istniejących: - pozostawianie fragmentów starodrzewów na powierzchniach zrębowych do naturalnego rozpadu	Zachowanie w stanie co najmniej niezadowolającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunków na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000. Możliwość monitorowania celów: - monitoring działań ochronnych w wydzieleniach leśnych	W miejscach obserwowanego występowania gatunku w trakcie zabiegów rębnych pozostawiać do naturalnej śmierci i rozkładu drewna w kępach o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych przeznaczonych do wycięcia w dziesięcioleciu, fragmenty nie mniejsze niż 6 arów. Nie dotyczy sytuacji kłęskowych. Przed rozpoczęciem wycinki każdorazowo sprawdzić, czy drzewo nie jest dziuplaste. Podmiot odpowiedzialny: Nadleśnictwo Wałbrzych Okres realizacji: okres obowiązywania pul Koszty: - Techniczne uwarunkowania: – Podmioty współdziałające: –	Monitoring działań ochronnych. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Okres realizacji: W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul Podmioty współdziałające: Nadleśnictwo Wałbrzych
9	A234 Dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	Obręb 1: 159, 160, 161, 162, 169, 170, 174, 182, 185, 186, 187, 188, 189, 195, 281	J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (I) Sposób eliminacji zagrożeń istniejących: - pozostawianie pojedynczych drzew z gatunków: brzoza, jarząb, wierzba oraz osika	Zachowanie w stanie co najmniej niezadowolającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunku na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000. Możliwość monitorowania celów: - monitoring działań ochronnych w oddziałach leśnych	W trakcie realizacji zabiegów gospodarczych pozostawiać na powierzchniach leśnych pojedynczo występujące jako domieszka dorosłe brzozy <i>Betula pendula</i> , jarzęby <i>Sorbus aucuparia</i> , wierzby <i>Salix</i> sp. i osiki <i>Populus tremula</i> . Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Nadleśnictwo Wałbrzych Okres realizacji: okres obowiązywania pul Koszty: - Techniczne uwarunkowania: – Podmioty współdziałające: –	Monitoring działań ochronnych. Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Okres realizacji: W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul Podmioty współdziałające: Nadleśnictwo Wałbrzych Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie/powierzchnia/liczebność)	Identyfikacja istniejących (I) i potencjalnych (P) zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania i podmiotem odpowiedzialnym ¹⁾	
					działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	działania - wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną finansowane ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
						<p>Obszar wdrażania: wskazane adresy leśne</p> <p>Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000</p> <p>Metody: nawiązujące do PMŚ/GIOŚ</p> <p>Okres realizacji: jednorazowo w okresie obowiązywania pul</p> <p>Koszty: 10 tys. zł</p> <p>Techniczne uwarunkowania: –</p> <p>Podmioty współdziałające: –</p>
10	A307 Jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i> A338 Gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010	J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska (I) X Brak zagrożeń i nacisków (P) Sposób eliminacji zagrożeń istniejących: - nie dotyczy	Z uwagi na brak możliwości zwiększenia powierzchni odpowiednich siedlisk dla wskazanego gatunku na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000, utrzymanie obecnie istniejących siedlisk gatunku - jarzębatka Zachowanie w stanie co najmniej niezadawalającym (U1) lub poprawa siedlisk gatunku na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych w zasięgu obszaru Natura 2000. - gąsiorek	Nie planuje się.	Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Obszar wdrażania: grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000 Podmiot odpowiedzialny: Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000 Metody: nawiązujące do PMŚ/GIOŚ Okres realizacji: jednorazowo w okresie obowiązywania pul Koszty: 4 tys. zł Techniczne uwarunkowania: – Podmioty współdziałające: –

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka lokalizacja (obręb, oddz., wydzielanie/ powierzchnia/liczebność)	Identyfikacja istniejących (I) i potencjalnych (P) zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania i podmiotem odpowiedzialnym ¹⁾	
					działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	działania - wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną finansowane ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
				<p>Możliwość monitorowania celów:</p> <ul style="list-style-type: none"> - monitoring stanu zachowania populacji gatunków i ich siedlisk na gruntach w zarządzie nadleśnictwa w granicach obszaru Natura 2000 		

Wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000

Brak wskazań do zmian w istniejących dokumentach związanych z zagospodarowaniem przestrzennym.

Wskazanie terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru

Brak potrzeby sporządzania planu ochrony dla części obszaru Natura 2000, pokrywającego się z gruntami Skarbu Państwa znajdującymi się w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych.

Tab. 26. Działania ochronne dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych na podstawie planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich na lata 2016-2035 zawierającego zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 w części pokrywającej się terytorialnie z terenem parku (Uchwała Sejmiku Województwa Dolnośląskiego Nr XXV/773/16 z dnia 29 września 2016 r.; Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 października 2016 r. poz. 4581) oraz planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
1	A030 bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	Zgodnie z tabelą zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019- 2028 (zakres pzo w pul)	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	<p>1. W ramach wykonywania szacunków brakarskich dokonanie przeglądów powierzchni pod kątem występowania gniazd bociana czarnego w koronach drzew. W sytuacji potwierdzenia zasiedlonego miejsca gniazdowania gatunku odstępianie od planowanych zadań gospodarczych w promieniu do 200 m od gniazda, a w dalszej odległości do 500 m wykonywanie prac leśnych w okresie od 1.09 do 14.03.</p> <p>2. Podczas wykonywania zabiegów rębnych i trzebieży należy w miejscach obserwowanego występowania gatunku pozostawiać jako przestoje egzemplarze drzew o pierśnicy większej niż 50 cm. Należy pozostawiać na 1 ha co najmniej 3-6 takich drzew.</p> <p>3. W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać na powierzchni leśnej wybrane fragmenty starodrzewu bukowego do naturalnego rozpadu z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu.</p> <p><u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych</p>	<p>1. Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Jednorazowo w okresie obowiązywania pul.</p> <p>2. Monitoring działań ochronnych. W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul.</p> <p><u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
2	A030 bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	Cały obszar Natura 2000 w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	1. Uzupełnienie stanu wiedzy o lokalizacji stanowisk lęgowych gatunku w przeciągu pierwszych 10 lat obowiązywania planu. 2. Ocena stanu zachowania gatunku według parametrów opracowanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska lub innych aktualnych metodyk. W okresie pomiędzy 6 a 10 oraz 16 a 20 rokiem obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
3	A086 krogulec <i>Accipiter nisus</i> ; A236 dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	Grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000 poza obszarem Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich.	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	brak	Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Jednorazowo w okresie obowiązywania pul. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
4	A086 krogulec <i>Accipiter nisus</i> ; A368 czeczotka <i>Carduelis flammea</i>	Cały obszar Natura 2000 w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania gatunku według parametrów opracowanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska lub innych aktualnych metodyk. W okresie pomiędzy 6 a 10 oraz 16 a 20 rokiem obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
5	A122 derkacz <i>Crex crex</i> ; A307 jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i> ; A338 gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, strefa BSI_1 – zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w obrębie łąk i pastwisk, w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	Działanie obligatoryjne: Zachowanie siedlisk gatunków położonych na trwałych użytkach zielonych poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe. W całym okresie obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru
6	A122 derkacz <i>Crex crex</i> ; A307 jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i> ; A338 gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, strefa BSI_1 – zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w obrębie łąk i pastwisk, w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	Działanie fakultatywne: Użytkowanie zgodne z wymogami odpowiedniego pakietu obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę gatunku. Koszenie 1 raz w roku, w terminie po 31 lipca. Pozostawiania niedokosów 10% do 30% powierzchni trwałych użytków zielonych w gospodarstwie. Powierzchnie niekoszone w poszczególnych latach pozostawiane naprzemiennie na różnych powierzchniach. Koszenie od środka na zewnątrz; wysokość koszenia powyżej 5 cm. W całym okresie obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru na podstawie umowy zawartej z organem sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000
7	A122 derkacz <i>Crex crex</i> ; A307 jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i> ; A338 gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, strefa BSI_1 – zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w obrębie łąk i pastwisk, w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania gatunku według parametrów opracowanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska lub innych aktualnych metodyk. W okresie pomiędzy 6 a 10 oraz 16 a 20 rokiem obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
8	A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> ; A223 wiochatka <i>Aegolius funereus</i>	Zgodnie z tabelą zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019- 2028 (zakres pzo w pul)	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	<p>1. Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebieżowych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów pozrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne.</p> <p>2. Odbudowa zasobów martwego drewna na siedliskach wskazanych gatunków do odpowiedniego poziomu zalecanego dla siedlisk optymalnych dla wskazanych gatunków.</p> <p>3. Pozostawianie starych dziuplastych drzew liściastych rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia.</p> <p>4. W miejscach obserwowanego występowania gatunku w trakcie zabiegów rębnych pozostawiać do naturalnej śmierci i rozkładu drewna w kępach o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych przeznaczonych do wycięcia w dziesięcioleciu, fragmenty nie mniejsze niż 6 arów. Nie dotyczy sytuacji kłeskowych. Przed rozpoczęciem wycinki każdorazowo sprawdzić, czy drzewo nie jest dziuplaste.</p> <p>5. W trakcie realizacji wskazań gospodarczych w rozpadających się drzewostanach świerkowych w V i starszych klasach wieku należy pozostawiać grupy i kępy żywotnych drzew z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu.</p> <p><u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych</p>	<p>1. Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Jednorazowo w okresie obowiązywania pul.</p> <p>2. Monitoring działań ochronnych. W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul.</p> <p><u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000</p>

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
9	A207 siniak <i>Columba oenas</i> ; A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	Zgodnie z tabelą zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019- 2028 (zakres pzo w pul)	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	<p>1. W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać rodzime drzewa żywe i obumarłe drzewa stojące, miejscowo spróchniałe (ze zgnilizną), drzewa z owocnikami grzybów oraz drzewa dziuplaste, szczególnie te o miękkim drewnie, takie jak np.: brzoza, osika z wyjątkiem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu ludzi, zapewniając tym samym zwiększanie się ilości martwego drewna w wieloletnim przedziale czasowym.</p> <p>2. Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebnych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów pozrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne.</p> <p>3. W miejscach obserwowanego występowania gatunku w trakcie zabiegów rębnych pozostawiać do naturalnej śmierci i rozkładu drewna w kępach o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych przeznaczonych do wycięcia w dziesięciolecie, fragmenty nie mniejsze niż 6 arów. Nie dotyczy sytuacji kłeskowych. Przed rozpoczęciem wycinki każdorazowo sprawdzić, czy drzewo nie jest dziuplaste.</p> <p><u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych</p>	<p>1. Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Jednorazowo w okresie obowiązywania pul.</p> <p>2. Monitoring działań ochronnych. W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul.</p> <p><u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
10	A207 siniak <i>Columba oenas</i> ; A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> ; A223 wóchatka <i>Aegolius funereus</i> ; A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i> ; A236 dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, strefa BSII zachowania krajobrazu leśnego w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	1. Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebieżowych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów pozrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne. W całym okresie obowiązywania planu. 2. Odbudowa zasobów martwego drewna na siedliskach wskazanych gatunków do odpowiedniego poziomu zalecanego dla siedlisk optymalnych dla wskazanych gatunków. W całym okresie obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	brak
11	A207 siniak <i>Columba oenas</i> ; A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> ; A223 wóchatka <i>Aegolius funereus</i> ; A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i> ; A236 dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, strefa BSII zachowania krajobrazu leśnego w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Pozostawianie starych dziuplastych drzew liściastych rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. W całym okresie obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, właściciele i zarządcy gruntów	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

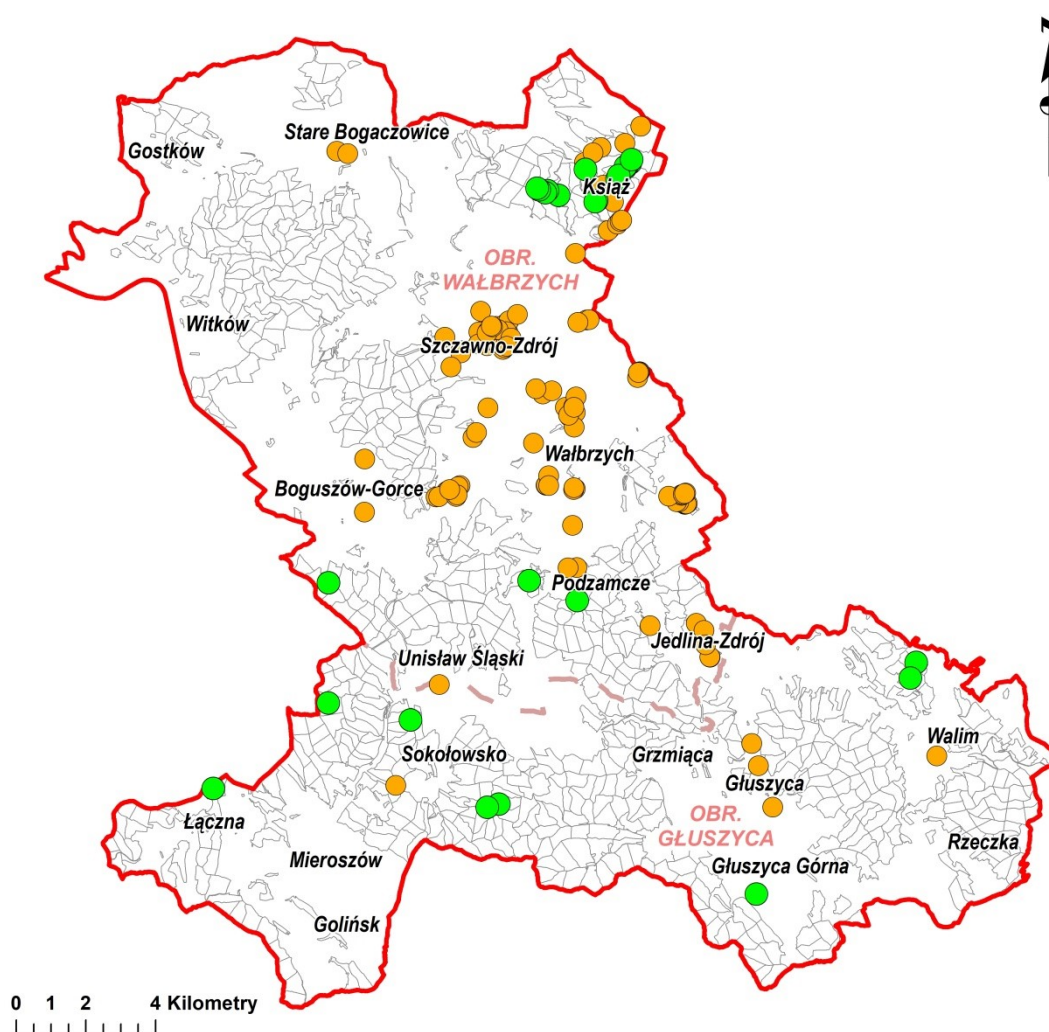
Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
12	A207 siniak <i>Columba oenas</i> ; A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> ; A223 wiochatka <i>Aegolius funereus</i> ; A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i> ; A236 dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>	Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, strefa BSII zachowania krajobrazu leśnego w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	Ocena stanu zachowania gatunku według parametrów opracowanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska lub innych aktualnych metodyk. W okresie pomiędzy 6 a 10 oraz 16 a 20 rokiem obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
13	A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	Zgodnie z tabelą zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019- 2028 (zakres pzo w pul)	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	W trakcie realizacji zabiegów gospodarczych pozostawiać na powierzchniach leśnych pojedynczo występujące jako domieszka dorosłe brzozy <i>Betula pendula</i> , jarzęby <i>Sorbus aucuparia</i> , wierzby <i>Salix</i> sp. i osiki <i>Populus tremula</i> . <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Nadleśnictwo Wałbrzych	1. Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Jednorazowo w okresie obowiązywania pul. 2. Monitoring działań ochronnych. W 3, 6 i 9 roku obowiązywania pul. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
14	A215 puchacz <i>Bubo bubo</i>	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	Ochrona siedlisk skalnych poprzez zabezpieczanie wybranych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzką w postaci barierek i tablic informacyjnych. W całym okresie obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000, we współpracy z Dolnośląskim Zespołem Parków Krajobrazowych we Wrocławiu oraz Nadleśnictwem Wałbrzych

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Przedmiot ochrony	Ogólna charakterystyka (lokalizacja (obręb, oddz., wydzielenie)	Identyfikacja istniejących i potencjalnych zagrożeń dla właściwego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Cele działań ochronnych	Działania ochronne wraz z obszarem wdrażania (adresy leśne) i podmiotem odpowiedzialnym	
					Działania w ramach gospodarki leśnej finansowane ze środków własnych PGL LP/przewidywane metody i okresy realizacji	Działania – wskazania ochronne realizowane poza gospodarką leśną ze środków zewnętrznych/przewidywane metody i okresy realizacji
15	A215 puchacz <i>Bubo bubo</i>	Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, strefa BSI_1 – zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w obrębie łąk i pastwisk, w granicach obszaru Natura 2000.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	Działanie obligatoryjne: Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych. W całym okresie obowiązywania planu.. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Właściciel lub posiadacz obszaru
16	A215 puchacz <i>Bubo bubo</i>	Cały obszar Natura 2000 w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	Zgodnie z Uchwałą Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 r.	brak	1. Uzupelnienie stanu wiedzy o lokalizacji żerowisk i rewirów lęgowych gatunku w przeciągu pierwszych 5 lat obowiązywania planu. 2. Ocena stanu zachowania gatunku według parametrów opracowanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska lub innych aktualnych metodyk. W okresie pomiędzy 6 a 10 oraz 16 a 20 rokiem obowiązywania planu. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000
17	A307 jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i> ; A338 gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	Grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000 poza obszarem Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich.	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	Zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 zawartym w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028	brak	1. Ocena stanu zachowania. Wszystkie parametry i wskaźniki zgodnie z metodyką Państwowego Monitoringu Środowiska. Jednorazowo w okresie obowiązywania pul. <u>Podmiot odpowiedzialny:</u> Organ sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000

IV.5. POMNIKI PRZYRODY

Według ustawy o ochronie przyrody (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) pomnikami przyrody są *pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie* (art. 40). Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samoistnego, całkowitego rozpadu (art. 40 ust. 2).

Ryc. 15. Lokalizacja pomników przyrody w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych (kolor zielony – pomniki na gruntach w zarządzie nadleśnictwa; kolor pomarańczowy – pomniki poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa)

IV.5.1. ISTNIEJĄCE POMNIKI PRZYRODY

Wykaz istniejących pomników przyrody sporządzono na podstawie danych uzyskanych z Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu. Łącznie na gruntach w zarządzie nadleśnictwa zlokalizowano 20 pomników przyrody, zaś poza nimi 208. Szczegółowy wykaz zawierają poniższe tabele.

Fot. 15. Czerwone Skałki na północnym stokach Suchawy (fot. P. Migoń)

Tab. 27. Wykaz pomników przyrody na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (wg Rejestru Form Ochrony Przyrody RDOŚ we Wrocławiu, Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody)

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie		Opis obiektu (wg danych Nadleśnictwa Wałbrzych)		
			Obręb, leśnictwo, wydzielenie	Gmina, obr. ew., dz. ewid.	Gatunek/Obiekt	Obw. [cm]	Wys. [m]
1	26	Uchwała Nr XVIII/161/97 Rady Miejskiej Boguszowa-Gorc z dnia 26 czerwca 1997 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody.	Wałbrzych Glinik 318 i	Boguszów-Gorce St. Lesieniec 3 Drzewo rośnie ok. 400 m na południowy wschód od wjazdu ul. H. Sawickiej w las.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i>	385	31
2	27	Uchwała Nr XVIII/161/97 Rady Miejskiej Boguszowa-Gorc z dnia 26 czerwca 1997 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody.	Wałbrzych Glinik 318 i	Boguszów-Gorce St. Lesieniec 3 Drzewo rośnie ok. 400 m na południowy wschód od wjazdu ul. H. Sawickiej w las.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i>	295	31

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie		Opis obiektu (wg danych Nadleśnictwa Wałbrzych)		
			Obręb, leśnictwo, wydzielenie	Gmina, obr. ew., dz. ewid.	Gatunek/Obiekt	Obw. [cm]	Wys. [m]
3	276	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Głuszycza 153 I	Głuszycza Głuszycza Górna 382/153 Drzewo rośnie przed budynkiem leśniczówki przy ul. Kłodzkiej 70.	Sosna limba <i>Pinus cembra</i> Drzewo posiada posusz w koronie ok. 40%.	138	14, 8
4	1031	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Sokołowsko 257 j	Mieroszów Sokołowsko 131/257 Pomnik znajduje się na północnym stoku góry Kostrzyny na wysokości 850 m n.p.m. w pobliżu niebieskiego szlaku turystycznego z Sokołowska do schroniska „Andrzejówka”.	„Małpia Skała” Skała zwana także Niedźwiakiem - ostaniec poosuwickowy, zbudowany z latytów zalbityzowanych.	-	-
5	1032	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Sokołowsko 256 d	Mieroszów Sokołowsko 130/256 Pomnik znajduje się na północnym stokach Suchawy w górach Suchych, w odległości ok. 100 m od szczytu.	„Czerwone Skałki” Ostaniec latytowy, zbudowany z latytów zalbityzowanych. Urwisko skalne.	-	-
6	1033	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Mieroszów 366 d	Mieroszów Łączna 201 Pomnik znajduje się na skraju lasu po północnej i południowej stronie drogi z Różanej do Łącznej na wschodnim stoku Bieśnika i północnym stoku Dzioba.	„Zapomniane Skałki: Bliźniaczki i Samotna” Skałki zwane też Czartowskimi Skałkami – formacja geologiczna psiego piaskowca sprzed 200-220 mln lat. Są to trzy duże formacje skalne.	-	10-20
7	1034	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Unisław 320 h	Mieroszów Unisław Śląski 566 Pomnik znajduje się w Górach Kamiennych, przy żółtym szlaku.	„Szczeliny wiatrowe” Forma poosuwickowa, zbudowana z twardych wiroklastycznych tufów ryolitowych ułożonych prawie poziomo na miękkich iłowcach permu.	-	-
8	1035	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Unisław 296 b	Mieroszów Unisław Śląski 543 Pomnik znajduje się północnej części Gór Suchych, przy drodze krajowej nr 35.	„Stożek Wielki” Pozostałość komina wulkanicznego zbudowanego z latytów (ryolitów) przebijających osadowe skały permskie. Podnóża stoków Stożka Wielkiego zbudowane są z iłowców i mułowców.	-	-

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie		Opis obiektu (wg danych Nadleśnictwa Wałbrzych)		
			Obręb, leśnictwo, wydzielenie	Gmina, obr. ew., dz. ewid.	Gatunek/Obiekt	Obw. [cm]	Wys. [m]
9	1957	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Świebodzice 12 h	Świebodzice Pełcznica 2 912 Drzewo rośnie w rezerwacie przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”.	„Bolko” Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo posiada świetlistą koronę, pusty, próchniejący pień.	289	12
10	2102	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Sowie Góry 57 b	Walim Walim 220	„Sępik” Skała gnejsowa. Naturalna forma skalna.	-	-
11	2103	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Sowie Góry 55 b	Walim Walim 222	„Babi Kamień” Ostaniec gnejsowo-granitowy (skałki). Naturalna forma skalna.	-	-
12	2150	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Świebodzice 23 g	Wałbrzych Książ 51 6 Drzewo rośnie przy granicy rezerwatu przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Forma wielopienna	132	10, 5
13	2151	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Świebodzice 24 a	Wałbrzych Książ 51 16	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i>	144	13, 5
14	2152	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Świebodzice 16 a	Świebodzice Książ 51 9/2 Drzewo rośnie w rezerwacie przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”, na stromej skarpie na północ od Zamku Stary Książ.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Pień drzewa martwy, niemal bez kory, korona szczątkowa.	104	6
15	2154	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Świebodzice 16 c	Świebodzice Książ 51 9/2 Pomnik znajduje się w rezerwacie przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”. Rośnie, pnąc się po ruinach Zamku Stary Książ.	Bluszcz pospolity <i>Hedera helix</i>	82	-

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie		Opis obiektu (wg danych Nadleśnictwa Wałbrzych)		
			Obręb, leśnictwo, wydzielenie	Gmina, obr. ew., dz. ewid.	Gatunek/Obiekt	Obw. [cm]	Wys. [m]
16	2155	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Świebodzice 21 a	Świebodzice Książ 51 15 Pomnik znajduje się w rezerwacie przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”.	Grupa 2 drzew - Cis pospolity <i>Taxus baccata</i>	-	-
17	2156	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Świebodzice 25 b, c	Świebodzice Książ 51 17 Drzewa rosną niedaleko Czarciego Potoku, na skarpcie skalnej.	Grupa 2 drzew - Cis pospolity <i>Taxus baccata</i>	-	-
18	2160	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Świebodzice 9 fx, 10 d, i, m, r, 11 m, o Na terenie gruntów w zarządzie nadleśnictwa znajduje się jedynie fragment alei.	Świebodzice Świebodzice 3 1086/2, 1087 Świebodzice Pełcznica 2 915 Wałbrzych Książ 51 34, 29, 40 Aleja znajduje się na terenie miasta Świebodzice i na terenie miasta Wałbrzych. Aleja zaczyna się od skrzyżowania ul. Spacerowej z ul. Dębową a kończy się przy bramie do parku przyzamkowego w Książu.	Aleja 250 drzew - Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>	-	-
19	2163	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Glinik 276 f	Wałbrzych Podgórze Nr 41 45/3 Pomnik położony na północno- zachodnim stoku wzgórza Barbarka, w lesie w odległości około 800m na południowy zachód od stacji kolejowej Wałbrzych Główny. W pobliżu kamieniołomu przechodzi niebieski szlak turystyczny.	„Barbarka” Kamieniołom ryolitu - odsłonięcie geologiczne.	-	-
20	2164	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Glinica 240 y	Wałbrzych Glinik Nr 45 3/5 Skały znajdują się u szczytu Zamkowej Góry, pod ruinami średniowiecznego zamku.	„Zamkowa Góra” Grupa skalna - odsłonięcie autoklastycznej brekcji wulkanicznej.	-	-

Fot. 16. Wzniesienie Stożka Wielkiego górujące nad Kotliną Sokołowską (fot. P. Migoń)

Fot. 17. Małpia Skala na północnym stoku góry Kostrzyny (fot. P. Migoń)

Tab. 28. Wykaz pomników przyrody poza gruntami w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (wg Rejestru Form Ochrony Przyrody RDOŚ we Wrocławiu, Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody)

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
1	25	Uchwała Nr XVIII/161/97 Rady Miejskiej Boguszo-Gorc z dnia 26 czerwca 1997 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody.	Boguszków-Gorce 3 Boguszków 362/1 i 362/3 Drzewo rośnie za budynkiem zlokalizowanym przy ul. Buczka 11.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 124 cm i wysokości 23 m.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
2	28	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Boguszów-Gorce 3 Boguszów; 724 Drzewo rośnie przy drodze, ok 370 m na północny wschód od zbiegu ul. Kilińskiego i ul. Młodzieży Polskiej.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 134 cm i wysokości 26, 1 m.
3	273	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Głuszycza 1; 113/2 Drzewo rośnie nieopodal budynku szkoły, pomiędzy ul. Sienkiewicza a ul. Parkowa.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 36 cm i wysokości 8, 4 m. Forma wielopniowa.
4	274	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Głuszycza 2; 109/1 Drzewo rośnie przy ul. Grunwaldzkiej, na wysokości posesji nr 29 a.	Sosna limba <i>Pinus cembra</i> Drzewo o pierśnicy 45 cm i wysokości 16, 4 m.
5	275	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Głuszycza Głuszycza 1 76 Drzewo rośnie w północnej części parku przy ul. Sienkiewicza, w pobliżu budynku nr 77.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 139 cm i wysokości 22, 7 m. Dąb posiada 15% suchych konarów, grzybnia na pniu.
6	429	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Jedlina-Zdrój Jedlina-Zdrój 271/7 Drzewo rośnie przed budynkiem zlokalizowanym przy ul. Cmentarnej 1, w sąsiedztwie pomnikowego ambrowca.	Sosna limba <i>Pinus cembra</i> Drzewo o pierśnicy 47 cm i wysokości 14, 5 m.
7	430	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Jedlina-Zdrój Jedlina-Zdrój 271/7 Drzewo rośnie przed budynkiem zlokalizowanym przy ul. Cmentarnej 1, w sąsiedztwie pomnikowej sosny.	Ambrowiec amerykański <i>Liquidambar styraciflua</i> Drzewo o pierśnicy 53 cm i wysokości 10, 1 m. Posiada posusz w koronie ok. 20%.
8	431	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Jedlina-Zdrój Jedlina-Zdrój 36/2 Drzewo rośnie przy ul. Warszawskiej, niewiele ponad 100 m od skrzyżowania z ul. Wałbrzyską.	Tulipanowiec amerykański <i>Liriodendron tulipifera</i> Drzewo o pierśnicy 79 cm i wysokości 20, 1 m.
9	432	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Jedlina-Zdrój Jedlina-Zdrój 218 Drzewo rośnie przed budynkiem zlokalizowanym przy ul. Poznańskiej 3.	Sosna limba <i>Pinus cembra</i> Drzewo o pierśnicy 43 cm i wysokości 13 m.
10	433	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Jedlina-Zdrój Jedlina-Zdrój 181/3 Drzewo rośnie przy zachodniej ścianie budynku zlokalizowanego przy Placu Zdrojowym 1.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 102 cm i wysokości 23, 4 m.
11	434	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Jedlina-Zdrój Glinica 4/3 Pomnik znajduje się przy ul. Kłodzkiej, na wysokości skrzyżowania z ul. Mostową.	Komin wulkaniczny Odstąpienie geologiczne, fragment dawnego łomu o wymiarach około 30 m x15 m i wys. maks. 15 m.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
12	1029	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Mioszów Unisław Śląski 425 Drzewo rośnie na południe od kościoła, przy cmentarzu.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 275 cm i wysokości 25, 6 m.
13	1030	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Mioszów Sokołowsko 73/9 Drzewo rośnie przed budynkiem na posesji przy ul. Głównej, ok. 1, 1 km od zjazdu z drogi wojewódzkiej, po prawej stronie.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 13 cm i wysokości 7 m. Forma krzewiasta.
14	1659	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Stare Bogaczowice Stare Bogaczowice 688 Drzewa rosną przy ul. Głównej, na wysokości budynku nr 161.	Grupa 2 drzew - Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Jedno z drzew o pierśnicy 105 cm i wysokości 18, 9 m.
15	1660	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Stare Bogaczowice Stare Bogaczowice 819/10 Drzewa rosną przy ul. Głównej, przy budynku nr 128.	Grupa 5 drzew - Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Jedno z drzew o pierśnicy 41 cm i wysokości 7, 1 m.
16	1717	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 539/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy Teatrze Zdrojowym, 3m od wejścia, po prawej stronie od bramy.	Wierzba biała <i>Salix alba</i> Forma zwisła, o rozpiętości korony 8 m.
17	1718	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 539/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, naprzeciwko Teatru Zdrojowego, przy alejce na trawniku.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o rozpiętości korony 16 m.
18	1719	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 539/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, naprzeciwko Teatru Zdrojowego, przy alejce na trawniku.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 127 cm i wysokości 25, 8 m.
19	1720	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy alejce prowadzącej do sanatorium „Pionier”, przy schodach.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 91 cm i wysokości 30, 6 m.
20	1721	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 539/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy alejce biegnącej do sanatorium „Pionier”, powyżej amfiteatru, przy pijalni wód.	Cyprysyk groszkowy <i>Chamaecyparis pisifera</i> Drzewo o pierśnicy 33 cm i wysokości 15 m. Posiada posusz w koronie ok. 30%.
21	1722	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 539/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy alejce biegnącej do sanatorium „Pionier”, powyżej amfiteatru, przy pijalni wód.	Cyprysyk groszkowy <i>Chamaecyparis pisifera</i> Drzewo o pierśnicy 58 cm i wysokości 26 m. Posiada suche gałęzie, złamany jeden z pni.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
22	1723	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 539/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy alejce biegnącej do sanatorium „Pionier”, powyżej amfiteatru, przy pijalni wód.	Cyprysik groszkowy <i>Chamaecyparis pisifera</i> Drzewo o pierśnicy 51 cm i wysokości 23, 4 m.
23	1724	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 539/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy alejce biegnącej do sanatorium „Pionier”, powyżej amfiteatru, przy pijalni wód.	Cyprysik groszkowy <i>Chamaecyparis pisifera</i> Drzewo o pierśnicy 45 cm i wysokości 10, 4 m. Posiada złamany pień główny, posusz w koronie ok. 20%.
24	1725	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy alejce biegnącej do sanatorium „Pionier”, powyżej amfiteatru, przy pijalni wód.	Cyprysik groszkowy <i>Chamaecyparis pisifera</i> Drzewo o pierśnicy 48 cm i wysokości 21, 4 m. Posiada posusz w koronie ok. 20%.
25	1726	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w gęstym zadrzewieniu cisów.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 90 cm i wysokości 23, 2 m.
26	1727	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy schodkach prowadzących na promenadę.	Tulipanowiec amerykański <i>Liriodendron tulipifera</i> Drzewo o pierśnicy 73 cm i wysokości 28, 2 m.
27	1728	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy wieży Anna.	Dąb biały for. łódeczkowa <i>Quercus alba 'Elongata'</i> Drzewo o pierśnicy 52 cm i wysokości 25 m. Posiada ślady po obciętych konarach posusz w koronie ok. 20%.
28	1729	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy wieży Anna.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 152 cm i wysokości 20, 8 m.
29	1730	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 703 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy drodze asfaltowej prowadzącej na Słoneczna Polanę, po lewej stronie.	Tulipanowiec amerykański <i>Liriodendron tulipifera</i> Drzewo o pierśnicy 96 cm i wysokości 27, 6 m.
30	1731	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 703 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy drodze asfaltowej prowadzącej na Słoneczna Polanę, po lewej stronie.	Tulipanowiec amerykański <i>Liriodendron tulipifera</i> Drzewo o pierśnicy 92 cm i wysokości 27, 6 m.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
31	1732	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, za obiektem budowlanym położonym przy alejce głównej.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 160 cm i wysokości 26, 6 m. Dąb posiada duży ubytek w pniu, pusty pień.
32	1733	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy alejce parkowej (głównej), za obiektem budowlanym.	Dąb szypułkowy for. stożkowa <i>Quercus robur 'Fastigiata'</i> Drzewo o pierśnicy 110 cm i wysokości 28 m. Dąb posiada ślady po obciętych konarach, posusz w koronie ok. 5%.
33	1734	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, po prawej stronie alejki.	Dąb szypułkowy for. stożkowa <i>Quercus robur 'Fastigiata'</i> Drzewo o pierśnicy 123 cm i wysokości 22, 2 m. Dąb posiada ślady po obciętych konarach.
34	1735	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, po prawej stronie alejki.	Dąb szypułkowy for. stożkowa <i>Quercus robur 'Fastigiata'</i> Drzewo o pierśnicy 88 cm i wysokości 22, 4 m.
35	1736	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w pobliżu schodków prowadzących na promenadę, nieopodal pomników przyrody – tulipanowca i klona jawora.	Robinia akacja <i>Robinia pseudoacacia</i> Drzewo o rozpiętości korony 18 m.
36	1737	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, powyżej sanatorium „Pionier”.	Choina kanadyjska <i>Tsuga canadensis</i> Drzewo o pierśnicy 76 cm i wysokości 26, 4 m.
37	1738	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy brukowanej alejce, równoległej, w sąsiedztwie pomnikowego grójecznika.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 135 cm i wysokości 32, 4 m.
38	1739	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy brukowanej alejce równoległej do tej, przy której rosną pomniki przyrody - tulipanowiec amerykański, klon jawor.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 100 cm i wysokości 32 m. Posiada ślady po obciętych konarach, ranę na pniu.
39	1740	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy brukowanej alejce równoległej do tej, przy której rosną pomniki przyrody - tulipanowiec amerykański, klon jawor.	Grujecznik japoński <i>Cercidiphyllum japonicum</i> Drzewo o pierśnicy 59 cm i wysokości 28, 6 m.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
40	1741	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w pobliżu wieży Anna, na skrzyżowaniu alejek.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 20 m.
41	1742	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w pobliżu wieży Anna.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 20 m.
42	1743	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w pobliżu wieży Anna.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 20 m.
43	1744	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w pobliżu wieży Anna.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 20 m.
44	1745	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w pobliżu wieży Anna, u zbiegu alejek.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 109 cm i wysokości 30, 4 m.
45	1746	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 56 cm i wysokości 23, 4 m.
46	1747	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 62 cm i wysokości 29, 5 m.
47	1748	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 57 cm i wysokości 26 m.
48	1749	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 57 cm i wysokości 26 m.
49	1750	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 81 cm i wysokości 27, 2 m.
50	1751	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 74 cm i wysokości 30, 8 m.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
51	1752	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 68 cm i wysokości 30, 4 m.
52	1753	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 59 cm i wysokości 29 m.
53	1754	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 100 m powyżej wieży Anna, w grupie żywotników.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 57 cm i wysokości 30, 4 m.
54	1755	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, szczytu polany, powyżej pomnika H. Wieniawskiego.	Leszczyna turecka <i>Corylus colurna</i> Drzewo o pierśnicy 70 cm i wysokości 24, 5 m.
55	1756	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, około 130 m na północny-wschód powyżej pomnika H. Wieniawskiego.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 118 cm i wysokości 29, 8 m. Posiada rany, ubytki na pniu.
56	1757	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, po wschodniej stronie polany powyżej pomnika H. Wieniawskiego, w rzędzie 4 pomnikowych buków.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 96 cm i wysokości 26, 8 m. Posiada ślady po obciętych konarach, ubytki na pniu.
57	1758	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, po wschodniej stronie polany powyżej pomnika H. Wieniawskiego, w rzędzie 4 pomnikowych buków.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 112 cm i wysokości 29, 6 m. Posiada suche gałęzie, ubytki w pniu.
58	1759	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, po wschodniej stronie polany powyżej pomnika H. Wieniawskiego, w rzędzie 4 pomnikowych buków.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 105 cm i wysokości 28, 4 m. Posiada ubytki na pniu.
59	1760	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, po wschodniej stronie polany powyżej pomnika H. Wieniawskiego, w rzędzie 4 pomnikowych buków.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 110 cm i wysokości 28, 4 m.
60	1761	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 103 cm i wysokości 24, 8 m. Posiada ślady po obciętych konarach.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
61	1762	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, nieopodal pomnika H. Wieniawskiego, naprzeciw pomnikowej jodły.	Lipa szerokolistna <i>Tilia platyphyllos</i> Drzewo o pierśnicy 39 cm i wysokości 17, 4 m.
62	1763	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, na polanie za pomnikiem H. Wieniawskiego.	Jodła olbrzymia <i>Abies grandis</i> Drzewo o pierśnicy 108 cm i wysokości 31 m.
63	1764	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym.	Choina kanadyjska <i>Tsuga canadensis</i> Drzewo o pierśnicy 79 cm i wysokości 22, 5 m.
64	1765	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w pobliżu toru rowerowego, po prawej stronie drogi idąc pod górę.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 116 cm i wysokości 24, 2 m.
65	1766	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, na skrzyżowaniu alejek, z tyłu budynku nr 5. W odległości 1, 5 m od pomnikowej choiny kanadyjskiej.	Choina kanadyjska <i>Tsuga canadensis</i> Drzewo o rozpiętości korony 12 m.
66	1767	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, poblizu sanatorium „Pionier”.	Choina kanadyjska <i>Tsuga canadensis</i> Drzewo o pierśnicy 39 cm i wysokości 17, 4 m.
67	1768	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, poblizu sanatorium „Pionier”.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 68 cm i wysokości 27, 2 m.
68	1769	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w zadrzewieniu cisów.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 115 cm i wysokości 29, 6 m.
69	1770	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, na stoku po prawej stronie drogi prowadzącej do Słonecznej Polany.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 92 cm i wysokości 14 m. Drzewo martwe.
70	1771	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, na stoku po prawej stronie drogi prowadzącej do Słonecznej Polany.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 138 cm i wysokości 26 m.
71	1772	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, na stoku po prawej stronie drogi prowadzącej do Słonecznej Polany.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 21 m.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
72	1773	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym przy alejce od strony Słonecznej Polany.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 137 cm i wysokości 26, 1 m.
73	1774	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy ścieżce naprzeciwko toru rowerowego. Blisko choiny kanadyjskiej.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 19 m.
74	1775	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, poblizu toru rowerowego, po prawej stronie drogi idąc pod górę.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 129 cm i wysokości 26, 2 m.
75	1776	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w poblizu toru rowerowego, po prawej stronie drogi idąc pod górę.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 113 cm i wysokości 24, 5 m. Posiada ubytki w pniu, obdarta kora, suche gałęzie.
76	1777	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, przy drodze prowadzącej na południe ze Słonecznej Polany, przed łukiem w prawo, idąc w górę, na skarpie.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 20 m.
77	1778	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w poblizu toru rowerowego, po prawej stronie drogi idąc pod górę.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 146 cm i wysokości 24, 5 m.
78	1779	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w poblizu toru rowerowego, po prawej stronie drogi idąc pod górę.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 107 cm i wysokości 27, 2 m. Posiada duży ubytek w pniu, wypróchnienie.
79	1780	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie w Parku Zdrojowym, w poblizu toru rowerowego, po prawej stronie drogi idąc pod górę.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 102 cm i wysokości 26, 8 m. Buk posiada uschnięte i złamane konary.
80	1781	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze przy ul. Kościuszki nr 20.	Jesion wyniosły <i>Fraxinus excelsior</i> Drzewo o pierśnicy 104 cm i wysokości 23, 6 m.
81	1782	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze przy ul. Kościuszki nr 20.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 112 cm i wysokości 20 m. Buk posiada ślady po obciętych konarach, blizny wgłębne na korze.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie		Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.		
82	1783	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze między ul. Kościuszki a ul. Wojska Polskiego.		Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 77 cm i wysokości 22, 6 m. Klon posiada ślady po obciętych konarach.
83	1784	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze przy ul. Kościuszki nr 20, przy ogrodzeniu.		Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 89 cm i wysokości 26 m. Klon posiada suche konary.
84	1785	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze między ul. Kościuszki a ul. Wojska Polskiego.		Klon jawor odm. Leopolda <i>Acer pseudoplatanus 'Leopoldii'</i> Drzewo o pierśnicy 101 cm i wysokości 20, 2 m. Klon posiada posusz w koronie ok.5%, złamane konary.
85	1786	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze między ul. Kościuszki a ul. Wojska Polskiego.		Robinia akacja <i>Robinia pseudoacacia</i> Drzewo o rozpiętości korony 14 m. Forma wielopniowa.
86	1787	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze między ul. Kościuszki a ul. Wojska Polskiego.		Robinia akacja <i>Robinia pseudoacacia</i>
87	1788	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze przy ul. Wojska Polskiego, naprzeciw Biblioteki Publicznej, na trawniku w grupie 4 pomników przyrody - buków.		Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 133 cm i wysokości 29, 4 m.
88	1789	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze przy ul. Wojska Polskiego, naprzeciw Biblioteki Publicznej, na trawniku w grupie 4 pomników przyrody - buków.		Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 101 cm i wysokości 24, 4 m.
89	1790	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze przy ul. Wojska Polskiego, naprzeciw Biblioteki Publicznej, na trawniku w grupie 4 pomników przyrody - buków.		Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 29 m.
90	1791	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na skwerze przy ul. Wojska Polskiego, naprzeciw Biblioteki Publicznej, na trawniku w grupie 4 pomników przyrody - buków.		Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 109 cm i wysokości 24, 8 m.
91	1792	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 494/4 Drzewo rośnie na skwerze przy ul. Wojska Polskiego.		Klon zwyczajny <i>Acer platanoides</i> Drzewo o pierśnicy 120 cm i wysokości 27, 4 m.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
92	1793	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 494/4 Drzewo rośnie na terenie sanatorium „Młynarz 3”, przy ul. Wojska Polskiego.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 85 cm i wysokości 11, 4 m.
93	1794	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 491 Drzewo rośnie na skwerku przed posesją przy ul. Wojska Polskiego 2.	Jarząb szwedzki <i>Sorbus intermedia</i> Drzewo o rozpiętości korony 4, 5 m.
94	1795	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie przed sanatorium „Młynarz 3”, przy ul. Wojska Polskiego.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 109 cm i wysokości 23, 2 m.
95	1796	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 491 Drzewo rośnie przed sanatorium „Młynarz 3”, przy ul. Wojska Polskiego.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 70 cm i wysokości 21, 4 m.
96	1797	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 535 Drzewo rośnie na terenie sanatorium „Młynarz 3”, przy ul. Wojska Polskiego.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 102 cm i wysokości 23 m. Buk posiada ubytki w dolnej części pnia, ślady po obciętych konarach.
97	1798	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 491 Drzewo rośnie na skwerku obok posesji przy ulicy Wojska Polskiego 2.	Jesion wyniosły <i>Fraxinus excelsior</i> Drzewo o pierśnicy 115 cm i wysokości 18, 4 m. Jesion posiada ślady po obciętych konarach, suche gałęzie.
98	1799	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 491 Drzewo rośnie w centralnej części skwerku usytuowanego naprzeciw posesji przy ul. Wojska Polskiego 2.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 79 cm i wysokości 21, 4 m. Klon posiada ślady po obciętych konarach, suche gałęzie.
99	1800	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 491 Drzewo rośnie na zapleczu sanatorium „Młynarz 3”, w rogu przy ogrodzeniu.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 88 cm i wysokości 14, 8 m. Klon posiada ślady po obciętych konarach.
100	1801	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 477 Drzewo rośnie na zapleczu sanatorium „Młynarz 3”, w rogu przy ogrodzeniu.	Klon zwyczajny <i>Acer platanoides</i> Drzewo o pierśnicy 93 cm i wysokości 20, 4 m. Klon posiada złamany konar.
101	1802	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 533 Drzewo rośnie przy ul. Wojska Polskiego, na posesji Sanatorium nr 1, 4 m od ogrodzenia.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 119 cm i wysokości 24, 8 m. Dąb posiada bliźnię na pniu, ślady po obciętych konarach.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie		Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.		
102	1803	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 533 Drzewo rośnie przy ul. Wojska Polskiego, 10 m od Sanatorium nr 1.		Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 115 cm i wysokości 24, 4 m. Dąb posiada ślady po obciętych konarach.
103	1804	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 582/2 Drzewo rośnie na skwerze skwer przy ul. Kolejowej i Pocztovej.		Choina kanadyjska <i>Tsuga canadensis</i> Drzewo o rozpiętości korony 7 m.
104	1805	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 582/2 Drzewo rośnie na skwerze skwer przy ul. Kolejowej i Pocztovej.		Sosna czarna <i>Pinus nigra</i> Drzewo o pierśnicy 88 cm i wysokości 28, 6 m. Posiada suche gałęzie.
105	1806	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 582/2 Drzewo rośnie na skwerze skwer przy ul. Kolejowej i Pocztovej.		Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 33 cm i wysokości 10, 8 m. Cis posiada ślady po obciętych konarach, wypróchnienie w pniu, suche gałęzie.
106	1807	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 582/2 Drzewo rośnie na skwerze skwer przy ul. Kolejowej i Pocztovej.		Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 41 cm i wysokości 7, 2 m. Cis posiada złamany konar, ubytki w pniu, suche gałęzie.
107	1808	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 582/2 Drzewo rośnie na skwerze skwer przy ul. Kolejowej i Pocztovej.		Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 25 cm i wysokości 6, 6 m. Cis posiada ubytki w pniu, posusz igieł ok. 30%.
108	1809	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 501/2 Drzewo rośnie na posesji sanatorium „Dąbrówka”.		Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o rozpiętości korony 18 m.
109	1810	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 501/2 Drzewo rośnie na posesji sanatorium „Dąbrówka”, na prawo od bramy wejściowej, przy ogrodzeniu w sąsiedztwie Biblioteki Publicznej.		Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 145 cm i wysokości 29, 2 m. Buk posiada blizny wgłębne w pniu.
110	1811	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 501/2 Drzewo rośnie na posesji sanatorium „Dąbrówka”, na środku trawnika, przy kamiennej rzeźbie.		Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o rozpiętości korony 12 m.
111	1812	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 501/2 Drzewo rośnie na posesji sanatorium „Dąbrówka”, budynkiem, po lewej stronie pod ogrodzeniem, w sąsiedztwie kilku buków o mniejszych wymiarach.		Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 129 cm i wysokości 25, 4 m. Buk posiada ślad po obciętych konarze, blizny na pniu.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie		Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.		
112	1813	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 160	Drzewo rośnie w Parku Szwedzkim, przy stawie od ul. Kolejowej.	Cypryśnik błotny <i>Taxodium distichum</i> Drzewo o pierśnicy 109 cm i wysokości 21, 2 m.
113	1814	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 160	Drzewo rośnie w Parku Szwedzkim, przy stawie od ul. Kolejowej.	Miłorząb dwuklapowy <i>Ginkgo biloba</i> Drzewo o pierśnicy 52 cm i wysokości 20, 6 m.
114	1815	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 160	Drzewo rośnie w Parku Szwedzkim, przy stawie od ul. Kolejowej.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 113 cm i wysokości 21, 8 m. Buk posiada suche gałęzie, ubytki w pniu.
115	1816	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 160	Drzewo rośnie w Parku Szwedzkim, przy stawie od ul. Kolejowej.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 123 cm i wysokości 18, 8 m.
116	1817	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 160	Drzewo rośnie w Parku Szwedzkim, przy stawie od ul. Kolejowej.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 146 cm i wysokości 23 m.
117	1818	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 160	Drzewo rośnie w Parku Szwedzkim, na brzegu polany parkowej, ok. 110 m od większego stawu.	Sosna żółta <i>Pinus ponderosa</i> Drzewo o pierśnicy 79 cm i wysokości 24 m.
118	1819	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 314	Drzewo rośnie przy ul. H. Sienkiewicza 17.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 46 cm i wysokości 16, 6 m.
119	1820	Uchwała Nr XII/22/95 Rady Miejskiej w Szczawnie-Zdroju z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 174/2	Rośnie na terenie WOFOSiGW we Wrocławiu Oddział Wałbrzych, ul. Kolejowa 8.	Dereń jadalny <i>Cornus mas</i> Posiada posusz w koronie ok.20%.
120	1821	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2	Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, 80 m na wschód od wieży Anna.	Klon kaukaski <i>Acer capaddocicum</i> Drzewo o pierśnicy 73 cm i wysokości 21, 2 m.
121	1822	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2	Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, 130 m od wieży Anna, na wschód przy alejce.	Kasztan jadalny <i>Castanea sativa</i> Drzewo o pierśnicy 72 cm i wysokości 15 m. Posiada suchy konar, ubytki na pniu.
122	1823	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2	Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, w pobliżu toru rowerowego, po prawej stronie drogi idąc pod górę, ok. 10 m w głąb parku.	Klon kaukaski <i>Acer capaddocicum</i> Drzewo o pierśnicy 58 cm i wysokości 17, 8 m.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
123	1824	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 539/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, przy promenadzie.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 120 cm i wysokości 26, 4 m. Klon posiada bliźnię na pniu, posusz w koronie ok. 5%.
124	1825	Uchwała Nr XVII/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, na zboczu, w zadrzewieniu, w pobliżu grupy pomników przyrody – żywotników, powyżej brukowanej alejki.	Dąb biały odm. łyżkowata <i>Quercus alba 'Elongata'</i> Drzewo o pierśnicy 54 cm i wysokości 28 m. Dąb posiada posusz w koronie ok. 30%, suche gałęzie.
125	1826	Uchwała Nr XVII/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, na zboczu, w zadrzewieniu.	Dąb biały odm. łyżkowata <i>Quercus alba 'Elongata'</i> Drzewo o pierśnicy 56 cm i wysokości 15, 4 m. Dąb posiada ubytki w pniu.
126	1827	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, po lewej stronie drogi, na polance, na której znajduje się tor rowerowy.	Buk zwyczajny odm. strzępolistna <i>Fagus sylvatica 'Laciniata'</i>
127	1828	Uchwała Nr XVII/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, w części leśnej parku.	Sosna czarna <i>Pinus nigra</i>
128	1829	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, pobliżu toru rowerowego.	Dąb błotny <i>Quercus palustris</i> Drzewo o pierśnicy 77 cm i wysokości 20, 5 m.
129	1830	Uchwała Nr XVII/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, w części leśnej parku.	Grab zwyczajny <i>Carpinus betulus</i> Drzewo o pierśnicy 110 cm i wysokości 27 m. Posiada ubytki w pniu, wypróchnienie, złamane konary.
130	1831	Uchwała Nr XVII/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, w części leśnej parku.	Sosna limba <i>Pinus cembra</i> Drzewo o pierśnicy 44 cm i wysokości 15, 6 m. Posiada posusz w koronie ok. 40%.
131	1832	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 325/16 Drzewo rośnie przy ogrodzeniu posesji ul. Słowackiego 13 od strony ulicy.	Wiąz górski <i>Ulmus glabra</i> Drzewo o pierśnicy 97 cm i wysokości 15, 6 m. Posiada ubytek w pniu.
132	1833	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, w pobliżu toru rowerowego od zachodniej strony parku.	Buk zwyczajny odm. zwisająca <i>Fagus sylvatica 'Pendula'</i> Drzewo o pierśnicy 92 cm i wysokości 20, 4 m.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
133	1834	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 678/2 Drzewo rośnie Parku Zdrojowym, od strony zachodniej parku przy ul. Zacisze.	Jesion wyniosły <i>Fraxinus excelsior</i> Drzewo o pierśnicy 118 cm i wysokości 30 m. Posiada ślady po obciętych konarach, posusz w koronie ok. 5%.
134	1835	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 332 Drzewo rośnie skwerze na ul. Bocznej, róg Granicznej, posesja nr 5.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 132 cm i wysokości 20, 8 m.
135	1836	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 546 Drzewo rośnie na łące przy ul. Baczyńskiego, za posesja nr 1, przy cieku Konradówka.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 191 cm i wysokości 22, 2 m. Posiada blizny na pniu, suche konary, ślady po obciętych konarach.
136	1837	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 156/2 Drzewo rośnie przy ul. Słowackiego 25, z tyłu posesji, w zakrzaczeniu, przy drewnianym płocie.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 161 cm i wysokości 13 m. Lipa posiada blizny na pniu, suche konary, ślady po obciętych konarach.
137	1838	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 416 Drzewo rośnie przy ul. Kolejowa 27, na prywatnej posesji.	Buk zwyczajny odm. strzępolistna <i>Fagus sylvatica 'Laciniata'</i> Drzewo o pierśnicy 59 cm i wysokości 14, 4 m. Posiada ślady po obciętych konarach.
138	1839	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 476 Drzewo rośnie na cmentarz, przy grobie śp. Podsiadło.	Głóg jednoszyjkowy <i>Crataegus monogyna</i> Posiada bliznę na pniu.
139	1840	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej.	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 2 476 Drzewo rośnie na cmentarz, przy grobie śp. Podsiadło.	Głóg jednoszyjkowy <i>Crataegus monogyna</i>
140	1841	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 619 Drzewo rośnie przy ul. Kościuszki 3.	Głóg jednoszyjkowy <i>Crataegus monogyna</i> Posiada ubytek wgłębny w pniu, wypróchnienie.
141	1842	Uchwała Nr XVI/1/2000 Rady Miejskiej w Szczawnie Zdroju w sprawie uznania obiektu za pomnik przyrody ożywionej	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 596 Drzewo rośnie na parkingu, przy posesji na ul. Kościuszki 17.	Głóg jednoszyjkowy <i>Crataegus monogyna</i> Posiada ubytki w dolnej części pnia - uszkodzenie mechaniczne.
142	1843	Rozporządzenie Nr 15 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 listopada 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2006 r. Nr 253, poz. 3768).	Szczawno-Zdrój obr. ewid. 1 582/2 Drzewo rośnie przy ul. Kolejowej.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 49 cm i wysokości 13, 8 m. Posiada suche gałęzie.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
143	1949	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Świebodzice Pełcznica 2 266 Drzewo rośnie na terenie posesji przy ul. Mikulicza 36, w sąsiedztwie pomnikowego cisa pospolitego.	Buk zwyczajny odm. czerwonolistna <i>Fagus Sylvatica 'Purpurea'</i> Drzewo o pierśnicy 113 cm i wysokości 20 m. Buk posiada rozłożystą koronę, porasta go bluszcz.
144	1959	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Świebodzice Śródmieście 3 466 Drzewo rośnie na skarpie przy ul. Wiejskiej, za budynkiem z nr 21, przy schodach prowadzących na stadion.	Sosna zwyczajna <i>Pinus sylvestris</i> Drzewo o pierśnicy 106 cm i wysokości 14 m. Z trzech rozłożystych części drzewa istnieją dwie, poważne ubytki w korze na poziomie ziemi ponad 50% obwodu. Drzewo próchniejące.
145	1961	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Świebodzice Pełcznica 2 276 Drzewo rośnie przy bramie wjazdowej na posesję Mikulicza 18.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 159 cm i wysokości 22 m. Posiada rozłożystą koronę.
146	1970	Uchwała nr LIX/428/06 Rady Miejskiej w Świebodzicach z dnia 21 września 2006 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Świebodzice Pełcznica 2 266 Drzewo rośnie na terenie posesji przy ul. Mikulicza 36, w sąsiedztwie pomnikowego buka.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 58 cm i wysokości 10, 5 m.
147	1971	Uchwała nr LIX/428/06 Rady Miejskiej w Świebodzicach z dnia 21 września 2006 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Świebodzice Pełcznica 2 428/7 Drzewo rośnie przy ul. Sikorskiego 16.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 49 cm i wysokości 9, 5 m.
148	1962	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Świebodzice Pełcznica 2 918 Drzewo rośnie przed budynkiem, przy ul. Moniuszki 8.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 115 cm i wysokości 16 m. Posiada rozłożystą koronę.
149	2100	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Walim Walim 411 Drzewo rośnie u zbiegu ul. Wyszyńskiego i ul. Kilińskiego.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 174 cm i wysokości 19, 1 m.
150	2104	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Stary Zdrój Nr 19 40/3 Drzewo rośnie pomiędzy posesjami przy ul. Chałubińskiego 16 a 17, przy schodkach.	Jarząb pospolity <i>Sorbus aucuparia</i>
151	2105	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Stary Zdrój Nr 19 61/12 Drzewo rośnie w obrębie posesji Żeromskiego 59, za ogrodzeniem, przy ulicy.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 136 cm i wysokości 22 m. Posiada blizny na pniu.
152	2106	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Stary Zdrój Nr 20 63/8 Drzewo rośnie przy ul. Przywodnej.	Klon zwyczajny <i>Acer platanoides</i>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
153	2107	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Stary Zdrój Nr 20 63/13 Drzewo rośnie przy ul. Przywodnej.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 120 cm i wysokości 25, 6 m.
154	2108	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Stary Zdrój Nr 20 161/2 Drzewo rośnie w zadrzewieniu przy skrzyżowaniu ulic Pocztowej i 11-go Listopada 19, obok drewnianego ogrodzenia, na wzniesieniu.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 127 cm i wysokości 31 m.
155	2109	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Stary Zdrój Nr 20 131 Drzewo rośnie przy dróżce zaliczanej do ul. Kujawskiej, ok. 30 m na wschód od budynku przy ul. Pocztowej 14.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 161 cm i wysokości 15 m. Posiada ślady po obciętych konarach, suche gałęzie.
156	2110	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Stary Zdrój Nr 20 brak Drzewo rośnie przy ul. Pocztowej.	Wierzba biała <i>Salix alba</i>
157	2111	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Poniatów Nr 12 1/1 Drzewo rośnie przy ul. Legnickiej 2.	Żywotnik olbrzymi <i>Thuja plicata</i> Drzewo o pierśnicy 126 cm i wysokości 29 m.
158	2112	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Konradów Nr 15 256 Drzewo rośnie na posesji prywatnej przy ul. Kopalnianej, 7.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 122 cm i wysokości 22 m.
159	2113	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Biały Kamień Nr 18 188/1 Drzewo rośnie przy ul. Gen. Andersa 24.	Klon zwyczajny <i>Acer platanoides</i> Drzewo o pierśnicy 111 cm i wysokości 20, 2 m.
160	2114	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Biały Kamień Nr 16 117/1 Drzewo rośnie obok budynku na posesji przy ul. Ratuszowej 2.	Wierzba płacząca <i>Salix x sepulcralis</i> ' <i>Chrysocoma</i> '
161	2115	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Biały Kamień Nr 18 169/2 Drzewo rośnie na terenie posesji przy ul. Andersa 37, tuż obok budynku mieszkalnego.	Kasztanowiec zwyczajny <i>Aesculus hippocastanum</i> Drzewo o pierśnicy 127 cm i wysokości 17, 6 m. Posiada ranę na pniu.
162	2116	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Sobięcin Nr 29 155/5 Drzewo rośnie na terenie posesji przy ul. 1 Maja 158, na wprost od bramy wjazdowej.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 120 cm i wysokości 24 m. Lipa posiada ubytki w pniu, ślady po obciętych konarach.
163	2117	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Sobięcin Nr 29 155/5 Drzewo rośnie na terenie posesji przy ul. 1 Maja 158, nieopodal pomnikowej lipy.	Kasztanowiec zwyczajny <i>Aesculus hippocastanum</i> Drzewo o pierśnicy 119 cm i wysokości 26 m. Posiada ślady po obciętych konarach.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
164	2118	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Sobięcín Nr 29 153/11 Drzewo rośnie z tytułu posesji przy ul. 1 Maja 154, na trawniku między dwoma garażami.	Klon zwyczajny <i>Acer platanoides</i>
165	2119	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Sobięcín Nr 30 360/2 Drzewo rośnie w parku im. Kościuszki, przy ul. Jordana, nieopodal pomnika Mikołaja Kopernika oraz pomnikowego cisa.	Buk pospolity odm. strzępolistna <i>Fagus sylvatica 'Laciniata'</i> Drzewo o pierśnicy 144 cm i wysokości 24, 4 m. Posiada ślady po obciętych konarach, pokaleczoną korę.
166	2120	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Sobięcín Nr 30 360/2 Drzewo rośnie w parku im. Kościuszki, nieopodal pomnika Mikołaja Kopernika.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 115 cm i wysokości 26, 4 m. Posiada złamane konary.
167	2121	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Sobięcín Nr 30 424/2 Drzewo rośnie przy ul. Kosteckiego 1.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 128 cm i wysokości 19, 6 m. Posiada ślady po obciętych konarach, suchą gałąź.
168	2122	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Sobięcín Nr 30 308/3 Drzewo rośnie przy ul. Grotgера 3.	Jesion wyniosły <i>Fraxinus excelsior</i> Drzewo o pierśnicy 121 cm i wysokości 20, 6 m.
169	2123	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Podgórze Nr 33 622/3 Drzewo rośnie przy zachodnim narożniku budynku przy ul. Niepodległości 52.	Jesion wyniosły <i>Fraxinus excelsior</i> Drzewo o pierśnicy 112 cm i wysokości 20, 8 m. Posiada ubytek w pniu, posusz w koronie ok.5%, ślady po obciętych konarach.
170	2124	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Podgórze Nr 39 124 Drzewo rośnie przy skrzyżowaniu ulic Beniowskiego i Poniatowskiego	Kasztanowiec zwyczajny <i>Aesculus hippocastanum</i> Drzewo o pierśnicy 123 cm i wysokości 17, 6 m.
171	2125	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Sobięcín Nr 39 89/1 Drzewo rośnie przy ul. Szkolnej, naprzeciw budynku nr 16.	Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i> Drzewo o pierśnicy 119 cm i wysokości 19, 8 m. Lipa posiada ślady po obciętych konarach.
172	2126	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 37 19 Drzewo rośnie przy ul. Bystrzyckiej, w niewielkiej odległości od posesji Głuszycy 47 oraz pomnikowych klonu srebrzystego i dębu.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 128 cm i wysokości 26, 4 m. Posiada ślady po obciętych konarach.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
173	2127	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 37 19 Drzewo rośnie przy ul. Bystrzyckiej, w niewielkiej odległości od posesji Głuszycka 47 oraz pomnikowych klonu srebrzystego i dębu.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 119 cm i wysokości 24, 6 m. Posiada ślady po obciętych gałęziach.
174	2128	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 37 19 Drzewo rośnie na skarpie wału w niewielkiej odległości na zachód od budynku znajdującego się przy ul. Głuszyckiej 47.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 125 cm i wysokości 18, 2 m. Posiada ubytek w pniu, suche gałęzie, ślady po obciętych gałęziach.
175	2129	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 37 19 Drzewo rośnie przy ul. Bystrzyckiej, w niewielkiej odległości od posesji Głuszycka 47 oraz pomnikowych dębów.	Klon srebrzysty <i>Acer saccharinum</i> Drzewo o pierśnicy 107 cm i wysokości 21, 6 m. Posiada posusz w koronie ok. 50%.
176	2130	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 37 17/21 Drzewo rośnie nad północnym brzegiem stawu znajdującego się przy ul. Bystrzyckiej.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 118 cm i wysokości 24, 4 m. Posiada ubytek w pniu, suche gałęzie, ślady po obciętych gałęziach.
177	2131	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 37 17/21 Drzewo rośnie nad północnym brzegiem stawu znajdującego się przy ul. Bystrzyckiej.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 105 cm i wysokości 23, 8 m. Posiada ubytki w pniu.
178	2132	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 36 117/1 Drzewo rośnie przy ul. Osiedle Górnice.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 139 cm i wysokości 30, 8 m. Posiada ubytek w pniu, suche gałęzie, wypróchnienie na korze.
179	2133	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 36 117/1 Drzewo rośnie przy ul. Osiedle Górnice.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i>
180	2134	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 36 117/1 Drzewo rośnie przy ul. Osiedle Górnice.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i>
181	2135	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 36 117/1 Drzewo rośnie przy ul. Osiedle Górnice.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 154 cm i wysokości 22, 4 m.
182	2136	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Rusinowa Nr 36 117/1 Drzewo rośnie przy ul. Osiedle Górnice.	Klon jawor <i>Acer pseudoplatanus</i> Drzewo o pierśnicy 94 cm i wysokości 21, 8 m. Klon posiada posusz w koronie 80%, zmiany rakowe na pniu.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
183	2137	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Poniatów Nr 11 88 Drzewo rośnie zadrzewieniu, pomiędzy ciekim wodnym Poniatówka a boiskiem sportowym usytuowanym przy ul. Warszawskiej.	Jesion wyniosły <i>Fraxinus excelsior</i>
184	2138	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Poniatów Nr 11 88 Drzewo rośnie zadrzewieniu, pomiędzy ciekim wodnym Poniatówka a boiskiem sportowym usytuowanym przy ul. Warszawskiej.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 135 cm i wysokości 24 m.
185	2140	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Śródmieście Nr 27 468/9 Drzewo rośnie w obrębie parkingu, na tyle budynku przy ul. Matejki 5.	Platan klonolistny <i>Platanus acerifolia</i>
186	2141	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Śródmieście Nr 27 468/9 Drzewo rośnie w obrębie parkingu, na tyle budynku przy ul. Matejki 5.	Miłorząb dwuklapowy <i>Ginkgo biloba</i> Drzewo o pierśnicy 72 cm i wysokości 19 m.
187	2142	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Śródmieście Nr 27 460/1 Drzewo rośnie na terenie posesji przy ul. Matejki 2.	Grab zwyczajny <i>Carpinus betulus</i>
188	2143	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Śródmieście Nr 27 376 Drzewo rośnie na posesji przy ul. Limanowskiego 7, za ceglany murem.	Robinia akacja <i>Robinia pseudoacacia</i>
189	2144	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Podgórze Nr 33 33/1 Drzewo rośnie w lesie komunalnym od strony ul. Okrzei 1, na skarpie wąwozu, przy ogrodzeniu ogródków działkowych.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 162 cm i wysokości 33, 1 m. Posiada ślady po obciętych konarach, suche gałęzie.
190	2145	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Podgórze Nr 33 33/1 Drzewo rośnie w lesie komunalnym od strony ul. Okrzei 1, na skarpie wąwozu, przy ogrodzeniu ogródków działkowych.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 179 cm i wysokości 34 m. Buk posiada duży ubytek wgłębny w pniu, ślady po obciętych konarach, suche gałęzie.
191	2146	Uchwała nr XXX/140/96 Rady Miejskiej w Wałbrzychu z dnia 29 października 1996 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody.	Wałbrzych Podgórze Nr 33 33/1 Drzewo rośnie w lesie komunalnym od strony ul. Okrzei 1, na skarpie wąwozu, przy ogrodzeniu ogródków działkowych.	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> Drzewo o pierśnicy 146 cm i wysokości 33, 2 m. Buk posiada zmiany rakowe, ślady po obciętych konarach, suche konary.

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
192	2147	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Poniatów Nr 11 88 Drzewo rośnie na skraju zadrzewienia, nieopodal boiska sportowego znajdującego się przy ul. Warszawskiej.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 153 cm i wysokości 21, 3 m.
193	2148	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Sobięcin Nr 30 23 Drzewo rośnie w pobliżu ogródków działkowych, przy ul. Zachodniej 1.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 138 cm i wysokości 25, 6 m.
194	2149	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Nowe Miasto Nr 21 24/7 Drzewo rośnie nad brzegiem zbiornika wodnego usytuowanego pomiędzy ulicami Namysłowskiego a Batorego.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 171 cm i wysokości 8 m.
195	2153	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Sobięcin Nr 30 23 Drzewo rośnie na końcu ul. Pstrowskiego.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 171 cm i wysokości 8 m. Główny pień ścięty, występuje posusz igieł.
196	2157	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Sobięcin Nr 30 360/2 Drzewo rośnie w parku im. Kościuszki, przy ul. Jordana, nieopodal pomnika Mikołaja Kopernika oraz pomnikowego buka.	Cis pospolity <i>Taxus baccata</i> Drzewo o pierśnicy 25 cm i wysokości 13, 2 m.
197	2158	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Poniatów Nr 11 88 Pomnikowa grupa dębów rośnie rozproszona w zadrzewieniu nad ciekim wodnym Poniatówka, przy ul. Warszawskiej.	Grupa 7 drzew - Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i>
198	2159	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Sobięcin Nr 30 360/2 Pomnikowe kasztany znajdują się w parku im. Kościuszki przy ul. Jordana.	Grupa 2 drzew - Kasztan jadalny <i>Castanea sativa</i> Początkowo grupa liczyła trzy drzewa, ochronę jednego z nich zniesiono w 2014 r.
199	2161	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494); Uchwała Nr XXIII/319/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 31 maja 2016 r. w sprawie pomnika przyrody – Alei Lipowej; działki nr 41 i 46 obręb nr 51 Księż (Dz. Urz. z 2016 r. poz. 2747).	Wałbrzych Księż Nr 51 41, 46 Aleja drzew ciągnie się od Zamku Księż przez teren parku zamkowego, przecinając ul. Wrocławską, następnie przez pola, kończąc się przy ul. Wilczej.	Aleja 454 drzew - Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>

Lp.	Nr rejestru RDOŚ	Akt prawny	Położenie	Gatunek/obiekt
			Gmina, obr. ew., dz. ewid.	
200	2162	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Szczawienko Nr 1 118, 50046 Książ Nr 51 52, 53 Aleja drzew ciągnie się od granicy lasu na wschód, prostopadle do ul. Azaliowej i ul. Jaworowej, następnie zmieniając kierunek na północny wschód, aż do ul. Wrocławskiej.	Aleja 124 drzew - Kasztanowiec zwyczajny <i>Aesculus hippocastanum</i>
201	2165	Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 221, poz. 2494).	Wałbrzych Rusinowa Nr 36 105/6 Głaz znajduje się w południowej części parku, przy alejce, nieopodal polany, ok. 150 m na północ od ul. Bystrzyckiej.	Głaz narzutowy - kwarcowy, o średnicy 200 -250 cm
202	2562	Uchwała Nr XXI/306/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. z 2016 r. poz. 2350).	Wałbrzych Stary Zdrój Nr 19 155/3 Drzewo rośnie przy ul. Armii Krajowej 29.	Magnolia pośrednia <i>Magnolia soulangeana</i> Drzewo o pierśnicy 63 cm, dwupienne o wysokościach pni 63 i 86 cm.
203	2563	Uchwała Nr XXI/306/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. z 2016 r. poz. 2350).	Wałbrzych Piaskowa Góra Nr 6 267/3 Grupa drzew rośnie w Parku Sybiraków.	Grupa 5 drzew - Topola biała <i>Populus alba</i>
204	2564	Uchwała Nr XXI/306/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. z 2016 r. poz. 2350).	Wałbrzych Piaskowa Góra Nr 6 267/3 Drzewo rośnie w Parku Sybiraków w odległości ok. 30 m na wschód od grupy 5 drzew stanowiących pomnik przyrody.	Topola biała <i>Populus alba</i>
205	2565	Uchwała Nr XXI/306/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. z 2016 r. poz. 2350).	Wałbrzych Podzamcze Nr 47 257/2 Drzewo rośnie przy ul. Senatorskiej 20-28.	Dąb szypułkowy <i>Quercus robur</i> Drzewo o pierśnicy 286 cm.
206	2566	Uchwała Nr XXI/306/2016 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 28 kwietnia 2016 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody (Dz. Urz. z 2016 r. poz. 2350).	Wałbrzych Nowe Miasto Nr 21 248/1 Drzewo rośnie przy ul. Mazowieckiej 2.	Lipa srebrzysta <i>Tilia tomentosa</i> Drzewo o pierśnicy 276 cm.
207	-	Uchwała Nr LVI/697/18 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 maja 2018 r. (Dz. Urz. z 2018 r., poz. 2885).	Wałbrzych Stary Zdrój 19 23/1 Alejka drzew znajduje się na skwerze na pl. Gedymina.	„Alejka im. Mariana Jachimowicza” Aleja dwustronna 8 drzew - Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i> 'Fastigiata'
208	-	Uchwała Nr LVI/697/18 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 29 maja 2018 r. (Dz. Urz. z 2018 r., poz. 2885).	Wałbrzych Piaskowa Góra 6 365 Aleja zlokalizowana jest wzdłuż wewnętrznej ścieżki na skwerze przy ulicy Głównej.	„Aleja Wspomnień” Aleja jednostronna 13 drzew - Lipa drobnolistna <i>Tilia cordata</i>

IV.5.2. PROPONOWANE POMNIKI PRZYRODY

Wykaz obiektów proponowanych do objęcia ochroną jako pomniki przyrody został sporządzony na podstawie danych zawartych w waloryzacjach przyrodniczych gmin.

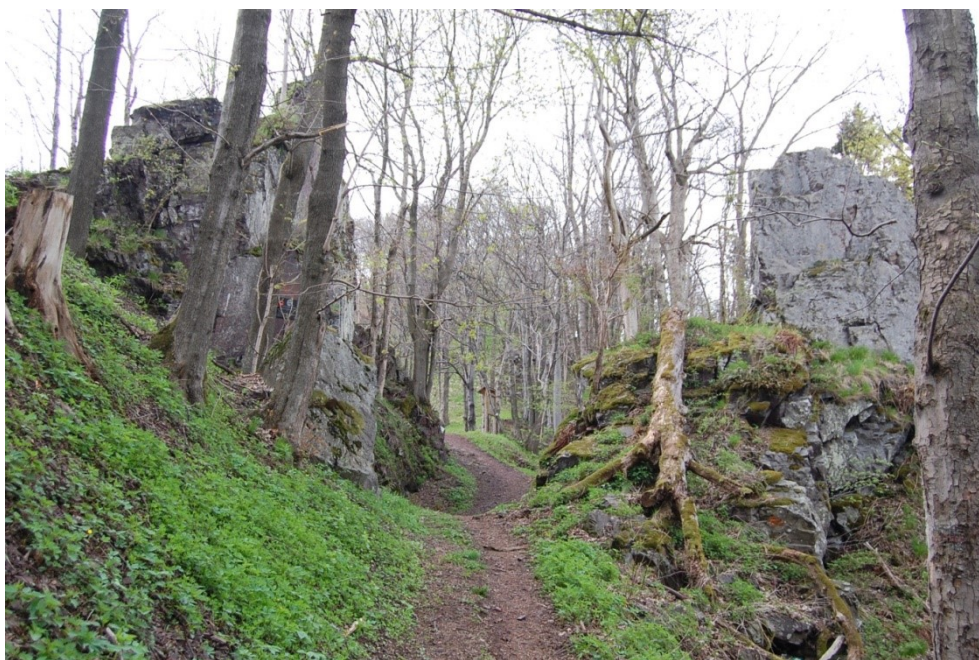
Fot. 18. Skalki na Garbatce w oddziale 284 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń)

Tab. 29. Wykaz obiektów proponowanych do objęcia ochroną w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Gatunek	Położenie		Opis pomnika	Źródło
		Obręb, leśnictwo, wydz.	Gmina, obr. ewid.		
Propozycje gmin					
1	Świerk pospolity <i>Picea abies</i>	-	Mieroszów Sokołowsko W parku leśnym w rejonie ul. Słonecznej w Sokołowsku.	Grupa 3 drzew: „Junior”, „Mocarz” i „Gigant” obw.: 250-300 cm wys.: ok. 30 m wiek: ponad 200 lat	Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów, 2017; Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów, 2005
2	Skalka na Włostowej	Głuszycy Sokołowsko 262 a	Mieroszów Sokołowsko Przy niebieskim szlaku pomiędzy wzniesieniami Włostowa (903 m n.p.m.) i Kostrzyna (906 m n.p.m.) na zachodniej, bezleśnej części Włostowej.	Asymetryczna, samotna skalka ryolitowa w kształcie rozczłonkowanej ambony w zachodnim ramieniu Włostowej, wyrastająca z osi grzbietu, w położeniu stokowym. Skalka jest zbudowana z ryolitów należących do asocjacji wulkanicznej Unisławia Śląskiego, jednostki ryolitów Wałigóry i jest położona w zachodniej części tego kompleksu, wykazującej cechy potoku lawowego.	
3	Buk zwyczajny <i>Fagus sylvatica</i>	Wałbrzych Glinica 253 b	Jedlina Zdrój Glinica	„Strażnik” obw.: 380 cm wys.: 25 m	Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, 2015

Lp.	Gatunek	Położenie		Opis pomnika	Źródło
		Obręb, leśnictwo, wydz.	Gmina, obr. ewid.		
4	Skalki na Garbatce	Głuszycza Sokołowsko 284 a	Mieroszów Kowalowa Wydłużona ambona skalna w zakończeniu grzbietu Garbatki, na zachód od kulminacji.	Skalki na Garbatce są jednym z niewielu przykładów dużych form skałkowych w tufach ryolitowych. W przeciwieństwie do najbardziej znanych skałek Gór Suchych (Czerwone Skalki, Skalna Brama, Małpia Skała) ich geneza nie jest związana z ruchami osuwiskowymi, tylko wietrzeniem selektywnym i obniżaniem powierzchni stoku. Górna powierzchnia skałek jest dobrym, choć przestrzennie ograniczonym do sektora zachodniego punktem widokowym.	Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, 2015
5	Skalki ryolitowe	Głuszycza Sokołowsko 274 f	Mieroszów Sokołowsko Na lewym (zachodnim) zboczu doliny bezimiennego strumienia na południe od Sokołowska.	Skalki są zbudowane z silnie spękanych ryolitów należących do zespołu określanego jako ryolity Wałigóry, w pobliżu zachodniego zakończenia pasa wychodni tych skał. Skalki są niezbyt częstym przykładem form ostańcowych w ryolitach związanych z selektywnością procesu wietrzenia (najbardziej okazałe skalki ryolitowe w Górach Suchych – Małpia Skała i Czerwone Skalki – powstały wskutek procesów osuwiskowych).	
6	Skalna Brama	Głuszycza Jedlinka 191 c	Głuszycza Grzmiąca Bezpośrednio poniżej osi grzbietu łączącego kulminacje Rogowca i Jeleńca Wielkiego.	Skalna Brama jest unikatowym w skali Sudetów przykładem formy skałkowej genetycznie związanej z ruchem osuwiskowym, w trakcie którego doszło do odspojenia pakietu skalnego w ścianie niszy osuwiskowej, ale przesunięcie w dół stoku zaszło na bardzo ograniczoną skalę. Łatwa dostępność obiektu i sąsiedztwo innych form rzeźby związanych z ruchami osuwiskowymi nadaje Skalnej Bramie dużą wartość dydaktyczną.	
7	Strumień blokowy pod Rogowcem	Głuszycza Jedlinka 191 i	Głuszycza Grzmiąca Na wschodnich stokach Rogowca.	Strumień blokowy jest zbudowany z bloków i głazów trachyandezytu dochodzących do 10 m długości, chaotycznie ułożonych na sobie. Jest wynikiem katastrofalnego obrywu z górnej części stoku i dezintegracji masy skalnej. Jest częścią większego kompleksu osuwiskowego, którego powstanie nawiązuje do zalegania twardych trachyandezytów na miękkich skałach osadowych wieku karbońskiego, z udziałem mułowców i łupków ilastych.	
8	Kaskady w przełomie Rybnej	Głuszycza Jedlinka 176 l	Głuszycza Grzmiąca W przełomie rzeki Rybnej, bezpośrednio przy drodze nr 380, przy odejściu leśnej drogi gospodarczej (wykorzystywanej także jako trasa rowerowa) w górę, na stoki masywu Rogowca.	Skalny odcinek koryta Rybnej powstał w ryolitach należących do zespołu ryolitów Rusinowej – Grzmiącej i ma charakter przełomu typu strukturalnego, związanego z podwyższoną odpornością skał. Przemawia za tym także zwężenie dna doliny i obecność wysokich ścian skalnych na południowym zboczu.	

Lp.	Gatunek	Położenie		Opis pomnika	Źródło
		Obręb, leśnictwo, wydz.	Gmina, obr. ewid.		
9	Skalka pod Dzikowcem	-	Czarny Bór Grzędy W masywie Dzikowca, między grzbieciem Dzikowca a kulminacją Sokółki (801 m), na drugorzędnym grzbiecie pomiędzy nimi, na wysokości około 720 m n.p.m.	Skalka jest zbudowana z trachyandezytów należących do asocjacji wulkanicznej Unisławia Śląskiego.	
10	Cesarskie Skąły	Głuszycza Jedlinka 98 a, d	Głuszycza Głuszycza 3 zakończenie grzbietu biegnącego od Jedlińskiej Kopy ku południowemu zachodowi na wysokości 530 m n.p.m.	Skalki zbudowane z paragajnsów tworzą dwustopniową grzędę o wysokości kilkunastu metrów. Stanowią punkt widokowy na Góry Suche.	Operat ochrony walorów przyrody nieożywionej i gleb Parku Krajobrazowego Gór Sowich, 2010
11	Amfiteatr skalny z wodospadem	Wałbrzych Stare Bogaczowice 84 h	Stare Bogaczowice Stare Bogaczowice	(niem. Wassersteine) Skalki zlepieńcowe w górnej części doliny bezimiennego potoku uchodzącego do Chwaliszówki w północno wschodniej części Masywu Trójgarbu, u południowych podnóży Mrowicy. Na wysokości ok. 530-550 m n.p.m. tworzą one próg o wysokości 5-12 m i długości 250-300 m. Biegnie on w poprzek stoków i doliny. Najniższa jego część znajduje się w osi doliny, gdzie rozcięty jest na głębokość ok. 3-4 m. W miejscu tym znajduje się niewielki wodospad o wysokości ok. 4-5 m.	Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005
12	Zlepieńcowe skalki w obrębie Masywu Trójgarbu	Wałbrzych Stare Bogaczowice 65 h	Stare Bogaczowice Stare Bogaczowice	(niem. Hauenstein) Skalka wznosząca się na wschodnim krańcu Masywu Trójgarbu.	
13	Skalki zlepieńcowe	Wałbrzych Stare Bogaczowice 87 c	Stare Bogaczowice Stare Bogaczowice	Ciąg skałek u północno zachodniego podnóża Jagodnika	
14	Skalki ze śladami po pniach drzew	Wałbrzych Stare Bogaczowice 93 j, k	Stare Bogaczowice Stare Bogaczowice	Skalki zlepieńcowe ze śladami po pniu dolnokarbońskiego drzewa	
15	Skalki zlepieńcowe	Wałbrzych Świebodzice 38 a	Stare Bogaczowice Struga	Skalki zlepieńcowe w przełomowej dolinie Czyżynki poniżej Strugi	
16	Próg skalny	-	Stare Bogaczowice Cieszów	Rozcięty próg skalny przy drodze gminnej.	
17	Eratyki w Witkowie	Wałbrzych Witków 110 g, 109 c	Czarny Bór Witków Śląski w korycie potoku na wysokości ok. 530-560 m n.p.m.	Głazy narzutowe zlokalizowane w Masywie Trójgarbu. Występują tu one w głębokich dolinach wciosowych na znacznej wysokości ponad 500 m n.p.m. Są to jedne z najwyższych stanowisk nie tylko w Sudetach ale w całym obszarze zlodowaceń skandynawskich na południe od Półwyspu Skandynawskiego. Z tego względu zasługują one na szczególną uwagę. Blok gnejsu drobnoczkowego o wymiarach 1, 5 x 1 x 1 m oraz blok czerwonego granitu drobnziarnistego o wymiarach 1, 5 x 1 x 1 m	Inwentaryzacja przyrodnicza województwa Dolnośląskiego - gmina Czarny Bór, 2005

Fot. 19. Skalna Brama w oddziale 191 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń)

Fot. 20. Przełom Rybnej w oddziale 176 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń)

IV.6. STANOWISKA DOKUMENTACYJNE

Zgodnie z ustawą o *ochronie przyrody* (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) stanowiskami dokumentacyjnymi są *niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych*. Aktualnie na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych brak obiektów objętych tą formą ochrony prawnej.

IV.6.1. PROPONOWANE STANOWISKA DOKUMENTACYJNE

Prace nad programem ochrony przyrody dla nadleśnictwa obejmują m.in. zebranie informacji na temat propozycji utworzenia poszczególnych form ochrony przyrody zawartych w obowiązujących dokumentach związanych z ochroną przyrody i zagospodarowaniem przestrzennym. Zawarte tam propozycje w żaden sposób nie wiążą organów odpowiedzialnych za tworzenie obszarowych i indywidualnych form ochrony przyrody, a tym bardziej nie mogą być traktowane jako projekty takich obiektów w rozumieniu Instrukcji Urządzania Lasu. Przygotowanie pełnej dokumentacji, przeprowadzenie odpowiednich konsultacji z właścicielem lub zarządcą gruntu (w przypadku gruntów Skarbu Państwa, którymi zarządza PGL Lasy Państwowe jest to właściwy nadleśniczy) oraz zbadanie prawnych konsekwencji takiej decyzji jest obowiązkiem organu tworzącego (ustanawiającego) formę ochrony przyrody.

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Goliński Las”. Odslonięcie skalne w podcięciu doliny Ścinawki na jej prawym, urwistym brzegu w rejonie Golińska, w wydzieleniu 346 f obrębu leśnego Głuszycy. Stanowisko tworzy pionowa ściana skalna odsłaniająca permskie piaszczysto-zlepieńcowate osady lądowe barwy czerwono-brunatnej i szarej (Wojewoda 1993). Stanowisko o bardzo wysokich walorach edukacyjnych i naukowych, którego wartość geoturystyczna wzrośnie po odpowiednim zagospodarowaniu. Stanowisko znajduje się częściowo w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005; *Centralny Rejestr Geostanowisk Polski v. 2.3.20*).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Dawny kamieniołom trachyandezytu w Unisławiu Śląskim”. Obiekt znajduje się przy szosie łączącej Unisław Śląski z Mieroszowem (droga krajowa nr 35), około 200 m poniżej ostatnich zabudowań miejscowości, po zachodniej stronie drogi. Dawny kamieniołom jest dobrym

i łatwo dostępnym miejscem, gdzie odsłonięte są trachyandezyty budujące m.in. masywy Stożka Wielkiego i Dzikowca – jedna z podstawowych serii skalnych tworzących wulkaniczny trzon Gór Kamiennych. Na stokach tych wzniesień wychodnie skalne są sporadyczne i trudno dostępne. O walorach odsłonięcia w Unisławiu Śląskim stanowi jego położenie przy drodze i duże miejsce postojowe. Dla uwypuklenia geologicznych walorów stanowiska jest niezbędne utrzymywanie części ściany skalnej w stanie nieporośniętym i umieszczenie odpowiedniej tablicy informacyjnej. Obiekt znajduje się przy parkingu, w wydzieleniu 317 o obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Dawny kamieniołom ryolitu w Kowalowej”. Łom z pomnikiem w kształcie krzyża znajduje się przy szosie łączącej Unisław Śląski z Mieroszowem (droga krajowa nr 35), około 200 m poniżej skrzyżowania z drogą lokalną do Sokołowska, po zachodniej stronie drogi. W dawnym kamieniołomie są odsłonięte ryolity należące do niewielkiej intruzji określanej jako ryolity Ługowiny, stanowiącej część asocjacji wulkanicznej Unisławia Śląskiego. Jest też dobrym punktem widokowym na płaskodenną przełomową dolinę Ścinawki z uchodzącą do niej doliną Sokołowca, a w oddali najwyższe szczyty Gór Suchych z Włostową. W dniu dawnego łomu stoi pomnik poświęcony ofiarom II wojny światowej. Obiekt znajduje się w wydzieleniu 333 h obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Wychodnie tufów ryolitowych na wschodnich stokach Lesistej Wielkiej”. Wychodnie po wschodniej stronie płaskowyżu szczytowego. Ściany skalne znajdują się na wysokości około 815-830 m n.p.m. Osuwisko, którego fragmentem są odsłonięte ściany skalne, powstało w tufach ryolitowych podścielonych wkładką skał osadowych wieku permskiego, w których została zapewne uaktywniona powierzchnia poślizgu. Obiekt jest zlokalizowany w obrębie dużego kompleksu osuwiskowego, proponowanego do objęcia ochroną rezerwatową w *Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Mieroszów* (2005). Znajduje się on w wydzieleniu 319 f obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Fot. 21. Ściany skalne w niszy osuwiskowej pod Lesistą Wielką (fot. P. Migoń)

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Osuwisko pod Garbatką”. Bezimienna dolina na północny wschód od Garbatki jest wypełniona utworami dużego, zapewne przedholocenicznego osuwiska (lub kilku osuwisk). Na uwagę zasługuje głównie ze względu na znaczne nagromadzenie bloków tufu ryolitowego na powierzchni. Reliktowe osuwisko pod Garbatką jest jedną z większych form tego typu w Górach Suchych i posiada kompleksową dokumentację naukową, obejmującą rozpoznanie geomorfologiczne, geofizyczne, glebowe i dendrogeomorfologiczne. Stanowisko obejmuje wydzielenia 279 a-j obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Osuwisko Włostowa”. Osuwisko w części proponowanej do objęcia ochroną znajduje się na północnych stokach Włostowej. Skarpa główna znajduje się na wysokości 770–830 m n.p.m., dolną granicą obiektu jest leśna droga jezdna prowadząca na Przełęcz Trzech Dolin (szlak rowerowy). Czoło osuwiska sięga do doliny Sokołowca. Cały kompleks osuwiskowy Włostowa – Kostrzyna – Suchawa proponowany do objęcia ochroną rezerwatową w *Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Mieroszów* (2005). Stanowisko obejmuje wydzielenia 257 d-g obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Osuwisko Kostrzyna”. Teren objęty ruchami masowymi i proponowany jako stanowisko

dokumentacyjne znajduje się na północnych stokach Kostrzyny i obejmuje część stoku od podnóża skarpy głównej po drogę leśną z Sokołowska na Przełęcz Trzech Dolin, sięgając na zachodzie po dolinę rozdzielającą Kostrzynę od Włostowej, a na wschodzie po dolinę rozdzielającą Kostrzynę od Suchawy. Skalista skarpa główna o wysokości ponad 20 m jest związana z największym osuwiskiem, w jej obrębie znajduje się pomnik przyrody Małpia Skala. Cały kompleks osuwiskowy Włostowa – Kostrzyna – Suchawa proponowany do objęcia ochroną rezerwatową w *Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Mieroszów (2005)*. Stanowisko obejmuje wydzielania 257 a, i, obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, 2015*).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Osuwisko Turzyna”. Propozycja obejmuje skarpe główną osuwiska i górną część przemieszczonego pakietu skalnego w postaci półki skalnej, bezpośrednio poniżej wierzchołka Turzyny, na wysokości 880–895 m n.p.m. Skarpa główna ma długość ponad 400 m, przy rozciągłości zachód – wschód. Stanowisko obejmuje fragmenty wydzieleni 198 a-b obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, 2015*).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Osuwisko Rogowiec”. Status stanowiska dokumentacyjnego jest proponowany dla dolnej części jęzora osuwiskowego w bezimiennej dolinie na północ od szczytu Rogowca. Jęzor osuwiskowy wypełnia środkową część bezimiennej dolinki położonej na północ od Rogowca i na zachód od Jeleńca Małego, poniżej utwardzonej drogi prowadzącej zachodnimi stokami Rogowca (szlak rowerowy). Jęzor osuwiskowy pod Rogowcem jest jedną z kilku form osuwiskowych w tym masywie, który w całości jest objęty zróżnicowanymi genetycznie i wiekowo ruchami masowymi. Stanowisko obejmuje fragment wydzielania 179 h-i oraz fragment wydzielania 183 a obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, 2015*).

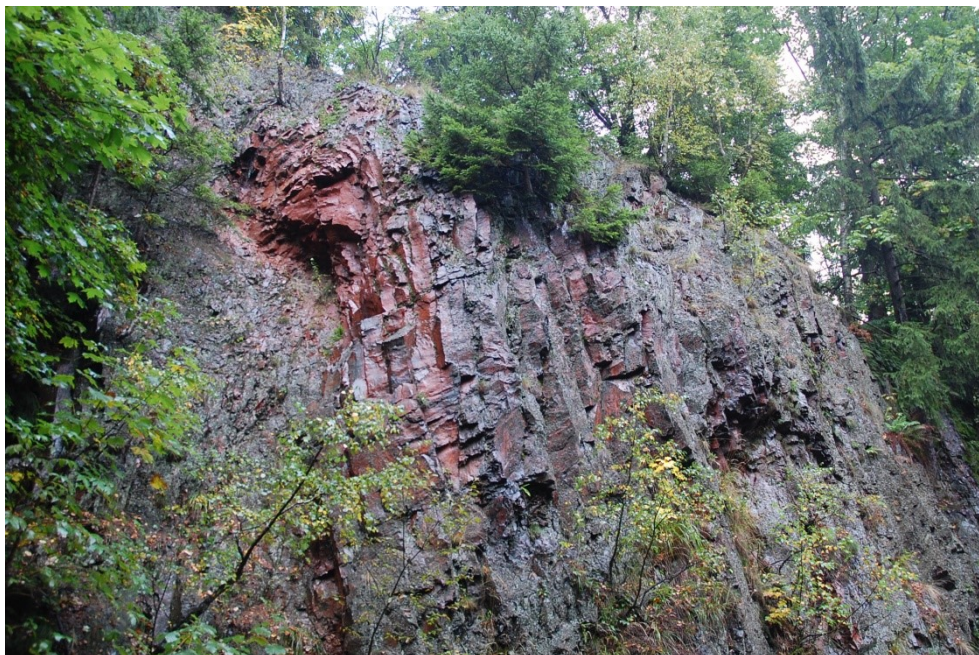

Fot. 22. Jeziorko osuwiskowe pod Jeleńcem Małym w oddziale 190 obrębu leśnego Głuszycy (fot. P. Migoń)

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Jeziorko osuwiskowe Jeleniec Mały”. Proponowane stanowisko dokumentacyjne obejmuje jeziorko wraz z najbliższym otoczeniem oraz osunięty pakiet osuwiskowy po jego wschodniej stronie. Jeziorko znajduje się na południowy wschód od bezimiennej kulminacji około 770 m n.p.m., znajdującej się na północ od Rogowca i na zachód od wierzchołka Jeleńca Małego (jednak ta ostatnia nazwa jest na różnych mapach nadawana różnym miejscom). Jeziorko pod Jeleńcem Małym jest największym obiektem tego typu w Górach Kamiennych i szerzej – w polskich Sudetach. Stanowisko obejmuje fragmenty wydzieleń 190 c-d obrębu leśnego Głuszycy, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Kolumnowo spękane ryolity w przełomie Rybnej”. W przełomie rzeki Rybnej, bezpośrednio przy drodze nr 380, naprzeciwko odejścia leśnej drogi gospodarczej w górę (wykorzystywanej także jako trasa rowerowa), na stoku masywu Rogowca w wydzieleniu 170 g obrębu leśnego Głuszycy. W odsłoniętej ścianie skalnej przekopu drogowego są widoczne spękane ryolity, należące do zespołu ryolitowego Rusinowej – Grzmiący. Osobliwością odsłonięcia jest stosunkowo dobrze wykształcony termiczny cios kolumnowy, rzadki w ryolitach, w górnej części łukowato zakrzywiony na podobieństwo struktury fałdowej. Odsłonięcie ma charakter sztuczny i powstało wskutek konieczności przebicia przez rygiel skalny w dnie doliny Rybnej, podczas budowy drogi jezdnej. Stanowisko znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego

Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Operat ochrony przyrody nieożywionej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Fot. 23. Ryolity w przełomie Rybnej w oddziale 170 obrębu leśnego Głuszycza (fot. P. Migoń)

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Kamień Gwarków”. Południowo-zachodni stok Małej Sowy na wysokości około 860 m n.p.m., zlokalizowany w wydzieleniu 32 d obrębu leśnego Głuszycza. Skałki o wysokości dochodzącej do kilku metrów zbudowane są z paragnejsów migmatycznych, w obrębie których pojawiają się niewielkie żyły jasnoszarego granitu o grubości do kilkudziesięciu centymetrów, zafałdowane zgodnie z foliacją paragnejsów. Skałka jest obecnie punktem widokowym na Sudety Środkowe. W przypadku zalesienia otoczenia skałek zaleca się ochronę ekspozycji odslonięcia poprzez usunięcie podrostu młodych drzew i krzewów z jego bezpośredniego sąsiedztwa (5-10 m). Stanowisko znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Gór Sowich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (źródło: *Operat ochrony walorów przyrody nieożywionej i gleb Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Sztolnie walimskie”. Wejście do sztolni na wschodnim stoku Ostrej Góry w sąsiedztwie wydzielenia 65 c obrębu leśnego Głuszycza. W skarpie miejscami odsłaniają się gnejsy zmigmatyzowane, które na południe od wejścia do sztolni przecięte są żyłą granitu dwułuszczkowego o miąższości 1-1, 5 m i przecinającą niemal pionowo gnejsy. Stanowisko znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Gór Sowich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (źródło: *Operat ochrony walorów przyrody nieożywionej i gleb Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Skupisko głazów narzutowych na północnym stoku Jagodnika” położone na wysokości około 525 m n.p.m. w wydzieleniu 86 a obrębu leśnego Wałbrzych, w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu” (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Proponowane stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej „Less w dolinie Czyżynki” położone na północny zachód od ruin zamku Cisy, **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, w granicach Książańskiego Parku Krajobrazowego, w zasięgu obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

IV.7. UŻYTKI EKOLOGICZNE

Użytek ekologiczny to indywidualna forma ochrony przyrody wprowadzona do polskich przepisów prawnych przez ustawę o *ochronie przyrody* (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.). Użytkami ekologicznymi w rozumieniu tej ustawy są *zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania* (art. 42). Użytki ekologiczne uwzględnia się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i uwidacznia w ewidencji gruntów. Aktualnie na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych brak obiektów objętych tą formą ochrony prawnej.

IV.7.1. PROPONOWANE UŻYTKI EKOLOGICZNE

Prace nad programem ochrony przyrody dla nadleśnictwa obejmują m.in. zebranie informacji na temat propozycji utworzenia poszczególnych form ochrony przyrody zawartych w obowiązujących dokumentach związanych z ochroną przyrody i zagospodarowaniem przestrzennym. Zawarte tam propozycje w żaden sposób nie wiążą organów odpowiedzialnych za tworzenie obszarowych i indywidualnych form ochrony przyrody, a tym bardziej nie mogą być traktowane jako projekty takich obiektów w rozumieniu Instrukcji Urządzenia Lasu. Przygotowanie pełnej dokumentacji, przeprowadzenie odpowiednich konsultacji z właścicielem lub zarządcą gruntu (w przypadku gruntów Skarbu Państwa, którymi zarządza PGL Lasy Państwowe jest to właściwy nadleśniczy) oraz zbadanie prawnych konsekwencji takiej decyzji jest obowiązkiem organu tworzącego (ustanawiającego) formę ochrony przyrody.

Proponowany użytek ekologiczny „Łomnica – Trzy Strugi” (Złota Woda). Grupa skałek w zadrzewieniach nad potokiem oraz murawy na południowym stoku Warzęchy, położone na zachód od Łomnicy, w dolinie dwóch potoków. Na terenie gminy Głuszycza, na suchej łące położonej ponad 2 km na zachód od Łomnicy w rejonie przysiółka Trzy Strugi, stwierdzono liczną populację storczyka męskiego *Orchis mascula ssp. signifera*, który jest rzadkim elementem flory Polski. Mniej więcej w tym samym miejscu, na półkach skalnych, znajduje się dosyć liczne, jedyne na obszarze gminy, stanowisko rojownika pospolitego *Jovibarba sobolifera*, a w zaroślach liściastych - liliu złotogłów *Lilium martagon*. Rojownik, ze względu na swoje walory dekoracyjne, jest często wykopywany i przenoszony do ogródków przydomowych. W związku z tym, pomimo ochrony prawnej, duża część jego stanowisk, zwłaszcza położonych w pobliżu dróg i zabudowań została zniszczona. Cały ten obszar jest bardzo cenny jako miejsce występowania i rozrodu licznych gatunków płazów - salamandra plamista *Salamandra salamandra* ma tu jedyne stanowisko w gminie Głuszycza, żaba trawna *Rana temporaria*, ropucha szara *Bufo bufo* i gadów – występuje tu jaszczurka żyworodna *Zootoca vivipara*, padalec zwyczajny *Anguis fragilis*, żmija zygzakowata *Vipera berus*. Obszar obejmuje wydzielania 194 d, g, i, obrębu leśnego Głuszycza (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszycza*, 2005; *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Fot. 24. Stanowisko rojownika pospolitego na jednej z zacienionych skałek w obrębie proponowanego użytku ekologicznego „Łomnica – Trzy Strugi” (fot. Michał Śliwiński)

Proponowany użytek ekologiczny „Unisławskie Łąki”. Teren położony na zachód od Unisławia Śląskiego i tworzący, na długości ponad 1 km, wąski pas łąk wzdłuż bezimiennego potoku będącego prawobrzeżnym dopływem Ścinawki. Są one miejscem

występowania, czasami w układzie mozaikowym, kilku fitocenoz łąkowych. W pobliżu potoku, na mokrych, częściowo zabagnionych łąkach wykształcony jest zespół sitowia leśnego *Scirpetum sylvatici*, nieco dalej od koryta potoku występują płyty zespołu z ostrożeniem łąkowym nawiązujące do zespołu *Cirsietum rivularis*. W wielu miejscach łąki zdominowane są przez wiązówkę błotną *Filipendula ulmaria* będącą składnikiem ziołoroślowych fitocenoz ze związku *Filipendulion ulmariae*. Na omawianych łąkach stwierdzono najliczniejszą w tej gminie populację przedstawiciela rzadkiej rodziny storczykowatych - kukułki szerokolistej *Dactylorhiza majalis*. Ponadto na brzegach lasów oraz w zaroślach występują tu inne cenne gatunki: lilia złotogłów *Lilium martagon* i wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*. Na łąki te wprowadzono w ostatnim czasie olszę czarną, co nie jest korzystne dla wymienionej wyżej populacji kukułki szerokolistej. W granicach obszaru znajdują się również stawy rybne oddzielone niskimi groblami i otoczone wysokimi jaworami i jesionami. Pierwotnie były cztery stawy, obecnie tylko w dwóch jest woda. Jeden z nich, porośnięty rzęsą, jest miejscem rozrodu traszek - zwyczajnej *Lissotriton vulgaris* i górskiej *Ichthyosaura alpestris*. Drugi z nich, zarastający roślinnością wodną (rdestnica, skrzyp i sit), jest miejscem rozrodu żaby trawnej *Rana temporaria* i ropuchy szarej *Bufo bufo*. Gatunki te są liczne i często spotykane w okolicznych lasach, łąkach, ogrodach i piwnicach. W ramach działań ochronnych należałoby nie dopuścić do zarośnięcia i wyschnięcia dwóch stawów wypełnionych wodą. W przypadku odbudowy stawów suchych lub np. pogłębiania stawów wypełnionych wodą, należy prace prowadzić stopniowo w kolejnych latach, tak aby płazy miały w każdym roku do dyspozycji przynajmniej jeden zbiornik w którym nie są prowadzone żadne prace i w którym występuje naturalna roślinność. Północna część proponowanego użytku znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich. W granicach obszaru znajdują się wydzielienia 310 a, 313 i-j, l, t, dx-gx, 314 a obrębu leśnego Głuszycy położone w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005). Badania terenowe przeprowadzone w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdziły wysokie walory przyrodnicze tego obszaru (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany użytek ekologiczny obejmujący pas łąk między Unisławiem a Sokołowskiem. Ten stosunkowo duży obszar obejmuje rozległe powierzchnie górskich łąk konietlicowych *Polygono-Trisetion* (kod 6520-1), poprzecinanych strumieniami z górkimi ziołoroślami z dominującą wiązówką błotną *Filipendula ulmaria*, również ujmowanych w operacie jako siedlisko przyrodnicze ziołorośli o kodzie 6430-2, zlokalizowane po obu stronach przełęczy między Stożkiem i Bukowcem. Rzeźba tego terenu jest bardzo

urozmaicona, co sprzyja różnorodności siedlisk i bogactwu gatunków. Oprócz łąk, są tu pasy zakrzaczeń, źródlika potoków, a na wzniesieniach suche, kamieniste powierzchnie. Wyjątkowe bogactwo środowiskowe tego terenu sprawia, że pod względem przyrodniczym jest on jednym z najcenniejszych obszarów gminy Mieroszów. Proponowana ochrona umożliwi zachowanie cennego zespołu gatunków ptaków gniazdujących lub stale przebywających na tym obszarze, takich jak: derkacz *Crex crex*, przepiórka *Coturnix coturnix*, strumieniówka *Locustella fluviatilis*, świerszczak *Locustella naevia*, jarzębatka *Sylvia nisoria*, gąsiorek *Lanius collurio*. Jest to także teren żerowania wielu ptaków drapieżnych: pustułki *Falco tinnunculus*, jastrzębia *Accipiter gentilis*, krogulca *Accipiter nisus* i prawdopodobnie stwierdzonego w bezpośrednim sąsiedztwie puchacza *Bubo bubo*. Najważniejszym zaleceniem ochronnym powinno tu być utrzymanie obecnego zróżnicowania biotopów: zachowanie naturalnych cech łąk i źródlisk. Poważnym zagrożeniem jest postępujące zalesianie tego terenu. Południowa część proponowanego użytku znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich. W granicach obszaru znajdują się wydzielania 291 k-z, ax-fx, 292 a, f-j, n-o, r-w, y-z, ax-dx, 295 a obrębu leśnego Głuszycy położone w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005). Pomimo bogactwa florystycznego tych łąk, nie obfitują one w gatunki chronione, odnaleziono tam jedynie stanowisko dziewięciśliu bezłodygowego *Carlina acaulis*. Opisywany obszar jest cenny pod względem krajobrazowym, ale ze względu na niewielkie zróżnicowanie siedlisk i brak gatunków chronionych nie kwalifikuje się do objęcia ochroną w formie użytku ekologicznego (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany użytk ekologiczny obejmujący fragment doliny potoku Czartowiec na wschód od Sokołowska. Obszar wokół proponowanego rezerwatu przyrody, cenny dla płazów, gadów i ptaków. Dolina potoku Czartowiec posiada cenne ekosystemy leśne, takie jak lasy łęgowe, buczyny, a w wyższych partiach drzewostany mieszane. Nad Sokołowskiem znajdują się rozległe łąki. Oprócz walorów krajobrazowych jest to teren o zróżnicowanej topografii i mozaice siedlisk. Ich duża różnorodność sprzyja utrzymaniu bogatego zespołu ptaków, stwierdzono tu następujące gatunki rzadkie: pluszcz *Cinclus cinclus*, siniak *Columba oenas*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius* i zielonosiwy *Picus canus*, gil *Pyrrhula pyrrhula*, czyż *Spinus spinus*, pleszka *Phoenicurus phoenicurus* i kobuz *Falco subbuteo*. Podstawowym zaleceniem ochronnym jest utrzymanie istniejącej mozaikowości terenu, obecnych stosunków wodnych i utrzymanie możliwie dużego udziału drzewostanów starszych klas wieku. Obszar proponowany do ochrony znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000

Góry Kamienne PLH020038 i obejmuje wydzielania 250 a-f, i-m, 251 k-p, 252 a-c, g, i, 253 c-d, 254 a-j, 255 a-b, d-f, i-k, p, s obręb leśnego Głuszycy (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005). Badania terenowe przeprowadzone w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdziły wysokie walory przyrodnicze tego obszaru (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany użytek ekologiczny „Łąki w pobliżu Kowalowej”. Niewielki fragment zalesionych łąk położony na południowy-wschód od wsi Kowalowa charakteryzuje się obecnością licznej populacji kukułki szerokolistnej *Dactylorhiza majalis*. Gatunek ten rośnie na podtorfionych łąkach wśród zalesień olszowych, często w towarzystwie torfowców i wełnianki wąskolistnej *Eriophorum angustifolium*. Ze względu na zalesienie fitocenoza ta ma charakter przejściowy, przy czym dominują tu jeszcze gatunki ze związku *Calthion*, np. pępawa błotna *Crepis paludosa*. Obszar proponowany do ochrony znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 i obejmuje wydzielania 284 h, j oraz fragment wydzielania 285 b obręb leśnego Głuszycy (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005). Badania terenowe przeprowadzone w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdziły wysokie walory przyrodnicze tego obszaru (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany użytek ekologiczny „Sztolnie Kompleksu Jugowice”. Zimowe stanowisko 4 gatunków nietoperzy: nocek duży *Myotis myotis*, nocek Natterera *Myotis nattereri*, nocek rudy *Myotis daubentonii*, nocek brunatny *Plecotus auritus* zlokalizowane w wydzielaniu 64 d obręb leśnego Głuszycy, w zasięgu obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Walim*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Zapusty pod Przełęczą Walimską”. Obszar dawniej zagospodarowany (do dziś zauważalne są podmurówki domów, pojedyncze stare drzewa, szpalery jaworów wzdłuż niegdyś istniejących dróg etc.), obecnie porastający drzewostanem z udziałem brzozy, świerka, jaworu, lipy, leszczyny, osiki i wierzb. Liczne wpływy powierzchniowe wód podziemnych tworzą bagienka i zastoiska, na których występują najliczniejsze w skali gminy populacje śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum*, a także lilia złotogłów *Lilium martagon*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, przytulia wonna *Galium odoratum* i szereg cennych gatunków górskich jak jaskier platanolistny *Ranunculus*

platanifolius, róża alpejska *Rosa pendulina* czy bodziszek leśny *Geranium sylvaticum*. Obszar proponowany do ochrony obejmuje wydzielenia 6 c-h, m-p, 8 c obrębu leśnego Głuszyca, położone w zasięgu obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071. Część południowa użytku zlokalizowana jest w granicach Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zaś część północna w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Walim*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Kompleks Rzeczka”. Chodniki podziemnej trasy turystycznej „Podziemne Fabryki Walimia”, są miejscem corocznej hibernacji kilku do kilkunastu osobników z 8 gatunków nietoperzy: nocek duży *Myotis myotis*, nocek Natterera *Myotis nattereri*, nocek wąsatek/nocek Brandta *Myotis mystacinus/Myotis brandtii*, nocek rudy *Myotis daubentonii*, mroczek poźlocisty *Eptesicus nilssonii*, mroczek późny *Eptesicus serotinus*, gacek brunatny *Plecotus auritus* i mopek *Barbastella barbastellus*. Obszar obejmuje wydzielenia 65 a-c obrębu leśnego Głuszyca, położone w zasięgu obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, w granicach Parku Krajobrazowego Gór Sowich (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Walim*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Jar w Rzecze”. Jar potoku płynący spod zabudowań Rzeczeki Górnej, niegdyś zagospodarowany, dziś zajęty przez zbiorowiska leśne i ich stadia regeneracyjne. Istnieje prawdopodobieństwo odnalezienia na tym terenie gatunków chronionych jak: lilia złotogłów *Lilium martagon* czy czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*. Obecnie obszar ten ma charakter nieużytku, z niewielkimi fragmentami lasów gospodarczych. Obejmuje wydzielenia 119 f-i oraz fragmenty wydzieleń 119 d, n obrębu leśnego Głuszyca, położone w zasięgu obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Walim*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Kamieńsk”. Jest to dolinka niewielkiego strumienia na stokach góry Kamiennej, Dłużycy i Leśnej. W pobliżu znajduje się niewielki staw. Jest to miejsce rozrodu salamandry plamistej *Salamandra salamandra*, żaby trawnej *Rana temporaria* i ropuchy szarej *Bufo bufo*. Obszar obejmuje wydzielenia 216 b, d obrębu leśnego Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Jedlina-Zdrój*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Łąki pod Kątną”. Pas łąk śródleśnych ciągnący się pomiędzy przełęczą pod Czarną Górą (Borową) a przysiółkiem Glinica, z masowym występowaniem pierwiosnka wyniosłego *Primula elatior* oraz stanowiskami kukułki szerokolistnej *Dactylorhiza majalis*. Przy potoku rozwijają się także górskie ziołorośla - łopuszyny z lepiężnikiem białym *Petasitetum albi* oraz regenerujące się fragmenty podgórskiego łągu jesionowego *Carici remotae-Fraxinetum*. Łąki te są cenne zarówno

z florystycznego, jak i biocenotycznego punktu widzenia i powinny pozostać niezalesione. Teren ten jest miejscem bytowania i rozrodu salamandry plamistej *Salamandra salamandra*, gatunku rzadkiego na terenie miasta Jedlina-Zdrój. Obszar leży częściowo na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 i obejmuje wydzielania 248 f-n, 249 d-h, 251 f, 252 a, c-d, k, 253 a, c oraz fragmenty wydzieleń 248 a, 249 b, 252 b, f, 253 b, d, 260 a, c obrębu leśnego Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Jedlina-Zdrój*, 2005). Badania terenowe przeprowadzone w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdziły wysokie walory przyrodnicze tego obszaru (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany użytek ekologiczny „Stoki góry Wawrzyniak”. Teren obejmuje stary, bogaty drzewostan liściasty i mieszany na stoku góry Wawrzyniak. Spośród najcenniejszych gatunków stwierdzono tu sóweczkę *Glaucidium passerinum*, dzięcioła czarnego *Dendrocopos major*, siniaka *Columba oenas* i muchotówkę małą *Ficedula parva*, a w pobliżu tego rejonu stwierdzono bardzo rzadkiego dzięcioła trójpalczastego *Picoides tridactylus*. Obszar obejmuje wydzielania 264 c-g, 265 f, j, 271 b-d, h, 273 c obrębu leśnego Wałbrzych położone w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Jedlina-Zdrój*, 2005). Badania terenowe przeprowadzone w 2013 r. na potrzeby planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich potwierdziły wysokie walory przyrodnicze tego obszaru i pozwoliły zidentyfikować siedlisko przyrodnicze kwaśnej buczyny górskiej *Luzulo luzuloidis-Fagetum* (kod 9130-3) oraz lasów klonowo-lipowych Sudetów, ich Pogórza i Przedgórza *Aceri-Tiliatum* (kod *9180-1) (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Proponowany użytek ekologiczny obejmujący odcinek cieku Lesk od stacji PKP Boguszów-Gorce do granic miasta. W górnym odcinku tego potoku stwierdzono obecność bardzo licznej populacji pstrąga potokowego *Salmo trutta m. fario* oraz niezbyt liczną populację chronionego minoga strumieniowego *Lampetra planeri*. W dolnym biegu potoku, położonym poniżej granicy Miasta Boguszów Gorce stwierdzono występowanie szczupaka *Esox lucius*, płoci *Rutilus rutilus*, kielbja *Gobio gobio*, śliza *Barbatula barbatula*, okonia *Perca fluviatilis* oraz strzebli potokowej *Phoxinus phoxinus*. Zasadniczym czynnikiem warunkującym możliwość egzystencji najcenniejszego elementu ichtiofauny na badanym terenie – minoga strumieniowego *Lampetra planeri*, jest brak zanieczyszczeń wody oraz utrzymanie zróżnicowanego charakteru dna. Heterogenność podłoża potoku umożliwia gromadzenie się humusowo-piaszczystych osadów i detrytusu, które stanowią miejsca ich

przebywania i bazę pokarmową. Fragment obszaru obejmuje wydzielania 317 x-y obrębu leśnego Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Stawy paciorkowe pod Starym Lesieńcem”. Kompleks pięciu stawków paciorkowych zlokalizowanych w wydzielaniach 325 c, d obrębu leśnego Wałbrzych jest miejscem rozrodu żaby trawnej *Rana temporaria*. Teren znakomicie nadaje się do prowadzenia zajęć edukacji ekologicznej. Obszar położony jest w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Sztolnia na północnym zboczu Góry Dzikowiec”. Miejsce corocznej hibernacji kilku do kilkudziesięciu osobników z 4 gatunków nietoperzy: nocka Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocka Natterera *Myotis nattereri*, nocka rudego *Myotis daubentonii* i gacka brunatnego *Plecotus auritus*. Sztolnia powinna ponadto zostać zabezpieczona specjalną kratą uniemożliwiającą dostęp ludzi w czasie, gdy zimują w niej nietoperze. Obiekt znajduje się w wydzielaniu 316 a obrębu leśnego Wałbrzych, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Stawy w dolinie potoku Miła”. Kilka stawów, w tym zalewowy staw bobrowy jest miejscem masowego rozrodu żaby trawnej *Rana temporaria* oraz traszki górskiej *Ichthyosaura alpestris*. Ponadto występuje tu bóbr europejski *Castor fiber*. Obszar obejmuje wydzielania 301 n, 302 a-b, 303 n-o, t, x oraz fragmenty wydzieleń 301 m, 302 c-d, 303 w, obrębu leśnego Wałbrzych, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Kuźnickie kukułki”. Są to dwie enklawy łąk i podmokłych łąk ze zw. *Calthion palustris* leżące wzdłuż bezimiennego potoku. Znajduje się tu bardzo obfite stanowisko kukułki szerokolistnej *Dactylorhiza majalis* oraz pierwiosnka wyniosłego *Primula elatior*. Obszar obejmuje wydzielania 307 a, j obrębu leśnego Wałbrzych, w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Łąki u podnóży Chełmca”. Niewielki kompleks zbiorowisk łąkowych zlokalizowany tuż przy zachodniej granicy miasta Wałbrzych, około 1,7 km na wschód od Góry Chełmiec. Odnajdujemy tu płaty wilgotnych łąk ze związku *Molinietalia caeruleae*, na których stwierdzono rzadkie gatunki roślin naczyniowych.

Najcenniejsze z nich to sit ostrokwiatowy *Juncus acutiflorus*, gatunek wpisany na Polską Czerwoną Listę Roślin, tworzący na brzegach niewielkiego oczka wodnego swój zespół *Juncetum acutiflori*. Ponadto spotykamy go w rozproszeniu na okolicznych wilgotnych łąkach ze związku *Calthion palustris*. W tym typie siedliska notowano kolejny rzadki gatunek situ – sit alpejski *Juncus alpino-articulatus*. W pobliżu spotykamy także łąki świeże ze zw. *Arrhenatheretum elatioris*, fragment zdegenerowanego lasu grądowego ze stanowiskami przytulii wonnej *Galium odoratum* i kopytnika pospolitego *Asarum europaeum* oraz zarośla olchowe – stadium regeneracyjne występującego tu niegdyś łągu przypotokowego. Wszystkie wymienione siedliska winny zostać objęte szczególną troską i chronione jako użytek ekologiczny, co uzasadnione jest silnym przekształceniem środowiska przyrodniczego Wałbrzycha oraz skrajnie małą powierzchnią tego typu siedlisk w rejonie. Obszar obejmuje wydzielenia 178 a-c, f, j obrębu leśnego Wałbrzych, w granicach obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057, w zasięgu Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Hałdy”. Znajduje się na południe od ulicy Piasta, w dzielnicy Biały Kamień. Rozległy teren niezrekultywowanych hałd o bogatej rzeźbie terenu i zróżnicowanych siedliskach, co ma odzwierciedlenie w bogatym składzie herpetofauny – występują tu: żaba trawna *Rana temporaria*, ropucha szara *Bufo bufo*, ropucha zielona *Bufo viridis*, ropucha paskówka *Bufo calamita*, traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris* i gadów: jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*, jaszczurka żyworodna *Zootoca vivipara*, zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*, żmija zygzakowata *Vipera berus*. Zagrożeniem dla tego miejsca są pogarszające się stosunki wodne. Obszar obejmuje wydzielenie 180 h obrębu leśnego Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Łąki w Nowym Glinniku”. Niewielki i zarazem jedyny dobrze zachowany w południowej części Wałbrzycha fragment wilgotnych łąk ze związku *Calthion palustris*. Między zabudowaniami oraz nad pobliskim strumieniem wykształciły się bogate florystycznie łąki z zespołu dzięgiela i ostrożenia warzywnego *Angelico-Cirsietum oleracei*, zespół sitowia leśnego *Scirpetum silvatici* oraz niewielkie płyty ziołorośli ze związku *Filipendulion ulmariae*. Spotykamy tu niezwykle bogate stanowiska pierwiosnka wyniosłego *Primula elatior*. Obszar obejmuje wydzielenia 284 g-h, 293 a, o obrębu leśnego Wałbrzych, położone częściowo w zasięgu obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny obejmujący łąki na zachód i północny-zachód od Szczawna Zdrój. Proponowany teren porośnięty jest roślinnością trawiastą, licznymi zakrzaczeniami oraz pojedynczymi grupami drzew, w tym rzadkimi już na Dolnym Śląsku szpalerami ogłowionych wierzb kruchych *Salix fragilis* i białych *Salix alba*. Charakteryzuje go duże uwodnienie, które przyczyniło się do miejscowego powstania niewielkich oczek wodnych gęsto porośniętych trzcina. O jego wyjątkowym charakterze świadczy pośrednio wyjątkowe zagęszczenie gatunków ptaków związanych z otwartym i podmokłym krajobrazem – stwierdzono tu występowanie strumieniówki *Locustella fluviatilis*, świerszczaka *Locustella naevia*, derkacza *Crex crex*, przepiórki *Coturnix coturnix*. O bogactwie tego obszaru świadczy również obecność turkawki *Streptopelia turtur*, gatunku, związanego z zadrzewieniami śródpolnymi. Dla zachowania tych walorów powinno się prowadzić gospodarkę rolną na obecnym poziomie, zapobiegać odwadnianiu terenu oraz promować coroczne wykaszanie łąk. Obszar obejmuje 159 j-o obrębu leśnego Wałbrzych, położone częściowo w zasięgu obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Szczawno-Zdrój, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Dolina Sikorki”. Dolina potoku porośnięta fragmentami pogórskich łągów i wilgotnych łąk ze zw. *Calthion palustris*. Stwierdzono tu bardzo bogate stanowisko śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum*. Ponadto występują liczne populacje innych roślin chronionych, zwłaszcza zimowita jesiennego *Colchicum autumnale*. Obszar obejmuje wydzielania 45 b, f-i obrębu leśnego Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Dolina Czyżynki koło Lubomina”. Fragmenty pogórskich łągów z elementami grądów zlokalizowane na stokach doliny z bogatym stanowiskiem parzydła leśnego *Aruncus sylvestris* oraz lili złotogłów *Lilium martagon*. Obszar obejmuje wydzielania 158 p, 165A k-m, o-p oraz fragment wydzielania 165A d obrębu leśnego Wałbrzych, położone częściowo w zasięgu obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Lasy koło Lubomina”. Żyzne lasy grądowe *Galio sylvatici-Carpinetum* z fragmentami łągów. Występuje tu bogate, wielogatunkowe runo z populacją lili złotogłów *Lilium martagon*, ponadto licznie: kopytnik *Asarum europaeum*, barwinek *Vinca minor*, wilczomleczyłki *Euphorbia dulcis*, kokoryczka okółkowa *Polygonatum verticillatum*. Obszar obejmuje wydzielania 162 c-i obrębu leśnego Wałbrzych, położone częściowo w zasięgu obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057, w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Góra Mrowica”. Fragmenty żyznej buczyny sudeckiej *Dentario enneaphylli-Fagetum* z populacją lilií złotogłów *Lilium martagon* w runie. Ponadto liczne są gatunki żyznych lasów liściastych, takie jak: żywiec bulwkowaty *Dentaria bulbifera*, wyka leśna *Vicia sylvatica*, wilczomleczeń słodki *Euphorbia dulcis*, czerniec gronkowy *Actaea spicata*, przytulia wonna *Galium odoratum*, przęńt purpurowy *Prenanthes purpurea* i inne. U podnóża stoku znajduje się wychodnia skalna ze zbiorowiskami paproci szczelinowych z zanokcicą skalną *Asplenium trichomanes* oraz paprotką zwyczajną *Polypodium vulgare*. Obszar obejmuje wydzielienia 56 b-d, 57 b, 64 a-d obrębu leśnego Wałbrzych, w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójarbu” (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Staw na potoku Cienia”. Staw zlokalizowany w wydzielaniu 5 d obrębu leśnego Wałbrzych jest miejscem rozrodu żaby wodnej *Rana esculenta* oraz żaby trawnej *Rana temporaria*. Obszar położony w granicach obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Świebodzice, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny obejmujący dwa zbiorniki wodne położone w południowo-zachodniej części miasta. Są one istotnym miejscem żerowania i wodopojem przynajmniej kilku gatunków nietoperzy. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Świebodzice, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Stawy w Łącznej”. Prywatny staw rybny na strumieniu Czarczi Potok w dolinie pomiędzy górami Dziób i Chochół. Występują tu: żaba wodna *Rana esculenta*, żaba trawna *Rana temporaria*, ropucha szara *Bufo bufo*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Zawory”, **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów, 2017; Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „ul. Kwiatowa”. Stare przedwojenne stawy rybne przy rozwidleniu ul. Kwiatowej i drogi w kierunku Łącznej. Miejsce godów żaby trawnej *Rana temporaria* i ropuchy szarej *Bufo bufo*. Na kamiennych murkach okolicznych domów spotykana jest jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*. Występuje tu również traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*, traszka górská *Ichthyosaura alpestris*, jaszczurka żyworodna *Zootoca vivipara*, padalec zwyczajny *Anguis fragilis*, zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*, żmija zygzakowata *Vipera berus*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów, 2017; Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Stawy Golińskie”. Stawy w zarządzie Polskiego Związku Wędkarskiego otoczone mniejszymi małymi stawami (mateczniki) oraz naturalnymi ciekami i rozlewiskami oraz młakami stanowiącymi miejsce godowania płazów. Występują tu: traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*, traszka górską *Ichthyosaura alpestris*, żaba wodna *Rana esculenta*, żaba trawna *Rana temporaria*, ropucha szara *Bufo bufo*, jaszczurka żyworodna *Zootoca vivipara*, zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*, żmija zygzakowata *Vipera berus*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Mieroszów*, 2017; *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Mieroszów*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Żabnik”. Przy czarnym szlaku prowadzącym z Walimia do Jawornika u podnóża wschodnich stoków masywu Włodarza znajdują się wybudowane najprawdopodobniej podczas wojny zbiorniki wodne. Jeszcze kilka lat temu zbiorniki te napełnione były wodą i służyły jako miejsca rekreacji. Obecnie woda jest spuszczone, a na dnie zbiorników pozostały niewielkie oczka wodne oraz zabagnienia. Dno zbiorników zaczyna zarastać olchą. Jest to miejsce występowania traszki grzebieniastej *Triturus cristatus*, traszki zwyczajnej *Lissotriton vulgaris*, żaby trawnej *Rana temporaria*, jaszczurki żyworodnej *Zootoca vivipara*, żmii zygzakowatej *Vipera berus*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Walim*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Strych i wieża kościoła pw. św. Jadwigi w Walimiu”. Kolonia rozrodcza kilkunastu osobników (15-20) nocka dużego *Myotis myotis* oraz kilkudziesięciu osobników (20-25) z rodzaju gacek *Plecotus sp.* Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Walim*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Strych budynku Domu Dziecka”, przy ul. Chojnowskiej 12 w Jedlinie-Zdroju. Kolonia rozrodcza 20-25 osobników gacka brunatnego *Plecotus auritus*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Jedlina-Zdrój*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Na skłonie Chełmca”. Obszar ciepłych okrajków i łąk świeżych ze zw. *Arrhenatherion elatioris*. Występują tu dwie populacje dziewięcisiu bezłodygowego *Carlina acaulis* liczące łącznie około 110 okazów kwitnących. Rośnie tu także goździk kropkowany *Dianthus deltoides*. Cenne jest występowanie na tym obszarze rzadkiego gatunku owada prostoskrzydłego – łączyna brodawnika *Decticus verrucivorus*. Jest to nowe, trzecie znane w Zachodnich Sudetach stanowisko tego zanikającego gatunku (Borkowski 1999). Występuje tu także rzadki motyl, określanej

w Polsce jako lokalny (Dąbrowski 1998) – kraśnik purpuracek *Zygaena purpuralis*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Podchełmiec”. Obszar murawy na górze Podchełmiec wraz z otaczającymi ją łąkami świeżymi ze zw. *Arrhenatherion elatioris*. Występuje tu najliczniejsza w mieście populacja chronionego dziewięciśliu bezłodygowego *Carlina acaulis* licząca około 500 okazów kwitnących. Rośnie tu także licznie goździk kropkowany *Dianthus deltoides*. Jest to doskonały punkt widokowy. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Staw w dolinie Czerwonego Strumienia”. Staw jest miejscem rozrodu traszki górskiej *Ichthyosaura alpestris*, ropuchy szarej *Bufo bufo* i żaby trawnej *Rana temporaria*. Występuje tu kokoszka *Gallinula chloropus* na jednym z najwyższych stanowisk lęgowych na Śląsku. Staw wraz z otoczeniem jest częścią ważnego korytarza ekologicznego łączącego obszar Gór Kamiennych z obszarem Gór Wałbrzyskich. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Sobięcińska Góra”. Obszar ciepłolubnych muraw i łąk świeżymi ze zw. *Arrhenatherion elatioris*. Występuje tu dziewięciśli bezłodygowy *Carlina acaulis*, goździk kropkowany *Dianthus deltoides*. Cenne jest występowanie na tym obszarze rzadkiego gatunku owada prostoskrzydłego – łączyna brodawnika *Decticus verrucivorus*. Jest to czwarte znane w Zachodnich Sudetach stanowisko tego zanikającego gatunku (Borkowski 1999). Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Kuźnickie Skarpy”. Obszar ciepłolubnych muraw na wysokiej, nasłonecznionej skarpie ze stanowiskiem szalwii okrągowej *Salvia verticiliata*. Rośnie tu także goździk kropkowany *Dianthus deltoides*. U podnóża skarpy jest podmokła łąka z rzędu *Molinietalia caeruleae* z krwiściągami lekarskim *Sanguisorba officinalis*, na której występuje bardzo rzadki gatunek motyla – modraszka *Phengaris nausithous*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Boguszów-Gorce*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Sztolnie Kompleksu Książ”. Miejsce hibernacji pojedynczych osobników nocka dużego *Myotis myotis*, nocka Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocka Natterera *Myotis nattereri*, nocka rudego *Myotis daubentonii*, gacka brunatnego *Plecotus auritus*. Cenne stanowisko, wykazujące jednak z roku na rok spadek liczebności zimujących tu nietoperzy. Powodem są prace instytutu PAN, ze względu na które uszczelniono już większość dostępnych dla nietoperzy wlotów. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Książ”. Cenne miejsca rozrodu płazów położone na terenie parku obok Zamku Książ. Pierwszy to fontanna przy wjeździe do Zamku Książ, przy pętli autobusowej. Jest miejscem rozrodu wszystkich 3 gatunków traszek: zwyczajnej *Lissotriton vulgaris*, grzebieniastej *Triturus cristatus* i górskiej *Ichthyosaura alpestris*, oraz żaby trawnej *Rana temporaria* i ropuchy szarej *Bufo bufo*. Drugi to zbiornik, położony obok Stada Ogierów Książ, przy skrzyżowaniu ulic. Miejsce rozmnażania się traszki górskiej i zwyczajnej. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny obejmujący teren położony pomiędzy Konradowem i Białym Kamieniem. Jest to łagodnie nachylony stok wzgórza z dużym udziałem łąk poprzecinanych pasami i kępami zakrzaczeń. Obszar powinien być chroniony przed zabudową, zwłaszcza w pasie między szosą i podnóżem góry. Należy utrzymać dotychczasowy sposób użytkowania terenu i obecny układ biotopów, a więc rosnące wzdłuż dróg pasy zakrzaczeń oraz miejscami wilgotne kośne łąki. Spośród gatunków rzadkich stwierdzono tu derkacza *Crex crex*, strumieniówkę *Locustella fluviatilis*, jarzębatkę *Sylvia nisoria*, świergotka łąkowego *Anthus pratensis* i gąsiora *Lanius collurio*. Obszar ten stanowi rewir łowiecki pustułki *Falco tinnunculus*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Thorez”. Bardzo cenny przyrodniczo kompleks dwóch częściowo zrehabilitowanych hałd wraz z osadnikami pyłu węglowego na szczycie należących do byłej KWK „Thorez”. Jest to miejsce występowania i rozrodu trzech gatunków ropuch: szarej *Bufo bufo*, paskówki *Bufo calamita* i zielonej *Bufo viridis*. Bardzo zróżnicowana rzeźba terenu i różnego typu zbiorniki wodne umożliwiają bytowanie wielu gatunkom płazów i gadów, takim jak: żaby zielone *Rana esculenta complex*, traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*, jaszczurka zwinka *Lacerta agilis* i padalec zwyczajny *Anguis fragilis*. Ze względu na bogaty skład gatunkowy warto to miejsce zachować w niezmienionej formie. Ochroną należałoby objąć całe hałdy wraz z osadnikami. Proponowany do ochrony

obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Starachowicka Woda”. Zbiornik przy ulicy Starachowickiej 40, w dzielnicy Stary Zdrój jest miejscem, gdzie od wielu lat występują i rozmnażają się wszystkie polskie gatunki traszek wraz z traszką grzebieniastą *Triturus cristatus* wpisaną do Polskiej Czerwonej Księgi. Populacje wszystkich trzech gatunków są liczne i stabilne. Dodatkowo zbiornik ten jest miejscem rozrodu żaby trawnej *Rana temporaria*, ropuchy szarej *Bufo bufo* i ropuch paskówki *Bufo calamita*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Traszkii”. Niewielki, betonowy basen o głębokości do 1 m, położony na podwórku byłego pałacu w dzielnicy Śródmieście jest jedynym zbiornikiem wodnym w centrum Wałbrzycha. Jest to bardzo cenne stanowisko ze względu na występowanie wszystkich trzech gatunków traszek, w tym traszki grzebieniastej *Triturus cristatus*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Kamieniołom Dłużyna”. Nieczynny kamieniołom położony na zboczu góry Dłużyna stanowi miejsce żerowania i odpoczynku wszystkich występujących na terenie Wałbrzycha gadów. Na uwagę zasługuje bardzo liczna i stabilna populacja padalca zwyczajnego *Anguis fragilis*, zaskrońca zwyczajnego *Natrix natrix* i jaszczurki zwinki *Lacerta agilis*. Występuje też, ale mniej liczna, populacja jaszczurki żyworodnej *Zootoca vivipara* i żmii zygzakowatej *Vipera berus*. Dodatkowo niewielkie zbiorniki utworzone na tarasach skalnych stanowią miejsce rozrodu ropuchy szarej *Bufo bufo*. Okoliczne tereny leśne i utrudniony dostęp do kamieniołomu umożliwiają spokojną egzystencję zwierzętom. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Wałbrzych, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny obejmujący łąkę znajdująca się na zachodnim stoku wzgórza z pomnikiem Ułanów Legii Nadwiślańskiej. Istniejąca tutaj duża populacja zimowita jesiennego *Colchicum autumnale* może być zagrożona, jeżeli zaprzestanie się ekstensywnego użytkowania łąki. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Szczawno-Zdrój, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Dworzysko”. Jeden z niewielu na terenie miasta naturalnych stawów i miejsc rozrodu żaby trawnej *Rana temporaria* i ropuchy szarej *Bufo bufo*. Jest to staw gęsto porośnięty rzęsą, zarastający sitem i pałąką, otoczony

drzewami, krzewami. W jego otoczeniu łąny rdestu sachalińskiego *Reynoutria sachalinensis*, który jest obcym gatunkiem inwazyjnym. Zalecane jest usuwanie go przed okresem kwitnienia i późniejsze niszczenie mechaniczne. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Szczawno-Zdrój, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Strych i wieża kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Szczawnie Zdrój”. Kolonia rozrodcza kilkudziesięciu osobników (25-35) gacka brunatnego *Plecotus auritus*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Szczawno-Zdrój, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Wzgórze Giedymina”. Wzgórze znajduje się na terenie Parku Zdrojowego w Szczawnie-Zdroju. Na szczycie wzgórza znajduje się staw, prawdopodobnie zasilany źródłami. Jest to ważne miejsce rozrodu płazów. Poniżej dużego stawu są niewielkie źródła, które tworzą małe rozlewiska, dalej przechodzące w strumienie. Gatunki występujące: traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*, traszka górską *Ichthyosaura alpestris*, żaba trawna *Rana temporaria*, ropucha szara *Bufo bufo*, jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara*, padalec zwyczajny *Anguis fragilis*, żmija zygzakowata *Vipera berus*, zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*. Poniżej na tych strumieniach zostały przed wojną utworzone stawki zastawkowe o betonowych brzegach. Są to cztery niewielkie, zbudowane przed wojną stawy zastawkowe utworzone na cieku wodnym w okolicach obok trasy rowerowej, na brzegu łąki nad pensjonatem „Słoneczna Polana”. Dwa stawki leżące najniżej mają naturalne, nieocembrowane brzegi, i leżą na terenie ogródków działkowych, służąc jako źródło wody. Hodowane są w nich ryby (karp, okoń, płoć). Najniżej położony staw jest silnie zeutrofizowany i nasłoneczniony, porośnięty pałką, rdestnicą i rzęsą. Dwa leżące wyżej zbiorniki mają betonowe ukośne brzegi. W stawach leżących wyżej masowo godują traszki, szczególnie traszka górską *Ichthyosaura alpestris* (około 95% wszystkich osobników, reszta to traszki zwyczajne *Lissotriton vulgaris*). Występuje tu też żaba trawna i ropucha szara. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Szczawno-Zdrój, 2005*).

Proponowany użytek ekologiczny „Łąki mokradłowe nad Ciekliną”. Obszar zajmuje szeroką, płaską dolinę Ciekliny na północno-zachodnim krańcu gminy, w pobliżu szosy Jaczków – Nowe Bogaczowice. Jest to kompleks podmokłych ziołorośli, trzcinowisk, zarośli wierzbowych oraz podmokłych do świeżych łąk, w różny sposób użytkowanych. Strumień w górnej części jest nieuregulowany. Występują tu: pełnik europejski *Trollius europaeus*, kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*, śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior* oraz starzec kędzierzawy *Senecio rivularis*.

Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa Dolnośląskiego. Gmina Czarny Bór*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Oczko śródleśne koło Jaczkowa”. Małe oczko śródleśne o stromych brzegach porośniętych gęstym lasem. Na stanowisku stwierdzono przedstawicieli traszki zwyczajnej *Lissotriton vulgaris*, traszki górskiej *Ichthyosaura alpestris* i żaby moczarowej *Rana arvalis*. Do ochrony zaproponowano ze względu na cenne miejsce dla rozrodu traszek. Podobnych oczek brakuje w najbliższej okolicy. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa Dolnośląskiego. Gmina Czarny Bór*, 2005).

Proponowany użytek ekologiczny „Stawy w Jaczkowie”. Staw hodowlany o powierzchni około 6 arów położony pomiędzy rzeką Lesk a nasypem kolejowym na łące. Jest to zbiornik niezbyt głęboki z niewielką płycizną we wschodniej części i linią brzegową porośniętą roślinnością trawiastą z niewielkimi fragmentami szuwaru. Lustro wody pozbawione jest roślinności. Na stanowisku stwierdzono godowisko żaby trawnej *Rana temporaria* i ropuchy szarej *Bufo bufo*. Obserwowany był również zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix* oraz grzebiuszka ziemna *Pelobates fuscus*. Proponowany do ochrony obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa Dolnośląskiego. Gmina Czarny Bór*, 2005).

IV.8. OCHRONA GATUNKOWA

IV.8.1. OCHRONA GATUNKOWA ROŚLIN

Na podstawie zebranych danych na temat występowania na terenie nadleśnictwa cennych gatunków roślin ustalono, że w zasięgu jego granic zinwentaryzowano dotychczas 74 gatunki roślin rzadkich i chronionych. Spośród nich 19 objętych jest ochroną ścisłą, 48 ochroną częściową, pozostałe gatunki nie są chronione, ale posiadają kategorię gatunków zagrożonych w skali kraju lub regionu.

Do gatunków szczególnie zagrożonych w skali kraju, podawanych dla obszaru Nadleśnictwa Wałbrzych należą: arnika górską *Arnica montana*, buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*, buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium*, dzwonek szerokolistny *Campanula latifolia*, gnidosz rozestłany *Pedicularis sylvatica*, jarząb szwedzki *Sorbus intermedia*, kukułka bzuwa *Dactylorhiza sambucina*, kukułka szerokolistna *Dactylorhiza majalis*, lilia bulwkowata *Lilium bulbiferum*, pełnik europejski *Trollius europaeus*, perlówka siedmiogrodzka *Melica transsilvanica*, podkolan zielonawy *Platanthera chlorantha*, rojownik pospolity *Jovibarba sobolifera*, śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum*, turzyca

Davalla Carex davalliana, widlicz spłaszczony *Diphasiastrum complanatum*, widłak goździsty *Lycopodium clavatum*, widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*, włosienicznik tarczowaty *Batrachium peltatum*, wroniec widlasty *Huperzia selago*.

Fot. 25. Rojownik pospolity *Jovibarba sobolifera* (fot. M. Śliwiński)

Duża część ze zinwentaryzowanych gatunków należy również do grupy roślin zagrożonych w skali regionu. Do najbardziej zagrożonych gatunków na obszarze Dolnego Śląska, podawanych dla obszaru Nadleśnictwa Wałbrzych należą: arnika górską *Arnica montana*, buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*, buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium*, dzięgiel litwor *Angelica archangelica*, gnidosz rozestany *Pedicularis sylvatica*, jęczyznik zwyczajny *Phyllitis scolopendrium*, kostrzewa blada *Festuca pallens*, kukulka bzoła *Dactylorhiza sambucina*, kukulka plamista *Dactylorhiza maculata*, lilia bulwkowata *Lilium bulbiferum*, orlik pospolity *Aquilegia vulgaris*, paprotnik kolczysty *Polystichum aculeatum*, pełnik europejski *Trollius europaeus*, perlówka orzęsiona *Melica ciliata*, perlówka siedmiogrodzka *Melica transsilvanica*, podkolan zielonawy *Platanthera chlorantha*, rojownik pospolity *Jovibarba sobolifera*, skrzyp olbrzymi *Equisetum telmateia*, tojad dzióbaty *Aconitum variegatum*, turzyca *Davalla Carex davalliana*, widlicz spłaszczony *Diphasiastrum complanatum*, widłak goździsty *Lycopodium clavatum*, widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum*.

Do pozostałych gatunków podawanych z obszaru nadleśnictwa o najniższym statusie zagrożenia w skali regionu lub jego braku należą: bagniak wapienny *Philonotis calcarea*, bielistka siwa *Leucobryum glaucum*, centuria pospolita *Centaureum erythraea*, cis pospolity *Taxus baccata*, czartawa pośrednia *Circaea intermedia*, czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, drabik drzewkowaty *Climacium dendroides*, dziewięciśli bezłodygowy *Carlina acaulis*, fałdownik nastroszony *Rhynchospora squarrosa*, gajnik Isniący *Hylocomium splendens*, goryczka trojeściowa *Gentiana asclepiadea*, goryczuszka orzęsiona *Gentianella ciliata*, gółka długoostrogowa *Gymnadenia conopsea*, irga zwyczajna *Cotoneaster integerrimus*, kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, listera jajowata *Listera ovata*, mokradłoszka zaostrowana *Calliergonella cuspidata*, naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora*, nastroszek kędzierzawy *Urtica crispata*, parzydło leśne *Aruncus sylvestris*, pełnik europejski *Trollius europaeus*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, płaszczaniec marszczony *Buckiella undulata*, płonnik cienki *Polytrichum strictum*, płonnik pospolity *Polytrichum commune*, podkolan biały *Platanthera bifolia*, podrzeń żebrowiec *Blechnum spicant*, przytulia szorstkoowockowa *Galium pumilum*, storczyk męski *Orchis mascula*, śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, torfowiec frędzlowany *Sphagnum fimbriatum*, torfowiec Girgensohna *Sphagnum girgensohnii*, torfowiec nastroszony *Sphagnum squarrosum*, torfowiec Russowa *Sphagnum russowii*, wawrzynek wilczelyko *Daphne mezereum*, wiciokrzew pomorski *Lonicera periclymenum*, widłoząb miotłowy *Dicranum scoparium*, zimowit jesienny *Colchicum autumnale*, żywiec cebulkowy *Dentaria bulbifera*, żywiec dziewięciolistny *Dentaria enneaphyllos*.

Fot. 26. Dziewięciśli bezłodygowy *Carlina acaulis* (fot. M. Śliwiński)

IV.8.1.1. PRZEGLĄD CENNYCH GATUNKÓW ROŚLIN NA GRUNTACH W ZARZĄDZIE NADLEŚNICTWA

Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowane są stanowiska dwóch gatunków, których nie dotyczy odstępstwo opisane w § 8 pkt 1 Rozp. Min. Środ. Z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014 poz. 1409): różanecznik żółty *Rhododendron luteum* (13 stanowisk), sosna kosa *Pinus mugo* (1 stanowisko). Wszystkie zainwentaryzowane stanowiska tych gatunków są pochodzenia antropogenicznego.

Fot. 27. Przytulia szorstkoowockowa *Galium pumilum* (fot. M. Śliwiński)

Gatunki rzadkie siedlisk leśnych:

- ochrona ścisła – buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia* (6 stanowisk), lilia złotogłów *Lilium martagon* (204 stanowiska), paprotnik kolczysty *Polystichum aculeatum* (14 stanowisk),
- ochrona częściowa – cis pospolity *Taxus baccata* (45 stanowisk), kruszczyk szerokolistny *Epipactis helleborine* (4 stanowiska), listera jajowata *Listera ovata* (4 stanowiska), parzydło leśne *Aruncus sylvestris* (4 stanowiska), podkolan biały *Platanthera bifolia* (8 stanowisk), podkolan zielonawy *Platanthera chlorantha* (1 stanowisko), przytulia szorstkoowockowa *Galium pumilum* (1 stanowisko), śnieżyca wiosenna *Leucoium vernum* (74 stanowiska), wawrzynek wilczelyko *Daphne mezereum* (108 stanowisk), widlicz spłaszczony *Diphysastrum complanatum* (3 stanowiska),

- gatunki niechronione, zagrożone w skali Dolnego Śląska - skrzyp olbrzymi *Equisetum telmateia* (1 stanowisko), żywiec cebulkowy *Dentaria bulbifera* (19 stanowisk), żywiec dziewięciolistny *Dentaria enneaphyllos* (12 stanowisk).

Gatunki pospolite siedlisk leśnych:

- ochrona częściowa – bielistka siwa *Leucobryum glaucum* (2 stanowiska), czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum* (24 stanowiska), drabik drzewkowaty *Climacium dendroides* (1 stanowisko), dzwonek szerokolistny *Campanula latifolia* (4 stanowiska), fałdownik nastroszony *Rhytidiadelphus squarrosus* (4 stanowiska), gajnik lśniący *Hylocomium splendens* (9 stanowisk), goryczka trojeściowa *Gentiana asclepiadea* (1 stanowisko), naparstnica zwyczajna *Digitalis grandiflora* (63 stanowiska), nastroszek kędzierzawy *Uloa crispa* (2 stanowiska), orlik pospolity *Aquilegia vulgaris* (7 stanowisk), pierwiosnek wyniosły *Primula elatior* (50 stanowisk), płaszczeniec marszczony *Buckiella undulata* (1 stanowisko), płonnik cienki *Polytrichum strictum* (1 stanowisko), podrzeń żebrowiec *Blechnum spicant* (3 stanowiska), śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis* (12 stanowisk), widłak goździsty *Lycopodium clavatum* (5 stanowisk), widłak jałowcowaty *Lycopodium annotinum* (4 stanowiska), widłoząb miotłowy *Dicranum scoparium* (11 stanowisk),
- gatunki niechronione, zagrożone w skali Dolnego Śląska - czartawa pośrednia *Circaea intermedia* (1 stanowisko).

Gatunki siedlisk podmokłych (torfowisk, trzęsawisk, młak i źródlisk):

- ochrona częściowa – mokradłoszka zaostrzona *Calliergonella cuspidata* (2 stanowiska), płonnik pospolity *Polytrichum commune* (7 stanowisk), torfowiec frędzlowany *Sphagnum fimbriatum* (8 stanowisk), torfowiec Girgensohna *Sphagnum girgensohnii* (1 stanowisko), torfowiec nastroszony *Sphagnum squarrosum* (1 stanowisko), torfowiec Russowa *Sphagnum russowii* (1 stanowisko).

Gatunki siedlisk łąkowych, traworośli i obrzeży lasów:

- ochrona ścisła – gółka długoostrogowa *Gymnadenia conopseaochrona* (5 stanowisk), pełnik europejski *Trollius europaeus* (10 stanowisk), storczyk męski *Orchis mascula* (2 stanowiska),
- częściowa – centuria pospolita *Centaureum erythraea* (1 stanowisko), dziewięcił bezłodygowy *Carlina acaulis* (66 stanowisk), goryczuszka orzęsiona *Gentianella ciliata* (2 stanowiska), kukulka plamista *Dactylorhiza maculata* (1 stanowisko), kukulka szerokolistna *Dactylorhiza majalis* (26 stanowisk), szafran spiski *Crocus scepusiensis* (1 stanowisko- pochodzenia antropogenicznego), zimowit jesienny *Colchicum autumnale* (9 stanowisk).

Fot. 28. Gółka długoostrogowa *Gymnadenia conopseaochrona* (fot. M. Śliwiński)

Gatunki siedlisk ziołorośli:

- ochrona częściowa - dzięgiel litwor *Angelica archangelica* (1 stanowisko), tojad dzióbaty *Aconitum variegatum* (16 stanowisk).

Gatunki siedlisk naskalnych:

- ochrona ścisła – jęczyznik zwyczajny *Phyllitis scolopendrium* (1 stanowisko), rojownik pospolity *Jovibarba sobolifera* (2 stanowiska).

Gatunki siedlisk wodnych:

- gatunki niechronione, zagrożone w skali kraju - włosienicznik tarczowaty *Batrachium peltatum* (1 stanowisko).

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji stanowisk poszczególnych gatunków zawiera załącznik do programu ochrony przyrody.

Fot. 29. Włosienicznik tarczowaty *Batrachium peltatum* (fot. M. Śliwiński)

IV.8.1.2. POZOSTAŁE CENNE GATUNKI ROŚLIN

Do gatunków roślin wskazywanych jako występujące w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa, ale niepotwierdzonych na gruntach w zarządzie nadleśnictwa należą:

- ochrona ścisła – arnika górską *Arnica montana*, buławnik wielkokwiatowy *Cephalanthera damasonium*, jarząb szwedzki *Sorbus intermedia* (stanowiska antropogeniczne), kostrzewa biała *Festuca pallens*, kukulka biała *Dactylorhiza sambucina*, lilia bulwkowata *Lilium bulbiferum*, perłówka siedmiogrodzka *Melica transsilvanica*, turzyca *Carex davalliana*,
- ochrona częściowa – bagniak wapienny *Philonotis calcarea*, gnidosz rozestany *Pedicularis sylvatica*, wiciokrzew pomorski *Lonicera periclymenum*, wroniec widlasty *Huperzia selago*,
- gatunki niechronione, zagrożone w skali Dolnego Śląska - irga zwyczajna *Cotoneaster integerrimus*, perłówka orzęsiona *Melica ciliata*.

IV.8.2. OCHRONA GATUNKOWA GRZYBÓW

Na podstawie zebranych danych na temat występowania na terenie nadleśnictwa cennych gatunków grzybów ustalono, że w zasięgu jego granic zinwentaryzowano dotychczas 10 gatunków grzybów rzadkich i chronionych. Spośród nich 1 objęty jest ochroną ścisłą, 5 ochroną częściową, pozostałe gatunki nie są chronione, ale posiadają kategorię gatunków zagrożonych w skali kraju.

Fot. 30. Czarka szkarłatna *Sarcoscypha coccinea* (fot. K. Spalek)

IV.8.2.1. PRZEGLĄD CENNYCH GATUNKÓW GRZYBÓW NA GRUNTACH W ZARZĄDZIE NADLEŚNICTWA

Gatunki częściowo chronione: płucnica islandzka *Cetraria islandica* (2 stanowiska), pustułka rurkowata *Hypogymnia tubulosa* (3 stanowiska), soplówka bukowa *Hericium coralloides* (1 stanowiska).

Fot. 31. Pustułka rurkowata *Hypogymnia tubulosa* (fot. W. Fałtynowicz)

Gatunki niechronione, ale zagrożone w skali kraju: czarka szkarłatna *Sarcoscypha coccinea* (1 stanowisko), pochwiak jedwabnikowy *Volvariella bombycina* (2 stanowiska), smolucha bukowa *Ischnoderma resinosum* (2 stanowiska).

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji stanowisk poszczególnych gatunków zawiera załącznik do programu ochrony przyrody.

IV.8.2.2. POZOSTAŁE CENNE GATUNKI GRZYBÓW

Do gatunków grzybów wskazywanych jako występujące w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa, ale niepotwierdzonych na gruntach w zarządzie nadleśnictwa należą:

Gatunki ściśle chronione: promieniak wilgociomierz *Astraeus hygrometricus*,

Gatunki częściowo chronione: chrobotek leśny *Cladonia arbuscula*, naparstniczka czeska *Verpa bohemica*,

Gatunki niechronione, ale zagrożone w skali kraju: grzybolubka purchawkowata *Asterophora lycoperdoides*.

IV.8.3. OCHRONA GATUNKOWA ZWIERZĄT

Na podstawie zebranych danych na temat występowania na terenie nadleśnictwa cennych i rzadkich gatunków zwierząt ustalono, że w zasięgu jego granic zinwentaryzowano dotychczas 219 gatunków. Spośród nich 152 objęte są ochroną ścisłą, 51 ochroną częściową, pozostałe gatunki nie są chronione, ale posiadają kategorię gatunków zagrożonych w skali kraju.

Do gatunków szczególnie zagrożonych w skali kraju, podawanych dla obszaru Nadleśnictwa Wałbrzych należą:

- ssaki - mopek *Barbastella barbastellus*, mroczek posrebrzany *Vespertilio murinus*, mroczek poźlocisty *Eptesicus nilssonii*, nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*, nocek orzęsiony *Myotis emarginatus*, podkowiec mały *Rhinolophus hipposideros*, wilk *Canis lupus*, popielica *Glis glis*, rzęsorek mniejszy *Neomys anomalus*,
- ptaki - czeczotka *Carduelis flammea*, derkacz *Crex crex*, dudek *Upupa epops*, dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*, jarząbek *Bonasia bonasia*, kropiatka *Porzana porzana*, kulon *Burhinus oedicnemus*, przepiórka *Coturnix coturnix*, puchacz *Bubo bubo*, słonka *Scolopax rusticola*, sokół wędrowny *Falco peregrinus*, sóweczka *Glaucidium passerinum*, turkawka *Streptopelia turtur*, włośchatka *Aegolius funereus*,
- ryby - głowacz białopłetwy *Cottus gobio*,
- gady i płazy - gniewosz plamisty *Coronella austriaca*, jaszczurka zielona *Lacerta viridis*, kumak nizinny *Bombina bombina*, traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*,

- bezkręgowce - *Amaurobius jugorum*, *Apomyelois bistriatella*, *Chloantha hyperici*, czerwończyk nieparek *Lycaena dispar*, górówka boruta *Erebia ligea*, kozioróg bukowiec *Cerambyx scopolii*, mieniak tęczowiec *Apatura iris*, modraszek nausitous *Phengaris nausithous*, modraszek telejus *Phengaris teleius*, mrówka ćmawa *Formica polyctena*, mrówka pniakowa *Formica truncorum*, mrówka rudnica *Formica rufa*, niepylak mnemoszyna *Parnassius mnemosyne*, paż królowej *Papilio machaon*, poczwarówka maczugowata *Orcula doliolum*, pokłonnik osinowiec *Limenitis populi*, pomrowiec nakrapiany *Tandonia rustica*, przeżotka wydłużona *Semilimax semilimax*, szklarka drobna *Aegopinella epipedostoma*, ślimak aksamitny *Causa holosericeum*, ślimak ostrokrawędzisty *Helicigona lapicida*, świdrzyk łamliwy *Balea perversa*, świdrzyk mały *Clausilia parvula*, trzmielec górski *Psithyrus norvegicus*, źródłarka karpacka *Bythinella austriaca*.

IV.8.3.1. SSAKI

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych występuje 39 cennych gatunków ssaków, w tym 20 gatunków nietoperzy, 7 gatunków gryzoni, 3 gatunki drapieżne, 9 gatunków owadożernych.

Gatunki terenów leśnych (drzewostany w bezpośrednim sąsiedztwie wód płynących lub otwartych powierzchni mokradeł):

- ochrona ścisła: nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*, nocek orzęsiony *Myotis emarginatus*.
- ochrona częściowa: bóbr europejski *Castor fiber*, karczownik ziemnowodny *Arvicola amphibius*, rzęsorek mniejszy *Neomys anomalus*, rzęsorek rzeczek *Neomys fodiens*, wydra *Lutra lutra*, zębiełek karliczek *Crocidura suaveolens*.

Gatunki terenów leśnych (drzewostany starszych klas wieku):

- ochrona ścisła: borowiec olbrzymi *Nyctalus lasiopterus*, borowiec wielki *Nyctalus noctula*, karlik większy *Pipistrellus nathusii*, mopek *Barbastella barbastellus*, mroczek pozłocisty *Eptesicus nilssonii*, nocek Alkatoe *Myotis alcaethoe*, nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocek Brandta *Myotis brandtii*, nocek duży *Myotis myotis*, nocek Natterera *Myotis nattereri*, podkowiec mały *Rhinolophus hipposideros*, orzesznica *Muscardinus avellanarius*.
- ochrona częściowa: popielica *Glis glis*.

Gatunki terenów leśnych (rzadkie, wędrowne):

- ochrona ścisła: wilk *Canis lupus*.

Gatunki terenów leśnych (gatunki pospolite):

- ochrona częściowa: gronostaj *Mustela erminea*, jeż wschodni *Erinaceus roumanicus*, jeż zachodni *Erinaceus europaeus*, łasica *Mustela nivalis*, mysz zaroślowa *Apodemus sylvaticus*, ryjówka aksamitna *Sorex araneus*, ryjówka górską *Sorex alpinus*, ryjówka malutka *Sorex minutus*, wiewiórka pospolita *Sciurus vulgaris*.

Gatunki terenów otwartych, zurbanizowanych i osiedli ludzkich, śródpolnych zadrzewień i stref ekotonu:

- ochrona ścisła: gacek brunatny *Plecotus auritus*, gacek szary *Plecotus austriacus*, karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*, mroczek posrebrzany *Vespertilio murinus*, mroczek późny *Eptesicus serotinus*, nocek rudy *Myotis daubentonii*, nocek wąsatek *Myotis mystacinus*.
- ochrona częściowa: badylarka *Micromys minutus*, kret *Talpa europaea*.

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji stanowisk poszczególnych gatunków zawiera załącznik do programu ochrony przyrody.

IV.8.3.2. PTAKI

Z zebranych informacji na temat zróżnicowania awifauny wynika, że w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych występują 123 gatunki ptaków, w tym: 116 gatunków ściśle chronionych, 5 gatunków częściowo chronionych oraz 2 gatunki łowne, zagrożone w skali kraju.

Ptaki terenów otwartych i osiedli ludzkich, śródpolnych zadrzewień i strefy ekotonu:

- ochrona ścisła: bocian biały *Ciconia ciconia*, czeczotka *Carduelis flammea*, derkacz *Crex crex*, dudek *Upupa epops*, dymówka *Hirundo rustica*, dzięcioł zielony *Picus viridis*, dziwonka *Erythrura erythrura*, dzwonek *Chloris chloris*, gąsiorek *Lanius collurio*, jarzębatka *Sylvia nisoria*, jerzyk *Apus apus*, kawka *Corvus monedula*, kłaskawka *Saxicola rubicola*, kopciuszek *Phoenicurus ochruros*, kulczyk *Serinus serinus*, makolągwa *Linaria cannabina*, mazurek *Passer montanus*, myszołów włochoły *Buteo lagopus*, oknówka *Delichon urbicum*, ortolan *Emberiza hortulana*, pełzacz ogrodowy *Certhia brachydactyla*, piegża *Sylvia curruca*, pleszka *Phoenicurus phoenicurus*, pliszka siwa *Motacilla alba*, płomykówka *Tyto alba*, pójdzka *Athene noctua*, przepiórka *Coturnix coturnix*, pustułka *Falco tinnunculus*, sierpówka *Streptopelia decaocto*, skowronek *Alauda arvensis*, srokosz *Lanius excubitor*, szczygieł *Carduelis carduelis*, świergotek łąkowy *Anthus pratensis*, trznadel *Emberiza citrinella*, wróbel *Passer domesticus*,
- ochrona częściowa: sroka *Pica pica*, gawron *Corvus frugilegus*, wrona siwa *Corvus cornix*.

Ptaki terenów wodnych, wodno-błotnych i trzcinowisk:

- ochrona ścisła: błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, czajka *Vanellus vanellus*, czapla złotawa *Bubulcus ibis*, kokoszka *Gallinula chloropus*, kropiatka *Porzana porzana*, krwawodziób *Tringa totanus*, kszczyk *Gallinago gallinago*, kulon *Burhinus oedicephalus*, łabędź niemy *Cygnus olor*, łożówka *Acrocephalus palustris*, perkozek *Tachybaptus ruficollis*, pliszka górska *Motacilla cinerea*, pluszcz *Cinclus cinclus*, potrzos *Emberiza schoeniclus*, samotnik *Tringa ochropus*, sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*, wodnik *Rallus aquaticus*, zimorodek *Alcedo atthis*, żuraw *Grus grus*,
- ochrona częściowa: czapla siwa *Ardea cinerea*.

Ptaki terenów leśnych - dziuplaki i półdziuplaki:

- ochrona ścisła: dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, dzięcioł duży *Dendrocopos major*, dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*, dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, dzięciołek *Dendrocopos minor*, krętogłów *Jynx torquilla*, muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*, muchołówka mała *Ficedula parva*, muchołówka szara *Muscicapa striata*, muchołówka żałobna *Ficedula hypoleuca*, siniak *Columba oenas*.

Ptaki terenów leśnych - strefowe, dziuplaki i półdziuplaki:

- ochrona ścisła: sóweczka *Glaucidium passerinum*, włochatka *Aegolius funereus*.

Ptaki terenów leśnych - strefowe:

- ochrona ścisła: bocian czarny *Ciconia nigra*, puchacz *Bubo bubo*, sokół wędrowny *Falco peregrinus*.

Ptaki terenów leśnych - rzadkie:

- ochrona ścisła: jastrząb *Accipiter gentilis*, kobuz *Falco subbuteo*, krogulec *Accipiter nisus*, orzechówka *Nucifraga caryocatactes*, trzmielojad *Pernis apivorus*,
- gatunek łowny, zagrożony w skali kraju – jarząbek *Bonasia bonasia*.

Ptaki terenów leśnych - upraw:

- ochrona ścisła: lelek *Caprimulgus europaeus*, lerka *Lullula arborea*.

Ptaki terenów leśnych – pozostałe gatunki:

- ochrona ścisła: bogatka *Parus major*, czarnogłówka *Poecile montanus*, czubatka *Lophophanes cristatus*, czyż *Spinus spinus*, drożdżik *Turdus iliacus*, gil *Pyrrhula pyrrhula*, jer *Fringilla montifringilla*, kos *Turdus merula*, kowalik *Sitta europaea*, krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostra*, kukułka *Cuculus canorus*, kwiczoł *Turdus pilaris*, modraszka *Cyanistes caeruleus*, myszołów *Buteo buteo*, paszkot *Turdus viscivorus*, pełzacz leśny *Certhia familiaris*, piecuszek *Phylloscopus trochilus*,

pierwiosnek *Phylloscopus collybita*, pokląskwa *Saxicola rubetra*, pokrzywnica *Prunella modularis*, puszczyk *Strix aluco*, raniuszek *Aegithalos caudatus*, rudzik *Erithacus rubecula*, sikora uboga *Poecile palustris*, sosnówka *Periparus ater*, sójka *Garrulus glandarius*, strumieniówka *Locustella fluviatilis*, strzyżyk *Troglodytes troglodytes*, szpak *Sturnus vulgaris*, śpiewak *Turdus philomelos*, świergotek drzewny *Anthus trivialis*, świerszczak *Locustella naevia*, świstunka leśna *Phylloscopus sibilatrix*, turkawka *Streptopelia turtur*, wilga *Oriolus oriolus*, wójcik *Phylloscopus trochiloides*, zaganiacz *Hippolais icterina*, zięba *Fringilla coelebs*,

- ochrona częściowa: kruk *Corvus corax*,
- gatunek łowny, zagrożony w skali kraju – słonka *Scolopax rusticola*.

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji stanowisk poszczególnych gatunków zawiera załącznik do programu ochrony przyrody.

Strefy ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunków

Podstawy prawne ochrony strefowej zawiera Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2016 poz. 2183). W załączniku nr 4 do ww. rozporządzenia wymieniono gatunki zwierząt, wymagające ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania. Informacje o stwierdzonych przypadkach gniazdowania zgłaszają leśnicy, ornitolodzy oraz służby konserwatorskie. Wyznaczanie granic miejsc rozrodu i regularnego przebywania oraz prowadzenie wykazu gatunków chronionych strefowo leży w gestii regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

Strefy zatwierdza i likwiduje dyrektor Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Granice stref ochrony oznacza się tablicami z napisem: „ostoja zwierząt” i informacją: „osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”. Liczba i powierzchnia stref ulegają częstym zmianom, co związane jest z zakładaniem nowych lub opuszczaniem starych gniazd, a także w rezultacie wystąpienia przypadków losowych np. zniszczenia gniazda w wyniku huraganu, gwałtownej burzy lub uderzenia pioruna. Strefa może zostać zlikwidowana przez dyrektora RDOŚ na wniosek nadleśnictwa. Zwyczajowo jednak decyzja taka może być wydana w przypadkach, gdy gniazdo jest przez trzy kolejne sezony niezajęte. W związku z tym zaleca się, aby nadleśnictwo gromadziło informacje na temat stanu obiektu, poprzez obserwacje całoroczne, szczególnie w okresie lęgowym, które należy potwierdzić sporządzeniem notatki służbowej przez leśniczego na koniec roku (za: Instrukcja Ochrony Lasu, 2012). Osoby kontrolujące gniazda niebędące pracownikami zarządzanej gruntami jednostki LP (lub osobami działającymi na podstawie umów z LP) muszą posiadać pisemne upoważnienie od dyrektora RDOŚ oraz powiadomić nadleśnictwo o prowadzeniu obserwacji w obrębie stref.

Strefa ochrony całorocznej ma na celu ochronę istniejących stanowisk lęgowych ptaków. Miejsce lęgu obejmuje drzewo gniazdowe oraz cały drzewostan (lub obszar) w jego otoczeniu. Obowiązują tu zakazy: „przebywania osób, z wyjątkiem właściciela nieruchomości objętej strefą ochrony oraz osób sprawujących zarząd i nadzór nad obszarami objętymi strefą ochrony, oraz osób wykonujących prace na podstawie umowy zawartej z właścicielem lub zarządcą; wycinania drzew lub krzewów bez zezwolenia regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska; dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli nie jest to związane z potrzebą ochrony poszczególnych gatunków; wznoszenia obiektów, urządzeń i instalacji”. Odstępstwo od tych zakazów możliwe między innymi w celu wykonania niezbędnych prac sanitarnych w sytuacjach klęskowych. Planowane prace muszą być pisemnie zgłoszone dyrektorowi RDOŚ, który rozpatruje każdy przypadek indywidualnie (art. 60 ustawy o ochronie przyrody). W strefach całorocznych wykonuje się niezbędne prace, po uprzednim uzyskaniu zgody RDOŚ, w tym obligatoryjne prace np. z zakresu ochrony lasu (np. prognostyczne czy niezbędne dla zachowania trwałości lasu).

Strefa ochrony okresowej powinna zapewniać ptakom spokój i bezpieczeństwo podczas wyprowadzania lęgów. W strefach tych, będących obszarami wyłączonymi okresowo z działalności gospodarczej, niezbędne prace związane z pozyskaniem drewna, hodowlą i ochroną lasu muszą być wykonywane poza okresowym terminem ochrony określonym ww. na początku rozdziału rozporządzeniem.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez nadleśnictwo i Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska we Wrocławiu, w Nadleśnictwie Wałbrzych zlokalizowana jest jedna strefa ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunku **(A030) bocian czarny *Ciconia nigra*** (Rozporządzenie Nr 34 Woj. Doln. z dnia 5 lipca 2002 r. wraz ze zmianą wprowadzoną Rozporządzeniem Nr 50 Woj. Doln. z dnia 13 września 2002 r.).

Zgodnie z załącznikiem nr 4 do Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. z 2016 r. poz. 2183) ustala się dla bociana czarnego *Ciconia nigra* - strefę ochrony całorocznej (obowiązuje od 15 marca do 31 sierpnia), obejmującą obszar w promieniu do 200 m od gniazda oraz strefę ochrony okresowej (obowiązuje od 15 marca do 31 sierpnia), obejmującą obszar w promieniu do 500 m od gniazda.

IV.8.3.3. RYBY I SMOCZKOUSTE

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych stwierdzono występowanie 2 chronionych gatunków ryb, znajdujących się na Czerwonej liście minogów i ryb (Witkowski i in. 2009). Są to: śliz pospolity *Barbatula barbatula* odnotowany w wodach Strzegomki, Czyżynki, Bystrzycy, Walimki, Otluczyny, Ścinawki, Złotej Wody oraz głowacz białopłetwy *Cottus gobio* odnotowany w wadach dopływu Sokołowca spod góry Kopiczy.

Gatunki częściowo chronione: głowacz białopłetwy *Cottus gobio*, śliz pospolity *Barbatula barbatula*.

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji stanowisk poszczególnych gatunków zawiera załącznik do programu ochrony przyrody.

IV.8.3.4. PŁAZY I GADY

Z zebranych informacji na temat zróżnicowania herpetofauny wynika, że w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych występuje 14 chronionych gatunków płazów i 7 chronionych gatunków gadów.

Gatunki ściśle chronione: gniewosz plamisty *Coronella austriaca*, grzebiuszka ziemna *Pelobates fuscus*, jaszczurka zielona *Lacerta viridis*, kumak górski *Bombina variegata*, kumak nizinny *Bombina bombina*, ropucha paskówka *Epidalea calamita*, ropucha zielona *Pseudepidalea viridis*, rzekotka drzewna *Hyla arborea*, traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*, żaba moczarowa *Rana arvalis*.

Gatunki częściowo chronione: jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*, jaszczurka żyworodna *Zootoca vivipara*, padalec zwyczajny *Anguis fragilis*, ropucha szara *Bufo bufo*, salamandra plamista *Salamandra salamandra*, traszka góraska *Ichthyosaura alpestris*, traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*, zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix*, żaba trawna *Rana temporaria*, żaba wodna *Pelophylax esculentus*, żmija zygzakowata *Vipera berus*.

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji stanowisk poszczególnych gatunków zawiera załącznik do programu ochrony przyrody.

IV.8.3.5. BEZKRĘGOWCE

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych odnotowano 34 cenne i rzadkie gatunki bezkręgowców, w tym 10 gatunków mięczaków, 1 gatunek pajęczaka oraz owady – 10 gatunków motyli, 4 gatunki chrząszczy i 9 gatunków błonkówek.

Gatunki siedlisk nieleśnych - siedliska naskalne, ruiny:

- ochrona ścisła: świdrzyk łamliwy *Balea perversa*,
- gatunki niechronione, zagrożone w skali kraju: poczwarówka maczugowata *Orcula doliolum*, przeżotka wydłużona *Semilimax semilimax*, szklarka drobna *Aegopinella epipedostoma*, ślimak aksamitny *Causa holosericeum*, świdrzyk mały *Clausilia parvula*.

Gatunki siedlisk nieleśnych - wody

- gatunki niechronione, zagrożone w skali kraju: źródlarka karpacka *Bythinella austriaca*.

Gatunki siedlisk nieleśnych - łąki:

- ochrona ścisła: czerwończyk nieparek *Lycaena dispar*, modraszek nausitous *Phengaris nausithous*, modraszek telejus *Phengaris teleius*, niepylak mnemoszyna *Parnassius mnemosyne*, paż królowej *Papilio machaon*.

Gatunki terenów otwartych i osiedli ludzkich, śródpolnych zadrzewień i stref ekotonu

- ochrona częściowa: trzmiel kamiennik *Bombus lapidarius*, trzmiel ogrodowy *Bombus hortorum*, trzmiel parkowy *Bombus hypnorum*, trzmiel rudonogi *Bombus ruderarius*, trzmiel ziemny *Bombus terrestris*,
- gatunki niechronione, zagrożone w skali kraju: *Chloantha hyperici*, trzmielec górski *Psithyrus norvegicus*.

Gatunki siedlisk leśnych - rzadkie:

- ochrona częściowa: *Amaurobius jugorum*, kozioróg bukowiec *Cerambyx scopolii*, pomrowiec nakrapiany *Tandonia rustica*, ślimak ostrokrawędzisty *Helicigona lapicida*.

Gatunki siedlisk leśnych - pospolite:

- ochrona częściowa: mrówka ćmawa *Formica polyctena*, mrówka pniakowa *Formica truncorum*, mrówka rudnica *Formica rufa*, ślimak winniczek *Helix pomatia*, biegacz gładki *Carabus glabratus*, biegacz skórzasty *Carabus coriaceus*, biegacz zielonozłoty *Carabus auronitens*,
- gatunki niechronione, zagrożone w skali kraju: mieniak tęczowiec *Apatura iris*, pokłonnik osinowiec *Limenitis populi*, *Apomyelois bistriatella*, górówka boruta *Erebia ligea*.

Szczegółowe informacje na temat lokalizacji stanowisk poszczególnych gatunków zawiera załącznik do programu ochrony przyrody.

IV.8.3.6. PAŃSTWOWY MONITORING GATUNKÓW ZWIERZĄT

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska prowadzony jest monitoring gatunków zwierząt. Projekt ten realizowany jest na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska przez Instytut Ochrony Przyrody PAN i finansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowane są dwa punkty monitoringowe dla gatunków - niepylak mnemoszyna *Parnassius mnemosyne* i nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*. Punkt dla nocka łydkowłosego wyznaczony został w sztolni Gustaw położonej na gruntach w zarządzie nadleśnictwa.

Tab. 30. Wyniki monitoringu GIOŚ gatunków zwierząt w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Wałbrzych

Lokalizacja stanowiska	Obszar Natura 2000	Gatunek	Nazwa stanowiska	Rok badań	Ocena ogólna	Perspektywy zachowania	Stan populacji	Stan siedliska
Poza gruntami w zarządzie PGL LP	OZW Góry Kamienne PLH020038	Niepylak mnemosyina <i>Parnassius mnemosyne</i>	Sokołowsko w Sudetach	2011	U1	U1	U2	U1
				2014	U2	U1	U2	U1
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Masyw Chełmca PLH020057	Nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i>	Sztolnia Gustaw	2011	U1	FV	FV	FV

V. WALORY PRZYRODNICZO–LEŚNE

V.1. SIEDLISKA PRZYRODNICZE

Siedlisko przyrodnicze jest pojęciem wprowadzonym przez przepisy prawa Unii Europejskiej w ramach wyznaczania obszarów sieci Natura 2000. Oznacza ono obszar lądowy lub wodny wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne, zarówno całkowicie naturalne, jak i półnaturalne. Należy mieć na uwadze, że siedlisko przyrodnicze w ujęciu obszarów sieci Natura 2000 nie jest tożsame z definicją biologiczną, ekologiczną lub leśną siedliska. Pojęcie siedliska przyrodniczego wprowadziła w Unii Europejskiej Dyrektywa Siedliskowa 92/43/EWG, a polskie prawo (ustawa o ochronie przyrody; tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) w oparciu o tą dyrektywę definiuje siedlisko przyrodnicze, jako „obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne” (art. 5). Siedliska przyrodnicze zostały wyznaczone celem ochrony miejsc bytowania cennych z punktu widzenia przyrodniczego gatunków roślin i zwierząt często zagrożonych wyginięciem. Na mocy ustawy o ochronie przyrody (tekst jednolity - Dz.U. 2018 poz. 1614 z późn. zm.) w Polsce został wprowadzony zakaz podejmowania działań mogących w istotny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych, co w konsekwencji prowadziłoby do negatywnego oddziaływania na gatunki, dla których obszar chroniony został stworzony (art. 33). Wyjątek od zakazu stanowi nadrzędny interes publiczny o charakterze społecznym lub gospodarczym, gdy nie ma żadnej innej alternatywy. W takim przypadku może dojść do zniszczenia siedliska, lecz wskazane są działania rekompensujące straty (art. 34).

UWAGA! W bazie Taksator dla wydzieleń leśnych, które zostały zaliczone do obszaru Natura 2000, w polu „Siedlisko przyrodnicze” umieszcza się wyłącznie informację o siedlisku przyrodniczym stanowiącym przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 (bez względu na jego powierzchnię). W bazie Taksator w polu „Informacje różne” umieszcza się informacje o występowaniu siedlisk przyrodniczych (wraz z informacją o procentowym pokryciu płatu siedliska w granicach wyłączenia taksacyjnego) w następujących przypadkach:

- w obszarach Natura 2000, w przypadku występowania więcej niż jednego typu siedliska przyrodniczego w wydzieleniu leśnym umieszcza się drugi i kolejne typy występujących w nim siedlisk; w takich sytuacjach przeprowadza się subiektywną ocenę istotności występujących w wydzieleniu leśnym typów siedlisk oraz możliwości realizacji celów ochrony obszaru Natura 2000; najważniejszy (pierwszy) typ siedliska zapisywany jest w bazie Taksator w polu „Siedlisko przyrodnicze”;

- w obszarach Natura 2000, w przypadku występowania siedlisk przyrodniczych niestanowiących przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 (bez względu na liczbę występujących typów siedlisk w wydzieleniu leśnym);

- poza obszarami Natura 2000 (bez względu na liczbę występujących typów siedlisk w wydzieleniu leśnym).

Tab. 31. Wykaz typów siedlisk przyrodniczych odnotowanych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa siedliska	Kod typu	Powierzchnia siedliska na gruntach w zarządzie nadleśnictwa [ha]	Powierzchnia siedliska w obszarach Natura 2000 [ha]	Powierzchnia siedliska poza obszarami Natura 2000 [ha]
Siedliska nieleśne					
1	Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> – płaty bogate florystycznie)	6230	6,42	6,42	-
2	Ziołorośla górskie (<i>Adenostylin alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	6430	7,76	7,76	-
3	Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	6510	72,91	47,06	25,85
4	Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	6520	103,81	98,68	5,13
5	Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe	8150	2,06	2,06	-
6	Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	8220	1,74	1,74	-
Siedliska leśne					
7	Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagenion</i>)	9110	1987,10	1392,56	594,54
8	Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>)	9130	353,27	292,35	60,92
9	Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	9170	176,57	95,99	80,58
10	Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	9180	363,15	348,76	14,39
11	Kwaśne dąbrowy (<i>Quercetea robori-Petraeae</i>)	9190	551,38	175,14	376,24

Lp.	Nazwa siedliska	Kod typu	Powierzchnia siedliska na gruntach w zarządzie nadleśnictwa [ha]	Powierzchnia siedliska w obszarach Natura 2000 [ha]	Powierzchnia siedliska poza obszarami Natura 2000 [ha]
12	Bory i lasy bagienne (<i>Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis</i> , <i>Vaccinio uliginosi-Pinetum</i> , <i>Pino mugo-Sphagnetum</i> , <i>Sphagno girgensohnii-Piceetum</i>) i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne-siedlisko priorytetowe	91D0	4,12	4,12	-
13	Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	91E0	167,88	120,00	47,88
14	Cieptolubne dąbrowy (<i>Quercetalia pubescenti-petraeae</i>) - siedlisko priorytetowe	9110	1,70	1,70	-
Razem			3799,87	2594,34	1205,53

*) powierzchnia geometryczna siedliska przyrodniczego

V.1.1. CHARAKTERYSTYKA SIEDLISK LEŚNYCH

9110 Kwaśna buczyna (*Luzulo-Fagenion*)

Kwaśna buczyna górską występuje w Karpatach, Sudetach oraz na ich pogórzu. W Sudetach, występowanie tego typu siedliska przyrodniczego stwierdzono we wszystkich pasmach górskich. Jego udział jest większy, niż żyznej buczyny górskiej *Dentario enneaphylli-Fagetum*, ale powierzchnia obu zespołów została silnie ograniczona na rzecz wtórnych drzewostanów świerkowych. Siedlisko występuje we wszystkich masywach górskich na terenie nadleśnictwa, jednak zdecydowanie więcej dobrze zachowanych płatów znajduje się na obszarze Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w części wschodniej. Ich największe powierzchnie zinwentaryzowano na stokach Jeleńca, Gomólnika, Tarnicy, Wawrzyniaka, między Zamkową Górą a Borową, ale również na Bukowcu i w paśmie Lesistej. Zwykle są to jednorodne drzewostany bukowe, choć w niektórych płatach występuje domieszka świerka. Żyźniejsze fragmenty kwaśnej buczyny górskiej *Luzulo luzuloidis-Fagetum* mogą upodabniać się do uboższych form żyznej buczyny górskiej *Dentario enneaphylli-Fagetum*. Granica między sąsiadującymi płatami tych siedlisk przyrodniczych może być trudna do określenia, zwłaszcza że w płatach kwaśnej buczyny górskiej również stwierdzono występowanie bujnego odnowienia buka, liczne stanowiska przytulii wonnej *Galium odoratum*, pojedyncze osobniki lili żłotogłów *Lilium martagon* i kopytnika pospolitego *Asarum europaeum* (*Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015). Kwaśna buczyna stanowi również najpospolitszy zespół lasów liściastych na obszarze Parku Krajobrazowego Gór Sowich.

Szczególnie duże koncentracje kwaśnych buczyn znajdziemy w Masywie Włodarza, gdzie stanowią charakterystyczny rys jego szaty roślinnej. Najcenniejsze postaci kwaśnych buczyn utrzymują się na skalistych stokach, gdzie nie były poddane regularnej gospodarce leśnej i gdzie wiele okazów osiąga wiek 120-150 lat (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010). Kwaśne buczyny przeważają również w granicach obszarów chronionego krajobrazu „Kopuły Chełmca” i „Masyw Trójgarbu”. Właściwa postać siedliska występuje w niższych i środkowych położeniach górskich, zwykle między 500–1000 m n.p.m., na stokach oraz na wypukłych formach terenu. Rozwija się przede wszystkim na glebach brunatnych, rzadziej na skrytobelicowych lub rankerach. Drzewostan jest mocno zwarty, zdominowany przez buka zwyczajnego *Fagus sylvatica* z domieszką (niekiedy znaczną) świerka pospolitego *Picea abies*. Warstwa krzewów jest bardzo słabo rozwinięta, lub brak jej zupełnie. W runie leśnym typowym gatunkiem jest kosmatka gajowa *Luzula luzuloides*, licznie występują również gatunki acydofilne: śmiałek pogięty *Deschampsia flexuosa* i borówka czernica *Vaccinium myrtillus*. Oprócz nich licznie występują: wiechlina gajowa *Poa nemoralis*, nerecznica samcza *Dryopteris filix-mas*, trzcinnik leśny *Calamagrostis arundinacea*. Gatunki jak kosmatka gajowa i trzcinnik leśny mogą występować łąkowo, dzięki czemu dno lasu przyjmuje charakterystyczny, trawiasty wygląd.

Fot. 32. Kwaśna buczyna górska *Luzulo luzuloidis*-Fagetum (fot. M. Śliwiński)

Zagrożeniem dla tego typu siedliska przyrodniczego jest zbyt ujednoczenie struktury wiekowej niektórych płatów buczyn. Ponadto zbyt mała ilość stojących lub leżących martwych lub obumierających drzew w części płatów siedliska powoduje ograniczenie

różnorodności biologicznej siedliska i ujednocianie jego struktury przestrzennej oraz zanik siedlisk saproksylicznych bezkręgowców (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

9130 Żyzne buczyny (*Dentario glandulosae-Fagenion*, *Galio odorati-Fagenion*)

Żyzne buczyny górskie *Dentario enneaphylli-Fagetum* (9130-3) występują w niższych i środkowych położeniach górskich oraz na wyżynach południowej Polski. Wykształcają się przede wszystkim na glebach brunatnych właściwych i glebach brunatnych kwaśnych, rzadziej na rędzinach lub na glebach płowych, w Sudetach zaś na rankerach brunatnych. Drzewostan w żyznych buczynach jest zwykle zdominowany przez buka, w roli domieszki w żyznych buczynach górskich występuje głównie świerk pospolity *Picea abies* oraz klon jawor *Acer pseudoplatanus*. Charakterystyczną cechą runa leśnego jest występowanie wiosennych geofitów, kwitnących przed rozwojem liści buka, m.in. żywca dziewięciolistnego *Dentaria enneaphyllos* (w Sudetach), ale również zawilca gajowego *Anemone nemorosa* i kokoryczy *Corydalis* sp. Omawiane siedlisko przyrodnicze występuje w całym zasięgu nadleśnictwa, w kompleksach z kwaśną buczyną górską. Największe powierzchnie zajmuje w środkowej i wschodniej części Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich: na stokach Bukowca, Warzęchy, Turzyny, Jeleńca Małego i w masywie Stożka, poza nimi również na rozproszonych stanowiskach. W zachodniej części Parku występuje tylko w paśmie Lesistej i masywie Dzikowca. Również w tym miejscu należy zaakcentować fakt, iż uboższe postaci żyznej buczyny górskiej *Dentario enneaphylli-Fagetum* mogą być bardzo zbliżone do żyźniejszych postaci kwaśnej buczyny górskiej *Luzulo luzuloidis-Fagetum*, a granica między nimi może być trudna do wyznaczenia. Silnymi gatunkami diagnostycznymi są żywce *Dentaria*: cebulkowy *D. bulbifera* i dziewięciolistny *D. enneaphyllos*, które nigdy nie występują w kwaśnej buczynie górskiej, lecz również nie zawsze w fitocenozach żyznej buczyny górskiej. W takiej sytuacji, liczne występowanie gatunków żyznych lasów liściastych, jak kopytnik pospolity *Asarum europaeum* i lilia złotogłów *Lilium martagon* oraz domieszka innych gatunków drzew liściastych w drzewostanie (np. jawora) powinny przesądzić o występowaniu siedliska przyrodniczego żyznej buczyny górskiej (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015). Żyzne buczyny występują również na niewielkich powierzchniach w granicach Parku Krajobrazowego Gór Sowich. W większości przypadków są to lasy odróżniające się od kwaśnych buczyn występowaniem przytulii wonnej *Galium odoratum* w warstwie runa, rzadko z towarzyszeniem innych gatunków z klasy *Quercus-Fagetum*, takich jak szczyr trwały *Mercurialis perennis*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*, kostrzewa leśna *Festuca altissima* czy jęczmieniec zwyczajny *Hordelymus europaeum*, których obecność zdecydowanie wskazuje na wzrost żyzności siedliska (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku*

Krajobrazowego Gór Sowich, 2010). Zagrożeniem dla tego typu siedliska przyrodniczego jest zbytne ujednoczenie struktury wiekowej niektórych płatów buczyn. Ponadto zbyt mała ilość stojących lub leżących martwych lub obumierających drzew w części płatów siedliska powoduje ograniczenie różnorodności biologicznej siedliska i ujednoczanie jego struktury przestrzennej oraz zanik siedlisk saproksylicznych bezkręgowców (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, 2015*).

Fot. 33. Żyzna buczyna górską *Dentario enneaphylli-Fagetum* (fot. M. Śliwiński)

9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny *Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*

Grąd środkowoeuropejski *Galio sylvatici-Carpinetum* reprezentuje grupę żyznych i średnio żyznych, wielogatunkowych lasów dębowo-grabowych w zachodniej, częściowo środkowej oraz południowo-zachodniej Polsce. Jest zespołem typowo nizinnym. Na gruntach w zarządzie nadleśnictwa występuje głównie w granicach Książańskiego Parku Krajobrazowego. Drzewostan grądu tworzą dąb szypułkowy *Quercus robur* i lipa drobnolistna *Tilia cordata*, a o podgórskim charakterze świadczy domieszka jawora *Acer pseudoplatanus* i buka *Fagus sylvatica*. W drzewostanie często rośnie też czereśnia ptasia *Prunus avium*, natomiast rzadziej występują także świerk *Picea abies*, jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* i klon zwyczajny *Acer platanoides*. Dobrze rozwinięty podszyt pokrywa zazwyczaj 20-50% powierzchni i obok gatunków budujących drzewostan tworzą go leszczyna pospolita *Corylus avellana*, dziki bez czarny *Sambucus nigra*, jarzab pospolity *Sorbus aucuparia*, czeremcha

zwyczajna *Prunus padus* i kruszyna pospolita *Frangula alnus*. Bujne runo pokrywa najczęściej 60-80% powierzchni. Gatunki roślin zielnych o najwyższej stałości w tutejszych lasach grądowych to kokoryczka okółkowa *Polygonatum verticillatum* i wiechlina gajowa *Poa nemoralis*. Oprócz nich rosną tu m.in. kuklik pospolity *Geum urbanum*, konwalijka dwulistna *Maianthemum bifolium*, gajowiec żółty *Lamium galeobdolon*, konwalia majowa *Convallaria majalis*, poziomka pospolita *Fragaria vesca*, fiołek leśny *Viola reichenbachiana*, zawilec gajowy *Anemone nemorosa*, poziewnik szorstki *Galeopsis tetrahit*, szczawik zajęczy *Oxalis acetosella*, starzec jajowaty *Senecio ovatus*, wietlica samicza *Athyrium filix-femina* i gwiazdnica pospolita *Stellaria media*. Występują głównie w wyższych partiach Książańskiego Parku Krajobrazowego. Drzewostan tworzą: grab zwyczajny *Carpinus betulus*, dąb bezszypułkowy *Quercus petraea*, lipa drobnolistna *Tilia cordata*, klon zwyczajny *Acer platanoides*, klon jawor *Acer pseudoplatanus* i buk zwyczajny *Fagus sylvatica*. Z krzewów występuje m.in.: czeremcha zwyczajna *Padus avium*, jarząb pospolity *Sorbus aucuparia* i leszczyna pospolita *Corylus avellana*. W runie min.: przytulia Schultesa *Galium schultesii*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*, bluszcz pospolity *Hedera helix*, śmiełek pogięty *Deschampsia flexuosa* (za: <http://dzpk.pl>).

9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (*Tilio platyphyllis-Acerion pseudoplatani*) - siedlisko priorytetowe

Wielogatunkowe, żyzne klonowo-lipowe lasy Sudetów, ich Pogórza i Przedgórze *Aceri-Tilietum* (*9180-1) występujące na terenie Przedgórze i Pogórza Sudeckiego oraz w Sudetach do wysokości 650 m n.p.m. Rozwijają się na stromych stokach, skalistych ścianach wąwozów lub gołoborzach. Ich podłożem są skały o charakterze obojętnym, metamorficznym lub kwaśnym. Gleby są kamieniste, często ze skalnym rumoszem na powierzchni. Są to z reguły lasy luźne i świetliste, ze zróżnicowaną strukturą piętrową i wiekową. Drzewostan tworzą lipa drobnolistna *Tilia cordata*, lipa szerokolistna *Tilia platyphyllos*, klon jawor *Acer pseudoplatanus* i klon zwyczajny *Acer platanoides* w domieszce z innymi gatunkami drzew. Zwarcie runa jest zróżnicowane, zwykle występują w głównie nim gatunki higro- i termofilne, jak: wyka zaroślowa *Vicia dumetorum*, dzwonek jednostronny *Campanula rapunculoides*, paprotnik kolczysty *Polystichum aculeatum*, szczyr trwały *Mercurialis perennis* czy przytulia wonna *Galium odoratum*. Lasy klonowo-lipowe występują na stokach wielu masywów górskich Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, w przeważającej części zajmując wystawę północną. Największe i najlepiej zachowane partie tych lasów występują w masywie Stożka i na Rogowcu, a w rozproszeniu również na stokach Brzozówki, Bukowca, Gomólnika, Rybnickiego Grzbietu, Wawrzyniaka i Zamkowej Góry. Charakterystyczną cechą tych lasów jest występowanie obu gatunków klonów *Acer*: jawora *A. pseudoplatanus* i zwyczajnego *A. platanoides*. Na terenie Parku, rzadko

stwierdzano w drzewostanie występowania osobników lipy drobnolistnej *Tilia cordata*, jej miejsce zwykle zajmowały buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i świerk pospolity *Picea abies*, których udział na stokach może być znaczny. Runo leśne na kamienistych zboczach jest słabo wykształcone, ale składem gatunkowym nawiązuje do żyznej buczyny górskiej. Licznie występuje w nim lilia złotogłów *Lilium martagon*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum* i przytulia wonna *Galium odoratum*, w wyższych partiach stoków zanotowano również wystąpienia paprotnika kolczystego *Polystichum aculeatum* (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015). Ten typ siedliska jest głównym przedmiotem ochrony w obszarze Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020. Płaty siedliska występują na stromych stokach i bardzo stromych (nachylenie również powyżej 45°) w dolinach Szczawnika i Pełcznicy, zajmują największą powierzchnię spośród chronionych siedlisk. Często otaczają punktowo występujące siedliska naskalne, rumoszowe, ale też małopowierzchniowe fragmenty dąbrów. W drzewostanie dominują: lipa szerokolistna *Tilia platyphyllos* i drobnolistna *T. cordata*, klon zwyczajny *Acer platanoides* i klon jawor *A. pseudoplatanus*, a w mniejszym zagęszczeniu występuje dąb bezszypułkowy *Quercus petraea* oraz buk zwyczajny *Fagus sylvatica*. Podszyt budowany jest przez leszczynę pospolitą *Corylus avellana* i jarzab pospolity *Sorbus aucuparia*. Runo jest zróżnicowane w zależności od wystawy stoku, nasłonecznienia, wilgotności i zwarcia koron drzew.

Fot. 34. Zboczowy podgórski las lipowo-klonowy *Aceri platanoidis-Tilietum platyphyllo* (fot. M. Śliwiński)

Na zachodnich ścianach doliny jest zwarte, z wieloma gatunkami nitrofilnymi i dość wysokimi bylinami. Wśród nich występują kuklik pospolity *Geum urbanum*, szczyr trwały *Mercurialis perennis*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum* czy pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*. Na stokach wschodnich zwarcie roślin runa jest mniejsze, występuje więcej paproci, a wśród nich, w dolinie Pełcznicy, paprotnik kolczysty *Polystichum aculeatum*. Drzewostan jest zróżnicowany wiekowo i się odnawia. Martwego drewna w postaci powalonych, jak i stojących jeszcze martwych drzew jest bardzo dużo. Siedlisko zagrożone jest występowaniem niecierpka drobnokwiatowego *Impatiens parviflora* oraz zanikiem runa spowodowanym obecnością muflonów *Ovis aries musimon*. Zgryzają roślinność oraz uruchamiają nadmiernie rumosz. Szczególnie chętnie wybierają suchsze stoki o wystawie południowej (źródło: *Dokumentacja Planu zadań ochronnych dla obszaru Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020*, 2013).

Sudeckie jaworzyny z miesięcznicą trwałą *Lunario-Aceretum* (*9180-4) są to eutroficzne lasy liściaste pogórza i regła dolnego Sudetów, występujące na stromych stokach głębokich dolin górskich potoków. Rozwijają się głównie na podłożach zasadowych, jak margle i wapień krystaliczne, na podłożach obojętnych i słabo kwaśnych występują w formie zubożałej. W drzewostanie występuje dominacja klonu jaworu *Acer pseudoplatanus*, zwykle z domieszką jesionu wyniosłego *Fraxinus excelsior*, buka zwyczajnego *Fagus sylvatica* i klonu zwyczajnego *Acer platanoides*. Zwarcie krzewów jest niewielkie, ale runo zwarte i wysokie, z dominacją miesięcznicy trwałej *Lunaria rediviva*, licznych paproci – głównie niecznicy samczej *Dryopteris filix-mas* i wietlicy samiczej *Athyrium filix-femina* – oraz udziałem gatunków wysokogórskich: kokoryczki okółkowej *Polygonatum verticillatum*, lepiężnika białego *Petasites albus* i bieńca czerwonego *Melandrium rubrum*. Jaworzyny z miesięcznicą trwałą występują głównie na Dzikowcu i Stożku Wielkim. Łatwo je odróżnić od lasów klonowo-lipowych, gdyż charakteryzują się runem leśnym zdominowanym przez miesięcznicę trwałą *Lunaria rediviva* oraz dużym udziałem paproci. We wschodniej części Parku, fitocenozy tego typu stwierdzono tylko na północnym stoku Jeleńca Małego (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015). Niewielkie płyty tego siedliska mogą rozwijać się na stromych stokach dolin cieków, na odpowiadających mu silnie rumoszowych lub skalistych podłożach w granicach Parku Krajobrazowego Gór Sowich. Płyty takie, z udziałem *Lunaria rediviva*, znane są z Masywu Włodarza nad Jedliną Zdrój (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010). Potencjalnym zagrożeniem dla siedliska jest zbyt mała ilość stojących lub leżących martwych lub obumierających drzew powodująca ograniczenie różnorodności biologicznej siedliska i ujednocianie jego struktury przestrzennej oraz zbyt ujednociona struktura wiekowa (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Fot. 35. Jaworzyna z miesiącznicą trwałą *Lunario-Aceretum pseudoplatani* (fot. M. Śliwiński)

9190 Kwaśne dąbrowy (*Quercetea robori-Petraeae*)

Kwaśne dąbrowy *Quercetea robori-petraeae* w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa występują głównie w granicach Książańskiego Parku Krajobrazowego, w obszarze Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020. Drzewostan budowany jest przez dąb bezszypułkowy *Quercus petraea* oraz w domieszce buk zwyczajny *Fagus sylvatica* i sosnę zwyczajną *Pinus sylvestris*. W ubogim runie dominują śmiełek pogięty *Deschampsia flexuosa* i kostrzewa owcza *Festuca ovina*, sporadycznie występują gatunki dwuliścienne, jak borówka czarna *Vaccinium myrtillus* czy wrzos zwyczajny *Calluna vulgaris*. Największy fragment kwaśnych dąbrów znajduje się na niemal płaskim obszarze pomiędzy dolinami Szczawnika i Pełcznicy, gdzie graniczy z kwaśną buczyną i grądem. W części jest zniekształcony starym nasadzeniem świerka pospolitego *Picea abies* oraz śladami po pożarze w postaci płatów zdominowanych przez brzozę brodawkowatą *Betula pendula*. Jednak w dużej mierze jest to zróżnicowany, wielowiekowy drzewostan, z bogatszym niż w innych częściach obszaru runem, bez gatunków inwazyjnych obcego pochodzenia. Na stokach, na obrzeżach lasów klonowo-lipowych oraz w miejscach z bardzo płytką pokrywą glebową, występuje uboższa forma dąbrów z drzewami o specyficznym, nieregularnym pokroju (źródło: *Dokumentacja Planu zadań ochronnych dla obszaru Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020*, 2013). Podgórskie formy kwaśnych dąbrów mogą płynnie przechodzić w ubogie grądy (siedlisko przyrodnicze 9170). W ich obrębie wyróżnia się także wariant ciepłolubny, nawiązujący do

tw. podgórskiej dąbrowy brekiniowej, kwalifikowanej już jako postać siedliska 9110 (ciepłolubne dąbrowy). Także w tych przypadkach mogą wystąpić trudności w zakwalifikowaniu konkretnych płatów i w rozgraniczeniu siedlisk przyrodniczych w terenie. Pomocną wydaje się być tutaj proporcja występowania w runie gatunków o odmiennych wymaganiach siedliskowych. W ciepłolubnej postaci podgórskiej dąbrowy acydofilnej zdecydowanie dominują gatunki typowe dla dąbrów acydofilnych i borów, przy niewielkim udziale taksonów ogólnoleśnych czy też reprezentatywnych dla świetlistych dąbrów i ciepłolubnych okrajków. W podgórskiej dąbrowie brekiniowej (siedlisko 9110) gatunki acydofilnych siedlisk ubogich występują z mniejszym pokryciem, na korzyść gatunków ciepłolubnych i ogólnoleśnych (Pawlaczyk 2013).

91D0 Bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum*) i brzożowo-sosnowe bagienne lasy borealne- siedlisko priorytetowe

Notowane bardzo rzadko i tylko w postaci wystąpień punktowych, jednak bardzo cenne, gdyż stanowią prawdopodobnie jedno z niewielu w Polsce stanowisk podmokłej świerczyny górskiej *Bazzanio-Piceetum* (źródło: *Dokumentacja Planu zadań ochronnych dla obszaru Góry Kamienne PLH020038*, 2013). W zasięgu terytorialnym nadleśnictwa znajduje się jeden izolowany płat siedliska, położony na wschodnim stoku Lesistej Małej (proponowany rezerwat przyrody). Jest to wysokopienny drzewostan świerkowy z domieszką brzozy, w runie którego obficie występują mszaki, a przede wszystkim torfowce. Zajmują one niewielkie zatorfione zagłębienia terenu. Decydującą rolę odgrywają tutaj różne gatunki torfowców, jak np. torfowiec ostrolistny *Sphagnum capillifolium*, t. Girgensohna *S. girgensohnii*, płonnik cienki *Polytrichum strictum*, a z wątrobowców dominuje biczyca trójwębna *Bazzania trilobata*. Świerczyna ta jest związana przestrzennie i rozwojowo z wolno przesączającymi się, żyźniejszymi od opadowych, wodami wysiękowymi powodującymi trwałe podtopienie. Niektóre płaty zbiorowiska tworzą się w wyniku świeżego procesu zabagniania lub na powierzchniach z szybszym przepływem wody (co jest zależne od nachylenia terenu). Płaty takie są związane z glebami torfowo-glejowymi lub gruntowo-glejowymi. W warstwie zielnej typowy jest udział siódmaczka leśnego *Trientalis europaea*, skrzypu leśnego *Equisetum sylvaticum*, podbiałka alpejskiego *Homogyne alpina*, borówek *Vaccinium* sp. W płatach związanych z torfowiskami przejściowymi zaznacza się udział grupy gatunków związanych z nimi (m.in. wełnianka wąskolistna *Eriophorum angustifolium*, turzyce pospolita i siwa *Carex nigra*, *C. canescens*), itp. W warstwie mszystej dominuje *Sphagnum girgensohnii*, jednak warstwa ta jest bogata gatunkowo, z dużym udziałem innych torfowców i wątrobowców. Podmokła świerczyna górską występująca w reglu dolnym może występować w kompleksie kwaśnych buczyn lub w kompleksie z podzespołem torfowcowym

świerczyn górnoreglowych oraz sztucznymi drzewostanami pochodzenia antropogenicznego (głównie świerkowymi). Bezpośrednio do świerczyn mogą przylegać podtopione okrajki.

91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnetum glutinoso-incanae*) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe

W zasięgu terytorialnym nadleśnictwa ten typ siedliska przyrodniczego obejmuje nadrzeczny łąg wierzbowy *Salicetum albae* (*91E0-1), łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum* (*91E0-3), podgórski łąg jesionowy *Carici remotae-Fraxinetum* (*91E0-5), nadrzeczna olszyna górska *Alnetum incanae* (91E0-6).

Łęgi wierzbowe *Salicetum albae* wykształcają się w dolinach rzecznych, w pobliżu koryt cieków, na glebach charakteryzujących się wysokim poziomem wód gruntowych. Zwykle są to zadrzewienia z dominacją wierzby białej *Salix alba* i kruchej *Salix fragilis*, w których warstwa krzewów jest słabo rozwinięta, a w runie występuje przewaga gatunków charakterystycznych dla nadrzecznych okrajków z rzędu *Convolvuletalia sepium*, jak: pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*, kielisznik zaroślowy *Calystegia sepium* i mozga trzcinowata *Phalaris arundinacea*. Jest to siedlisko przyrodnicze o charakterze azonalnym, występuje w całym kraju w dolinach rzek i potoków. Regeneracyjne stadia łągu wierzbowego występują tylko wzdłuż rzeki Ścinawki w rejonie Kowalowej. Mają one charakter nadrzecznych zadrzewień z dominacją wierzby białej *Salix alba* i kruchej *S. fragilis*. W tej inicjalnej fazie rozwoju fitocenozy, jej pozostałe cechy są słabo wykształcone (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Łęgi olszowo-jesionowe *Fraxino-Alnetum* to nadrzeczne lasy z dominującą olszą czarną *Alnus glutinosa*, domieszką jesionu wyniosłego *Fraxinus excelsior* i sporadycznym udziałem innych gatunków drzew liściastych. W niższym piętrze drzewostanu i w warstwie krzewów zwykle występuje czeremcha zwyczajna *Padus avium* oraz pojedyncze okazy innych gatunków drzew. Często występują również: porzeczka czarna *Ribes nigrum*, leszczyna pospolita *Corylus avellana* i kalina koralowa *Viburnum opulus*. Warstwa runa jest bujna i zwarta, tworzona głównie przez gatunki lasów łągowych i bagiennych. Dominują w niej pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica* i podagrycznik pospolity *Aegopodium podagraria*, liczny może być również niecierpek pospolity *Impatiens noli-tangere*, czartawa pospolita *Circaea lutetiana* i gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*. Łęgi olszowo-jesionowe spotkać można w niżowym krajobrazie wzdłuż dolin mniejszych rzek i strumieni, jak również na obrzeżach dolin dużych rzek oraz w strefie ekotonowej między zbiorowiskami grądów i olsów. Łęgi jesionowo-olszowe *Fraxino-Alnetum* występują na terenie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich w dolinach większych strumieni i górskich potoków, jak: Miła, Rybna, Sokołowiec oraz dopływy spod Czarnej Góry i góry Stachoń. Jest to siedlisko przyrodnicze łatwe do

zidentyfikowania ze względu na wyraźny aspekt wiosenny z pojawem śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum* i pierwiosnka wyniosłego *Primula elatior*. W drzewostanie zwykle przeważa olsza czarna *Alnus glutinosa* z niewielką domieszką jesionu wyniosłego *Fraxinus excelsior*. W wielu rejonach Parku wyraźnie widoczne są stanowiska łągów zdegenerowanych w wyniku dawnej gospodarki leśnej. Zamiast drzewostanu jesionowo-olszowego, na brzegach potoków często spotyka się świerka pospolitego *Picea abies*, którego silne oddziaływanie uniemożliwia regenerację łągu. W niektórych miejscach wciąż istniejące drzewostany olszowe są zupełnie zdegenerowane w wyniku przesuszenia. Na skutek różnych zaburzeń, siedlisko przyrodnicze często występuje w postaci regeneracyjnej, co jednak nie umniejsza jego wartości biocenotycznej (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Fot. 36. Łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum* (fot. M. Śliwiński)

Podgórski łąg jesionowy *Carici remotae-Fraxinetum* związany jest z dolinami niewielkich górskich i podgórskich potoków. Zwykle wykształca się w postaci wąskiego pasa wzdłuż cieków, rzadziej u podstawy stoków, spod których sączy się woda. Podgórski łąg jesionowy może powstawać na rozmaitych typach gleb, które charakteryzują się wysokim uwilgotnieniem z poziomem wód gruntowych 20–160 cm. Drzewostan zdominowany jest przez jesion wyniosły *Fraxinus excelsior* z domieszką olszy szarej *Alnus incana* i klonu jawora *Acer pseudoplatanus* i sporadycznym udziałem innych gatunków drzew liściastych. W warstwie krzewów występuje leszczyna pospolita *Corylus avellana*, trzmielina pospolita *Euonymus europaeus* i głogi *Crataegus* sp. Runo jest zwarte, wielowarstwowe i bogate

w gatunki, np.: czyściec leśny *Stachys sylvatica*, pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*, świerząbek orzęsiony *Chaerophyllum hirsutum*, niecierpek pospolity *Impatiens noli-tangere*, starzec Fuchsa *Senecio fuchsii*. Często występują również: turzyca odległokłosa *Carex remota*, czartawa pośrednia *Circaea xintermedia*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum*, podagrycznik pospolity *Aegopodium podagraria* i przetacznik górski *Veronica montana*. Płaty siedlisk są zachowane fragmentarycznie, zwykle na niewielkich powierzchniach w dolinach: Sokołowca, Złotej Wody, dopływów spod Kopiczy i Góry Stachoń oraz niewielkich, często okresowych potoków na zboczach Jałowca Małego, Małosza, Turzyny i Rogowca. Siedlisko przyrodnicze jest łatwe do identyfikacji z uwagi na występowanie jesionu wyniosłego *Fraxinus excelsior*. Niewielkie płaty podgórskiego łągu jesionowego mogą wykształcać się również w kompleksach z innymi zbiorowiskami leśnymi, warunkiem tego jest obecność wód płynących (przynajmniej okresowo). Niektóre powierzchnie podgórskich łągów jesionowych *Carici remotae-Fraxinetum* z udziałem klonu jaworu *Acer pseudoplatanus* mogą się upodabniać do lasów jesionowo-jaworowych, w literaturze opisywanych jako *Mercuriali-Fraxinetum* (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015). Na terenie Parku Krajobrazowego Gór Sowich siedlisko wykształca się fragmentarycznie w dolinach cieków i na źródłiskach, rozproszonych na całym terenie Gór Sowich.

Fot. 37. Podgórski łąg jesionowy *Carici remotae-Fraxinetum* (fot. M. Śliwiński)

Większe i lepiej rozwinięte fragmenty występują w okolicy Jedliny Zdrój, Walimia, Głuszycy na obrzeżach Parku. Masowy udział czosnku niedźwiedziego *Allium ursinum* oraz

śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum*, co czyni z niego jeden z największych walorów florystycznych Parku (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010). Siedlisko występuje także w obszarze Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057 przy wysiękach oraz wąskich pasach wzdłuż niewielkich cieków na północy obszaru. Największa powierzchnia łągów występuje po obu stronach trasy kolei i stanowi północną część zwartego kompleksu leśnego Masywu Chełmca. Jest to mozaika łągów w różnym stanie zachowania, częściowo młodych, spontanicznie powstałych na terenach porolnych, również fragmentów z nasadzoną świerkiem oraz gęsto nasadzoną olszą czarną. Jest to jednak bardzo cenna część obszaru, z bogatym runem i dużą ilością martwego drewna (źródło: *Dokumentacja Planu zadań ochronnych dla obszaru Masyw Chełmca PLH020057*, 2013).

Nadrzeczna olszyna górska *Alnetum incanae* wykształciła się nad Pełcznicą, w granicach obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020. Koryto na większości odcinka jest naturalne, zaś łągi nad Pełcznicą są trudno dostępne, ograniczone przez bardzo strome ściany doliny. W zróżnicowanym wiekowo drzewostanie, oprócz olszy szarej *Alnus incana* występują olsza czarna *Alnus glutinosa*, jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, klon zwyczajny *Acer platanoides* i klon jawor *Acer pseudoplatanus*. W podszyciu występują bez czarna *Sambucus nigra*, czeremcha zwyczajna *Padus avium* i leszczyna pospolita *Corylus avellana*. W runie rosną m.in. świerząbek orzęsiony *Chaerophyllum hirsutum*, jasnota plamista *Lamium maculatum*, czartawa pospolita *Circaea lutetiana*, starzec leśny *Stachys sylvatica*, czy kostrzewa olbrzymia *Festuca gigantea* (źródło: *Dokumentacja Planu zadań ochronnych dla obszaru Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020*, 2013).

Głównym zagrożeniem dla łągów jest zbyt mała ilość stojących lub leżących martwych lub obumierających drzew w części płatów siedliska, która powoduje ograniczenie różnorodności biologicznej siedliska i ujednolicanie jego struktury przestrzennej. W dolinie Sokołowca, w regenerujących płatach łągu jesionowo-olszowego odnotowano rozprzestrzenianie się barszczu Mantegazziego *Heracleum mantegazzianum* (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

9110 Ciepłolubne dąbrowy (*Quercetalia pubescenti petraeae*) - siedlisko priorytetowe

W zasięgu terytorialnym nadleśnictwa, w granicach Książańskiego Parku Krajobrazowego, w obszarze Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 występują jedynie dwa płaty tego siedliska. Drzewostan budowany jest w nich przez dąb bezszypułkowy *Quercus petraea*, z ubogim podszytem i bogatym runem, często z rzadkimi gatunkami światłolubnymi. Jeden fragment w niemal wzorowym stanie zachowania (jedynie lekko zaśmiecony) znajduje się poniżej ruin Stary Książ, drugi w dolinie Szczawnika, jednak

stan runa po pożarze oraz stałej obecności muflonów *Ovis aries musimon* utrudnia jego ocenę i klasyfikację. W runie pod ruinami zaobserwowano m.in. takie gatunki jak lepnica zwisła *Silene nutans*, wilczomlecz sosnka *Euphorbia cyparissias*, smółka pospolita *Viscaria vulgaris*, janowiec barwierski *Genista tinctoria*, rozchodnik olbrzymi *Sedum maximum* czy macierzanka zwyczajna *Thymus pulegioides* (źródło: *Dokumentacja Planu zadań ochronnych dla obszaru Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020*, 2013).

V.1.2. CHARAKTERYSTYKA SIEDLISK NIELEŚNYCH

6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (*Nardion* – płaty bogate florystycznie) – siedlisko priorytetowe

Sudeckie murawy bliźniczkowe *Nardion* (*6230-3) są to układy roślinności rozwijające się na siedliskach ubogich, w postaci niewielkich płatów na zboczach i obrzeżach lasów. Głównym czynnikiem kształtującym murawy bliźniczkowe było ekstensywne użytkowanie pasterskie. Struktura tych zbiorowisk jest jednowarstwowa i jednorodna, zwykle są zdominowane są przez bliźniczkę psią trawkę *Nardus stricta*, a całkowita liczba gatunków nie przekracza 30-tu. Do pozostałych, reprezentatywnych gatunków należą m.in: turzyca tęga *Carex bigelowii* subsp. *rigida*, mietlica pospolita *Agrostis capillaris*, prosienicznik jednogłówkowy *Hypochoeris uniflora* i tomka wonna *Anthoxanthum odoratum*. W zbiorowiskach tych można również spotkać arnikę górską *Arnica montana* i goryczkę trojeściową *Gentiana asclepiadea*. Murawy na stokach pełnią rolę przeciwoerozyjną i cechują się wysokimi walorami krajobrazowymi. Występowanie dobrze zachowanych muraw bliźniczkowych stwierdzono u podnóży górskich stoków w rejonie Radosnej (południowo-wschodni stok Dzikich Turni), Trzech Strug (południowo-zachodni stok Gomólnika Małego) oraz Grzmiącej (południowo-zachodni stok Jałowca). Niewielkie fragmenty tego siedliska przyrodniczego występują również na Hali pod Klinem (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*)

Górskie, nadpotokowe ziołorośla lepiężnikowe *Adenostylion alliariae* (6430-2) można spotkać na kamieńcach górskich potoków, wzdłuż drobnych cieków i wysięków na stromych zboczach dolin. Podstawowym czynnikiem warunkującym ich występowanie jest obecność przepływającej wody. Dominującą rolę w tych zbiorowiskach odgrywają lepiężniki – biały *Petasites albus* i różowy *Petasites hybridus*, jednak miejscami ustępują one miejsca wiązówce błotnej *Filipendula ulmaria*, która lokalnie może tworzyć nad ciekami większe populacje. Ziołorośla lepiężnikowe wyróżniają się wyraźną dynamiką sezonową, przejawiającą się wczesnowiosennym zakwitaniem. Po rozwinięciu się dużych liści

lepiężników rozwija się roślinność cienioznośna. Fitocenozy z lepiężnikiem białym można spotkać w dolinach mniejszych, a nawet efemerycznych cieków wzdłuż górskich stoków i leśnych przydroży na terenie całego nadleśnictwa, jednak rzadko zajmują większe powierzchnie. Takie stwierdzono w środkowej części Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich: wzdłuż dopływów i w dolnym biegu Sokołowca, wśród łąk na północ od Sokołowska oraz nad Ścinawką i jej dopływami od strony Jatek i Stróżyska. Pozostałe powierzchnie tego typu siedliska zlokalizowane są w zachodniej części Parku, gdzie występują m.in. nad Rybną w postaci ziołorośli lepiężnikowych.

Fot. 38. Ziołorośla lepiężnikowe *Adenostylion alliariae* (fot. M. Śliwiński)

Na terenach nadrzecznych, ziołorośla często występują w mozaice z innymi typami fitocenoz, np. łąkami rajgrasowymi *Arrhenatheretum elatioris*, łęgami wierzbowymi *Salicetum albae* lub jesionowo-olszowymi *Fraxino-Alnetum* i pełnią funkcję naturalnych korytarzy ekologicznych (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015). Na terenie Parku Krajobrazowego Gór Sowich występują w postaci wąskich płatów przy niektórych ciekach spływających z Masywu Włodarza, najczęściej w kompleksach z zaroślami wierzbowymi lub podgórskim łęgiem jesionowym. Najczęściej spotykane są płaty zespołu lepiężnika białego *Petasitetum albi*, natomiast na styku granic Parku i miejscowości w postaci zespołu *Chaerophyllo hirsuti-Petasitetum officinalis* (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010). Fragmenty siedliska skupiają się także na północy obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020, nad brzegami Pełcznicy. Są to zbiorowiska z dominującą pokrzywą

zwyczajną oraz innymi roślinami higrofilnymi zbiorowiska *Geranio phaei-Urticetum dioicae*. Są ważnym elementem korytarza ekologicznego, jakim jest dolina rzeczna (źródło: *Dokumentacja Planu zadań ochronnych dla obszaru Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020*, 2013).

6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)

Roślinność łąk rajgrasowych *Arrhenatheretum elatioris* (6510-1) jest mocno zróżnicowana ze względu na różnorodność zajmowanych przez nie siedlisk, jednak najczęściej wykształcają się w dolinach rzecznych, na siedliskach lasów grądowych. Dominującymi gatunkami runa i stanowiącymi zarazem najwyższą warstwę są miękkolistne trawy, wśród których przeważają zwykle rajgras wyniosły *Arrhenatherum elatius* i kupkówka pospolita *Dactylis glomerata*. Towarzyszą im liczne gatunki roślin dwuliściennych, jak: barszcz zwyczajny *Heracleum sphondylium*, bodziszek łąkowy *Geranium pratense*, jastrun właściwy *Leucanthemum vulgare*, przytulia właściwa *Galium mollugo* czy dzwonek rozpięchły *Campanula patula*. Łąki te charakteryzuje również duży udział roślin motylkowych, np.: groszek łąkowy *Lathyrus pratensis*, komonica pospolita *Lotus corniculatus* i koniczyna łąkowa *Trifolium pratense*. Warstwa mszysta na łąkach jest bardzo słabo rozwinięta. Dominacja traw charakterystycznych dla łąk rajgrasowych, jak wysokoproduktywna kupkówka pospolita *Dactylis glomerata* i tymotka łąkowa *Phleum pratense* jest bardzo charakterystyczna dla wielu powierzchni łąkowych. W niektórych przypadkach, łąki rajgrasowe zajmowały siedliska analogicznie do górskich łąk konietlicowych: na umiarkowanie stromych stokach i znacznych wysokościach bezwzględnych, sięgających 700 m n.p.m., np. w rejonie Kowalowej lub na północnym stoku Turzyny. Nawet, jeśli kiedyś były to łąki konietlicowe, utraciły swój charakterystyczny skład gatunkowy i w obecnej postaci należy je rozpatrywać jako siedlisko przyrodnicze o kodzie 6510. Łąki rajgrasowe na terenie parku większy areał zajmują jedynie w dolinie Ścinawki i na stoku bezimiennego wzniesienia w rejonie Kowalowej. W innych lokalizacjach występują tylko na terenach śródleśnych, m.in. w rejonie Grzmiącej, Boguszowa-Gorców i Rybnicy Leśnej. Niewielkie powierzchnie łąk znajdują się również na wschodnim stoku Gomólnika Małego (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015). Na terenie Parku Krajobrazowego Gór Sowich największe płaty rozwijają się na granicach – w sąsiedztwie miejscowości Głuszycy i Walim (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010). Niewielkie płaty spotykane są również w Masywie Chełmca, Trójgarbu i nad przełomem Pełcznicy.

Fot. 39. Łąka rajgrasowa *Arrhenatheretum elatioris* (fot. M. Śliwiński)

6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (*Polygono-Trisetion*)

Sudeckie łąki konietlicowe *Polygono-Trisetion* (6520-1) występują w piętrze pogórza i regła dolnego Sudetów. Rozwijają się na glebach brunatnych, na siedliskach żyznych lub średnio żyznych, umiarkowanie wilgotnych. Głównymi czynnikami kształtującymi skład gatunkowy łąk konietlicowych jest użytkowanie pasterskie lub kośne i umiarkowane nawożenie. Łąki te charakteryzują się wielowarstwowym runem z dużym udziałem bylin, w suchszych postaciach również gatunków muraw bliźniczkowych. Do gatunków reprezentatywnych należą: wszewłoga górska *Meum athamanticum*, kostrzewa czerwona *Festuca rubra*, konietlica łąkowa *Trisetum flavescens* i przywrotnik połyskujący *Alchemilla gracilis*, ale spotkać w nich można również gólkę długoostrogową *Gymnadenia conopsea*, pierwiosnka wyniosłego *Primula elatior* czy ostrożeńca dwubarwnego *Cirsium helenioides*. W tak ukształtowanych fitocenozach, konietlica łąkowa przejmuje rolę rajgrasu wyniosłego *Arrhenatherum elatius*, który jest bardziej przywiązany do siedlisk świeżych. Największe powierzchnie łąk konietlicowych znajdują się w środkowej części Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, na północ od Sokołowska. Znaczny areał zajmują również na Hali pod Klinem, w rejonie Radosnej, Trzech Strug i od strony Rybnicy Leśnej, na terenach śródleśnych występują rzadko (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Fot. 40. Łąka konietlicowa *Polygono-Trisetion* (fot. M. Śliwiński)

8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe

Siedlisko przyrodnicze tego typu opisuje pionierską roślinność piargów i gołoborzy bezwapiennych o silnie zróżnicowanym charakterze. W Polsce notowane było na różnych typach podłoża, m.in. na kwarcytach, granicie i piargach bazaltowych. Jego charakterystyczną cechą jest występowanie częściowo ruchomych, bezwapiennych podłoża skalnych porośniętych ubogą liczebnie i gatunkowo roślinnością zielną z dużym udziałem paproci, mszaków i porostów. Ważnym czynnikiem, warunkującym właściwy skład florystycznych gołoborzy jest silne nasłonecznienie, dzięki któremu tworzą się zbiorowiska złożone z terofitów, sukulentów i roślin muraw naskalnych. Na gołoborzach charakteryzujących się obecnością dużych głazów pojawiają się pojedyncze krzewy (zwykle jeżyny *Rubus* sp.) i niskie drzewa, np. jarzab pospolity *Sorbus aucuparia*. Siedlisko przyrodnicze zostało stwierdzone na zboczach: Kościelca, Rogowca, Waligóry i Warzęchy. Charakteryzuje się występowaniem ruchomego, kamienistego podłoża nieporośniętego (lub co najwyżej słabo) roślinnością drzewiastą. Największe gołoborza występują na Waligórze i Rogowcu (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Fot. 41. Rumowisko krzemianowe w Sudetach Wałbrzyskich (fot. M. Śliwiński)

8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacetalia vandellii*

Mszysto-paprociowe zbiorowiska zacienionych skał kwaśnych i obojętnych *Hypno-Polypodium* (8220-3) związane z zacienionymi skałami i odkrywkami skalnymi na kwaśnych i obojętnych podłożach, głównie bazaltach, zieleńcach, granitach, gnejsach, zlepieńcach i trzeciorzędowych łupkach. Oprócz podłoża, dla występujących tam gatunków ważne są również czynniki mikroklimatyczne, związane m.in. z dużym zacienieniem i wysoką wilgotnością powietrza. Siedlisko przyrodnicze jest łatwe do identyfikacji dzięki obecności paprotki zwyczajnej *Polypodium vulgare* i dużego udziału mchów, osiagających pokrycie do 80% powierzchni. Z gatunków leśnych, najczęściej spotykane są nieczelnica samcza *Dryopteris filix-mas* i niecierpek pospolity *Impatiens noli-tangere*. Płaty są zwykle ubogie florystycznie, zwykle występuje w nich do kilkunastu gatunków roślin. Fitocenozy te rozwijają się na śródleśnych skałach, zwykle współwystępując w kompleksach z kwaśnymi i żyznymi buczynami, lasami klonowo-lipowymi i jaworzynami lub podgóorskimi grądami. Zbiorowiska wykształcające się na zacienionych skałach występują w rozproszeniu na terenie całego nadleśnictwa, ich dobrym wyznacznikiem jest obecność paprotki zwyczajnej *Polypodium vulgare*. 25 zidentyfikowanych stanowisk o łącznej powierzchni ok. 1, 3 ha nie oddaje w pełni skali rozmieszczenia tego siedliska przyrodniczego, którego można spodziewać się na większości formacji skalnych – są nim zarówno wielometrowej wysokości urwiska skalne, jak również niewielkie skałki na zalesionych stokach. Występowanie takich obiektów stwierdzano w kompleksach z jaworzynami i buczynami ziołoroślowymi, kwaśnymi i żyznymi buczynami,

jednak zdarzały się również w drzewostanach świerkowych i na gołoborzach (źródło: *Operat ochrony szaty roślinnej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015).

Fot. 42. Zbiorowisko *Hypno-Polypodium* (fot. M. Śliwiński)

V.1.3. PAŃSTWOWY MONITORING SIEDLISK PRZYRODNICZYCH

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska prowadzony jest monitoring siedlisk przyrodniczych. Projekt ten w latach 2015-2018 realizowany jest na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska przez konsorcjum: Instytut Badawczy Leśnictwa, Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Instytut Ochrony Środowiska Państwowy Instytut Badawczy oraz TAXUS IT Sp. z o. o. finansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W latach 2006-2014 projekt realizowany był w całości przez Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk. W zasięgu terytorialnym nadleśnictwa zlokalizowane są 52 stanowiska monitoringowe siedlisk przyrodniczych, w tym 44 znajdują się na gruntach w zarządzie nadleśnictwa.

Tab. 32. Zestawienie wyników monitoringu siedlisk przyrodniczych prowadzonego w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych

Lokalizacja stanowiska	Obszar Natura 2000	Kod siedliska	Nazwa stanowiska	Rok badań	Ocena ogólna	Perspektywy zachowania	Specyficzna struktura i funkcje siedliska	Powierzchnia siedliska	Uwagi wg GIOŚ
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Dobromierz PLH020034	9110	Grabnik-grzbiet	2014	FV	FV	FV	FV	Długoterminowe badania siedliska są niezbędne do lepszego poznania jego dynamiki.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Dobromierz PLH020034	9110	Grabnik-stok	2014	FV	FV	FV	FV	Długoterminowe badania siedliska są niezbędne do lepszego poznania jego dynamiki.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	6190	Wąwóz Pełcznicy - punkt widokowy	2016	FV	FV	FV	FV	Skrajnie rzadki typ siedliska w Polsce, znany z kilku stanowisk w Sudetach; stanowisko w korzystnym stanie ochrony, potencjalnie jednak zagrożone poprzez ruch turystyczny, presję zwierzyny łownej oraz zmiany klimatyczne.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	6190	Wąwóz Pełcznicy - żółty szlak	2016	FV	FV	FV	FV	Skrajnie rzadki typ siedliska w Polsce, znany z kilku stanowisk w Sudetach; stanowisko w korzystnym stanie ochrony, potencjalnie jednak zagrożone poprzez ruch turystyczny, presję zwierzyny łownej oraz zmiany klimatyczne.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	6430	Góra Róg	2017	U1	FV	U1	FV	Dobrze wykształcony i typowy płat siedliska. Zagrożenie może stanowić składowanie w granicach płatu siedliska drewna małowymiarowego.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	6430	Pod Bukowcem	2016	U2	FV	U2	FV	Przeniesiono transekt. Poprzednia lokalizacja punktów obarczona znacznym błędem odczytu GPS. Punkty wskazywały poboczne drogi nie zaś dno doliny cieku. Z poprzedniego opisu stanowiska wynika iż dotyczył roślinności doliny potoku.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071	6430	Walim	2011	U1	U1	U1	FV	Do usunięcia. Siedlisko niereprezentatywne - mała powierzchnia siedliska.

Lokalizacja stanowiska	Obszar Natura 2000	Kod siedliska	Nazwa stanowiska	Rok badań	Ocena ogólna	Perspektywy zachowania	Specyficzna struktura i funkcje siedliska	Powierzchnia siedliska	Uwagi wg GIOŚ
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	6430	Wąwóz Pełcznicy	2016	U2	U1	U2	U2	Do usunięcia. Brak gatunków charakterystycznych i wyróżniających dla związku <i>Adenostylion alliariae</i> .
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	8220	Unisław	2017	U1	XX	U1	FV	Zagrożenie może stanowić położenie w sąsiedztwie ruchliwej drogi z miejscem parkingowym, intensywne procesy sukcesyjne.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	8220	Wąwóz Pełcznicy I	2017	FV	FV	FV	FV	Stanowisko w granicach rezerwatu przyrody, niemal niezaburzone, bardzo stabilne i dobrze zachowane.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	8220	Wąwóz Pełcznicy II	2017	FV	FV	FV	FV	Stanowisko w granicach rezerwatu przyrody, o rzadkiej kombinacji gatunkowej, rozwija się tuż przy szlaku turystycznym - nie zanotowano zmian w obrębie siedliska, poza fluktuacjami składu gatunkowe w poszczególnych płatach.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	8230	Stary Książ	2017	U1	U1	U1	U1	Skrajnie rzadki typ siedliska w Polsce. Występuje silna presja związana z ruchem turystycznym. Siedlisko znajduje się w stanie regeneracji i jeśli nie zajdą zmiany warunków siedliskowych, to będzie powoli wracało do stanu właściwego.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	-	9110	Czernica	2013	U1	FV	U1	FV	Drzewostan nasienny, zmiany jakie zachodzą w trakcie gospodarowania w nim w sposób właściwy dla gospodarki leśnej mogą być przydatne do oceny innych lasów tego typu.

Lokalizacja stanowiska	Obszar Natura 2000	Kod siedliska	Nazwa stanowiska	Rok badań	Ocena ogólna	Perspektywy zachowania	Specyficzna struktura i funkcje siedliska	Powierzchnia siedliska	Uwagi wg GIOŚ
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	-	9110	Jagodnik	2013	U1	XX	U1	FV	Drzewostany o charakterze gospodarczym, stąd też celowe jest śledzenie zmian w siedlisku zachodzące pod wpływem zabiegów hodowlanych.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	-	9110	Mrównica	2013	U1	XX	U1	FV	Lasy pozostające w użytkowaniu gospodarczym.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	-	9110	Trójgarb	2013	U2	XX	U2	FV	Drzewostan gospodarczy, obecnie w trakcie przebudowy. Celowe jest obserwowanie procesów regeneracji w siedlisku. Ekspansja <i>Impatiens parviflora</i> oraz rodzimych gatunków apofitów. W drzewostanie znaczny udział modrzewia.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9110	Jedlina Zdrój	2013	U1	XX	U1	FV	Lasy o charakterze gospodarczym, będą podlegały przekształceniom zgodnie z zasadami hodowli lasu.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9110	Jeleniec	2013	FV	FV	FV	FV	Powierzchnia dobrze zachowana, wskazane monitorowanie zmian zachodzących wskutek ewentualnych zabiegów hodowlanych, presji muflona lub naturalnej sukcesji.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9110	Przełęcz Trzech Dolin	2013	U2	U1	U2	FV	Drzewostany zagospodarowane, podlegające regularnym przekształceniom.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9110	Trzy Strugi	2013	U1	U1	U1	FV	Drzewostan w ramach lasów gospodarczych. Możliwy niedobór martwego drewna, ujednoliconą strukturą wiekowa, neofityzacja.

Lokalizacja stanowiska	Obszar Natura 2000	Kod siedliska	Nazwa stanowiska	Rok badań	Ocena ogólna	Perspektywy zachowania	Specyficzna struktura i funkcje siedliska	Powierzchnia siedliska	Uwagi wg GIOŚ
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Masyw Chełmca PLH020057	9110	Masyw Chełmca	2013	FV	FV	FV	FV	Część transektu w lasach referencyjnych, co umożliwi dokumentację regeneracji siedliska, część natomiast w obrębie lasów gospodarczych. Możliwa neofityzacja, usuwanie martwego drewna, rozpoczęcie trzebieży lub intensywnego pozyskania drewna.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	9110	Dolina Pełcznicy	2013	U1	FV	U1	FV	Powierzchnia w trakcie regeneracji w warunkach ochrony biernej.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9130	Kościelec	2013	U2	XX	U2	U1	Śledzenie wpływu gospodarki leśnej na strukturę pionową i gatunkową siedliska.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9130	Sokołowsko	2013	U2	U1	U2	U1	Siedlisko narażone na presję ze strony ruchu turystycznego.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9130	Turzyzna	2013	U1	U1	U1	FV	Nadmierna presja roślinożerców (muflon).
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9130	Warzęcha	2013	FV	FV	FV	XX	Siedlisko reprezentuje dobrze zachowany płat roślinności, proponowany dalszy jego monitoring.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Masyw Chełmca PLH020057	9130	Chełmiec Biały Kamień	2013	U2	U1	U2	U1	Penetracja z uwagi na położenie w bezpośrednim sąsiedztwie miejscowości, neofityzacja.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Masyw Chełmca PLH020057	9130	Chełmiec Mały	2013	U2	FV	U2	XX	Siedlisko reprezentuje dobrze zachowany płat roślinności, proponowany dalszy jego monitoring.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Masyw Chełmca PLH020057	9130	Chełmiec stok wschodni	2013	FV	XX	FV	FV	Powierzchnia o bardzo dobrym stanie zachowania, niewłączona do powierzchni referencyjnych.

Lokalizacja stanowiska	Obszar Natura 2000	Kod siedliska	Nazwa stanowiska	Rok badań	Ocena ogólna	Perspektywy zachowania	Specyficzna struktura i funkcje siedliska	Powierzchnia siedliska	Uwagi wg GIOŚ
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcnicy pod Książem PLH020020	9130	Góra Wilka	2013	U2	FV	U2	FV	Siedlisko narażone jest na silne oddziaływanie ze strony intensywnego ruchu turystycznego w otoczeniu Zamku Książ.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcnicy pod Książem PLH020020	9130	Zamek Książ	2013	U1	FV	U1	FV	Siedlisko narażone jest na silną presję ze strony ruchu turystycznego.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9180	Rybnica oddz. 181	2013	U1	FV	FV	U1	Stanowisko lasu stokowego na skrajnym siedlisku, w szczytowej części kamienistego pasma. Samo położenie oraz warunki geomorfologiczne mogą mieć charakter referencyjny dla tego typu siedliska.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9180	Rybnica oddział 176	2013	U1	U1	U1	U1	Monitorowanie zmian stanu siedliska.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9180	Rybnica oddział 191	2013	U2	U2	U1	U1	Poznanie kierunku przemian zbiorowiska w wyniku gospodarczego użytkowania drzewostanu.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9180	Sokołowsko oddz. 296	2013	FV	FV	FV	FV	Badanie naturalnej dynamiki dobrze zachowanego lasu jaworowego.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9180	Sokołowsko oddz. 298	2013	U1	FV	U1	FV	Obserwacja naturalnych przemian roślinności.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Góry Kamienne PLH020038	9180	Sokołowsko oddz. 302	2013	U1	U1	U1	FV	Monitorowanie zmian stanu siedliska.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcnicy pod Książem PLH020020	9180	Dolina Pełcnicy I	2013	U1	FV	U1	FV	Jeden z najlepiej zachowanych w Sudetach płatów zbiorowiska reprezentującego zespół <i>Aceri-Tilietum</i> . Nie stwierdzono poważnych zagrożeń

Lokalizacja stanowiska	Obszar Natura 2000	Kod siedliska	Nazwa stanowiska	Rok badań	Ocena ogólna	Perspektywy zachowania	Specyficzna struktura i funkcje siedliska	Powierzchnia siedliska	Uwagi wg GIOŚ
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	9180	Dolina Pełcznicy II	2013	U1	FV	U1	FV	Jeden z najlepiej zachowanych w Sudetach płatów zbiorowiska reprezentującego zespół <i>Aceri-Tilietum</i> .
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	9180	Dolina Szczawnika I	2013	U1	FV	FV	FV	Jeden z najlepiej zachowanych w Sudetach płatów zbiorowiska reprezentującego zespół <i>Aceri-Tilietum</i> .
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	9180	Dolina Szczawnika II	2013	U1	FV	U1	FV	Jeden z najlepiej zachowanych w Sudetach płatów zbiorowiska reprezentującego zespół <i>Aceri-Tilietum</i> .
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	9180	Dolina Szczawnika III	2013	U1	FV	U1	FV	Obszar występowania najlepiej zachowanych w Sudetach lasów stokowych.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	9180	Dolina Szczawnika IV	2013	U1	FV	U1	FV	Obszar występowania najlepiej zachowanych w Sudetach lasów stokowych.
Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych - dane wrażliwe	OZW Dobromierz PLH020034	9190	Grabnik	2017	U2	U1	U2	U1	Obserwacja zmian zachodzących w siedlisku.
Poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa Wałbrzych	OZW Góry Kamienne PLH020038	6230	Bukowiec	2014	U1	U1	U1	XX	Głównym zagrożeniem jest obecność obcego gatunku inwazyjnego, jakim jest łubin trwały <i>Lupinus polyphyllus</i> .
Poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa Wałbrzych	OZW Góry Kamienne PLH020038	6230	Grzmiąca	2014	U1	U1	U1	XX	Monitoring zmian roślinności w warunkach wzrastającej eutrofizacji siedliska.
Poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa Wałbrzych	OZW Góry Kamienne PLH020038	6230	Różana	2006	FV	FV	FV	FV	Do usunięcia. Ograniczenie liczby stanowisk - w pobliżu znajdują się inne stanowiska monitoringowe.
Poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa Wałbrzych	OZW Góry Kamienne PLH020038	6430	Kowalowa	2016	U1	FV	U1	FV	Zbiorowisko nie jest podawane jako reprezentujące siedlisko 6430.

Lokalizacja stanowiska	Obszar Natura 2000	Kod siedliska	Nazwa stanowiska	Rok badań	Ocena ogólna	Perspektywy zachowania	Specyficzna struktura i funkcje siedliska	Powierzchnia siedliska	Uwagi wg GIOŚ
Poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa Wałbrzych	OZW Góry Kamienne PLH020038	7230	Czartowskie Skały	2017	XX	XX	XX	XX	Do usunięcia. Bardzo dobrze zachowane zbiorowiska muraw bliźniczkowych, reprezentowanych przez unikatowe asocjacje. Proponuje się wyznaczenie stanowiska monitoringowego dla siedliska 6230.
Poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa Wałbrzych	OZW Góry Kamienne PLH020038	8220	Mioszów	2017	FV	FV	FV	FV	Zagrożenie może stanowić położenie w sąsiedztwie ruchliwej drogi, eutrofizacja.
Poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa Wałbrzych	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	9180	Dolina Pełcznicy III	2013	U1	FV	U1	FV	Jeden z najlepiej zachowanych w Sudetach płatów zbiorowiska reprezentującego zespół <i>Aceri-Tilietum</i> . Nie stwierdzono poważnych zagrożeń
Poza gruntami w zarządzie nadleśnictwa Wałbrzych	OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020	9180	Dolina Pełcznicy IV	2013	U1	FV	U1	FV	Jeden z najlepiej zachowanych w Sudetach płatów zbiorowiska reprezentującego zespół <i>Aceri-Tilietum</i> . Nie stwierdzono poważnych zagrożeń

V.2. OBSZARY O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH ORAZ TERENY W OBRĘBIE OTULIN OBSZAROWYCH FORM OCHRONY PRZYRODY

Przełom regresyjny Rybnej. Przełom kaptażowy i strukturalny Rybnej na odcinku Rybnica Leśna – Grzmiąca stanowi interesujący geomorfologicznie rejon. Dokumentuje on niedawne zmiany hydrograficzne w Sudetach i ma duże walory krajobrazowe. W Rybnicy Leśnej obserwujemy tzw. kolano kaptażowe, gdzie rzeka gwałtownie skręca pod kątem prostym na wschód. Odcinek doliny pomiędzy Rybnicą Małą a pierwszymi zabudowaniami Grzmiącej to głęboka na około 150 m dolina rzeczna z licznymi formami skalnymi na zboczach oraz z skalistym dnem z progami. Obejmuje wydzielania 168 h, 170 f-g, 176 a-f, h-1 obrębu leśnego Głuszycy (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszycy*, 2005).

Góra Rogowiec. Obszar całej góry Rogowiec, od części szczytowej aż do podnóży wraz z łąkami i polanami śródleśnymi, a ponadto północno-wschodni i północny stok góry Jeleniec oraz południowo-zachodnie zbocze góry Jeleniec Mały. Na tym terenie znaczącą

rolę odgrywają fitocenozy lasów liściastych, a zwłaszcza płaty żyznej buczyny sudeckiej *Dentario enneaphylli-Fagetum*; ponadto wykształcają się tu fragmenty jaworzyny z miesięcznicą trwałą *Lunario-Aceretum*. Niedaleko szczytu Rogowca występują również zacienione skały ze zbiorowiskami mszysto-paprociowymi, a na zachodnim stoku znajduje się duże osuwisko skalne, które należy identyfikować jako krzemianowe gołoborze. W tych miejscach stwierdzono szereg interesujących gatunków roślin: stanowiska tojadu dzióbatego *Aconitum variegatum*, lili złotogłów *Lilium martagon*, paprotkę zwyczajną *Polypodium vulgare*, śnieżycę wiosenną *Leucoium vernum*, kukułkę szerokolistną *Dactylorhiza majalis*, jaskier platanolistny *Ranunculus platanifolius*, ułudkę leśną *Omphalodes scorpioides*, żywiec dziewięciolistny *Dentaria enneaphyllos*. Góra Rogowiec i jej otoczenie są też cenne dla przyrody nieożywionej, proponuje się objąć ochroną formy osuwiskowe na Rogowcu i Jeleńcu Małym (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca*, 2005). Dzięki przeprowadzonej w 2013 r. inwentaryzacji terenowej Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich poznano malakofaunę ruin zamku Rogowiec – najbogatszego gatunkowo stanowiska w Parku - stwierdzono tu 42 gatunki ślimaków. Jest to jedyne miejsce występowania w Parku *Orcula doliolum*, *Macrogastera ventricosa* (nie notowanych w innych rejonach Pogórza i Kotliny Wałbrzyskiej, Wiktor 1959, Maltz 1999) oraz *Tandonia rustica* (gatunek objęty ochroną częściową, występujący w Polsce jedynie w Sudetach) i *Clausilia parvula*. Jest także jednym z dwóch stanowisk (obok ruin Nowego Dworu) ślimaka *Helicigona lapicida* – również objętego ochroną częściową (*Operat ochrony zwierząt Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich*, 2015). Obszar obejmuje wydzielania 177 i, 179 a-b, g-j, 181 b-d, 183 a-j, 190 b-h, 191 a-k obrębu leśnego Głuszyca, w granicach Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich.

Polana śródleśna na południowym stoku Waligóry. Polanka położona jest około 4 km na zachód od centrum Łomnicy, w wydzielaniu 217 c obrębu leśnego Głuszyca. Rośnie tu w dużych skupieniach na powierzchni około 1 ha śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum*, najczęściej w towarzystwie kukułki szerokolistnej *Dactylorhiza majalis*, jaskra rozłogowego *Ranunculus repens*, zawilca gajowego *Anemone nemorosa*, ostrożenia błotnego *Cirsium palustre*, wełnianki wąskolistnej *Eriophorum angustifolium* i różnych gatunków turzyc *Carex spp.* Zbiorowisko to reprezentuje fragmentarycznie wykształcony zespół sitowia leśnego *Scirpetum sylvatici* (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca*, 2005).

Stawy w Głuszycy - obszar cenny dla płazów i gadów. Obejmuje on stare stawy rybne powyżej zakładów „Indriana” oraz młaki i stare stawy rybne w lesie przy żółtym szlaku rowerowym. Pierwsza grupa stawów to trzy sąsiadujące ze sobą stawy rybne poprzedzielane i otoczone groblami. Są one miejscem godowania żaby trawnej *Rana temporaria* i ropuchy szarej *Bufo bufo*, chociaż nie stwierdzono obecności ich kijanek. Na groblach wokół stawów

występują dość licznie zaskrońce *Natrix natrix* i padalce *Anguis fragilis*, a w okolicy jaszczurki zwinki *Lacerta agilis*. W drugiej grupie stawów i młak stwierdzono występowanie godowisk żaby trawnej, której kijanki stwierdzono wyłącznie w młakach. Obszar obejmuje wydzielania 84 d-f, 89 f, 90 a-b, d, g oraz fragmenty wydzielań 86 d, 88 c, 89 b, d, obrębu leśnego Głuszyca (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca*, 2005).

Kompleks Włodarz. Obszar znajduje się po obu stronach granicy gmin Głuszyca i Walim. Obejmuje wydzielania 70 d-i, m-n, 71 a, k, 75 a-g, j, 78 b oraz fragment wydzielania 78 a, obrębu leśnego Głuszyca. Chodniki podziemnej trasy turystycznej „Olbrzym” stanowią największe zimowisko nietoperzy na terenie Parku Krajobrazowego Gór Sowich. W latach 1999-2003 zimowało tutaj 93-136 nietoperzy z 8-9 gatunków. Były to: nocek duży *Myotis myotis*, nocek Bechsteina *Myotis bechsteini*, nocek Natterera *Myotis nattereri*, nocek Brandta *Myotis brandtii*, nocek wąsatek/nocek Brandta *Myotis mystacinus/M. brandtii*, nocek rudy *Myotis daubentonii*, mroczek pozłocisty *Eptesicus nilssonii*, gacek brunatny *Plecotus auritus*, mopek *Barbastella barbastellus*. Podczas badań przeprowadzonych w roku 2010 na terenie obiektu stwierdzono zimowanie jedynie 73 nietoperzy, w tym: nocka dużego, nocka Natterera, nocka wąsatka/Brandta, nocka rudego, mroczka pozłocistego, gacka brunatnego, gacka szarego i mopka (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca*, 2005; *Operat ochrony zwierząt Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010).

Kompleks Soboń i Soboń II. Wyrobiska z okresu II Wojny Światowej znajdujące się na północno-zachodnim zboczu góry Soboń. Miejsce corocznego zimowania 6-7 gatunków nietoperzy, w tym: nocek duży *Myotis myotis*, nocek Natterera *Myotis nattereri*, nocek wąsatek/nocek Brandta *Myotis mystacinus/M. Brandtii*, nocek rudy *Myotis daubentonii*, gacek brunatny *Plecotus auritus*, mopek *Barbastella barbastellus*. Podczas badań przeprowadzonych w roku 2010 na terenie obiektu stwierdzono zimowanie 45 nietoperzy, w tym: 16 nocków dużych, 1 nocka wąsatka/Brandta, 23 nocki rude i 5 gacków brunatnych. Obejmuje wydzielania 107 f, 108 c, 109 g, 110 d, 111 b oraz fragmenty wydzielań 107 d, 108 a, 109 a, 110 b-c obrębu leśnego Głuszyca (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca*, 2005; *Operat ochrony zwierząt Parku Krajobrazowego Gór Sowich*, 2010).

Kompleks Osówka i Osówka II. Chodniki podziemnej trasy turystycznej „Tajemnicze podziemne miasto Osówka” i sztolnia niepołączona z pozostałą częścią kompleksu, niewykorzystywana turystycznie. Drugie co do liczebności zimowisko nietoperzy w Parku. W latach 1995-2003 stwierdzono tutaj od 22 do 76 zimujących nietoperzy z 9-10 gatunków. Były to: nocek duży *Myotis myotis*, nocek Bechsteina *Myotis bechsteinii*, nocek Natterera *Myotis nattereri*, nocek Brandta *Myotis brandtii*, nocek wąsatek *Myotis mystacinus*, nocek

rudę *Myotis daubentonii*, mroczek poźlocisty *Eptesicus nilssonii*, gacek brunatny *Plecotus auritus*, gacek szary *Plecotus austriacus*, mopek *Barbastella barbastellus*. Podczas badań przeprowadzonych w roku 2010 na terenie obiektu stwierdzono zimowanie 48 nietoperzy, w tym: 17 nocków dużych, 1 nocka Natterera, 1 nocka orzęsionego, 14 nocków rudych, 3 mroczki poźlociste, 8 gacków brunatnych i 4 mopki. Obszar obejmuje wydzielania 123 c-i, 125 d-k, m obrębu leśnego Głuszycy (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszycy, 2005; Operat ochrony zwierząt Parku Krajobrazowego Gór Sowich, 2010*).

Kserotermiczne wzgórza w okolicach Cieszowa. Teren leżący na południe od Cieszowa Górnego obejmuje grupę wzgórz o charakterze kserotermicznym. Położone tutaj kserotermiczne zbiorowiska łąkowe stanowią miejsce występowania licznej populacji myszy zaroślowej *Apodemus sylvaticus* (ochrona częściowa). Gatunek ten, występujący praktycznie na terenie całego kraju, wyraźnie związany jest z siedliskami suchymi i nasłonecznionymi, gdzie może uzyskiwać wysokie zagęszczenia, podczas gdy na większości stanowisk wykazywana jest raczej nielicznie. Obszar obejmuje wydzielania 30 d-g obrębu leśnego Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Oczko wodne w Cieszowie Dolnym. Oczko wodne na skraju pola łąki i lasu, 700 m na wschód centrum Cieszowa Dolnego. Jedyne stanowisko rzekotki drzewnej *Hyla arborea* w gminie. Obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Zalew Podgórna. Zbiornik wodny na Chwaliszówce położony 1, 5 km na południe od Starych Bogaczowic, okresowo wypełniany wodą w czasie wiosny i lata. Na zimę woda jest spuszczana, niecka zalewu prawie w całości jest obłożona granitową kostką. Jest to bardzo cenne stanowisko rozwoju traszek: zwyczajnej *Lissotriton vulgaris*, górskiej *Ichthyosaura alpestris*, grzebieniastej *Triturus cristatus*. Obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Leśne oczka pod Chwaliszowem. Trzy oczka wodne położone 1 km na południowy wschód od Chwaliszowa w dolince bezimiennego potoku Strzegomki. Zbiorniki znajdują się pomiędzy dwoma wzgórzami i umieszczone są kaskadowo. Każde o innym charakterze. Pierwsze jest porośnięte bujną roślinnością wodną, prawie w 80%. Drugi zbiornik jest pozbawiony roślinności wodnej, brzegi porastają drzewa. Trzeci prawie wyschnięty zarośnięty trzciną i trawami oraz olchami. Dolinka potoku od oczek do drogi asfaltowej jest cennym siedliskiem dla traszek. Występuje tu ropucha szara *Bufo bufo*, żaba trawna *Rana temporaria*, traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*, traszka górska *Ichthyosaura alpestris*. Obszar znajduje

się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Gmina Stare Bogaczowice, 2005*).

Stanowisko lilii bulwkowatej. Lilia bulwkowata *Lilium bulbiferum* podawana była jako bardzo rzadki element flory Polski rosnący na łąkach górskich, brzegach lasów, polach i występujący rzadko na Dolnym Śląsku. Znajduje się ona na liście zagrożonych gatunków flory naczyniowej Dolnego Śląska w kategorii VU (narażony) (Kącki, Dajdok, Szczeniak 2004). Podczas prac terenowych na obszarze badanej gminy w 2004 roku, obfite stanowisko lilii bulwkowatej stwierdzono w pobliżu Łomnicy (ponad 0, 5 km na południowy zachód od centrum wsi). Gatunek ten rośnie na stromym, kserotermicznym zboczu wzgórza, na powierzchni około 2 hektarów, w liczbie kilkudziesięciu egzemplarzy, najczęściej w towarzystwie dziurawca zwyczajnego *Hypericum perforatum*, przytulii pospolitej *Galium mollugo* i dziewięcisiłu bezłodygowego *Carlina acaulis*. Stanowisko to znane było już na przełomie XIX i XX wieku i cytowane przez florystów niemieckich. Obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszycy, 2005*).

Rzekotka. Jedyne miejsce występowania na terenie gminy Głuszycy rzekotki drzewnej *Hyla arborea* i żaby wodnej *Rana esculenta*. Występują tu również: żaba trawna *Rana temporaria*, ropucha szara *Bufo bufo*, jaszczurka żyworodna *Zootoca vivipara* i żmija zygzakowata *Vipera berus*. Staw znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszycy, 2005*).

Trzy Traszki. Staw na terenie ogródków działkowych „Piast”. Jest to bardzo cenne miejsce z powodu występowania wszystkich występujących na tym obszarze Polski gatunków traszek, w tym traszki grzebieniastej *Triturus cristatus*, która jest gatunkiem z Polskiej Czerwonej Księgi. Miejsce to doskonale nadaje się do działań edukacyjnych. Staw znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszycy, 2005*).

Staw na Parkowej. Niewielki staw w parku obok technikum przy ul. Parkowej w Głuszycy. Jest to cenne miejsce rozrodu płazów – występują tu m.in. traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*, traszka górską *Ichthyosaura alpestris*, ropucha szara *Bufo bufo*, żaba trawna *Rana temporaria*. Miejsce to doskonale nadaje się do działań edukacyjnych. Staw znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszycy, 2005*).

Kruszarki. Wilgotne łąki i pastwiska na północny-zachód od Głuszycy Górnej wraz z przyległym terenem przemysłowym. Obszar cenny dla płazów i ptaków. Są to stosunkowo rozległe łąki, pastwiska kwaterowe i nieliczne pola orne z niewielkimi zakrzaczeniami na miedzach. Stwierdzono tu derkacza *Crex crex*, pliszkę górską *Motacilla*

cinerea, świergotka łąkowego *Anthus pratensis* i bardzo liczne stanowiska gąsiorka *Lanius collurio*. Obszar ten jest też cenny dla płazów i gadów. Bardzo cenne jako miejsce występowania i rozrodu traszki grzebieniastej *Triturus cristatus*, która jest gatunkiem z Polskiej Czerwonej Księgi. Występuje tu też traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*. Jest to teren przemysłowy, na którym podczas ewentualnych prac należy szczególnie zadbać o niewielkie zbiorniki z wodą. Obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca*, 2005).

Staw przy wiadukcie. Występują tu dwa stawy przy wiadukcie kolejowym niedaleko tartaku. Obszar ten jest niezwykle cenny ze względu na obecność w jednym stawie bardzo licznej populacji traszki grzebieniastej *Triturus cristatus*. Ponadto stawy są miejscem rozrodu innych płazów, jak traszka zwyczajna *Lissotriton vulgaris*, ropucha szara *Bufo bufo*, żaba trawna *Rana temporaria*. Na nasypie kolejowym, okolicznych łąkach i w ogrodach bardzo licznie występuje żmija zygzakowata *Vipera berus*. Stwierdzono tu również obecność jaszczurki żyworodnej *Zootoca vivipara* i padalca zwyczajnego *Anguis fragilis*. Staw znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca*, 2005).

Północne i zachodnie stoki wzgórza Światowid wraz z doliną potoku Otłuczyna aż po szosę Głuszyca – Nowa Ruda. Są to łąki o zróżnicowanym stopniu wilgotności i licznymi zakrzaczeniami. Należy utrzymać dotychczasowy sposób gospodarowania, ograniczający sukcesję gatunków drzewiastych.

Fot. 43. Skalki zlepieńcowe u północno zachodniego podnóża Jagodnika (fot. M. Franczak)

Stwierdzono tu trzmiełojada *Pernis apivorus*, kruka *Corvus corax*, gąsiorka *Lanius collurio*, derkacza *Crex crex* i świergotka łąkowego *Anthus pratensis*. Większość tych gatunków występuje tu w liczebności kilku par. Jest to też rewir polowania wielu gatunków ptaków drapieżnych. Obszar znajduje się **poza gruntami** w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych (źródło: *Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto i gmina Głuszyca*, 2005).

Tab. 33. Osobliwości przyrody nieożywionej w Nadleśnictwie Wałbrzych

Typ	Lokalizacja
Głazy	Obr. 2: 322 b
Grotty	Obr. 1: 277 a Obr. 2: 21 f; 67 i
Jary	Obr. 2: 291 g; 315 c; 323 d
Kamieniołomy	Obr. 1: 276 f
Oczka wodne	Obr. 1: 303 b Obr. 2: 313 i
Piargi	Obr. 2: 296 a; 298 a, c; 299 a
Rumowiska	Obr. 1: 319 c; 321 c; 322 c, f, g Obr. 2: 257 j, k; 263 a
Wychodnie skalne	Obr. 1: 18 b; 20 d; 92 d; 94 a-b, k; 97 d; 112 b; 147 l; 159 b; 165 f; 170 b; 171 d; 175 a, c; 184 h; 188 i; 223 g; 239 c; 251 g; 255 f; 265 b; 281 a; 293 i; Obr. 2: 57 b; 68 o; 90 d, i; 96 g, i; 98 d; 168 a-d, g; 170 g; 174 a, g; 176 j; 178 a, d-f; 179 a, f-g; 181 d; 183 a, g-i; 185 i; 187 l; 188 d, h; 190 b, d-g; 191 b-c, f-h; 192 a; 195 h; 196 c; 197 g; 199 b; 204 b; 208 c; 212 h; 214 d; 216 f; 218 c; 224 d; 234 g; 235 b; 243 c; 250 l; 255 l; 257 k; 258 a; 262 a; 268 a; 270 d, g; 271 d; 296 a; 318 c; 320 d; 325 c; 332 b; 346 f; 347 f; 349 a, f; 350 a, d; 352 a; 354 k; 359 l; 360 b, f; 366 j
Torfowiska	Obr. 2: 318 c
Wywierzyńska	Obr. 2: 319 b
Źródła	Obr. 1: 265 a; Obr. 2: 280 c-d; 287 a, l; 315 c; 318 b; 323 d

V.3. ZADRZEWIENIA I ZAKRZACZENIA NA TERENACH ZARZĄDZANYCH PRZEZ NADLEŚNICTWO

Istnienie zadrzewień śródpolnych ma bardzo duże znaczenie dla rozwoju fauny i flory otwartych przestrzeni oraz stref przejściowych. Wykorzystywane są jako miejsca odpoczynku podczas migracji dużych ssaków, chronią i wzbogacają glebę, są siedliskiem roślin i zwierząt, łagodzą susze, są schronieniem dla ssaków i innych zwierząt. Zadrzewienia i zakrzewienia mają pozytywny wpływ na „przełamywanie” monotoności krajobrazu polno-łąkowego. Zadrzewienia w formie liniowej (wzdłuż rowów i miedz) ograniczają również szkody powodowane przez erozję wietrzną na sąsiadujących polach. Ogólna powierzchnia zadrzewień i zakrzaczeń w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa wynosi 316,14 ha.

V.4. WAŻNIEJSZE OBIEKTY I MIEJSCA O WARTOŚCI HISTORYCZNEJ

I KULTUROWEJ

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych położonych jest wiele miejsc i obiektów o wartości historycznej i kulturowej, najważniejsze z nich zostały wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków. Należą do nich m.in. zabytki sakralne, budynki mieszkalne, zespoły zamkowe, zespoły sanatoryjne oraz obiekty przemysłowe. Spośród nich na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych znalazły się przede wszystkim ruiny średniowiecznych zamków, stanowiących lokalną linię umocnień granicznych przy południowej granicy z Czechami oraz fragment rozległego założenia rezydencjonalnego z jednym z największych na Śląsku i trzecim w kraju zamkiem – „Książ”.

Tab. 34. Wykaz obiektów archeologicznych, historycznych i kulturowych zlokalizowanych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Typ obiektu	Lokalizacja		Nr rejestru zabytków	Opis obiektu
		obręb leśny, leśnictwo, oddz.	gmina, obręb ewid., działka		
1	ruiny zamku „Cisy”	Wałbrzych Świebodzice 39 k	Stare Bogaczowice Struga 418	671 z 1960-03-30; A/4043/671 z 2010-10-27	Ruiny zamku z XV w.
2	ruiny zamku „Nowy Dwór”	Wałbrzych Glinica 240 y	Wałbrzych Glinik Nr 45 3/5	660 z 1960-03-19; 684/660 z 2006-01-18	Ruiny zamku z XIV-XV w., 1570 r.
3	ruiny zamku „Radosno”	Głuszycza Sokołowsko 253 d	Mieroszów Sokołowsko AX	674 z 1960-03-30; A/4414/674 z 2010-11-19	Ruiny zamku z XV w.
4	ruiny zamku „Rogowiec”	Głuszycza Jedlinka 183 i, 191 k	Głuszycza Grzmiąca 386/183, 392/191	675 z 1960-03-30; A/4189/675 z 2010-11-12	Ruiny zamku z XIV w.
5	założenie rezydencjonalne „Książ” w Wałbrzychu i Świebodzicach	Wałbrzych Świebodzice 8-9; 10 a-h, j-s; 11; 12 a-d; 13 a-h; 15 k-m; 16 a-g; 17-18; 19 a-c; 20 b-f; 21-27; 28 k-l; 29 a-d; Na gruntach w zarządzie nadleśnictwa znajduje się fragment założenia.	Świebodzice Świebodzice 3 1085, 1086/1, 1086/2, 1087, 1088/1, 1088/2, 1089, 1090, Świebodzice Pelcznica 2 916 Wałbrzych Książ 51 2, 5, 6, 7, 8, 9/1, 9/2, 11/1, 11/2, 11/3, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 25, 26, 27, 29, 34, 36, 40	481 z 1958-05-06; 655/WŁ z 1977-04-13; 1228/WŁ z 1987-06-16; 1229/WŁ z 1987-06-16; 1230/WŁ z 1987-06-16; A/572/1-3 z 2006-05-24; A/4627/481 z 2010-12-29	Kompleks „Książ” jest jednym z nielicznych na terenie Polski kompletnie zachowanych zespołów rezydencjonalnych o tak rozległym obszarze, powstały i przekształcany zgodnie z obowiązującymi stylami na przestrzeni wieków od XIII do XX w. Zespół ten stanowi świadectwo minionej epoki o znaczeniu ponadregionalnym, ze względu na jego walory historyczne, artystyczne i naukowe.
6	ruiny zamku „Stary Książ”	Wałbrzych Świebodzice 16 c	Wałbrzych Książ 51 9/2	621 z 1959-09-01; 689/661 z 2006-01-18; A/572/1-3 z 2006-05-24; A/5214/621 z 2011-05-06	Ruina romantyczna z 1794 r. należąca do założenia rezydencjonalnego „Książ”.
7	dom „szwajcarski” I	Wałbrzych Świebodzice 9 a	Świebodzice Świebodzice 3 1088/2	A/5052/1215/WŁ z 1987-06-16	Obiekt należący do założenia rezydencjonalnego „Książ”.
8	dom „szwajcarski” II	Wałbrzych Świebodzice 9 b	Świebodzice Świebodzice 3 1088/2	A/5053/1214/WŁ z 1987-06-16	Obiekt należący do założenia rezydencjonalnego „Książ”.

Lp.	Typ obiektu	Lokalizacja		Nr rejestru zabytków	Opis obiektu
		obręb leśny, leśnictwo, oddz.	gmina, obręb ewid., działka		
9	brama wjazdowa na teren założenia	Wałbrzych Świebodzice 9 gx	Świebodzice Świebodzice 3 1088/2	A/5051/1231/WŁ z 1987-06-16	Obiekt należący do założenia rezydencjonalnego „Książ”.

Fot. 44. Zamek Radosno (fot. A. Grochowska)

W zasięgu terytorialnym nadleśnictwa występuje szereg zabytkowych zespołów pałacowych, zespołów sanatoryjnych, zdrojowych, dworów i willi, na terenie których występują osobliwe parki i zadrzewienia, najcenniejsze z nich zestawiono w poniższej tabeli.

Tab. 35. Wykaz zabytkowych parków zlokalizowanych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych (poza gruntami w zarządzie)

Lp.	Typ obiektu	Lokalizacja	Nr rejestru zabytków	Opis obiektu
		gmina, miejscowość		
1	park uzdrowiskowy	Jedlina-Zdrój, Jedlina-Zdrój, pl. Zdrojowy	1333/WŁ z 1991-04-30; A/4210/1333/Wł z 2010-11-08	Założenie uzdrowiskowo-parkowe, powstałe po 1820 r.
2	park	Jedlina-Zdrój, Jedlinka	686/WŁ z 1978-01-27; A/4224/686/Wł z 2010-11-08	Park w zespole pałacowym z 2 poł. XVIII w.
3	park sanatoryjny	Mieroszów, Sokołowsko	998/WŁ z 1984-03-29; 998/WŁ z 1989-12-20; A/4706/998/WŁ z 2010-12-14	Park w zespole sanatorium „Grunwald” z 2 poł. XIX w.
4	park	Stare Bogaczowice, Struga	850/WŁ z 1981-09-18; A/4728/850/Wł z 2010-12-17	Park w zespole pałacowym z XVII-XIX w.
5	park „Szwedzki”	Szczawno-Zdrój, Szczawno-Zdrój, ul. Spacerowa-Nizinna	1388/WŁ z 1993-10-05; A/4750/1388/Wł z 2010-12-28	Park został założony w 1 ćw. XX w.

Lp.	Typ obiektu	Lokalizacja	Nr rejestru zabytków	Opis obiektu
		gmina, miejscowość		
6	park/ogród	Szczawno-Zdrój, Szczawno-Zdrój, ul. Kolejowa 14	75/A/01/1-2 z 2001-12-27	Ogród przy sanatorium „Dom Zdrojowy”, (dawny hotel zdrojowy „Grand Hotel”) z 1908 r.
7	park miejski	Wałbrzych, Sobięcín, ul. Raclawicka-Kosteckiego	A/2337 z 2010-06-10	Park miejski im. Tadeusza Kościuszki z 3 ćw. XIX – XX w.
8	park	Wałbrzych, Książ	481 z 1958-05-05; A/572/1-3 z 2006-05-24	Park romantyczny z XVIII-XX w. należący do założenia parkowego w założeniu rezydencjalnym „Książ”.
9	park	Wałbrzych, Wałbrzych, ul. Zamkowa	969/WŁ z 1983-12-27; 694/969/Wł z 2006-01-18	Park w zespole zamkowym Czetrzistów z XVII-XIX, pocz. XX w.
10	park	Wałbrzych, Rusinowa	670/WŁ z 1977-08-22; 670/WŁ z 1995-01-03; 686/670/Wł z 2006-01-18	Park w zespole pałacowym z 1720 r.

Z innych cennych obiektów historycznych i kulturowych wpisanych do rejestru zabytków w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa znajdują się m.in.:

- kościoły, w tym kościół parafialny pw. Świętej Trójcy w Boguszowie-Gorcach, kościół parafialny pw. Zwiastowania NMP w Witkowie, kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP w Głuszycy Górnej, kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Mioszowie, kościół filialny pw. św. Jadwigi w Rybnicy Leśnej, kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP w Unisławiu Śląskim, kościół ewangelicki w Unisławiu Śląskim, kościół filialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Jabłowie, kościół filialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego Lubominie, kościół parafialny pw. św. Józefa Oblubieńca w Starych Bogaczowicach, kościół parafialny pw. Matki Boskiej Bolesnej w Strudze, kościół parafialny pw. św. Barbary w Walimiu, kościół parafialny pw. Aniołów Stróżów w Wałbrzychu, kościół pomocniczy pw. Matki Boskiej Bolesnej w Wałbrzychu, kościół parafialny pw. św. Jerzego w Wałbrzychu, kościół parafialny pw. św. Józefa w Wałbrzychu, kościół parafialny pw. Zmartwychwstania Pańskiego w Wałbrzychu, kościół ewangelicki w Wałbrzychu, kościół parafialny pw. św. Anny w Wałbrzychu-Szczawienko,
- kościół starokatolicki, obecnie polsko-katolicki pw. św. Pawła Apostoła w Boguszowie-Gorcach, kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki parafialny pw. Matki Boskiej Królowej Korony Polskiej w Głuszycy Górnej, kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki filialny pw. Narodzenia NMP w Grzmiącej, kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki filialny pw. św. Joachima i Anny w Olszyńcu, kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki pw. św. Maksymiliana Kolbe w Rzecze, kościół ewangelicki, obecnie rzymsko-katolicki pw. Serca Jezusa w Walimiu,
- dawny kościół ewangelicki, obecnie hala sportowa w Boguszowie-Gorcach,

- obecnie nieużytkowany kościół ewangelicki w Jedlinie-Zdrój,
- zbór staroluterański, obecnie kościół polsko-katolicki pw. Zesłania Ducha Świętego w Wałbrzychu,
- ruina kościoła pw. św. Anny w Pełcznicy,
- plebania w Mioszowie,
- klasztor cystersów, obecnie plebania w Starych Bogaczowicach,
- kaplica pw. św. Anny w Starych Bogaczowicach,
- kaplica grobowa Klingberga oraz kaplica grobowa Seylerów w Walimiu,
- dawna cerkiew w Sokołowsku,
- cmentarz w Starych Bogaczowicach, cmentarz żydowski w Wałbrzychu,
- dzwonnica cmentarna w Strudze,
- ratusze w Boguszowie-Gorcach i w Wałbrzychu,
- domy w Boguszowie-Gorcach, w Głuszycy Górnej, w Grzmiącej, w Rybnicy Małej, w Jedlinie-Zdrój, w Mioszowie, w Rybnicy Leśnej, w Sokołowsku, w Szczawnie-Zdrój, w Walimiu, w Wałbrzychu,
- dom Cechu Gwarków, obecnie dom mieszkalny w Boguszowie-Gorcach,
- dom z gospodą „Pod Jeleniem” w Głuszycy Górnej,
- kamienice w Wałbrzychu,
- gmach Urzędu Miasta w Wałbrzychu,
- szkoła w Wałbrzychu, dawne szkoły ewangelickie w Mioszowie,
- dawne pensjonaty w Szczawnie-Zdrój - „Preussischer Zepter” (obecnie dom mieszkalno-handlowy), „Dom Nauczycielek” (obecnie szkoła sanatoryjna), „Posthof” (obecnie biura), „Kynast” (obecnie sanatorium „Zuch”), „Sans Souci”,
- dom towarowy „Kauhaus”, obecnie dom mieszkalny w Walimiu,
- dawne hotele „Pod Złotym Lwem” i „Plessischer Hof” w Wałbrzychu,
- karczma, obecnie dom mieszkalny w Unisławiu Śląskim, karczma z browarem, obecnie dom mieszkalny w Wałbrzychu,
- poczta w Mioszowie,
- fasada domu w Mioszowie,
- dawna tkalnia, obecnie żłobek w Mioszowie, zespół budynków dawnej tkalni w Walimiu,
- sąd, obecnie przedszkole w Mioszowie, sąd w Wałbrzychu,
- dawny młyn wodny, obecnie dom mieszkalny w Wałbrzychu,
- zakład kąpielowy „Łazienki Luizy” w Szczawnie-Zdrój,
- sierociniec, obecnie klasztor ss. nazaretanek, liceum, internat w Wałbrzychu,
- stajnia straży pożarnej w Szczawnie-Zdrój,

- dworce kolejowe „Jedlina Dolna” i „Jedlina Górna” w Jedlinie-Zdrój, dworzec PKP Wałbrzych - Miasto, budynek dawnego dworca towarowego w Wałbrzychu,
- pałac Tielscha w Wałbrzychu,
- kuźnia z wyposażeniem w Różanej,
- stodoła w Unisławiu Śląskim,
- wieża widokowa na Wzgórzu Gedymina w Szczawnie-Zdrój,
- pawilon handlowy w Szczawnie-Zdrój,
- dawna fabryka Wunderlicha w Wałbrzychu oraz budynek przemysłowy w fabryce porcelany „Wałbrzych”,
- „Lisia Sztolnia”, zespół kopalni „Julia”, budynki w kompleksie dawnej kopalni „Victoria” w Wałbrzychu,
- wieża nadszybowa szybu „Józef” w Boguszowie-Gorcach, zespół szybu „Witold” w Boguszowie-Gorcach, zespoły szybów i szyby w Wałbrzychu - „Irena”, „Powietrznego”, „Siostrzane”, „Teresa”, „Tytus”, „Wojciech” oraz „Chwalibóg I”, „Gabriel”, „Matylda”, „Zbigniew”.

Fot. 45. Zamek Nowy Dwór (fot. T. Maltz)

Fot. 46. Zamek Rogowiec (fot. T. Maltz)

Tab. 36. Chronione układy urbanistyczne w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Obszar zabytkowy	Nr rejestru zabytków	Opis obiektu	Lokalizacja
1	Stare Miasto Wałbrzych	683/WŁ z 1977-12-08; 712/683/WŁ z 2006-01-19	Miasto z XIII w.	Wałbrzych
2	Dzielnica Sobięcín	696/WŁ z 1978-05-31; 715/696/WŁ z 2006-01-19	Osada z XVI w.	Wałbrzych
3	Dzielnica Stary Zdrój	697/WŁ z 1978-05-31; 716/697/WŁ z 2006-01-19	Dzielnica z XIV w.	Wałbrzych
4	Dzielnica Szczawienko	695/WŁ z 1978-05-31; 714/695/WŁ z 2006-01-19	Osada z XIII w.	Wałbrzych
5	Dzielnica Biały Kamień	694/WŁ z 1978-06-19; 713/694/WŁ z 2006-01-19	Osada z XVI w.	Wałbrzych Grunty pod zarządem PGL LP: Obręb leśny Wałbrzych, leśnictwo Biały Kamień, wydzielenie leśne 178 m.
6	Miasto Boguszów-Gorce	81/518 z 1958-12-02; A/6005/518 z 2016-05-10	-	Boguszów-Gorce
7	Ośrodek historyczny miasta Mieroszów	A/5913/624 z 1959-09-01	Miasto z poł. XIII w.	Mieroszów
8	Historyczne założenie urbanistyczne Sokołowsko	679/WŁ z 1978-01-27; A/4702/679/WŁ z 2010-12-14; A/4702/679/WŁ z 2018-03-22	Założenie z 1854 r.	Sokołowsko Grunty pod zarządem PGL LP: Obręb leśny Głuszyca, leśnictwo Sokołowsko, wydzielenia leśne: 255 f, s, 260 ax-bx, p-t, x-z.
9	Historyczne założenie urbanistyczne Szczawno-Zdrój	682/WŁ z 1977-12-08; A/2576/682/WŁ z 2010-07-22	Założenie z 1221 r.	Szczawno-Zdrój

V.5. CHARAKTERYSTYKA DRZEWOSTANÓW W ASPEKcie TYPOLOGII URZĄDZENIOWEJ

V.5.1. SIEDLISKOWE TYPY LASU

Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych wyróżniono 13 typów siedliskowych lasu, z czego siedliska wyżynne występują wyłącznie na terenie obrębu leśnego Wałbrzych. Dominującą grupę spośród wszystkich występujących tu siedlisk stanowią siedliska lasowe (88% udziału powierzchniowego). Głównym siedliskiem z tej grupy jest las mieszany górski świeży, zajmujący 64% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Większy udział powierzchniowy posiadają również las górski świeży (14%) oraz las mieszany wyżynny świeży (6%). Pozostałe siedliska z tej grupy obejmują znacznie mniejsze powierzchnie, należą do nich: las wyżynny świeży, las górski wilgotny, las mieszany górski wilgotny, las łąkowy górski, las wyżynny wilgotny, las łąkowy wyżynny, ols jesionowy górski. Drugą grupę tworzą siedliska borowe (12% udziału powierzchniowego), reprezentowane głównie przez bór mieszany górski świeży, porastający 11% powierzchni leśnej nadleśnictwa. W tej grupie siedlisk znalazły się również bór górski świeży oraz bór mieszany wyżynny świeży. Udział procentowy poszczególnych typów siedliskowych lasu dla całego nadleśnictwa ilustruje zamieszczona poniżej tabela.

Tab. 37. Struktura powierzchniowa typów siedliskowych lasu wyróżnionych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych

TSL	Obręb Wałbrzych		Obręb Głuszycza		Nadleśnictwo Wałbrzych wg stanu na 1.01.2019 r. (pul)	
	[ha]	[%]	[ha]	[%]	[ha]	[%]
BMWYŻŚW	5,62	0,08	-	-	5,62	0,04
LMWYŻŚW	931,85	12,91	-	-	931,85	6,21
LWYŻŚW	292,95	4,06	-	-	292,95	1,95
LWYŻW	17,17	0,24	-	-	17,17	0,11
LŁWYŻ	15,33	0,21	-	-	15,33	0,10
BGŚW	5,62	0,08	67,12	0,86	72,74	0,48
BMGŚW	203,05	2,81	1460,09	18,74	1663,14	11,08
LMGŚW	4721,85	65,45	4857,42	62,34	9579,27	63,85
LMGW	2,81	0,04	54,80	0,70	57,61	0,38
LGŚW	920,31	12,75	1245,31	15,98	2165,62	14,43
LGW	87,37	1,21	91,92	1,18	179,29	1,19
LŁG	10,57	0,15	13,92	0,18	24,49	0,16
OLJG	1,08	0,01	1,21	0,02	2,29	0,02
Razem	7215,58	100,00	7791,79	100,00	15007,37	100,00

*grunty leśne zalesione i niezalesione

V.5.2. BOGACTWO GATUNKOWE I STRUKTURA PIONOWA DRZEWOSTANÓW

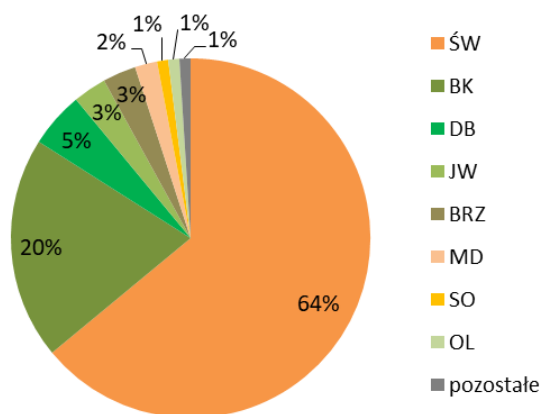
Bogactwo gatunkowe drzewostanów dobrze charakteryzuje liczba gatunków wchodzących w ich skład. Drzewostany można podzielić na: jednogatunkowe, dwugatunkowe, trzygatunkowe, cztero- i więcej gatunkowe (pod uwagę wzięto jedynie warstwę drzew tworzących I, II, i III piętro drzewostanu).

Lasy Nadleśnictwa Wałbrzych charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem gatunkowym drzewostanów. Największą powierzchnię zajmują drzewostany dwu- i trzygatunkowe, obejmujące odpowiednio 33% i 31% powierzchni leśnej zalesionej. Znaczne powierzchnie zajmują również drzewostany cztero- i więcej gatunkowe (23%). Pozostałą powierzchnię leśną zalesioną nadleśnictwa (13%) porastają drzewostany jednogatunkowe.

Tab. 38. Zestawienie powierzchni [ha] i miąższości [m³] drzewostanów wg grup wiekowych i bogactwa gatunkowego

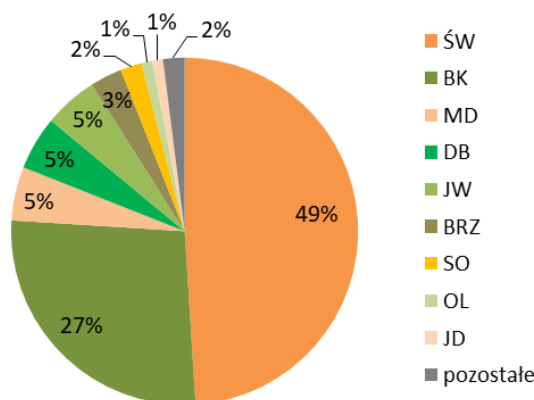
Obręb, nadleśnictwo	Bogactwo gatunkowe, drzewostany	Powierzchnia [ha]/miąższość [m ³]					
		Wiek			Ogółem	Ogółem [%]	
		<=40 lat	41-80 lat	> 80 lat			
Obręb Wałbrzych	jednogatunkowe	107,33	303,43	327,22	737,98	10,3	
		15816	128377	126092	270285	11,7	
	dwugatunkowe	280,12	551,63	1001,72	1833,47	25,5	
		53521	212963	355998	622483	26,9	
	trzygatunkowe	268,75	645,46	1333,53	2247,74	31,3	
		37759	244515	495382	777656	33,6	
	cztero- i więcej gatunkowe	491,54	629,88	1248,61	2370,03	33,0	
		64157	197488	381905	643550	27,8	
	Obręb Głuszycza	jednogatunkowe	181,07	565,16	501,77	1248,00	16,1
			41995	254097	201979	498071	19,5
dwugatunkowe		601,52	774,95	1671,34	3047,81	39,3	
		103633	311826	636628	1052087	41,3	
trzygatunkowe		576,33	546,70	1225,93	2348,96	30,3	
		63899	217860	430529	712288	27,9	
cztero- i więcej gatunkowe		322,03	208,17	582,76	1112,96	14,3	
		29004	72707	186308	288018	11,3	
Nadleśnictwo Wałbrzych	jednogatunkowe	288,40	868,59	828,99	1985,98	13,3	
		57811	382474	328071	768356	15,8	
	dwugatunkowe	881,64	1326,58	2673,06	4881,28	32,7	
		157154	524790	992627	1674570	34,4	
	trzygatunkowe	845,08	1192,16	2559,46	4596,70	30,8	
		101657	462375	925911	1489944	30,6	
	cztero- i więcej gatunkowe	813,57	838,05	1831,37	3482,99	23,3	
		93161	270195	568212	931568	19,2	

W lasach Nadleśnictwa Wałbrzych głównym gatunkiem panującym jest świerk, zajmujący 64% powierzchni leśnej zalesionej. Gatunkami panującymi w drzewostanach nadleśnictwa są również: buk (20%), dąb (5%), jawor (3%), brzoza (3%). Pozostałe gatunki posiadają niewielki udział powierzchniowy, są to: sosna, olsza czarna, lipa, jesion, jodła, klon, osika., jarząb pospolity, sosna czarna, olsza szara.

Ryc. 16. Struktura powierzchni gatunków panujących w Nadleśnictwie Wałbrzych

Struktura powierzchniowa gatunków rzeczywistych w drzewostanach Nadleśnictwa Wałbrzych jest zbliżona do struktury powierzchniowej gatunków panujących w tych drzewostanach. Dominującym gatunkiem rzeczywistym jest również świerk, zajmujący blisko połowę powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa. Większym udziałem powierzchniowym odznaczają się również: buk (27%), modrzew (5%), dąb (5%), jawor (5%). Z pozostałych gatunków rzeczywistych budujących drzewostany nadleśnictwa występują m.in.: brzoza, sosna, olsza czarna, jodła, lipa, jesion, klon, osika, sosna czarna, olsza szara, grab, wiąz.

Ryc. 17. Struktura powierzchni gatunków rzeczywistych Nadleśnictwie Wałbrzych

Budowa pionowa drzewostanów to jeden z podstawowych elementów określających charakter drzewostanów. Drzewostany można podzielić pod względem budowy pionowej na jednopiętrowe, dwupiętrowe, trzypiętrowe i wielopiętrowe oraz o budowie przerębowej w klasie odnowienia (KO) i klasie do odnowienia (KDO). Złożona budowa pionowa jest

pochodną wielu czynników związanych zarówno z prowadzeniem gospodarki leśnej, jak również wynikającą z uwarunkowań siedliskowych i wysokościowych. Nerozerwalnie wiąże się ona ze zwarciem pionowym decydującym o stopniu wykorzystania światła. Im bardziej zróżnicowana jest budowa pionowa tym bardziej odporny jest drzewostan na ogólnie pojmowane czynniki szkodliwe.

Drzewostany Nadleśnictwa Wałbrzych odznaczają się uproszczoną strukturą pionową. Dominują tu drzewostany jednopiętrowe, zajmujące 67% powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa. Drugą grupę stanowią drzewostany w klasie odnowienia i w klasie do odnowienia obejmujące 32,5% powierzchni leśnej zalesionej. Pozostałą powierzchnię (0,5%) porastają drzewostany dwupiętrowe. Nie występują tu drzewostany wielopiętrowe i drzewostany o budowie przerębowej.

Tab. 39. Zestawienie powierzchni [ha] i miąższości [m³] drzewostanów wg grup wiekowych i struktury

Obręb, nadleśnictwo	Struktura drzewostanów, drzewostany	Powierzchnia [ha]/ miąższość [m ³]				
		Wiek			Ogółem	Ogółem [%]
		<=40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Obręb Wałbrzych	jednopiętrowe	1147,74	2049,38	1598,42	4795,54	66,7
		171253	762930	699599	1633781	70,6
	dwupiętrowe	0,00	13,84	32,97	46,81	0,7
		0	4326	11805	16131	0,7
	w KO i KDO	0,00	67,18	2279,69	2346,87	32,6
		0	16087	647973	664060	28,7
Obręb Głuszycza	jednopiętrowe	1680,95	1983,85	1554,43	5219,23	67,3
		238530	823518	703343	1765391	69,2
	dwupiętrowe	0,00	10,65	22,75	33,40	0,4
		0	3999	11997	15997	0,6
	w KO i KDO	0,00	100,48	2404,62	2505,10	32,3
		0	28973	740104	769077	30,2
Nadleśnictwo Wałbrzych	jednopiętrowe	2828,69	4033,23	3152,85	10014,77	67,0
		409783	1586448	1402942	3399173	69,9
	dwupiętrowe	0,00	24,49	55,72	80,21	0,5
		0	8326	23802	32128	0,7
	w KO i KDO	0,00	167,66	4684,31	4851,97	32,5
		0	45061	1388077	1433137	29,5

V.5.3. POCHODZENIE DRZEWOSTANÓW

Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych drzewostany z nasadzeń zajmują powierzchnię 4156,05 ha, co stanowi blisko 28% powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa. Drzewostany z samosiewu to 1070,94 ha, stanowi to 7% udziału powierzchniowego. Drzewostany odrosłowe i drzewostany z obcym gatunkiem panującym występują wyłącznie na terenie obrębu leśnego Wałbrzych, obejmując odpowiednio 267,08 ha i 10,08 ha. Na

gruntach nadleśnictwa nie występują plantacje drzew szybko rosnących. Dla 63% powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa nie określono pochodzenia drzewostanów. Dane te są niepełne z uwagi na brak odnotowywania w poprzednich rewizjach pochodzenia drzewostanów. W ocenie ujęto całą I klasę wieku oraz w innych klasach tylko te drzewostany, w których można było bezsprzecznie stwierdzić ich pochodzenie.

Tab. 40. Zestawienie powierzchni [ha] i miąższości drzewostanów wg rodzajów i pochodzenia oraz grup wiekowych

Obręb, nadleśnictwo	Struktura drzewostanów, drzewostany	Powierzchnia [ha]/ miąższość [m ³]					
		Wiek			Ogółem	Ogółem [%]	
		<=40 lat	41-80 lat	> 80 lat			
Obręb Wałbrzych	z panującym gatunkiem obcym	0,00	10,08	0,00	10,08	0,1	
		0	2335	0	2335	0,1	
	odroślowe	0,00	1,05	266,03	267,08	3,7	
		0	467	70016	70483	3,0	
	z samosiewu	143,77	23,37	169,60	336,74	4,7	
		13164	4126	43756	61045	2,6	
	z sadzenia	577,22	278,06	1064,99	1920,27	26,7	
		80279	109005	337802	527085	22,8	
	brak informacji	426,75	1832,96	2410,46	4670,17	64,9	
		77810	670913	907804	1656527	71,6	
	Obręb Głuszyca	z panującym gatunkiem obcym	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
			0	0	0	0	0,0
odroślowe		0,00	0,00	0,00	0,00	0,0	
		0	0	0	0	0,0	
z samosiewu		276,10	47,87	410,23	734,20	9,5	
		33297	13917	126367	173580	6,8	
z sadzenia		840,17	170,08	1225,53	2235,78	28,8	
		92076	69924	390508	552508	21,7	
brak informacji		564,68	1877,03	2346,04	4787,75	61,7	
		113157	772650	938570	1824376	71,5	
Nadleśnictwo Wałbrzych		z panującym gatunkiem obcym	0,00	10,08	0,00	10,08	0,1
			0	2335	0	2335	0,0
	odroślowe	0,00	1,05	266,03	267,08	1,8	
		0	467	70016	70483	1,4	
	z samosiewu	419,87	71,24	579,83	1070,94	7,2	
		46460	18042	170123	234626	4,8	
	z sadzenia	1417,39	448,14	2290,52	4156,05	27,8	
		172355	178929	728309	1079593	22,2	
	brak informacji	991,43	3709,99	4756,50	9457,92	63,3	
		190967	1443563	1846373	3480903	71,5	

V.5.4. ZGODNOŚĆ SKŁADU GATUNKOWEGO Z SIEDLISKIEM

Analizując zgodność składu gatunkowego drzewostanów w odniesieniu do siedliska wyróżniamy drzewostany:

- o składzie zgodnym z warunkami siedliskowymi,
- o składzie częściowo zgodnym z siedliskiem,
- niezgodne.

Drzewostany o składzie gatunkowym zgodnym z siedliskiem uznaje się wówczas, gdy gatunek główny (zgodnie z przyjętym typem drzewostanu) jest gatunkiem panującym i w składzie gatunkowym drzewostanu występują wszystkie gatunki przyjętego typu drzewostanu, zaś suma udziałów występujących gatunków typu drzewostanu stanowi, co najmniej 50% składu gatunkowego tego drzewostanu (przy ocenie uwzględnia się również II piętro oraz podrost w KO - proporcjonalnie do ich udziału w składzie drzewostanu).

Skład drzewostanów jest częściowo zgodny z siedliskiem, kiedy gatunek główny (zgodnie z przyjętym typem drzewostanu) jest gatunkiem panującym w drzewostanie lub gdy gatunek główny nie jest gatunkiem panującym i wraz z pozostałymi gatunkami typu drzewostanu stanowią, co najmniej 50% składu gatunkowego tego drzewostanu (przy ocenie uwzględnia się również II piętro oraz podrost w KO - proporcjonalnie do ich udziału w składzie drzewostanu).

Skład gatunkowy drzewostanów jest niezgodny z siedliskiem, jeżeli nie spełnia wymogów określonych powyżej, co oznacza, że gatunek główny (zgodnie z przyjętym typem drzewostanu) nie jest gatunkiem panującym i jednocześnie w składzie gatunkowym drzewostanu nie występują wszystkie gatunki przyjętego typu drzewostanu. W drzewostanach niezgodnych, dodatkowo wyróżnia się niezgodność obojętną – w przypadku, gdy zalecany gatunek liściasty zastąpiony jest przez inny gatunek liściasty oraz niezgodność negatywną - gdy zalecany gatunek liściasty oraz jodła i modrzew zastąpiony jest przez sosnę lub świerk.

Podczas prac taksacyjnych obecnej rewizji urządzenia lasu na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych dokonano oceny zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem. Drzewostany zgodne z siedliskiem zajmują 37,3% powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa. Drzewostany o składzie gatunkowym częściowo zgodnym z siedliskiem obejmują 60,2% powierzchni, zaś drzewostany niezgodne z siedliskiem występują na 2,5% powierzchni leśnej zalesionej.

Tab. 41. Zestawienie zgodności składu gatunkowego drzewostanów z siedliskiem wg powierzchni

Obręb, nadleśnictwo	Siedliskowy typ lasu	Typ drzewostanu	Drzewostany o składzie gatunkowym					
			zgodnym		częściowo zgodnym		niezgodnym obojętnie	
			ha	%	ha	%	ha	%
Obręb Wałbrzych	BGŚW	ŚW	4,18	74,4	1,44	25,6	-	-
	BMGŚW	BK	2,37	39,0	3,70	61,0	-	-
		BK ŚW	71,20	36,1	104,01	52,8	21,77	11,1
	BMWYŻŚW	DB SO	-	-	5,62	100	-	-
	LGŚW	BK	189,92	84,5	34,97	15,5	-	-
		JW	32,93	55,9	25,93	44,1	-	-
		OL JS	4,19	6,7	49,87	80,3	8,07	13,0
		ŚW JD BK	92,04	16,1	445,77	77,9	34,50	6,0
	LGW	JD ŚW BK	-	-	77,30	99,7	0,23	0,3
		OL JS	2,01	26,3	5,63	73,7	-	-
	LŁG	OL JS	-	-	9,29	87,9	1,28	12,1
	LŁWYŻ	OL JS	-	-	15,33	100	-	-
	LMGŚW	BK	234,31	79,3	52,55	17,8	8,68	2,9
		BK ŚW	1418,76	32,8	2796,34	64,6	112,41	2,6
		JW	8,42	17,0	40,97	83,0	-	-
		OL JS	-	-	29,05	100	-	-
	LMGW	ŚW BK	-	-	2,81	100	-	-
	LMWYŻŚW	BK	4,40	100	-	-	-	-
		DB	154,28	93,4	10,84	6,6	-	-
		JD DB BK	9,39	1,4	586,39	88,4	67,24	10,1
		JW	-	-	35,48	100	-	-
		LP DB	45,11	74,4	15,52	25,6	-	-
		OL JS	-	-	1,55	100	-	-
LWYŻŚW	BK	6,70	30,4	15,31	69,6	-	-	
	BK JD DB	45,69	24,7	113,24	61,3	25,95	14,0	
	DB	6,20	52,2	5,67	47,8	-	-	
	JW	-	-	60,23	100	-	-	
	LP DB	0,93	7,1	12,21	92,9	-	-	
	OL JS	-	-	0,79	100	-	-	
LWYŻW	JD BK DB	2,50	17,5	7,08	49,6	4,70	32,9	
	OL JS	-	-	2,89	100	-	-	
OLJG	OL JS	-	-	1,08	100	-	-	
Obręb Głuszycza	BGŚW	ŚW	62,30	92,8	4,82	7,2	-	-
	BMGŚW	BK	61,32	62,9	36,17	37,1	-	-
		BK ŚW	515,87	38,3	828,02	61,5	2,63	0,2
		JW	1,21	28,5	3,03	71,5	-	-
		OL JS	-	-	10,56	100	-	-
	LGŚW	BK	417,60	90,6	43,46	9,4	-	-
JW		78,92	67,0	38,83	33,0	-	-	

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Obręb, nadleśnictwo	Siedliskowy typ lasu	Typ drzewostanu	Drzewostany o składzie gatunkowym					
			zgodnym		częściowo zgodnym		niezgodnym obojętnie	
			ha	%	ha	%	ha	%
		OL JS	6,38	21,9	22,72	78,1	-	-
		ŚW JD BK	23,01	3,6	585,75	92,9	21,99	3,5
	LGW	BK	4,96	82,0	1,09	18,0	-	-
		JD ŚW BK	1,36	2,1	59,15	90,1	5,14	7,8
		JW	1,75	100	-	-	-	-
		OL JS	1,43	8,2	16,06	91,8	-	-
	LŁG	OL JS	-	-	13,92	100	-	-
	LMGŚW	BK	622,35	68,9	274,09	30,4	6,53	0,7
		BK ŚW	1424,04	37,8	2301,24	61,2	37,82	1,0
		JW	16,50	20,0	65,81	80,0	-	-
		LP DB	4,90	100	-	-	-	-
		OL JS	-	-	64,04	85,4	10,92	14,6
	LMGW	ŚW	4,03	100	-	-	-	-
		OL JS	-	-	3,93	100	-	-
	LMGW	ŚW BK	0,95	1,9	49,92	98,1	-	-
		OL JS	-	-	1,21	100	-	-
OLJG	OL JS	-	-	1,21	100	-	-	
Nadleśnictwo Wałbrzych	BGŚW	ŚW	66,48	91,4	6,26	8,6	-	-
	BMGŚW	BK	63,69	61,5	39,87	38,5	-	-
		BK ŚW	587,07	38,0	932,03	60,4	24,40	1,6
		JW	1,21	28,5	3,03	71,5	-	-
		OL JS	-	-	10,56	100	-	-
	BMWYŻŚW	DB SO	-	-	5,62	100	-	-
	LGŚW	BK	607,52	88,6	78,43	11,4	-	-
		JW	111,85	63,3	64,76	36,7	-	-
		OL JS	10,57	11,6	72,59	79,6	8,07	8,8
		ŚW JD BK	115,05	9,6	1031,52	85,7	56,49	4,7
	LGW	BK	4,96	82,0	1,09	18,0	-	-
		JD ŚW BK	1,36	0,9	136,45	95,3	5,37	3,8
		JW	1,75	100	-	-	-	-
		OL JS	3,44	13,7	21,69	86,3	-	-
	LŁG	OL JS	-	-	23,21	94,8	1,28	5,2
	LŁWYŻ	OL JS	-	-	15,33	100	-	-
	LMGŚW	BK	856,66	71,5	326,64	27,3	15,21	1,3
		BK ŚW	2842,80	35,1	5097,58	63,0	150,23	1,9
		JW	24,92	18,9	106,78	81,1	-	-
		LP DB	4,90	100	-	-	-	-
OL JS		-	-	93,09	89,5	10,92	10,5	
ŚW		4,03	100	-	-	-	-	
LMGW	OL JS	-	-	3,93	100	-	-	
	ŚW BK	0,95	1,8	52,73	98,2	-	-	
LMWYŻŚW	BK	4,40	100	-	-	-	-	

Obręb, nadleśnictwo	Siedliskowy typ lasu	Typ drzewostanu	Drzewostany o składzie gatunkowym					
			zgodnym		częściowo zgodnym		niezgodnym obojętnie	
			ha	%	ha	%	ha	%
		DB	154,28	93,4	10,84	6,6	-	-
		JD DB BK	9,39	1,4	586,39	88,4	67,24	10,1
		JW	-	-	35,48	100	-	-
		LP DB	45,11	74,4	15,52	25,6	-	-
		OL JS	-	-	1,55	100	-	-
	LWYŻŚW	BK	6,70	30,4	15,31	69,6	-	-
		BK JD DB	45,69	24,7	113,24	61,3	25,95	14,0
		DB	6,20	52,2	5,67	47,8	-	-
		JW	-	-	60,23	100	-	-
		LP DB	0,93	7,1	12,21	92,9	-	-
		OL JS	-	-	0,79	100	-	-
	LWYŻW	JD BK DB	2,50	17,5	7,08	49,6	4,70	32,9
		OL JS	-	-	2,89	100	-	-
	OLJG	OL JS	-	-	2,29	100	-	-

V.6. FORMY DEGENERACJI EKOSYSTEMÓW LEŚNYCH

V.6.1. BOROWACENIE

Zjawisko borowacenia, zwane także pinetyzacją, określa się w drzewostanach na siedliskach borów mieszanych, lasów mieszanych i lasów. Polega ono na ponadnormatywnym udziale gatunków iglastych takich jak sosna czy świerk w składzie gatunkowym drzewostanów. W zależności od udziału sosny lub świerka w górnej warstwie drzew wyróżniono następujące stopnie borowacenia:

- słabe, jeżeli udział sosny i świerka w składzie gatunkowym drzewostanu wynosi: ponad 80% na siedliskach borów mieszanych, 50-80% na siedliskach lasów mieszanych, 10-30% na siedliskach lasowych,
- średnie, jeżeli udział sosny lub świerka wynosi: ponad 80% na siedliskach lasów mieszanych, 30-60% na siedliskach lasowych,
- mocne, jeżeli udział sosny i świerka w składzie gatunkowym drzewostanu wynosi ponad 60% na siedliskach lasowych.

Tab. 42. Zestawienie powierzchni [ha] według form degeneracji lasu - borowacenie

Obręb, nadleśnictwo	Stopień borowacenia	Powierzchnia [ha]				
		Wiek			Ogółem [ha]	Ogółem [%]
		<=40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Obręb Wałbrzych	brak	336,93	585,67	1043,74	1966,34	27,4
	słabe	552,07	997,16	1517,90	3067,13	42,7
	średnie	224,99	419,66	1259,87	1904,52	26,5
	mocne	33,75	127,91	89,57	251,23	3,5
Obręb Głuszycza	brak	555,74	379,39	413,52	1348,65	17,4
	słabe	730,62	994,74	1563,06	3288,42	42,4
	średnie	341,50	605,49	1727,32	2674,31	34,5
	mocne	53,09	115,36	277,90	446,35	5,8
Nadleśnictwo Wałbrzych	brak	892,67	965,06	1457,26	3314,99	22,2
	słabe	1282,69	1991,90	3080,96	6355,55	42,5
	średnie	566,49	1025,15	2987,19	4578,83	30,6
	mocne	86,84	243,27	367,47	697,58	4,7

Według powyższego zestawienia drzewostany Nadleśnictwa Wałbrzych na 22,2% powierzchni leśnej zalesionej nie wykazują zjawiska borowacenia. Słabe zjawisko borowacenia występuje na 42,5% powierzchni leśnej zalesionej. Borowacenie w stopniu średnim stwierdzono na 30,6% powierzchni, natomiast drzewostany o borowaceniu w stopniu mocnym zajmują 4,7% powierzchni leśnej zalesionej.

V.6.2. NEOFITYZACJA

Forma degeneracji lasu polegająca na wprowadzeniu sztucznym lub samoistnym wnikaniu do drzewostanów gatunków obcych drzew i krzewów nosi miano neofityzacji. Drzewostany posiadające w swoim składzie gatunkowym, co najmniej 10% gatunków obcego pochodzenia tj.: sosnę Banksa, sosnę czarną, sosnę wejmutkę, dagleżę zieloną, dąb czerwony, robinie akacjową, wykazano w obszarze nadleśnictwa, jako zdegenerowane pod względem neofityzacji. Neofity zostały zaewidencjonowane podczas prac urządzeniowych w składzie gatunkowym drzewostanu we wszystkich warstwach, przy czym w warstwie podszytu nie notowano procentowego udziału poszczególnych gatunków. W zestawieniu tabelarycznym gatunki neofitów występujące w podszytcie znajdują się w kolumnie „wiek <= 40 lat”. Wszystkie neofity są wynikiem prowadzenia gospodarki leśnej i zostały wprowadzone sztucznie.

Tab. 43. Wykaz gatunków obcych występujących w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych

Gatunek	Powierzchnia [ha]						
	Wiek			KO	KDO	Ogółem	%
	<=40 lat	41-80 lat	> 80 lat				
Sosna czarna	0,84	7,84	0,22	-	0,32	9,22	0,1
Sosna wejmutka	0,12	-	-	-	-	0,12	0,0
Daglezja zielona	1,85	-	2,1	1,42	-	5,37	0,0
Dąb czerwony	0,31	0,16	1,67	-	-	2,14	0,0
Kasztanowiec zwyczajny	-	0,12	-	-	-	0,12	0,0
Razem	3,12	8,12	3,99	1,42	0,32	16,97	0,1

Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zjawisko neofityzacji występuje w niewielkim stopniu. Ogólna powierzchnia zajmowana przez gatunki obce wynosi 16,97 ha, co stanowi 0,1% powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa. Wszystkie gatunki neofitów występujące jako domieszki miejscami lub pojedynczo nie zostały uwzględnione w powyższym zestawieniu ze względu na niewielkie znaczenie. Z gatunków obcych największe powierzchnie w drzewostanach zajmuje sosna czarna (9,22 ha), występująca niemal we wszystkich klasach wieku. Z uwagi na niekorzystne zjawiska, jakie są następstwem procesu neofityzacji należy dążyć do eliminowania obcych gatunków ze środowiska leśnego.

V.6.3. MONOTYPIZACJA

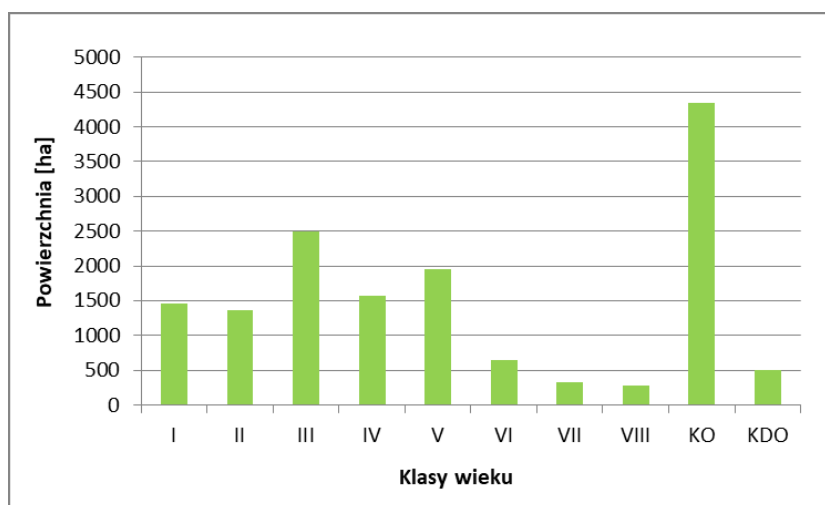
Monotypizacja to ujednoczenie gatunkowe i wiekowe drzewostanu, uproszczenie struktury warstwowej będące efektem gospodarki leśnej opartej na systemie zrębowym lub przerębowym. Przejawia się w skrajnym zubożeniu składu gatunkowego drzewostanu do jednego - dwóch gatunków lasotwórczych.

Drzewostany Nadleśnictwa Wałbrzych odznaczają się uproszczoną strukturą pionową. Dominują tu drzewostany jednopiętrowe, zajmujące 67% powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa. Drugą grupę stanowią drzewostany w klasie odnowienia i w klasie do odnowienia obejmujące 32,5% powierzchni leśnej zalesionej. Pozostałą powierzchnię (0,5%) porastają drzewostany dwupiętrowe. Lasy Nadleśnictwa Wałbrzych charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem gatunkowym drzewostanów. Największą powierzchnię zajmują drzewostany dwu- i trzygatunkowe, obejmujące odpowiednio 33% i 31% powierzchni leśnej zalesionej. Znaczne powierzchnie zajmują również drzewostany cztero- i więcej gatunkowe (23%). Pozostałą powierzchnię leśną nadleśnictwa (13%) porastają drzewostany jednogatunkowe. Wśród gatunków rzeczywistych w drzewostanach nadleśnictwa dominuje świerk, zajmujący blisko połowę powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa. Z pozostałych gatunków rzeczywistych budujących drzewostany nadleśnictwa występują m.in.: buk,

modrzew, dąb, jawor, brzoza, sosna, olsza czarna, jodła, lipa, jesion, klon, osika, sosna czarna, olsza szara, grab, wiąz.

V.6.4. JUWENALIZACJA

Juwenalizacja to jedna z form degeneracji ekosystemu leśnego polegająca na utrzymywaniu drzewostanu w młodym stadium rozwojowym poprzez cykliczne zręby. W lasach użytkowanych gospodarczo wiek zbiorowiska leśnego wyznacza wiek rębności gatunku głównego. Po zrębie sadzona jest nowa, młoda generacja drzew. Takie wielkopowierzchniowe „odmłodzenie” drzewostanu czasowo zaburza strukturę i funkcję ekosystemu i ogranicza znaczenie lasu dla podtrzymania różnorodności biologicznej.

Ryc. 18. Powierzchniowa struktura klas wieku drzewostanów w Nadleśnictwie Wałbrzych

Średni wiek drzewostanów w Nadleśnictwie Wałbrzych wynosi 80 lat. W nadleśnictwie wyraźnie dominują drzewostany w klasie odnowienia, których udział powierzchniowy wynosi 29%. Większe powierzchnie obejmują również drzewostany w III i V klasie wieku, zajmujące odpowiednio 17% i 13% powierzchni leśnej zalesionej. Najmniejsze powierzchnie zajmują drzewostany w wieku powyżej 120 lat i drzewostany w klasie do odnowienia.

VI. ZAGROŻENIA

VI.1. ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

Cykliczna ocena jakości powietrza jest wykonywana zgodnie z ustawą *Prawo ochrony środowiska* (t.j. Dz.U. 2018 poz. 799 z późn. zm.). Według Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 roku (Dz.U. 2012 poz. 914) oceny tej dokonuje się w ramach wyróżnionych stref. Obszar Nadleśnictwa Wałbrzych znajduje się w zasięgu strefy dolnośląskiej oraz w strefie miasta Wałbrzych. Wyniki klasyfikacji strefy dolnośląskiej za 2017 rok, ze względu na ochronę zdrowia i ochronę roślin nie były zadowalające. Odnotowano w nich znaczne przekroczenia dopuszczalnych norm pyłu zawieszonego PM10, benzo(a)pirenu, arsenu oraz ozonu. Stężenia dwutlenku siarki, benzenu, tlenku węgla oraz oznaczanych w pyłe PM10: ołowiu, kadmu i niklu utrzymały się na zadowalającym poziomie (poniżej dopuszczalnych norm). Przekroczenia poziomów dopuszczalnych ww. substancji wpłynęły na ogólną ocenę strefy poprzez zaliczenie jej do klasy C. Największym problemem w skali województwa dolnośląskiego jest wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM10 oraz benzo(a)pirenem. Główną przyczyną występowania przekroczeń w okresie zimowym jest emisja z systemów indywidualnego ogrzewania budynków i utrudnione warunki rozprzestrzeniania zanieczyszczeń (szczególnie w kotlinach). Inne przyczyny występowania przekroczeń to m.in. emisja zanieczyszczeń z transportu drogowego oraz niezorganizowana emisja pyłu z dróg i terenów przemysłowych.

W 2017 roku monitoring jakości powietrza w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska był prowadzony w 3 miejskich stacjach pomiarowych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych: w Wałbrzychu i Szczawnie-Zdroju. Zakres prowadzonego monitoringu to pomiary stężeń: ozonu, dwutlenku siarki, tlenków azotu, tlenku węgla, benzenu, pyłu zawieszonego PM2, 5 i PM10 oraz oznaczanych w pyłe PM10 stężeń ołowiu, arsenu, kadmu, niklu i benzo(a)pirenu. W 2017 roku we wszystkich gminach w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa stwierdzono przekroczenia zanieczyszczenia powietrza ozonem, a także pyłem zawieszonym PM2, 5 i PM10 oraz benzo(a)pirenem. Pomiary stężeń ozonu w 2017 r. w odniesieniu do poziomu celu długoterminowego, który nie dopuszcza żadnych dni ze stężeniami ozonu powyżej $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$, wykazały przekroczenia w 2017 r. we wszystkich stacjach pomiarowych w województwie dolnośląskim. Stężenia średnioroczne oraz średnie sezonowe ozonu na stacji Wałbrzych-Wysockiego wyniosły odpowiednio $53,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$, $42,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ w sezonie grzewczym i $64,6 \mu\text{g}/\text{m}^3$ w sezonie pozagrzewczym. Nie zarejestrowano przekroczeń poziomu informowania i poziomu alarmowego. Liczba dni z przekroczeniami poziomu $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ w 2017 roku wynosiła mniej niż 5 dni. Pomiary poziomu zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM2.5 nie

wykazały przekroczeń normy średniorocznej w żadnej stacji monitoringu jakości powietrza. Stężenia średnioroczne mieściły się w zakresie 86% normy na stacji w Wałbrzychu. Dla pyłu zawieszonego PM_{2.5} ocenie podlega ponadto dotrzymanie pułapu stężenia ekspozycji na podstawie wyliczonej wartości wskaźnika średniego narażenia dla aglomeracji i miast o liczbie mieszkańców większej niż 100 tys. W Wałbrzychu poziom ten nie został przekroczony (100% normy). Przekroczenia dopuszczalnej liczby przekroczeń normy średniodobowej w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych (stężenie >50 µg/m³ częściej niż 35 dni w roku) zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym PM₁₀ zanotowano w 2017 roku na stacji w Wałbrzychu (40 dni). Najwyższe stężenia, przekraczające poziom informowania, wystąpiły w lutym w Wałbrzychu. Przyczyną tak wysokich stężeń, obok wzmożonej emisji zanieczyszczeń z procesów spalania paliw do celów grzewczych („niska emisja” – lokalne kotłownie z emitorami poniżej 40 m i ogrzewanie indywidualne) były szczególnie niekorzystne warunki meteorologiczne – występowanie niskich temperatur, brak wiatru oraz inwersja termiczna. Stacje zlokalizowane na terenach miejskich w 2017 roku wykazały średnio 3-krotny wzrost stężeń SO₂ w sezonie grzewczym – największy wzrost stężeń wykazała m.in. stacja w Wałbrzychu. Podobnie pomiary stężeń benzenu wykazały znaczny wzrost w sezonie grzewczym – 208% na stacji w Wałbrzychu. W 2017 r. na wszystkich stanowiskach pomiarowych benzo(a)pirenu stwierdzono przekroczenie poziomu docelowego. Najwyższe stężenia średnioroczne wystąpiło m.in. w Wałbrzychu i wyniosło 661% poziomu docelowego. Stężenia benzo(a)pirenu, który pochodzi głównie ze spalania paliw stałych do celów grzewczych ze źródeł bytowo-komunalnych (niska emisja), na wszystkich stanowiskach wzrastały wielokrotnie w sezonie grzewczym i utrzymywały się powyżej 1 ng/m³ również w sezonie pozagrzewczym.

Poziom zanieczyszczenia powietrza na terenach pozamiejskich uzależniony jest w dużym stopniu od napływu zanieczyszczeń z dużych zakładów energetycznych i przemysłowych zlokalizowanych zarówno na terenie kraju, jak i poza jego granicami. Zanieczyszczenia, emitowane z wysokich kominów, są przenoszone z masami powietrza na duże odległości i rozpraszane na znacznym obszarze, przyczyniając się do wzrostu zanieczyszczeń w rejonach oddalonych od źródeł emisji. W bezpośrednim sąsiedztwie Nadleśnictwa Wałbrzych nie zlokalizowano stacji kontrolujących poziom zanieczyszczenia powietrza poza bezpośrednim oddziaływaniem lokalnych źródeł emisji. Najbliższa taka stacja znajduje się na szczycie Śnieżki. Podstawowym zadaniem stacji „ekosystemowych” jest określenie stopnia narażenia roślin na zanieczyszczenia powietrza. Pomiary stężeń dwutlenku siarki prowadzone w 2017 r. na terenach pozamiejskich województwa dolnośląskiego, oddalonych od głównych źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza, nie wykazały przekroczeń dopuszczalnego poziomu średniorocznego oraz dopuszczalnego poziomu w porze zimowej określonych ze względu na ochronę roślin. Stężenia średnioroczne SO₂ kształtowały się na

poziomie 2, 3 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ na Śnieżce (12% normy). Podobnie pomiary prowadzone w 2017 r. wykazały stężenia tlenków azotu na poziomie 24-32% normy. Poziom zanieczyszczenia powietrza ozonem na terenie województwa dolnośląskiego w odniesieniu do kryterium ochrony roślin oceniać należy jako wysoki. W 2017 r. nie zanotowano przekroczeń poziomu docelowego, średnia wartość współczynnika AOT dla lat 2013-2017 kształtowała się na poziomie 84% wartości docelowej na Śnieżce. W latach 2013-2015 obserwowano wzrost współczynnika AOT40, natomiast w roku 2016 i 2017 zarejestrowano jego obniżenie. W odniesieniu do poziomu celu długoterminowego pomiary wykazują przekroczenia norm w 2017 roku na poziomie 164% na Śnieżce.

W województwie dolnośląskim na dwóch stacjach, w Legnicy i na Śnieżce, zbierany jest w sposób ciągły opad atmosferyczny mokry oraz wykonywane jest oznaczenie ilościowe zebranych próbek. Równoległe z poborem próbek opadu prowadzone są pomiary i obserwacje wysokości, rodzaju opadu, kierunku i prędkości wiatru oraz temperatury powietrza. Ponadto na każdej stacji zbierane są próbki dobowe opadów i na bieżąco (po upływie doby opadowej), bezpośrednio na stacji, wykonywany jest pomiar wartości odczynu (pH) zebranej do tego celu próbki opadu. W 2017 roku na Śnieżce odnotowano wyższe niż w 2016 roku wielkości średnich rocznych stężeń ważonych (waga – wysokość opadu) siarczanów, chlorków, azotu azotynowego i azotanowego, azotu amonowego, azotu ogólnego, fosforu ogólnego, sodu, potasu, wapnia, magnezu, cynku, miedzi, ołowiu, kadmu i chromu ogólnego oraz wolnych jonów wodorowych. Niższe, niż w 2016 roku, średnie roczne stężenia odnotowano dla niklu. Stwierdzono obniżenie odczynu (pH). Obserwowano także znacznie wyższe wysokości opadów niż w poprzednich dwóch latach badań. Suma roczna wysokości opadów wynosiła 1257, 7 mm i była o 26% wyższa niż w 2016 roku. W 2017 roku depozycja zanieczyszczeń na obszary reprezentowane przez stację na Śnieżce była o 201% wyższa niż w 2016 roku i wynosiła 140, 7 kg/ha. Zaobserwowano znaczny wzrost depozycji wszystkich badanych wskaźników. Monitoring chemizmu opadów atmosferycznych i oceny depozycji zanieczyszczeń do podłoża jest obecnie najpełniejszym źródłem wiedzy o stanie jakości wód opadowych i przestrzennym rozkładzie mokrej depozycji zanieczyszczeń w odniesieniu do obszaru całego kraju, jak i terenów poszczególnych województw, a także dostarcza informacji o przyczynach tego stanu i daje możliwość określenia tendencji zmian mokrej depozycji (źródło: *Ocena jakości powietrza na terenie województwa dolnośląskiego w 2017 roku*, WIOŚ we Wrocławiu).

VI.2. STREFY ZAGROŻENIA PRZEMYSŁOWEGO

Drzewostany Nadleśnictwa Wałbrzych znajdują się w I i II strefie uszkodzeń przemysłowych. Zgodnie z postanowieniami KZP nie przeprowadzono aktualizacji stref uszkodzeń lasu z uwagi na brak odpowiednich zarządzeń i metodyki wyróżniania tych stref.

Strefy zostały przyjęte zgodnie z ustaleniami w poprzedniej rewizji PUL, dla gruntów nowodoszłych przyjęto informacje z najbliższej przylegających oddziałów.

- obręb Wałbrzych
 - I strefa uszkodzeń przemysłowych - 901,04 ha,
 - II strefa uszkodzeń przemysłowych - 6314,54 ha,
- obręb Głuszycy
 - I strefa uszkodzeń przemysłowych - 1607,61 ha,
 - II strefa uszkodzeń przemysłowych - 6184,18 ha.

VI.3. STAN I KSZTAŁTOWANIE SIĘ STOSUNKÓW WODNYCH

VI.3.1. STAN CZYSTOŚCI WÓD POWIERZCHNIOWYCH I PODZIEMNYCH

Do głównych czynników, które negatywnie wpływają na środowisko wodne, zaliczamy:

- źródła punktowe - ścieki odprowadzane w zorganizowany sposób systemami kanalizacyjnymi, pochodzące głównie z aglomeracji miejskich i z zakładów przemysłowych,
- zanieczyszczenia obszarowe - zanieczyszczenia spłukiwane przez opady atmosferyczne z terenów zurbanizowanych nieposiadających systemów kanalizacyjnych oraz z obszarów rolnych i leśnych,
- zanieczyszczenia liniowe - zanieczyszczenia pochodzenia komunikacyjnego, wytwarzane przez środki transportu i spłukiwane z powierzchni dróg lub torowisk oraz pochodzące z rurociągów, gazociągów, kanałów ściekowych, osadowych.

Program wodno-środowiskowy kraju (PWŚK) jako jeden z podstawowych dokumentów planistycznych, opracowany zgodnie z zapisami art. 113b ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. *Prawo wodne* (Dz.U. 2015 poz. 469 z późn. zm.), stanowi realizację wymagań wskazanych w Dyrektywie 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, tzw. Ramowej Dyrektywie Wodnej (RDW) w zakresie konieczności opracowania programów działań. Zgodnie z art. 11 RDW PWŚK uwzględnia podział kraju na obszary dorzeczy, stanowiące jednostki podziału dla zarządzania zasobami wodnymi. Dla każdego obszaru dorzecza opracowuje się plan gospodarowania wodami. W 2016 roku plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy (aPGW) zostały zaktualizowane. Obecnie regulują one działania w gospodarce wodnej w latach 2016 - 2021.

Obszar Nadleśnictwa Wałbrzych znajduje się w obrębie dwóch regionów wodnych - Środkowej Odry oraz Łąby. Zgodnie z *Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry* (Dz.U. 2016 poz. 1967) oraz *Planem gospodarowania wodami na obszarze*

dorzecza Łaby (Dz.U. 2016 poz. 1929) w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa znajduje się 15 zlewni jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) oraz 5 jednolitych części wód podziemnych (JCWPd), dla których wyznaczono zbiór działań, których realizacja pozwoli na osiągnięcie przez wody celów środowiskowych przewidzianych w Ramowej Dyrektywie Wodnej (RDW).

Tab. 44. Jednolite części wód powierzchniowych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Kod JCWP	Nazwa JCWP	Region wodny	Typ JCWP	Status	Ocena stanu JCWP	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
1	PLRW5000494129	Dopływ z Łącznej	Metuje	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	naturalne	dobry	niezagrożona
2	PLRW600018134849	Czarnucha	Środkowej Odry	potok nizinny żwirowy	naturalne	zły	zagrożona
3	PLRW60004122199	Ścinawka od źródła do Potoku z Nowego Siodła	Środkowej Odry	potok nizinny żwirowy	naturalne	zły	zagrożona
4	PLRW6000412233	Ścinawka od Potoku z Nowego Siodła do Bożanowskiego Potoku	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	naturalne	zły	zagrożona
5	PLRW60004134189	Bystrzyca od źródła do Walimki	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	silnie zmieniona część wód	zły	niezagrożona
6	PLRW6000413419529	Młynówka	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	naturalne	dobry	niezagrożona
7	PLRW6000413429	Złotnica	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	naturalne	zły	zagrożona
8	PLRW60004134831	Strzegomka od źródła do zb. Dobromierz	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	silnie zmieniona część wód	zły	zagrożona
9	PLRW600041348689	Pełcznica od źródła do Milikówki	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	silnie zmieniona część wód	zły	zagrożona
10	PLRW60004138449	Nysa Szalona od źródła do Sadówki	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	naturalne	zły	zagrożona
11	PLRW6000416149	Zadrna	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	silnie zmieniona część wód	zły	zagrożona

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Kod JCWP	Nazwa JCWP	Region wodny	Typ JCWP	Status	Ocena stanu JCWP	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
12	PLRW60004161649	Lesk od źródła do Grzędzkiego Potoku	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	naturalne	zły	niezagrożona
13	PLRW6000416166	Toczna	Środkowej Odry	potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni	naturalne	zły	zagrożona
14	PLRW600081348699	Pełcznica od Milikówki do ujścia	Środkowej Odry	mała rzeka wyżynna krzemianowa – zachodnia	silnie zmieniona część wód	zły	zagrożona
15	PLRW6000816169	Lesk od Grzędzkiego Potoku do Bobru	Środkowej Odry	mała rzeka wyżynna krzemianowa – zachodnia	silnie zmieniona część wód	zły	zagrożona

Tab. 45. Jednolite części wód podziemnych w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych

Kod JCWPd	Opis JCWPd	Ocena stanu JCWPd		Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
		ilościowego	chemicznego	
PLGW600094	Dorzecze Odry; Region wodny Środkowej Odry; Region hydrogeologiczny: XV- wrocławski, XVI – sudecki; Główna zlewnia w obrębie JCWPd (rząd zlewni): Kaczawa (II); Obszar bilansowy: W-VII Kaczawa Powierzchnia: 2261, 4km ² . Zbiornik porowy, piaski i żwiry czwartorzędowe. Warstwy wodonośne na poziomie 2-40 m. Wody wodorowęglanowo-wapniowe i wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowe. Zasoby wód dostępne do zagospodarowania: 250094 m ³ /d. Wykorzystanie zasobów: 7, 3%. Zagrożenie jakości wód podziemnych spowodowane oddziaływaniem ognisk zanieczyszczeń, brak podstaw do wskazania bezpośredniej przyczyny zanieczyszczeń. Obniżenia zwierciadła poziomów wodonośnych na skutek odwadniania wyrobisk górniczych (KGHM). Wzrastające stężenie niklu na jednym z punktów monitoringowych ujmującym wody do spożycia.	dobry	słaby	zagrożona
PLGW6000107	Dorzecze Odry, Łaby; Region wodny Środkowej Odry, Łaby i Ostrożnicy (Upa); Region hydrogeologiczny: XVI – sudecki; Główna zlewnia w obrębie JCWPd (rząd zlewni): Bóbr (II); Obszar bilansowy: W-VI Bóbr; W-XII Łaba Powierzchnia: 1191, 8 km ² . Zbiornik porowy, piaski i żwiry czwartorzędowe. Warstwy wodonośne na poziomie 0, 5-12, 5 m. Wody wodorowęglanowo-wapniowe i wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowe. Zasoby wód dostępne do zagospodarowania: 91530 m ³ /d. Wykorzystanie zasobów: 35%. Lokalnie występują leje depresji związane z poborem wód podziemnych oraz prowadzonym odwodnieniem górniczym.	dobry	dobry	niezagrożona

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Kod JCWPd	Opis JCWPd	Ocena stanu JCWPd		Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
		ilościowego	chemicznego	
PLGW6000108	Dorzecze Odry; Region wodny Środkowej Odry; Region hydrogeologiczny: XV – wrocławski, XVI - sudecki; Główna zlewnia w obrębie JCWPd (rząd zlewni): Ślęza, Bystrzyca (II); Obszar bilansowy: W-VIII Bystrzyca – Ślęza; W-IX Nysa Kłodzka Powierzchnia: 2753, 8 km ² . Zbiornik porowy, piaski i żwiry czwartorzędowe. Warstwy wodonośne na poziomie 0, 1-80 m. Wody wodorowęglanowo-wapniowe, wodorowęglanowo-magnezowo-wapniowe i wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowe. Zasoby wód dostępne do zagospodarowania: 388176 m ³ /d. Wykorzystanie zasobów: 12, 2%. Lokalne leje depresji związane z poborem wód podziemnych.	dobry	dobry	niezagrożona
PLGW5000123	Dorzecze Łaby; Region wodny Metuje; Region hydrogeologiczny: XVI - sudecki; Główna zlewnia w obrębie JCWPd (rząd zlewni): Dopływ z Łącznej (III); Obszar bilansowy: W-XII Łaba Powierzchnia: 6, 7 km ² . Zbiornik porowy i szczelinowo-porowy, piaski i żwiry czwartorzędowe, piaskowce kredowo-triasowe. Warstwy wodonośne na poziomie 0.2 m oraz 15-50 m. Wody wodorowęglanowo-wapniowe. Zasoby wód dostępne do zagospodarowania: 808 m ³ /d. Wykorzystanie zasobów: 0, 3%.	dobry	dobry	niezagrożona
PLGW6000124	Dorzecze Odry; Region wodny Środkowej Odry; Region hydrogeologiczny: XVI - sudecki; Główna zlewnia w obrębie JCWPd (rząd zlewni): Ścinawka (III); Obszar bilansowy: W-IX Nysa Kłodzka Powierzchnia: 62, 6 km ² . Zbiornik porowy - piaski i żwiry czwartorzędowe oraz porowo-szczelinowy - piaskowce, zlepieńce, skały wulkaniczne permo-karbońskie, lokalnie piaskowce i zlepieńce kredowo-triasowe. Warstwy wodonośne na poziomie 0.2-8.5 m oraz 20-60. Wody wodorowęglanowo-wapniowe. Zasoby wód dostępne do zagospodarowania: 8617 m ³ /d. Wykorzystanie zasobów: 67, 4%. Lokalne leje depresji związane z poborem wód podziemnych.	dobry	dobry	niezagrożona

VI.3.2. STAN GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ NA TERENIE GMIN

Polska przystępując do Unii Europejskiej zobowiązała się do wypełnienia wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych zgodnie z określonymi w negocjacjach i zapisanymi w Traktacie Akcesyjnym terminami i okresami przejściowymi. W rozmowach przedakcesyjnych wynegocjowane zostały bowiem dostosowawcze okresy przejściowe na wprowadzenie przepisów ww. dyrektywy do końca 2015 r. Dlatego też, aby zidentyfikować faktyczne potrzeby w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregować ich realizację w taki sposób aby wywiązać się ze zobowiązań traktatowych, utworzono Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK). KPOŚK stanowi wykaz aglomeracji, które muszą zostać wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków w terminach określonych w Programie. Do chwili obecnej przeprowadzono pięć jego aktualizacji w latach: 2005, 2009, 2010, 2015 i 2017. AKPOŚK 2017 dotyczy 1587 aglomeracji o równorzędnej liczbie mieszkańców 38,8 mln, w których zlokalizowanych jest 1769 oczyszczalni ścieków komunalnych. Aglomeracje ujęte w aktualizacji zostały podzielone na priorytety według znaczenia inwestycji oraz pilności zapewnienia środków. Każda gmina w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych wchodzi w skład aglomeracji, w ramach której funkcjonuje oczyszczalnia ścieków. Są to oczyszczalnie w Cierniach (oczyszczalnia biologiczna z podwyższonym usuwaniem związków azotu (N), fosforu (P) spełniająca standardy odprowadzanych ścieków), w Gorcach, Jugowicach, Golińsku - oczyszczalnie biologiczne spełniające standardy odprowadzanych ścieków, zaś w Dzieńmorowicach jest to oczyszczalnia biologiczna niespełniająca standardów odprowadzanych ścieków. Zdecydowana większość obszaru gmin jest zwodociągowana i skanalizowana. Mieszkańcy miejscowości, które nie mają przyłącza wodnego zaopatrują się w wodę z indywidualnych bądź grupowych studni przydomowych, zaś gospodarka ściekowa opiera się na powszechnym, przejściowym gromadzeniu ścieków w zbiornikach wybieralnych (przydomowe szamba) i wywożeniu ich do lokalnych oczyszczalni ścieków, a także na pola uprawne lub nielegalne wylewiska. Coraz więcej mieszkańców terenów wiejskich instaluje także przydomowe oczyszczalnie ścieków.

VI.4. GOSPODARKA ODPADAMI NA TERENIE GMIN

Zgodnie z obowiązującym prawem – art. 3 ust. ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (t.j. Dz.U. 2018 poz. 1454 z późn. zm.) każda gmina ma obowiązek zapewnić czystość i porządek na swoim terenie i tworzyć warunki niezbędne do ich utrzymania poprzez m.in. konieczność tworzenia regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych – o ile obowiązek budowy takich instalacji wynika

z wojewódzkiego planu gospodarki odpadami oraz punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) w sposób, zapewniający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy. Gmina jest obowiązana utworzyć co najmniej jeden stacjonarny punkt selektywnego zbierania odpadów komunalnych, samodzielnie lub wspólnie z inną gminą lub gminami. W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych wszystkie gminy utworzyły punkty na własne potrzeby.

Zgodnie z *Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2016-2022* (WPGO) na terenie województwa dolnośląskiego utworzono 6 regionów gospodarki odpadami komunalnymi, na terenie których funkcjonują instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych (MBP), kompostownie do przetwarzania zebranych selektywnie odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz składowiska odpadów. Gminy Stare Bogaczowice, Czarny Bór, Boguszów-Gorce oraz Mieroszów wchodzi w skład środkowosudeckiego regionu gospodarki odpadami komunalnymi. Na terenie regionu środkowosudeckiego funkcjonuje Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej „SANIKOM” Sp. z o.o., które jest podmiotem prowadzącym RIPOK w Lubawce, którego współnikami są ww. gminy. Odpady odbierane są tu przez regionalną instalację MBP, kompostownię regionalną i składowisko odpadów w Lubawce. Gminy Świebodzice, Wałbrzych, Szczawno-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Głuszycza i Walim wchodzi w skład południowego regionu gospodarki odpadami komunalnymi. Funkcjonuje tu jedna regionalna instalacja MBP i składowisko odpadów w Wałbrzychu.

VI.5. POZIOM ZANIECZYSZCZENIE GLEB

Na stan jakości gleb w województwie dolnośląskim wpływają następujące czynniki:

- depozycja zanieczyszczeń z powietrza do gleby, która stanowi istotne źródło jej zanieczyszczenia metalami ciężkimi i węglowodorami, a zwłaszcza benzo(a)pirenem;
- wyłączanie terenów rolniczych pod trasy komunikacyjne, budownictwo i użytki kopalniane, np. kopalnie kruszywa;
- stosowanie nawozów azotowych, powodujących zakwaszenie gleb;
- stosowanie środków poprawiających właściwości gleb np. odpadów z biogazowni czy osadów ściekowych, które mogą być źródłem metali ciężkich na glebach dotychczas niezanieczyszczonych.

Zgodnie z ustawą *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. 2018 poz. 799 z późn. zm.) oceny oraz badań i obserwacji stanu gleby i ziemi dokonuje się w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. W ramach monitoringu jakości gleb realizowane są dwa zadania:

- ocena jakości gleb użytkowanych rolniczo, która przeprowadzana jest w cyklach 5-letnich przez IUNG Puławy oraz w ramach badań prowadzonych przez Okręgową

Stację Chemiczno-Rolniczą z siedzibą we Wrocławiu. Zadanie to ma na celu śledzenie zmian różnych cech gleb użytkowanych rolniczo, szczególnie właściwości chemicznych, zachodzących pod wpływem rolniczej i pozarolniczej działalności człowieka w określonych przedziałach czasu;

- identyfikacja terenów, na których wystąpiło przekroczenie dopuszczalnych zawartości w glebie substancji, powodujących ryzyko. W ramach Państwowego Monitoringu Środowiska dokonuje się oceny oraz badań i obserwacji stanu gleby i ziemi.

Monitoring chemizmu gleb ornych w Polsce prowadzony w latach 2015-2017 objął 20 punktów pomiarowych w województwie dolnośląskim. Stan zakwaszenia gleb użytkowanych rolniczo na terenie Dolnego Śląska jest niekorzystny. Nadal dominują gleby zakwaszone. Wraz ze spadkiem pH zmniejsza się przyswajalność azotu, fosforu, potasu, wapnia, magnezu przez rośliny. Niższy odczyn to większa rozpuszczalność metali ciężkich: kadmu, cynku, niklu, miedzi, ołowiu, rtęci. Procent gleb o odczynie kwaśnym na terenie powiatu wałbrzyskiego wynosi 41-60%, zaś w samym Wałbrzychu przekracza 61%. Odzwierciedleniem znacznego zakwaszenia gleb użytkowanych rolniczo są ich znaczne potrzeby wapnowania. Na terenie wymienionych powiatów wapnowania w stopniu koniecznym i potrzebnym wymaga 40-60% użytków rolnych, w Wałbrzych zaś ponad 80%. Zawartość fosforu, potasu i magnezu w glebach jest zróżnicowana – w powiecie wałbrzyskim zawartość tych pierwiastków jest bardzo niska i niska łącznie w przedziale 41-60% dla fosforu oraz 20% dla magnezu i potasu.

W latach 2010-2015 WIOŚ Wrocław prowadził badania gleb na obszarach uprzemysłowionych, narażonych na oddziaływanie punktowych źródeł zanieczyszczeń wokół 123 obiektów w 778 punktach pomiarowych. Badaniami zostały objęte obszary Natura 2000 – Przełomy Pełcnicy pod Książem PLH020020 (w 2011 r.), Góry Kamienne PLH020038 (w 2013 r.), Dobromierz PLH020034 (w 2013 r.), Masyw Chełmca PLH020057 (w 2015 r.) oraz Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (w 2017 r.), a także teren wokół Wałbrzyskich Zakładów Koksowniczych "Victoria" S.A. w Wałbrzychu (w 2013 r.) i trasa komunikacyjna Wałbrzych - Świebodzice (w 2010 r.). Na obszarze Ostoi Nietoperzy Gór Sowich w większości przypadków zawartość metali ciężkich odpowiadała naturalnej zawartości metali ciężkich (stopień 0). Podwyższoną zawartość (stopień I), stwierdzono wyłącznie w przypadku miedzi, ołowiu i chromu w punkcie nr 1 oraz w przypadku miedzi w punkcie nr 2. W glebach pobranych do badań na terenie obszaru Dobromierz nie stwierdzono przekroczenia wartości dopuszczalnych badanych metali ciężkich, w tym rtęci i arsenu. Stężenie benzo(a)pirenu przekroczyło wartość dopuszczalną dla grupy B w punktach nr 2, 3, 4 i 5. Wystąpienie tych przekroczeń może być związane z emisją grzewczą na terenach zabudowanych. Zawartość siarki siarczanowej w skali IUNG była

zróznicowana od zawartości naturalnej w stopniach II i III, do podwyższonej antropogenicznie (IV stopień). W obszarze Góry Kamienne nie stwierdzono przekroczenia wartości dopuszczalnych metali ciężkich, w tym rtęci i arsenu. W trzech punktach pomiarowych przekroczona została dopuszczalna zawartość benzo(a)pirenu. Zawartość siarki siarczanowej punktach we wszystkich pobranych próbkach wykazała zawartość naturalną w stopniu I. W glebach pobranych na terenie obszaru Masyw Chełmca, nie stwierdzono przekroczenia wartości dopuszczalnych metali ciężkich, w tym rtęci i arsenu. Stężenie benzo(a)pirenu przekroczyło wartość dopuszczalną określoną w w/w rozporządzeniu dla grupy B we wszystkich punktach pomiarowych. Zawartość siarki siarczanowej w skali IUNG była niska (I stopień) we wszystkich badanych punktach. Podobnie w glebach pobranych na terenie obszaru Ostoi Nietoperzy Gór Sowich nie stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie, zawartych w obowiązującym rozporządzeniu w odniesieniu do metali ciężkich (Zn, Pb, Cd, Cu, Cr, Ni, As). Wałbrzyskie Zakłady Koksownicze "Victoria" S.A. w Wałbrzychu, położone są w wałbrzyskiej dzielnicy Sobiecin, w rejonie ulic: Kosteckiego i Szygarskiej. Źródłem emisji z zakładów są głównie procesy koksowania oraz procesy gaszenia koksu. Zakłady emitują do atmosfery m.in. pyły ogólne, SO₂, NO₂, CO, CO₂, węglowodory aromatyczne (np. benzen i benzo(a)piren), amoniak, metan, siarkowodór. Badania prowadzono łącznie w 6 punktach pomiarowo - kontrolnych rozmieszczonych na ogrodach działkowych i przydomowych w otoczeniu zakładu. W próbach gleb stwierdzono następujące stopnie zanieczyszczenia metalami ciężkimi w skali IUNG: nikiel i chrom - zawartość naturalna (stopień 0) we wszystkich punktach pomiarowych; kadm - od zawartości naturalnej (stopień 0) do zawartości podwyższonej; ołów - od zawartości naturalnej (stopień 0) do zawartości podwyższonej (stopień I); cynk - od zawartości podwyższonej (stopień I) do słabego zanieczyszczenia (II stopień); miedź - od zawartości naturalnej (stopień 0), poprzez zawartość podwyższoną (stopień I) do słabego zanieczyszczenia (II stopień). Stężenie benzo(a)pirenu przekroczyło wartość dopuszczalną określoną w ww. rozporządzeniu dla gruntów grupy B we wszystkich punktach pomiarowych. Również suma wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA) przekroczyła dopuszczalne granice. Zawartość benzenu we wszystkich punktach nie przekraczała wartości dopuszczalnej i kształtowała się poniżej granicy oznaczalności. Wokół Zakładu stwierdzono naturalną zawartość siarki siarczanowej w stopniach I i II. Badania gleb wzdłuż trasy komunikacyjnej Wałbrzych-Świebodzice wykazały przekroczenie wartości dopuszczalnej w zakresie zawartości ołowiu (źródło: WIOŚ we Wrocławiu).

VI.6. PLANOWANE PRZEDSIĘWZIĘCIA ZABEZPIECZAJĄCE LASY PRZED NEGATYWNYM ODDZIAŁYWANIEM PRZYSZŁYCH INWESTYCJI

Podstawowe działania mające na celu zabezpieczenie środowiska przed negatywnym oddziaływaniem przyszłych inwestycji zawarte są w programach ochrony środowiska gmin, planie gospodarki odpadami województwa dolnośląskiego oraz w planach zagospodarowania przestrzennego gmin, uwzględniające równocześnie działania na rzecz:

- ograniczenia zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, zwłaszcza w obrębie terenów zabudowanych i wzdłuż tras komunikacyjnych;
- uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej w gminach w zasięgu terytorialnym nadleśnictwa i bezpośrednim sąsiedztwie;
- inwestowanie w budowę instalacji unieszkodliwiania i przerobu odpadów z terenu gmin;
- zwiększenia wykorzystania odpadów na cele gospodarcze;
- likwidacji i rekultywacji dzikich wysypisk śmieci, starych wyeksploatowanych składowisk;
- maksymalnej redukcji zanieczyszczeń stałych, płynnych i gazowych;
- dostosowanie procesów produkcji do wymogów ochrony środowiska;
- wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych stosownie do wymogów europejskich;
- przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska w związku z poważnymi awariami przemysłowymi;
- eliminowanie lub zmniejszanie skutków awarii przemysłowych dla środowiska.

Główne kierunki działań w gospodarce leśnej zmierzające do ograniczenia negatywnych skutków przyszłych inwestycji to:

- właściwe prowadzenie prac z zakresu kształtowania stosunków wodnych;
- zwiększanie różnorodności biologicznej i zróżnicowania genetycznego kształtującego naturalną odporność lasów;
- doskonalenie gatunkowej i funkcjonalnej struktury lasów;
- kształtowanie granicy rolno-leśnej;
- właściwe zagospodarowanie łowieckie lasu;
- stosowanie biologicznych metod ochrony lasu;
- utrzymanie właściwego stanu sanitarnego lasu;
- prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej z zachowaniem zasad ochrony przyrody;
- dostosowanie prac hodowlanych do warunków mikrosiedliskowych;
- odpowiednia infrastruktura techniczna;
- odpowiednie rekreacyjne użytkowanie i zagospodarowanie lasu;
- zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo;

- współdziałanie leśnictwa z samorządami i administracją państwową na różnych poziomach w regionie;
- współdziałanie i doskonalenie związków leśnictwa z innymi sektorami gospodarczymi w zakresie rozwoju regionalnego;
- kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

VI.7. ZAGROŻENIA BIOTYCZNE

Szkody powodowane przez czynniki biotyczne są najczęściej skutkiem osłabienia drzewostanów przez czynniki abiotyczne. Powtarzające się latami susze, obniżenie się poziomu wód gruntowych, zanieczyszczenia przemysłowe doprowadziły do osłabienia drzewostanów i spadku odporności drzew na szkody powodowane przez owady i patogeny.

Poniższa tabela przedstawia główne przyczyny zagrożenia biotycznego zarejestrowane podczas prac urządzeniowych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych. Łącznie uszkodzenia biotyczne zarejestrowano na 5601,87 ha powierzchni gruntów leśnych, 26% z nich to szkody w 1 stopniu uszkodzeń (uszkodzenia w przedziale 10-20%) należące do nieistotnych (nietrwałych). Szkody istotne (2 i 3 stopień uszkodzeń) występują na 11% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Najbardziej istotne z gospodarczego punktu widzenia są szkody powodowane przez patogeny grzybowe.

Tab. 46. Zestawienie uszkodzeń biotycznych drzewostanów na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zarejestrowanych w trakcie prac urządzeniowych

Przyczyna uszkodzenia	Procent uszkodzeń				
	10-20 %	21-50 %	ponad 50%	Ogółem	%
	powierzchnia całkowita [ha]				
Grzyby	2447,9	806,03	43,96	3297,89	22,0
Owady	91,88	30,61	0,56	123,05	0,8
Zwierzęta	1415,13	739,59	26,21	2180,93	14,5
Razem	3954,91	1576,23	70,73	5601,87	37,3

VI.7.1. CHOROBY GRZYBOWE

Podczas prowadzonych prac urządzeniowych szkody powodowane przez patogeny grzybowe stwierdzone zostały na łącznej powierzchni 3297,89 ha, zaś szkody istotne obejmują 6% powierzchni leśnej nadleśnictwa.

VI.7.2. SZKODNIKI OWADZIE

Rejestrowane podczas prac urządzeniowych szkody od owadów stwierdzono na powierzchni 123,05 ha, z czego szkody istotne obejmują 0,2% powierzchni leśnej nadleśnictwa.

VI.7.3. SZKODY POWODOWANE PRZEZ ZWIERZYNĘ PŁOWĄ

Podczas prowadzonych prac urządzeniowych szkody powodowane przez zwierzynę płową stwierdzono na powierzchni 2180,93 ha, z czego szkody istotne to 5% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Wśród szkód powodowanych przez zwierzynę płową wyodrębniono szkody w uprawach i młodnikach (spalowanie i zgryzanie) oraz szkody w drągowinach (uszkodzenia w trakcie zablężniania).

VI.8. ZAGROŻENIA ABIOTYCZNE

Szkody abiotyczne są wynikiem wystąpienia klęsk żywiołowych w skali lokalnej (zmrozowiska), regionalnej (huragany) lub całego kraju (powódzie). W przeważającej części przeciwdziałanie im jest niemożliwe. Niemniej jednak, poprzez poprawne wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych można w pewnym stopniu ograniczyć szkody powodowane przez okiść lub silne wiatry w drzewostanach II klasy wieku, które są najbardziej narażone na uszkodzenia.

Poniższa tabela przedstawia główne przyczyny zagrożeń abiotycznych na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zarejestrowane podczas prac urządzeniowych. Ogółem szkody od czynników abiotycznych zarejestrowano na powierzchni 5341,95 ha, z czego szkody istotne stanowią 15% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Główną przyczyną szkód abiotycznych są szkody powodowane przez czynniki klimatyczne, z których szkody istotne odnotowano na 14,5% powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa. Pozostałe grupy uszkodzeń mają charakter losowy i są podejmowane próby ich ograniczenia poprzez prowadzenie działań gospodarczych zgodnych z wiedzą i doświadczeniami nauk leśnych.

Tab. 47. Zestawienie uszkodzeń abiotycznych drzewostanów na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zarejestrowanych w trakcie prac urządzeniowych

Przyczyna uszkodzenia	Procent uszkodzeń				
	10-20 %	21-50 %	ponad 50%	Ogółem	%
	powierzchnia całkowita [ha]				
Czynniki klimatyczne	3009,01	2171,28	2,28	5182,57	34,5
Inne antropogeniczne	7,05	47,76	0,69	55,50	0,4
Inne bez określenia	0,00	7,60	0,00	7,60	0,1
Zakłócenia stosunków wodnych	27,90	68,38	0,00	96,28	0,6
Razem	3043,96	2295,02	2,97	5341,95	35,6

VI.8.1. POŻARY

Zgodnie z Instrukcją ochrony przeciwpożarowej lasu z 2011 roku, w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 marca 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów (Dz.U. 2006 nr 58 poz. 405) zmienione

rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2010 r. (Dz.U. 2010 nr 137 poz. 923) i rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2015 r. (Dz.U. 2015 poz. 1070) obliczono kategorię zagrożenia pożarowego dla Nadleśnictwa Wałbrzych zaliczając je do II kategorii zagrożenia pożarowego.

Tab. 48. Średnia roczna liczba pożarów lasu w Nadleśnictwie Wałbrzych (przeciętna z ostatnich 10 lat)

Lp.	Rok	Ilość pożarów [szt.]	Powierzchnia [ha]	Przeciętna wielkość pożaru [ha]
1	2009	21	12,51	0,60
2	2010	6	0,92	0,15
3	2011	26	6,06	0,23
4	2012	17	5,23	0,31
5	2013	7	1,31	0,19
6	2014	6	1,58	0,26
7	2015	30	8,65	0,29
8	2016	12	4,82	0,40
9	2017	7	0,94	0,13
10	2018	16	3,73	0,28
Razem		148	45,75	0,31

W minionym okresie gospodarczym na terenie Nadleśnictwa Wałbrzych odnotowano powstanie 148 pożarów, obejmujących swym zasięgiem powierzchnię 45,75 ha, (średnia powierzchnia pożaru wyniosła 0,31 ha). Główną przyczyną powstawania pożarów w Nadleśnictwie Wałbrzych w latach 2009-2018 było zaproszenie ognia.

Najistotniejszymi czynnikami wpływającymi na stan zagrożenia pożarowego lasu są:

- ilość i rozmiar kompleksów leśnych – kompleksy leśne w przeważającej większości pokrywają tereny o mniejszym lub większym wzniesieniu terenu, fragmenty dolin rzek i potoków, a ich bezpośrednie otoczenie stanowią pola, będące potencjalnym źródłem zagrożenia pożarowego, z tytułu przerzutu ognia z wypalanych ściernisk i łąk;
- skład gatunkowy drzewostanów oraz ich wiek – drzewostany iglaste zajmują 55,6%, powierzchni leśnej, zaś udział I i II klasy wieku w powierzchni leśnej zalesionej nadleśnictwa stanowi 18,92%;
- rodzaj pokrywy gleby – występujące drzewostany, szczególnie starszych klas wieku, a także te o strukturze KO, KDO charakteryzują się rozluźnioną strukturą poziomą, co powoduje silną penetrację światła na dnie lasu i w konsekwencji bujny rozwój runa, złożonego z gatunków trawiastych powodujących silne zadarnianie i dziczenie pokrywy leśnej; również powierzchnie upraw oraz powierzchnie niezalesione do odnowienia cechuje znaczne zachwaszczenie pokrywy gleby;
- atrakcyjność turystyczna – tereny Nadleśnictwa Wałbrzych należą do bardzo atrakcyjnych turystycznie. Na atrakcyjność tą wpływają:

- położenie lasów nadleśnictwa w sąsiedztwie ośrodka miejskiego – Wałbrzych, Szczawno-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Świdnica, Głuszyca, Boguszów Gorce;
- szereg obszarowych form ochrony przyrody, m.in. rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”, Książański Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Gór Sowich, Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, obszary chronionego krajobrazu: „Masyw Trójgarbu”, „Kopuły Chełmca”, „Zawory”, „Gór Bardzkich i Sowich”, 6 obszarów Natura 2000;
- na gruntach w zarządzie nadleśnictwa znajduje się 20 pomników przyrody;
- na gruntach nadleśnictwa istnieją miejsca postoju dla pojazdów mechanicznych, urządzenia turystyczne, przez tereny leśne przebiegają szlaki turystyczne i ścieżki spacerowe;
- sieć dróg i linii kolejowych – tereny nadleśnictwa pokrywa dobrze rozwinięta sieć szlaków komunikacyjnych, wśród których należy wymienić drogę krajową nr 34 i 35 drogi wojewódzkie nr 367, 375, 379, 380, 381 oraz przebiegające przez kompleksy leśne drogi powiatowe;
- obszary o podwyższonej palności to:
 - linie energetyczne przebiegające przez tereny zalesione,
 - linie gazownicze przebiegające przez tereny zalesione.

VI.8.2. CZYNNIKI KLIMATYCZNE

VI.8.2.1. WIATR

Wiatr jest jednym z czynników przyrody nieożywionej mający duże znaczenie dla prowadzenia gospodarki leśnej. Słabo, ale stale wiejący wiatr może powodować szkody w drzewostanach zaniedbanych gospodarczo, jak również na ścianach lasu graniczących z otwartą powierzchnią. Wiatry powodują przesuszenie gleby, zubożenie jej, utratę ciepła i wilgoci. Szkody powodowane przez wiatry mają głównie charakter uszkodzeń mechanicznych (obłamywanie gałęzi, naruszanie systemu korzeniowego, pęknięcia strzał, wiatrołomy, wiatrowały). Najbardziej narażone na szkodliwe działanie wiatru są drzewostany wzrastające na siedliskach wilgotnych, lukowate, przerzedzone, jednogatunkowe, zaniedbane pod względem pielęgnacyjnym (niebezpieczne jest gwałtowne rozluźnienie zwarcia w drzewostanach nietrzebionych). Na powstawanie szkód od wiatru w szczególny sposób narażone są drzewostany porażone przez opieńkę i hubę korzeni oraz intensywnie spalowane przez zwierzynę. Mniejsza stabilność drzewostanów przedrębnych i rębnych na siedliskach wilgotnych może skutkować wymuszonym i przedwczesnym ich użytkowaniem po silniejszych wiatrach.

VI.8.2.2. WYŁADOWANIA ATMOSFERYCZNE

Na pioruny najbardziej narażone są wysokie drzewa rosnące na wilgotnych glebach, dobrze zakorzenione. Szkody mają charakter mechaniczny i fizjologiczny. Uszkodzenia polegają na powstawaniu rysy, obłamywaniu wierzchołków, rozłupaniu lub powalaniu pni. Szkodliwe jest zamieranie grup drzew stojących wokół drzewa rażonego piorunem, zwłaszcza w drzewostanach świerkowych. Porażone kępy mogą stwarzać zagrożenie rozwojem szkodników wtórnych. Pioruny mogą być także przyczyną powstawania pożarów, zwłaszcza przy braku opadów.

VI.8.2.3. OPADY I OSADY ATMOSFERYCZNE

Nadmierne opady atmosferyczne mogą stanowić zagrożenie dla lasu. Występują one w postaci deszczu, gradu, okiści, gołoledzi i szadzi. Bardzo silne deszcze mogą powodować mechaniczne uszkodzenia roślin. Szkody wywołane gradem mogą być bardzo duże zwłaszcza w młodych drzewostanach do 15 roku życia: sadzonki na uprawach mogą być całkowicie zniszczone. W starszych drzewostanach szkody polegają na uszkodzaniu liści, kwiatów, owoców, pędów i kory. Następstwem uszkodzeń mogą być choroby drzew, wzrost podatności na zasiedlenie przez szkodniki wtórne. Śnieg przy bezwietrznej pogodzie i temperaturze około 0°C może powodować okiść. Szkody powodowane przez okiść mają charakter uszkodzeń mechanicznych - łamanie gałęzi i wierzchołków, przeginanie, a nawet wywroty drzew. Gołoledź powstaje, gdy na zmrożone kory i pnie drzew pada deszcz. Powstająca warstwa lodu może powodować nadmierne obciążenie drzew i ich uszkodzenia. Wrażliwe gatunki to sosna, olsza i buk. Mało wrażliwe są jodła, modrzew i brzoza. Szadz powstaje w wyniku zetknięcia oziębionej mgły z gałązkami korony drzew. Powoduje szkody podobne do tych od gołoledzi.

VI.8.2.4. ZAKŁÓCENIA STOSUNKÓW WODNYCH

Wahania stanu wód wpływają bezpośrednio na zdrowotny stan lasu i prowadzoną w nim gospodarkę. Rejestrowane podczas prac urządzeniowych szkody we wszystkich drzewostanach nadleśnictwa wywołane przez zmiany stosunków wodnych stwierdzono na powierzchni 96,28 ha. Szkody istotne obejmowały 0,5% powierzchni leśnej nadleśnictwa. Zachwianie stosunków wodnych w drzewostanach nadleśnictwa związane jest z niską lub wysoką roczną sumą opadów, gwałtownymi zjawiskami atmosferycznymi.

VI.8.3. CZYNNIKI ANTROPOGENICZNE

Najbardziej istotnymi, negatywnymi formami oddziaływania człowieka na środowisko leśne są: zanieczyszczenia wód powierzchniowych, imisje przemysłowe, zaśmiecanie lasu wywożonymi przez okolicznych mieszkańców śmieciami, powstawanie dzikich wysypisk,

nadmierna penetracja lasów przez miejscową ludność w okresach zbioru jagód i grzybów, kłusownictwo, nielegalne pozyskiwanie choinek i stroiszu, niszczenie roślin i grzybów objętych ochroną gatunkową oraz zagrożenie zaprószenia ognia w lesie.

Istotnym problemem nadleśnictwa jest zaśmiecanie lasu odpadami komunalnymi, które spotyka się w postaci dzikich wysypisk śmieci. Problem dotyczy zarówno lasów nadleśnictwa, jak również lasów będących pod jego nadzorem (głównie lasy komunalne). Wprowadzona stosunkowo od niedawna możliwość korzystania z usług zakładów komunalnych przez indywidualne gospodarstwa rolne może zmienić sytuację.

VII. PLAN DZIAŁAŃ - ZESTAWIENIE PRAC OBJĘTYCH PROGRAMEM OCHRONY PRZYRODY

Ochrona różnorodności biologicznej w lasach realizowana jest na podstawie obowiązujących w Lasach Państwowych zarządzeń i instrukcji. W celu ochrony, jak również powiększenia różnorodności biologicznej w lasach Nadleśnictwa Wałbrzych, należy w miarę możliwości dostosować się do następujących zaleceń:

- w celu zachowania różnorodności ekosystemowej należy jak najszerzej wykorzystywać zmienność w ramach mikrosiedlisk wprowadzając na te niewielkie powierzchnie właściwe im gatunki;
- w celu zachowania bogactwa i różnorodności krajobrazowej należy unikać zalesiania śródleśnych pastwisk, bagien, łąk, nieużytków i innych podobnych im powierzchni. Jednakże w przypadku pojawienia się zaawansowanej sukcesji, na obszarach bez zidentyfikowanych osobliwości przyrodniczych, dopuszcza się wyłączenie ich i uznanie ich za powierzchnie leśne;
- dla zachowania różnorodności gatunkowej należy w lasach zwracać uwagę na dostosowanie się do zalecanych składów odnowieniowych przy zakładaniu upraw. W lasach na siedliskach żyźniejszych należy dążyć do zapewnienia dostępu światła do dolnych warstw;
- dla zachowania różnorodności genowej należy dążyć, by pozyskiwany materiał siewny pochodził z jak największej liczby osobników oraz różnych miejsc nadleśnictwa.

VII.1. KSZTAŁTOWANIE STOSUNKÓW WODNYCH

Podstawą w kształtowaniu odpowiednich stosunków wodnych jest właściwa ochrona siedlisk leśnych, głównie siedlisk wilgotnych, w tym łągowych. Pełnią one w przyrodzie swoistą rolę magazynu, który przyjmuje wodę, magazynuje ją, a na końcu uwalnia poprzez transpirację i wysięki. Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych siedliska te reprezentują: las górski wilgotny, las łągowy górski, ols jesionowy górski, las mieszany górski wilgotny, las łągowy wyżynny oraz las wyżynny wilgotny, które zajmują łącznie powierzchnię 296,18 ha, co stanowi 2% powierzchni leśnej zalesionej i niezalesionej nadleśnictwa.

Jedną z podstawowych metod pozwalających właściwie gospodarować zasobami wodnymi jest mała retencja wodna. Stanowi ona istotną część racjonalnej gospodarki człowieka. Oznacza wszelkie działania ukierunkowane na zatrzymywanie lub spowalnianie spływu wód w obrębie małych zlewni, które będzie skutkowało zwiększeniem lokalnych zasobów wodnych, przy jednoczesnym zachowaniu i wspieraniu rozwoju krajobrazu naturalnego. Dlatego w ramach zwiększania możliwości retencyjnych zlewni wskazane są następujące działania:

- przebudowa drzewostanów zmierzająca do dostosowania ich składu gatunkowego do zgodnego z siedliskiem;
- przeciwdziałanie degradacji gleb leśnych, ochrona stoków przed nadmiernym spływem powierzchniowym, m.in. poprzez naprawę zniszczonych powierzchni dróg leśnych i szlaków turystycznych;
- budowa nowych zbiorników retencyjnych oraz utrzymanie właściwego stanu technicznego istniejącej infrastruktury hydrotechnicznej;
- spowolnianie obiegu wody w zlewniach za pomocą progów, bystrzy, urządzeń piętrzących na ciekach;
- renaturyzacja siedlisk podmokłych poprzez adaptację istniejących systemów melioracyjnych do pełnienia funkcji retencyjnych;
- poprawa wilgotności siedlisk leśnych poprzez podniesienie lustra wód powierzchniowych w obszarach bezpośrednio sąsiadujących ze zbiornikiem wodnym lub spiętrzenie wody;
- ochrona naturalnych obiektów małej retencji, tj. torfowisk, zbiorników wodnych, źródlisk, młak, itp.

VII.2. KSZTAŁTOWANIE STREFY EKOTONOWEJ

Na styku dwóch biocenoz naturalnych występuje szerszy lub węższy pas przejściowy zwany inaczej ekotonem. Odznacza się on większym bogactwem flory i fauny niż sąsiadujące ze sobą ekosystemy. Szczególnie korzystne są szerokie ekotony będące miejscem bytowania gatunków charakterystycznych dla obu sąsiadujących biocenoz oraz tzw. gatunków stykowych.

Ekoton pełni szczególne funkcje ekologiczne. Jako strefa przejściowa stanowi naturalną barierę chroniącą środowisko leśne przed negatywnymi czynnikami związanymi z bezpośrednim sąsiedztwem terenów otwartych. Ochronę tej strefy, jak również formowanie jej w miejscach, gdzie będzie ona pełnić pożądaną rolę, wymuszają zasady zrównoważonej gospodarki leśnej. Zgodnie z nimi na obrzeżach lasów zaleca się tworzenie pasa ochronnego o szerokości 10-15 m, na który składają się odpowiednie gatunki krzewów i drzew. Dotyczy to również szerokich dróg oraz linii kolejowych przebiegających przez lasy. Skład gatunkowy tworzonych stref musi być dostosowany do warunków siedliskowych. Przy planowaniu, zakładaniu i pielęgnowaniu ekotonów wskazane jest:

- promowanie istniejących odnowień naturalnych różnych gatunków drzew i krzewów;
- wprowadzanie gatunków drzew i krzewów rodzimego pochodzenia, zgodnych z danym siedliskiem;
- stosowanie luźniejszej więźby sadzenia;

- dla sadzonek krzewów stosowanie zmieszania grupowego (kilka sadzonek jednego gatunku w jednej grupie);
- wykonywanie odpowiednich cięć pielęgnacyjnych prowadzących do formowania się silnie ugałęzionych drzew;
- w trakcie cięć popieranie drzew silnie ukorzenionych i ugałęzionych.

W drzewostanach planowanych do użytkowania rębnych położonych przy drogach krajowych, wojewódzkich, kolejowych szlakach komunikacyjnych, przy głównych ciekach (rzekach), źródłiskach i zbiornikach wodnych zaleca się tworzenie w ramach prowadzonych cięć rębnych stref przejściowych (ekotonów) o szerokości nie mniejszej niż wysokość drzew panujących. W przypadku drzewostanów, w których nie występują strefy ekotonowe, zaleca się postępowanie zgodne z zapisami w *Zasadach Hodowli Lasu* oraz *Instrukcji Ochrony Lasu*.

VII.3. KSZTAŁTOWANIE GRANICY ROLNO-LEŚNEJ

Głównym zagadnieniem związanym z kształtowaniem granicy rolno-leśnej jest odpowiednie zagospodarowanie terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie kompleksów leśnych. Dotyczy to przede wszystkim budownictwa mieszkaniowego i zagrodowego na terenach enklaw wśród kompleksów leśnych lub wzdłuż granicy z lasami. Zabudowa tego typu miejsc zwiększa lokalnie presję na środowisko leśne i powoduje pojawianie się negatywnych zjawisk, przyczyniających się do jego degradacji. Należą do nich:

- dzikie wysypiska śmieci;
- nielegalny wywóz nieczystości do lasu zanieczyszczających wody gruntowe;
- obniżenie poziomu wód gruntowych przez kopanie studni;
- zakłócanie spokoju i ciszy;
- wydeptywanie brzegów lasu;
- pojawianie się szkodników w postaci wałęsających się psów i kotów;
- nielegalne pozyskiwanie stroiszu i choinek;
- kłusownictwo.

Zapobieganie tego typu problemom powinno odbywać się na etapie planowania w ramach sporządzania planów przestrzennego zagospodarowania lub w czasie wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Właściwa lokalizacja budynków oraz związanej z nimi infrastruktury pozwoli zminimalizować negatywne ich oddziaływanie na środowisko leśne.

Kolejnym problemem związanym z właściwym kształtowaniem granicy rolno-leśnej jest ochrona nieleśnych siedlisk sąsiadujących bezpośrednio z lasem. W wielu przypadkach decydują one o różnorodności zarówno krajobrazowej, jak i gatunkowej, ponieważ stanowią

często miejsca występowania cennych przyrodniczo gatunków roślin i zwierząt. W celu ochrony tego typu miejsc należy właściwie planować nowe zalesienia. Przed ich zaplanowaniem i przeprowadzeniem zaleca się wykonywanie odpowiedniej waloryzacji przyrodniczej, która pozwoli uniknąć niezamierzonego zniszczenia cennych przyrodniczo siedlisk nieleśnych.

VII.4. OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ

VII.4.1. OCHRONA FAUNY KRĘGOWCÓW – ZALECENIA

Praktyczne działania na rzecz ochrony fauny kręgowców powinny skupiać się na eliminowaniu zagrożeń ze strony człowieka i odtwarzaniu warunków siedliska, umożliwiających zachowanie i rozwój populacji chronionych gatunków. Szczególnie ważna jest tu ochrona naturalnych schronień. W celu zapewnienia odpowiedniej ochrony siedlisk chronionych gatunków kręgowców w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Wałbrzych, jak również zabezpieczenia potencjalnych miejsc ich bytowania wskazane jest prowadzenie dodatkowych działań ochronnych.

W zakresie ochrony nietoperzy ważne jest:

- pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia;
- w przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy;
- odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków;
- utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego;
- preferowanie biologicznych metod ochrony lasu;
- odpowiednie kształtowanie granicy polno-leśnej w taki sposób, aby była jak najbardziej urozmaicona;
- ochrona śródleśnych oczek wodnych, stawów i innych zbiorników wodnych.

W zakresie ochrony popielicowatych ważne jest:

- rozwieszanie budek dla pilchowatych w drzewostanach liściastych i mieszanych starszych klas wieku;
- prowadzenie drzewostanów w pełnym zwarciu i z bogatym podszytem w miejscach występowania popielicy i orzesznicy;
- wzbogacenie bazy pokarmowej pilchowatych poprzez dosadzanie drzew i krzewów owocowych.

W zakresie ochrony ssaków ziemnowodnych ważne jest:

- kształtowanie ekotonów przy brzegach strumieni i rzek, które pozbawione są jakiegokolwiek roślinności;
- utrzymanie zróżnicowanych środowisk rzecznych, w szczególności dostępności kryjówek dla wydry *Lutra lutra*, występujących na odcinkach cieków o linii brzegowej zbliżonej do naturalnej, pokrytej roślinnością o wielowarstwowej strukturze;
- ochrona stawów bobrowych, o ile nie stanowią one przedmiotu odrębnych decyzji w związku z występowaniem szkód bobrowych;
- pozostawianie wzdłuż cieków gatunków drzew i krzewów preferowanych w diecie bobra (wierzba, topola, osika, brzoza).

W zakresie ochrony płazów i gadów ważne są:

- ochrona zbiorników wodnych stanowiących miejsca ich rozrodu;
- pozostawianie pasów zadrzewień i zakrzewień wzdłuż cieków i zbiorników wodnych;
- rezygnacja z zarybiania potoków i zbiorników wodnych (nie przeznaczonych do celów gospodarki rybackiej) będących miejscami rozrodu płazów;
- łagodzenie skutków działalności antropogenicznej;
- zachowanie miejsc występowania żmii zygzakowatej *Vipera berus* (śródleśne suche łąki, maliniaki);
- pozostawianie martwego drewna, układanie stosów gałęzi i liści w rejonie zbiorników wodnych;
- pozostawianie karp korzeniowych wywrotów i wiatrowałów za wyjątkiem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu ludzi.

W zakresie ochrony ptaków ważne są:

- zakładanie budek lęgowych w drzewostanach młodszych klas wieku;
- ochrona drzew z gniazdami ptaków, o średnicy gniazd powyżej 25 cm;
- pozostawianie na powierzchni leśnej wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu, z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu;
- w rozpadających się drzewostanach świerkowych należy pozostawiać grupy i kępy żywotnych drzew z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu;
- w trakcie realizacji zabiegów gospodarczych pozostawiać na powierzchniach leśnych pojedynczo występujące jako domieszka dorosłe brzozy *Betula pendula*, jarzęby *Sorbus aucuparia*, wierzby *Salix* sp. i osiki *Populus tremula*;

- zwiększanie lub utrzymanie na powierzchniach leśnych odpowiednich ilości martwego drewna stojącego i leżącego w miarę jego wydzielania się, z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego oraz w przypadku usuwania posuszu czynnego w ramach wykonywania cięć sanitarnych, w sytuacjach zagrażających trwałości lasu;
- zachowanie siedlisk gatunków położonych na trwałych użytkach zielonych poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe;
- ochrona siedlisk skalnych poprzez zabezpieczanie wybranych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzką w postaci barierek i tablic informacyjnych.

W zakresie ochrony wilka ważne są:

- pozostawianie wykrotów, stert z karp korzeniowych i gałęzi dla zapewnienia kryjówek dla dużych drapieżników;
- ograniczanie wstępu pojazdów na drogi i szlaki zrywkowe aktualnie nieużytkowane;
- modyfikacja rocznych planów pozyskania łowieckiego jeleni i saren.

VII.4.2. OCHRONA FAUNY BEZKRĘGOWCÓW – ZALECENIA

Działania dotyczące fauny bezkręgowców polegają na ochronie pierwotności i naturalności siedlisk oraz naturalnych procesów w nich zachodzących. Ochronie powinny podlegać zarówno siedliska gatunków, w których stwierdzono ich obecność, jak również miejsca ich potencjalnego występowania. Działania w zakresie ochrony potencjalnych miejsc występowania cennych gatunków bezkręgowców powinny skupiać się na:

- właściwym kształtowaniu stref ekotonowych na granicy las-pole, las-woda;
- ochronie śródleśnych oczek wodnych, torfowisk i wysięków wodnych;
- ekstensywnym użytkowaniu kośnym, kośno-pastwiskowym, pastwiskowym trwałych użytków zielonych;
- pozostawianiu drzew dziuplastych i z widocznymi wypróchnieniami do ich naturalnego rozpadu, w tym odmian drzew owocowych;
- pozostawianiu kęp starodrzewu do naturalnego rozpadu;
- pozostawianiu w drzewostanach zdrowych, niezagrożonych przez szkodliwe owady leśne i grzyby patogeniczne posuszu jałowego w postaci korzeni, konarów, gałęzi, wierzchołków, itd., w różnym stopniu rozkładu (materiał obumierający, martwy, wstępnie rozkładający się, butwiejący) i w różny sposób rozmieszczony przestrzennie (drzewa stojące, leżące, zawieszane, złomy, karpy, itd.);
- preferowaniu biologicznych metod ochrony lasu.

VII.4.3. OCHRONA CENNYCH ROŚLIN NACZYNIOWYCH – ZALECENIA

Właściwa ochrona cennych gatunków flory na obszarze nadleśnictwa powinna skupiać się nie tylko na ochronie ich siedlisk, ale również na bezpośredniej ochronie stanowisk tych gatunków. Chronione gatunki związane z siedliskami wodnymi nie wymagają szczególnych zabiegów ochronnych. W ich przypadku należy utrzymywać w stanie niezmienionym naturalne zbiorniki wodne, w których one występują. W przypadku gatunków roślin związanych z siedliskami leśnymi, występujących na obszarze nadleśnictwa rzadko i szczególnie cennych w skali regionu należy w miarę możliwości:

- w trakcie wykonywanych cięć rębnych w miarę możliwości stosować w szerszym zakresie zrywkę nasiębierną, ograniczającą uszkodzenia roślinności runa, w którym występują chronione gatunki;
- wykorzystywać stałe szlaki operacyjno-zrywkowe w celu ograniczenia zasięgu szkód powodowanych w czasie pozyskiwania drewna;
- na powierzchniach zrębowych w miarę technicznych możliwości miejsca występowania chronionych gatunków ujmować w biogrupy;
- nie zaburzać i nie zmieniać stosunków wodnych na siedliskach gatunków chronionych;
- w uzasadnionych przypadkach wykonywać prace leśne poza okresem wegetacyjnym;
- przeprowadzać odpowiednie szkolenia pracowników z rozpoznawania i zakresu ochrony gatunków;
- zapobieganie dalszemu rozprzestrzenianiu się obcych geograficznie gatunków roślin naczyniowych wskazanych jako szczególnie inwazyjne.

W zakresie ochrony gatunków roślin związanych z siedliskami nieleśnymi należy:

- chronić płyty nieleśnych siedlisk znajdujące się w mozaice z drzewostanem;
- nie lokalizować składów drewna i szlaków operacyjnych na powierzchniach nieleśnych siedlisk przyrodniczych;
- przeciwdziałać sukcesji wtórnej na łąkowych siedliskach przyrodniczych, poprzez usunięcie nalotu drzew i wykaszanie powierzchni łąkowej;
- utrzymywać właściwe warunki wilgotnościowe na siedliskach ze zidentyfikowanymi stanowiskami chronionych gatunków roślin, zarówno na powierzchniach łąkowych, jak i ziołoroślowych;
- zachować nienaruszony pas drzew wokół formacji skalnych na wysokość drzewostanu w czasie realizacji zadań gospodarczych w otoczeniu cieniolumbnych, skalnych siedlisk przyrodniczych.

VII.4.4. OCHRONA SIEDLISK HYDROGENICZNYCH – ZALECENIA

Siedliska hydrogeniczne to siedliska, o których istnieniu i funkcjonowaniu decyduje woda. Zalicza się do nich siedliska związane z zalewanymi dnami dolin rzecznych, tarasów nadzalewowych, bezodpływowych obszarów bagiennych oraz mniejszych i większych zbiorników wodnych i cieków. Siedliska te odgrywają znaczącą rolę w krajobrazie i stanowią miejsca występowania szczególnie cennych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych siedliska te zajmują łącznie powierzchnię 179,76 ha.

Z racji swojego szczególnego bogactwa przyrodniczego siedliska te powinny być szczególnie chronione. W związku z tym w miejscach ich występowanie wskazane jest:

- utrzymanie niepogorszonych stosunków wodnych i zachowanie siedlisk hydrogenicznych;
- w miarę możliwości odtwarzanie właściwych siedlisku stosunków wodnych w miejscach, gdzie zostały one zaburzone przez wcześniej prowadzone melioracje;
- pozostawianie niewielkich zbiorników wodnych w stanie naturalnym, wraz z otaczającym pasem mokradła i strefą brzegową;
- pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków wodnych, wraz z naturalnym buforem, obejmującym najczęściej związane z ciekami siedliska;
- pozostawianie w naturalnym stanie samoczynnych wypływów wód;
- niewprowadzanie gatunków obcych ekologicznie i geograficznie hydrogenicznym siedliskom leśnym oraz ich stopniowe usuwanie na etapie zaplanowanych prac gospodarczych;
- w przypadku prowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych oraz odnowienia drzewostanu skład gatunkowy kształtować zgodnie z odpowiednim dla typu siedliska przyrodniczego składem gatunkowym (gatunki charakterystyczne) poprzez stopniowe ograniczenie udziału gatunków niezgodnych z siedliskiem przyrodniczym (głównie świerka);
- odtworzenie zasobów martwego drewna poprzez pozostawianie drzew martwych i umierających, wywrotów, złomów, drzew dziuplastych i próchniejących, rozproszonych pozostałości pozrębowych.

VII.5. WYTYCZNE W SPRAWIE POPRAWY STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO W TRAKCIE WYKONYWANIA PRAC LEŚNYCH

Dla zminimalizowania szkód w środowisku przyrodniczym podczas wykonywania prac leśnych należy praktykować i wprowadzać możliwie najmniej uciążliwe technologie.

W tym celu wskazane jest:

- w miarę posiadanych możliwości pozyskiwanie drewna kłodowanego;
- w miarę możliwości stosowanie w szerszym zakresie zrywki nasiębiejnej;
- wykorzystywanie stałych szlaków operacyjno-zrywkowych w celu ograniczenia zasięgu szkód powodowanych w czasie pozyskiwania drewna;
- w miejscach lokalizacji stanowisk rzadkich gatunków roślin objętych ochroną prawną, wykonywanie prac związanych z pozyskaniem drewna w miarę możliwości po zakończeniu rozwoju tych gatunków na danej powierzchni leśnej;
- stosowanie w trakcie prac leśnych olejów biodegradowalnych;
- zachowanie w stanie zbliżonym do naturalnego i odtwarzanie śródleśnych zbiorników i naturalnych cieków wodnych;
- zachowanie w stanie nienaruszonym śródleśnych nieużytków jak np. bagna, trzęsawiska, mszary, torfowiska wraz z ich florą i fauną w celu ochrony pełnej różnorodności przyrodniczej;
- inicjowanie naturalnego odnowienia lasu na wszystkich siedliskach, o ile uzasadnia to skład gatunkowy drzewostanów, ich jakość i pochodzenie;
- w drzewostanach zdrowych, niezagrożonych przez szkodliwe owady leśne i grzyby patogeniczne, należy pozostawiać w lesie drobne gałęzie i posusz jałowy;
- zwiększanie naturalnej bazy żerowej dla zwierzyny w lasach.

VII.6. PRZEWIDYWANE ROZWIĄZANIA MAJĄCE NA CELU OGRANICZANIE NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ PUL NA ŚRODOWISKO

Realizacja prac z zakresu gospodarki leśnej w Nadleśnictwie Wałbrzych wymaga uwzględnienia zapisów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408). Zgodnie z art. 14b. ust 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach gospodarka leśna wykonywana zgodnie z wymaganiami dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej nie narusza przepisów o ochronie poszczególnych zasobów, tworów i składników przyrody, w szczególności przepisów art. 51 i art. 52 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Niektóre zapisy projektu pul wymagają zastosowania pewnych ograniczeń i towarzyszących im rozwiązań, które pozwolą zminimalizować przewidywane negatywne ich

oddziaływanie. W prognozie oddziaływania na środowisko planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych zostały umieszczone odpowiednie wytyczne w sprawie właściwego postępowania na siedliskach przyrodniczych i siedliskach gatunków w celu uniknięcia negatywnych zjawisk związanych z realizacją zapisów pul.

Tab. 49. Przewidywane negatywne oddziaływanie zapisów projektu pul i proponowane w prognozie działania minimalizujące ten wpływ

Obszar oddziaływania	Możliwe potencjalne negatywne oddziaływanie	Zapisy w projekcie pul i prognozie ograniczające negatywne oddziaływanie
Przedmioty ochrony obszaru Natura 2000 OZW Dobromierz PLH020034 – siedliska przyrodnicze	Pogorszenie stanu zachowania siedliska przyrodniczego w obszarze Natura 2000	<p>Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i> kod: 8220</p> <p>W trakcie realizacji planowanej rębni złożonej w wydz. 2 c (obr. Wałbrzych) zaleca się ograniczenie wycinki drzew rosnących w bezpośrednim sąsiedztwie wychodni skalnych.</p>
Przedmioty ochrony obszaru Natura 2000 OZW Góry Kamienne PLH020038 – siedliska przyrodnicze	Pogorszenie stanu zachowania siedliska przyrodniczego w obszarze Natura 2000	<p>Ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>) kod: 6430</p> <p>W trakcie realizacji planowanego zabiegu w wydz. leśn. 186 f, 303 o, 313 l (obr. Głuszycza) nie lokować składu drewna, ani tras dojazdu do powierzchni operacyjnej w obrębie płatów ziołorośli.</p> <p>Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i> kod: 8220</p> <p>W ramach realizacji planowanych wskazań gospodarczych w wydz. leśn.: 250 b (obr. Wałbrzych), 169 g, 176 k, 185 j, 235 a, b, 236 c, 294 b, 302 a, 308 g, 317 o, 332 b, 333 h (obr. Głuszycza) ograniczenie wycinki drzew rosnących w bezpośrednim sąsiedztwie wychodni skalnych.</p> <p>Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe kod: 91E0</p> <p>Czynności związane z wykonaniem planowanych rębni złożonych w wydz. leśn.: 268 a, 292 a, 298 c, 309 b (obr. Wałbrzych), 178 b, 152 a, 217 a, 251 m, 255 i, 273 c (obr. Głuszycza) realizować z pozostawieniem w stanie nienaruszonym fragmentów stanowiących płaty priorytetowego łągu.</p>
Przedmioty ochrony obszaru Natura 2000 OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 – siedliska przyrodnicze	Pogorszenie stanu zachowania siedliska przyrodniczego w obszarze Natura 2000	<p>Ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>) kod: 6430</p> <p>W trakcie realizacji planowanego zabiegu w wydz. 6 a (obr. Głuszycza) nie lokować składu drewna, ani tras dojazdu do powierzchni operacyjnej w obrębie płatów ziołorośli.</p> <p>Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i> kod: 8220</p> <p>W ramach realizacji planowanych wskazań gospodarczych w wydz. 24 a, 32 d (obr. Głuszycza) ograniczenie wycinki drzew rosnących w bezpośrednim sąsiedztwie wychodni skalnych.</p>
Stanowiska chronionych gatunków roślin	Pogorszenie warunków siedliskowych gatunku lub zniszczenie stanowiska	<p>kruszczyk szerokolistny <i>Epipactis helleborine</i>, podkolan biały <i>Platanthera bifolia</i>, podkolan zielonawy <i>Platanthera chlorantha</i>, listera jajowata <i>Listera ovata</i>, buławnik mieczolistny <i>Cephalanthera longifolia</i></p> <p>W trakcie realizacji planowanych zabiegów w wydz. leśn. 1 a, 2 g, 4 c, 5 a, b, g, 262 b (obręb Wałbrzych) oraz 74 h, 127 g (obręb Głuszycza) chronić widoczne stanowiska storczykowatych lub wykonać zabieg poza okresem wegetacyjnym.</p> <p>parzydło leśne <i>Aruncus sylvestris</i>, dzięgiel litwor <i>Angelica archangelica</i></p> <p>W trakcie realizacji planowanego zabiegu w wydz. 165A d, f, 251 a (obręb Wałbrzych) oraz 6 m, p (obręb Głuszycza) nie lokować składu drewna, ani tras dojazdu do powierzchni operacyjnej w obrębie płatów ziołorośli ze stanowiskami chronionych gatunków roślin.</p> <p>widlicz spłaszczony <i>Diphysastrum complanatum</i>, paprotnik kolczysty <i>Polystichum aculeatum</i></p> <p>W trakcie realizacji planowanych wskazań gospodarczych w wydz. 322 a (obręb Wałbrzych) oraz 290 b, 236 d (obręb Głuszycza) należy postępować zgodnie z wymaganiami dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej tj. przeprowadzić wizję terenową we wskazanych wydzieleniach leśnych w celu sprawdzenia występowania wskazanych gatunków chronionych lub potencjalnych miejsc ich występowania.</p>

Obszar oddziaływania	Możliwe potencjalne negatywne oddziaływanie	Zapisy w projekcie pul i prognozie ograniczające negatywne oddziaływanie
Siedliska chronionych gatunków zwierząt	Pogorszenie warunków siedliskowych gatunku w miejscach bytowania	<p>Gatunki związane z drzewostanami starszych klas wieku: borowiec olbrzymi <i>Nyctalus lasiopterus</i>, borowiec wielki <i>Nyctalus noctula</i>, karlik większy <i>Pipistrellus nathusii</i>, mopek <i>Barbastella barbastellus</i>, mroczek pozłocisty <i>Eptesicus nilssonii</i>, nocek Alkatoe <i>Myotis alcathoe</i>, nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>, nocek Brandta <i>Myotis brandtii</i>, nocek duży <i>Myotis myotis</i>, nocek Natterera <i>Myotis nattereri</i>, podkowiec mały <i>Rhinolophus hipposideros</i>, orzesznica <i>Muscardinus avellanarius</i>, popielica <i>Glis glis</i>, bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>, puchacz <i>Bubo bubo</i>, sokół wędrowny <i>Falco peregrinus</i>, sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i>, włochatka <i>Aegolius funereus</i>, dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i>, dzięcioł średni <i>Dendrocopos medius</i>, dzięcioł trójpalczasty <i>Picoides tridactylus</i>, dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>, dzięciołek <i>Dendrocopos minor</i>, muchotłówka białoszyja <i>Ficedula albicollis</i>, muchotłówka mała <i>Ficedula parva</i>, muchotłówka żałobna <i>Ficedula hypoleuca</i>, orzechówka <i>Nucifraga caryocatactes</i>, siniak <i>Columba oenas</i>, trzmiełojad <i>Pernis apivorus</i>.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. W ramach wykonywania szacunków brakarskich dokonanie przeglądów powierzchni pod kątem występowania dużych gniazd w koronach drzew, po czym w sytuacji ich potwierdzenia chronić je przed zniszczeniem w czasie realizowanych prac leśnych. 2. Poinformowanie osób nadzorujących prace leśne o obowiązku ochrony dużych gniazd w koronach drzew i obowiązku zgłaszania Służbie Leśnej stwierdzonych nowych dużych gniazd. 3. W trakcie realizacji zabiegów rębnych na powierzchniach leśnych pozostawiać naturalne elementy ekosystemów leśnych (tj. wykroty, leżanina, drzewa zamierające, martwe stojące drzewa, drzewa dziuplaste, gatunki drzew i krzewów lekko nasiennych i owocodajnych, np. jarzębina, iwa, osika), jeżeli nie koliduje to z zasadą powszechnej ochrony lasu oraz ich usuwanie nie zagraża gatunkom i siedliskom będącym przedmiotem ustanowienia form ochrony przyrody. Zidentyfikowane drzewa dziuplaste, przeznaczone do pozostawienia na powierzchni zaleca się ujmować w biogrupy. 4. W okresie lęgowym ptaków nie wycinać drzew, na których zostały zidentyfikowane zasiedlone gniazda. <p>Gatunki związane z drzewostanami w bezpośrednim sąsiedztwie wód płynących lub otwartych powierzchni mokradeł: nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i>, nocek orzęsiony <i>Myotis emarginatus</i>, żuraw <i>Grus grus</i>, traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>, bóbr europejski <i>Castor fiber</i>, karczownik ziemnowodny <i>Arvicola amphibius</i>, rzęsorek mniejszy <i>Neomys anomalus</i>, rzęsorek rzeczek <i>Neomys fodiens</i>, wydra <i>Lutra lutra</i>, zębiełek karliczek <i>Crocidura suaveolens</i>, salamandra plamista <i>Salamandra salamandra</i>, traszka górską <i>Ichthyosaura alpestris</i>, traszka zwyczajna <i>Lissotriton vulgaris</i>.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kształtowanie wokół zbiorników i wzdłuż naturalnych cieków istniejącego pasa ekotonu zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami prawa oraz przepisami wewnętrznymi PGL LP z uwzględnieniem pełnionych przez drzewostan funkcji. 2. Na brzegach zbiorników wodnych i cieków, w odległości 10 metrów od linii brzegowej, należy pozostawiać: zwalone pnie drzew, podszyt, duże kamienie w celu ułatwienia zwierzętom dostępu do wody oraz migracji zwierząt. 3. Na powierzchniach drzewostanów sąsiadujących z miejscami częstego bytowania żurawia (miejsca gniazdowania, wyprowadzania lęgów) zabiegi w miarę możliwości wykonywać w okresie jesienno-zimowym. 4. Nie prowadzić zrywki korytami potoków i mniejszych cieków obecnych na powierzchniach leśnych. <p>Gatunki związane z drzewostanami wymagające ochrony w postaci ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania: bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>, puchacz <i>Bubo bubo</i>, sokół wędrowny <i>Falco peregrinus</i>, sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i>, włochatka <i>Aegolius funereus</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. W przypadku odnalezienia nieznanego dotąd miejsca gniazdowania gatunków: bocian czarny, puchacz, sokół wędrowny zaleca się wycofanie się z realizacji zadań gospodarczych w bezpośrednim sąsiedztwie gniazda (obszar w promieniu do 200 m od gniazda) i wykonywanie zadań gospodarczych w dalszej odległości poza okresem ochronnym określonym dla okresowych stref ochrony tych gatunków. 2. W przypadku odnalezienia nieznanego dotąd miejsca gniazdowania gatunków: sóweczka, włochatka zaleca się wycofanie się z realizacji zadań gospodarczych w bezpośrednim sąsiedztwie gniazda (obszar w promieniu do 50 m od gniazda).

Obszar oddziaływania	Możliwe potencjalne negatywne oddziaływanie	Zapisy w projekcie pul i prognozie ograniczające negatywne oddziaływanie
założenie rezydencjonalne „Książ” w Wałbrzychu i Świebodzicach	Negatywne oddziaływanie na walory historyczne i kulturowe obiektu historycznego wpisanego do rejestru zabytków	Zapisane w pul wskazania gospodarcze w wydz. leśn: 8 a, ax, h, i, j, l, o, 9 ax, bx, cx, h, i, p, s, w, x, z, 10 b, c, k, 11 b, f, g, h, l, m, n, o, 23 a, b, c, d, f, g, 24 a, b, c, d, f, g, h, i, j, 25 b, c, f, g, h, i, k, 26 a, b, d, f, g, h, 27 b, c, f, g, h, 28 k, 29 b, d należy realizować z w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, z uwzględnieniem przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach).

VII.6.1. ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE DO ROZWIĄZAŃ ZASTOSOWANYCH W PROJEKCIE PUL

Projekt planu urządzenia lasu (pul) jest dokumentem określającym zadania z zakresu gospodarki leśnej na dużym poziomie szczegółowości (wskazania gospodarcze dla konkretnych wydzieleń). Podstawą tworzenia planu są między innymi zasady trwale zrównoważonej gospodarki leśnej uwzględniające potrzeby ochrony lasów, zwłaszcza ekosystemów leśnych stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych.

Oczywistą alternatywą dla przyjętego projektu planu urządzenia lasu, podlegającego ocenie w trakcie przeprowadzania procedury oceny jego oddziaływania na środowisko, jest brak pul. Taki wariant należałoby nazwać zerowym (jego skutki omówione są w prognozie w rozdziale V). Z punktu widzenia obowiązującego prawa wariant ten jest niemożliwy. W związku z powyższym w rzeczywistości nie ma realnych możliwości stworzenia wariantu zerowego pul. Dlatego do oceny w prognozie przedstawiony został tylko jeden wariant, najkorzystniejszy z punktu widzenia ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków oraz użytkowania gospodarczego lasów.

Proces tworzenia ostatecznego wariantu planu jest złożony i długotrwały. Rozwiązania alternatywne konkretnych wskazań są analizowane w trakcie konstruowania całego pul, a ostateczny wybór dokonywany jest na etapie uzgadniania wskazań gospodarczych i planu cięć. Oznacza to rozważanie na etapie tworzenia planu wielu wariantów alternatywnych zapewniających realizację przyjętych celów zgodnie z aktualnymi przepisami prawa, obowiązującymi instrukcjami i zasadą przezorności. Rozwiązania niewłaściwe, szkodliwe dla środowiska lub niezgodne z przyjętymi zasadami zagospodarowania lasu są odrzucane już na etapie tworzenia pul, a przyjęte rozwiązania podlegają ostatecznie dodatkowej analizie i ocenie w trakcie tworzenia prognozy oddziaływania na środowisko dla projektu pul.

Pierwszym etapem opracowywania wariantów alternatywnych (wariantowania) pul były decyzje Komisji Założeń Planu, zwołanej w celu ustalenia wytycznych i ogólnych zasad prowadzenia terenowych prac urządzeniowych. Kolejnym etapem, na którym rozważano różne warianty, było sporządzenie wykazu projektowanych cięć rębnych wraz z mapą przeglądową

cięć. Optymalne rozplanowanie cięć użytkowania zasobów drzewnych, regulowane etatem pozyskania, jest pochodną potrzeb wynikających z celów hodowlanych i ochronnych i ma zapewnić ciągłość produkcji. Pierwotny zakres cięć w planie jest następnie weryfikowany poprzez uzgodnienie zaplanowanych wstępnie zabiegów z wymogami ochrony przyrody, społecznymi, a także zasadami planowania. Ostateczna wersja wykazu projektowanych cięć rębnych powstała w wyniku wielokrotnego korygowania sposobów realizacji użytkowania rębego w poszczególnych gospodarstwach, a wraz z tym w poszczególnych drzewostanach. Przy określaniu lokalizacji planowanych cięć rębnych przestrzegane są następujące zasady: wymogu ładu czasowego i przestrzennego; ograniczeń i nakazów prawnych wynikających z funkcji pełnionych przez poszczególne drzewostany; wytycznych zawartych w aktach normalizacji wewnętrznej w Lasach Państwowych (np. odnośnie szerokości zrębów, nawrotów cięć, długości okresów odnowienia, itp.); wytycznych Komisji Założeń Planu.

Ostatnim etapem, na którym rozważano różne warianty, było posiedzenie Narady Techniczno-Gospodarczej, na której rozpatrywano warianty dotyczące intensywności projektowanego użytkowania przedrębego.

Wariantowanie pod kątem wymagań ochrony środowiska przeprowadzone zostało na etapie tworzenia *Programu ochrony przyrody dla nadleśnictwa (POP)*. W Programie wskazano na miejsca i problemy, które wymagają szczególnego podejścia w gospodarowaniu w lasach i odpowiednio modyfikujące prowadzenie gospodarki leśnej. W POP obok szczegółowej charakterystyki obiektów cennych przyrodniczo i kulturowo na terenie nadleśnictwa zamieszczono propozycje dotyczące modyfikacji zabiegów gospodarczych, które mogą wpłynąć negatywnie na te obiekty. Modyfikacje i zalecenia te zostały opisane w sposób tekstowy przy omawianiu poszczególnych typów obiektów. Najczęstszym zaleceniem w zakresie właściwej ochrony chronionych gatunków roślin i zwierząt oraz siedlisk przyrodniczych było odpowiednie dostosowanie terminów przeprowadzania prac leśnych lub ograniczenie ich zakresu w celu zabezpieczenia fragmentów starodrzewu lub pojedynczych drzew lub ich grup na powierzchniach operacyjnych. Planowanie urządzeniowe w swoich zasadach nie uwzględnia potrzeby planowania terminów wykonania poszczególnych zabiegów, zarówno w ramach roku jak i w ramach 10-lecia, dlatego wariantowanie czasowe jest znacznie ograniczone w trakcie tworzenia planu.

Podsumowując należy stwierdzić, że przedstawiona wersja projektu planu urządzenia lasu wraz prognozą oddziaływania na środowisko zawierają optymalne, możliwe do zastosowania rozwiązania minimalizujące negatywny wpływ planowanych zabiegów gospodarczych na środowisko naturalne wypracowane podczas konstruowania planu urządzenia lasu, konsultacji społecznych oraz tworzenia prognozy oddziaływania na środowisko.

VII.6.2. WNIOSKI KOŃCOWE PROGNOZY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PLANU URZĄDZENIA LASU

1. Przeprowadzone analizy i ocena pozwalają stwierdzić, że projekt planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2028 r. nie przewiduje realizacji zadań zaliczanych do szczególnie uciążliwych dla środowiska i przedmiotów ochrony obszarów chronionych.
2. Nie przewiduje się, aby mogło nastąpić znacząco negatywne oddziaływanie zapisów projektu pul dla Nadleśnictwa Wałbrzych na przedmioty ochrony obszaru Natura 2000;
3. Stwierdzone w czasie analiz możliwe potencjalne oddziaływania negatywne niektórych zabiegów na gatunki roślin, zwierząt i grzybów związanych z siedliskiem leśnym oraz gatunki zwierząt i ich siedliska nie mają charakteru oddziaływań znaczących. W prognozie zostały zamieszczone zapisy o sposobach minimalizacji tego typu oddziaływań. Przy uwzględnieniu tych zapisów i zastosowaniu się do zaleceń zawartych w prognozie zostanie zapewnione bezpieczeństwo chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów na ich naturalnych stanowiskach.

VIII. LITERATURA

- Borkowski A. 1999. *Der Warzenbeißer – Decticus verrucivorus (Linnaeus, 1758) (Orthopteroidea: Saltatoria) in den Westsudeten*. Przyroda Sudetów Zachodnich T.2: 63-66.
- Dąbrowski J. 1998. *Klucze do oznaczania owadów Polski. Cz.XXVII. Motyle – Lepidoptera. Z. 14-15 Ślimakówki – Limacodidae, kraśniki – Zygaenidae*. Polskie Towarzystwo Entomologiczne. Toruń.
- Głowaciński Z. (red.). 2001. *Polska Czerwona Księga Zwierząt. Kręgowce*. PWRiL, Warszawa.
- Głowaciński Z. (red.). 2002. *Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce*. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- Głowaciński Z. (red.). 2004. *Polska Czerwona Księga Zwierząt. Bezkręgowce*. PWRiL, Warszawa.
- Kasprowicz M. 1996. *Górska świerczyna na torfie Bazzanio-Piceetum BR.-BL. et Siss. 1939 w masywie Babiej Góry*. Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią B. 45: 147-158.
- Kaźmierczakowa R. (Red.). 2016. *Polska czerwona lista paprotników i roślin kwiatowych*. Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk. Kraków.
- Kaźmierczakowa R., Zarzycki K. (Red.). 2014. *Polska Czerwona Księga Roślin*. PAN Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody Kraków.
- Kącki Z. (red.). 2003. *Zagrożone gatunki flory naczyniowej Dolnego Śląska*. IBR UW., PTPP „pro Natura”. Wrocław.
- Kondracki J. 2011. *Geografia regionalna Polski*. Wyd. trzecie uzupełnione. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kujawa A., Gierczyk B. *Rejestr gatunków grzybów chronionych i zagrożonych w Polsce. Część VII. Wykaz gatunków przyjętych do rejestru w roku 2011*. Przegląd Przyrodniczy XXIV, 2 (2013): 3-42.
- Mapa Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (wg stanu NAG na maj 2015 r.)*. Państwowy Instytut Geologiczny.
- Mapa Podziału Hydrograficznego Polski*. 2007. Zakład Hydrografii i Morfologii Koryt Rzecznych Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej.
- Matuszkiewicz W. 2001. *Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski*. PWN, Warszawa.
- Monitoring gatunków i siedlisk przyrodniczych ze szczególnym uwzględnieniem specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000*. Wyniki monitoringu w latach 2006-2008, 2009-2011, 2013-2014 oraz 2015-2018. <http://siedliska.gios.gov.pl/>
- Pawlaczyk P. 2013. *Kwaśne dąbrowy (Quercetea robori-petraeae)*. [w:] Mróz W. (red.). *Monitoring siedlisk przyrodniczych. Przewodnik metodyczny. Część III*. GIOŚ, Warszawa, s. 272-291.
- Raport o stanie zimowisk nietoperzy na terenie województwa dolnośląskiego, 2013 r.*

- Solon i in. 2018. *Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data*. Geographia Polonica 2018, 91, no. 2, pp. 143-170.
- Standardowy Formularz Danych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Dobromierz PLH020034. Data aktualizacji: 02.2017. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- Standardowy Formularz Danych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Góry Kamienne PLH020038. Data aktualizacji: 09.2018. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- Standardowy Formularz Danych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Masyw Chełmca PLH020057. Data aktualizacji: 02.2017. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- Standardowy Formularz Danych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071. Data aktualizacji: 02.2017. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- Standardowy Formularz Danych dla obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty (OZW) Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020. Data aktualizacji: 02.2017. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- Standardowy Formularz Danych dla obszaru specjalnej ochrony ptaków (OSO) Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010. Data aktualizacji: 02.2017. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- Walczak W. 1968. *Sudety*. PWN, Warszawa.
- Witkowski A., Kotusz J., Przybylski M. 2009. *Czerwona lista minogów i ryb*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 65 (1): 33–52, 2009.
- Zarzycki K., Mirek Z. 2006. *Czerwona lista roślin i grzybów Polski*. Instytut Botaniki im. W. Szafera. Polska Akademia Nauk. Kraków.
- Zielony R., Kliczkowska A. 2012. *Regionalizacja przyrodniczo-leśna Polski 2010*. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.

IX. ZAŁĄCZNIKI

Zał. 1.	Lokalizacja stanowisk chronionych i zagrożonych gatunków roślin i grzybów	328
Zał. 2.	Lokalizacja stanowisk chronionych i zagrożonych gatunków zwierząt	333
Zał. 3.	Tabela XXII Zestawienie przedmiotów ochrony, dla których wyznaczono obszary Natura 2000 w lasach nadleśnictwa lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie	341
Zał. 4.	Tabela XXIII Zestawienie zadań z zakresu ochrony przyrody	378
Zał. 5.	Lokalizacja stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunków zwierząt na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych.....	436

Załącznik 1. Lokalizacja stanowisk chronionych i zagrożonych gatunków roślin i grzybów

Informacja o źródle pochodzenia informacji o lokalizacji:

(liczba w indeksie górnym za adresem leśnym wydzielenia):

- 1 Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Czarny Bór, 2005 r.
- 2 Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Stare Bogaczowice, 2005 r.
- 3 Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Walim, 2005 r.
- 4 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Boguszków Gorce, 2005 r.
- 5 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta i gminy Głuszycza, 2005 r.
- 6 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta i gminy Mieroszów, 2005 r.
- 7 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Jedlina Zdrój, 2005 r.
- 8 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Szczawno Zdrój, 2005 r.
- 9 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Świebodzice, 2005 r.
- 10 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Wałbrzych, 2005 r.
- 11 dane do pul pozyskane z RDLP Wrocław, 2017 r.
- 12 Taksacja, 2017 r.
- 13 dane do PUL pozyskane z DZPK, 2018 r.

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
bielistka siwa <i>Leucobryum glaucum</i>	ochrona ochrona częściowa DS: zał. V	Obr.: 1; Oddz.: 5a ⁹ , Obr.: 2; Oddz.: 366j ⁶
buławnik mieczolistny <i>Cephalanthera longifolia</i>	ochrona ochrona ścisła PCzL: VU CzLDS: VU	Obr.: 1; Oddz.: 2g ¹¹ , 4c ⁹ , 4g ¹¹ , 5f ⁹ , 5g ¹¹
centuria pospolita <i>Centaureum erythraea</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 5c ⁹
cis pospolity <i>Taxus baccata</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 1a ¹¹ , 2b ⁹ , 2c ¹¹ , 8j ¹¹ , 12a ¹⁰ , 12c ^{10,11} , 12d ¹¹ , 12h ¹¹ , 13b ¹¹ , 13d ¹¹ , 13f ¹¹ , 15h ¹¹ , 15k ¹¹ , 15l ¹¹ , 16a ^{10,11} , 16g ¹¹ , 16h ¹¹ , 18a ¹¹ , 18b ^{10,11} , 19b ¹¹ , 20d ^{10,11} , 20f ¹¹ , 21a ¹¹ , 21d ¹¹ , 23d ¹¹ , 23f ¹¹ , 23g ¹¹ , 24a ¹¹ , 24b ¹¹ , 24c ¹¹ , 24g ¹¹ , 25b ¹¹ , 25c ¹¹ , 29d ¹¹ , 58a ¹¹
czarka szkarłatna <i>Sarcoscypha coccinea</i>	ochrona gatunek niechroniony	Obr.: 2; Oddz.: 176l ¹³
czartawa pośrednia <i>Circaea intermedia</i>	ochrona gatunek niechroniony CzLDS: LC	Obr.: 2; Oddz.: 192a ¹³
czosnek niedźwiedzi <i>Allium ursinum</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 28k ¹¹ , 34i ¹¹ , 50d ¹¹ , 91a ¹¹ , 94d ¹¹ , 94h ¹¹ , 190c ¹¹ , 190d ¹¹ , 190f ¹¹ , 190g ⁸ , Obr.: 2; Oddz.: 19f ⁵ , 94c ⁵ , 109b ¹³ , 109c ⁵ , 119d ³ , 151c ⁵ , 152a ⁵ , 176k ⁵ , 176l ¹³ , 186f ¹³ , 216f ^{5,13} , 255b ^{6,13}
drabik drzewkowaty <i>Climacium dendroides</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 221f ¹³
dziewięcśl bezłodygowy <i>Carlina acaulis</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 2c ¹¹ , 3a ¹¹ , 3b ¹¹ , 5a ⁹ , 7c ⁹ , 51h ¹¹ , 56c ¹¹ , 60a ¹¹ , 63t ¹¹ , 75f ¹¹ , 118a ¹¹ , 118f ² , 158b ² , 240p ¹¹ , 260c ⁶ , 296h ⁶ , 297b ⁶ , 317z ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 110f ^{5,13} , 142h ¹¹ , 142i ⁵ , 148a ⁵ , 167o ¹¹ , 167p ¹³ , 190a ⁵ , 194d ^{5,13} , 226b ¹³ , 227h ¹³ , 228k ¹³ , 228p ¹³ , 229f ^{11,13} , 229g ^{11,13} , 229j ¹¹ , 229k ¹³ , 229o ^{11,13} , 230f ¹³ , 230h ¹³ , 230i ⁵ , 230k ⁵ , 235d ⁵ , 238b ¹³ , 238h ⁵ , 254c ^{6,13} , 254d ¹¹ , 291o ¹³ , 322d ^{6,13} , 322h ^{6,13} , 323j ¹¹ , 353d ⁶
dzięgiel litwor <i>Angelica archangelica</i>	ochrona ochrona częściowa CzLDS: EN	Obr.: 1; Oddz.: 251a ⁷
dzwonek szerokolistny <i>Campanula latifolia</i>	ochrona ochrona częściowa PCzL: NT CzLDS: NT	Obr.: 2; Oddz.: 186f ¹³ , 192a ¹³
fałdownik nastroszony <i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 245c ¹³ , 262a ¹³ , 317o ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 317l ¹³
gajnik łśniący <i>Hylocomium splendens</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 245c ¹³ , 257f ¹³ , 262a ¹³ , 317o ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 221f ¹³ , 293a ¹³ , 296a ¹³ , 307c ¹³ , 317l ¹³
goryczka trojęściowa <i>Gentiana asclepiadea</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 281f ¹¹

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
goryczuszka orzęsiona <i>Gentiana ciliata</i>	ochrona częściowa CzLDS: NT	Obr.: 2; Oddz.: 253c ⁶ , 254d ¹³
gółka długoostrogowa <i>Gymnadenia conopsea</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej	Obr.: 2; Oddz.: 229j ¹³ , 230f ¹³ , 238b ¹³ , 238g ⁵ , 380w ⁶
języcznik zwyczajny <i>Phyllitis scolopendrium</i>	ochrona ścisła CzLDS: CR	Obr.: 2; Oddz.: 70n ¹¹
kruszczyk szerokolistny <i>Epipactis helleborine</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 262b ^{7, 13} , 317ax ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 229j ¹³
kukułka plamista <i>Dactylorhiza maculata</i>	ochrona częściowa CzLDS: VU	Obr.: 1; Oddz.: 4c ⁹
kukułka szerokolistna <i>Dactylorhiza majalis</i>	ochrona częściowa PCzL: NT CzLDS: NT	Obr.: 1; Oddz.: 5a ⁹ , 307j ⁴ , 318j ¹³ , 324b ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 1f ³ , 115g ⁵ , 123i ⁵ , 217c ^{5, 13} , 254a ^{6, 13} , 254d ^{6, 13} , 260i ^{6, 13} , 260k ^{6, 13} , 260w ^{6, 13} , 284b ⁶ , 285b ¹³ , 304b ⁶ , 310a ¹³ , 313i ¹³ , 313w ⁶ , 314d ⁶
lilia złotogłów <i>Lilium martagon</i>	ochrona ścisła CzLDS: LC	Obr.: 1; Oddz.: 1a ^{9, 11} , 16a ¹⁰ , 16g ¹¹ , 18b ¹⁰ , 19i ¹⁰ , 37a ¹¹ , 39g ² , 40a ^{2, 11} , 47b ¹¹ , 48b ¹¹ , 49a ¹¹ , 50a ¹¹ , 50d ¹¹ , 50i ¹¹ , 51d ¹¹ , 52c ¹¹ , 52d ¹¹ , 55h ² , 77f ¹¹ , 158o ¹¹ , 161a ⁵ , 162c ² , 164a ¹¹ , 181b ¹¹ , 181c ¹¹ , 181f ¹¹ , 182h ¹¹ , 187h ¹¹ , 189d ¹¹ , 190d ¹¹ , 218b ¹⁰ , 218d ¹⁰ , 218i ¹¹ , 219d ¹⁰ , 219f ¹⁰ , 220b ¹⁰ , 223k ^{10, 13} , 223n ¹¹ , 224c ^{7, 10, 13} , 227b ¹⁰ , 229d ¹⁰ , 231h ^{7, 13} , 233b ^{11, 13} , 240w ^{10, 13} , 252j ¹¹ , 254b ^{7, 13} , 255f ¹¹ , 266a ^{7, 13} , 319f ¹³ , 319n ¹³ , 323d ^{4, 13} , 324b ^{4, 13} , 164Aa ¹¹ , 165Ad ² , 165Af ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 6b ^{3, 13} , 6m ^{3, 13} , 7g ¹¹ , 64d ³ , 82c ^{5, 13} , 95d ¹¹ , 96a ^{5, 13} , 97c ¹³ , 97f ⁵ , 139d ^{11, 13} , 152a ⁵ , 176a ^{5, 13} , 176h ^{5, 13} , 177i ¹³ , 181b ¹³ , 182b ^{5, 13} , 182k ⁵ , 183a ^{11, 13} , 183b ^{5, 11, 13} , 183c ^{11, 13} , 183d ^{11, 13} , 183f ^{5, 11, 13} , 183g ^{5, 11, 13} , 183h ^{11, 13} , 183j ^{5, 11, 13} , 184b ¹³ , 184c ¹³ , 184i ¹³ , 185j ^{5, 13} , 185k ^{5, 11, 13} , 185l ^{5, 13} , 185m ^{5, 11, 13} , 185n ^{5, 13} , 185o ^{5, 11, 13} , 185p ^{5, 13} , 185q ^{5, 11, 13} , 185r ^{5, 13} , 185s ^{5, 11, 13} , 185t ^{5, 13} , 185u ^{5, 11, 13} , 185v ^{5, 13} , 185w ^{5, 11, 13} , 185x ^{5, 13} , 185y ^{5, 11, 13} , 185z ^{5, 13} , 186a ¹³ , 186b ¹³ , 186c ¹³ , 186d ¹³ , 186e ¹³ , 186f ¹³ , 186g ¹³ , 186h ¹³ , 186i ¹³ , 186j ¹³ , 186k ¹³ , 186l ¹³ , 186m ¹³ , 186n ¹³ , 186o ¹³ , 186p ¹³ , 186q ¹³ , 186r ¹³ , 186s ¹³ , 186t ¹³ , 186u ¹³ , 186v ¹³ , 186w ¹³ , 186x ¹³ , 186y ¹³ , 186z ¹³ , 187a ¹³ , 187b ¹³ , 187c ¹³ , 187d ¹³ , 187e ¹³ , 187f ¹³ , 187g ¹³ , 187h ¹³ , 187i ¹³ , 187j ¹³ , 187k ¹³ , 187l ¹³ , 187m ¹³ , 187n ¹³ , 187o ¹³ , 187p ¹³ , 187q ¹³ , 187r ¹³ , 187s ¹³ , 187t ¹³ , 187u ¹³ , 187v ¹³ , 187w ¹³ , 187x ¹³ , 187y ¹³ , 187z ¹³ , 188a ¹³ , 188b ¹³ , 188c ¹³ , 188d ¹³ , 188e ¹³ , 188f ¹³ , 188g ¹³ , 188h ¹³ , 188i ¹³ , 188j ¹³ , 188k ¹³ , 188l ¹³ , 188m ¹³ , 188n ¹³ , 188o ¹³ , 188p ¹³ , 188q ¹³ , 188r ¹³ , 188s ¹³ , 188t ¹³ , 188u ¹³ , 188v ¹³ , 188w ¹³ , 188x ¹³ , 188y ¹³ , 188z ¹³ , 189a ¹³ , 189b ¹³ , 189c ¹³ , 189d ¹³ , 189e ¹³ , 189f ¹³ , 189g ¹³ , 189h ¹³ , 189i ¹³ , 189j ¹³ , 189k ¹³ , 189l ¹³ , 189m ¹³ , 189n ¹³ , 189o ¹³ , 189p ¹³ , 189q ¹³ , 189r ¹³ , 189s ¹³ , 189t ¹³ , 189u ¹³ , 189v ¹³ , 189w ¹³ , 189x ¹³ , 189y ¹³ , 189z ¹³ , 190a ¹³ , 190b ¹³ , 190c ¹³ , 190d ¹³ , 190e ¹³ , 190f ¹³ , 190g ¹³ , 190h ¹³ , 190i ¹³ , 190j ¹³ , 190k ¹³ , 190l ¹³ , 190m ¹³ , 190n ¹³ , 190o ¹³ , 190p ¹³ , 190q ¹³ , 190r ¹³ , 190s ¹³ , 190t ¹³ , 190u ¹³ , 190v ¹³ , 190w ¹³ , 190x ¹³ , 190y ¹³ , 190z ¹³ , 191a ¹³ , 191b ¹³ , 191c ¹³ , 191d ¹³ , 191e ¹³ , 191f ¹³ , 191g ¹³ , 191h ¹³ , 191i ¹³ , 191j ¹³ , 191k ¹³ , 191l ¹³ , 191m ¹³ , 191n ¹³ , 191o ¹³ , 191p ¹³ , 191q ¹³ , 191r ¹³ , 191s ¹³ , 191t ¹³ , 191u ¹³ , 191v ¹³ , 191w ¹³ , 191x ¹³ , 191y ¹³ , 191z ¹³ , 192a ^{5, 11} , 192c ^{11, 13} , 192g ¹³ , 192k ^{5, 13} , 192m ^{5, 13} , 192o ^{5, 13} , 192q ^{5, 13} , 192s ^{5, 13} , 192u ^{5, 13} , 192w ^{5, 13} , 192y ^{5, 13} , 192z ^{5, 13} , 193a ¹³ , 193b ¹³ , 193c ¹³ , 193d ¹³ , 193e ¹³ , 193f ¹³ , 193g ¹³ , 193h ¹³ , 193i ¹³ , 193j ¹³ , 193k ¹³ , 193l ¹³ , 193m ¹³ , 193n ¹³ , 193o ¹³ , 193p ¹³ , 193q ¹³ , 193r ¹³ , 193s ¹³ , 193t ¹³ , 193u ¹³ , 193v ¹³ , 193w ¹³ , 193x ¹³ , 193y ¹³ , 193z ¹³ , 194a ^{5, 11} , 194c ^{11, 13} , 194g ¹³ , 194k ^{5, 13} , 194m ^{5, 13} , 194o ^{5, 13} , 194q ^{5, 13} , 194s ^{5, 13} , 194u ^{5, 13} , 194w ^{5, 13} , 194y ^{5, 13} , 194z ^{5, 13} , 195a ^{6, 13} , 195b ^{6, 13} , 195c ^{6, 13} , 195d ^{6, 13} , 195e ^{6, 13} , 195f ^{6, 13} , 195g ^{6, 13} , 195h ^{6, 13} , 195i ^{6, 13} , 195j ^{6, 13} , 195k ^{6, 13} , 195l ^{6, 13} , 195m ^{6, 13} , 195n ^{6, 13} , 195o ^{6, 13} , 195p ^{6, 13} , 195q ^{6, 13} , 195r ^{6, 13} , 195s ^{6, 13} , 195t ^{6, 13} , 195u ^{6, 13} , 195v ^{6, 13} , 195w ^{6, 13} , 195x ^{6, 13} , 195y ^{6, 13} , 195z ^{6, 13} , 196a ¹³ , 196b ¹³ , 196c ¹³ , 196d ¹³ , 196e ¹³ , 196f ¹³ , 196g ¹³ , 196h ¹³ , 196i ¹³ , 196j ¹³ , 196k ¹³ , 196l ¹³ , 196m ¹³ , 196n ¹³ , 196o ¹³ , 196p ¹³ , 196q ¹³ , 196r ¹³ , 196s ¹³ , 196t ¹³ , 196u ¹³ , 196v ¹³ , 196w ¹³ , 196x ¹³ , 196y ¹³ , 196z ¹³ , 197a ¹³ , 197b ¹³ , 197c ¹³ , 197d ¹³ , 197e ¹³ , 197f ¹³ , 197g ¹³ , 197h ¹³ , 197i ¹³ , 197j ¹³ , 197k ¹³ , 197l ¹³ , 197m ¹³ , 197n ¹³ , 197o ¹³ , 197p ¹³ , 197q ¹³ , 197r ¹³ , 197s ¹³ , 197t ¹³ , 197u ¹³ , 197v ¹³ , 197w ¹³ , 197x ¹³ , 197y ¹³ , 197z ¹³ , 198a ¹³ , 198b ¹³ , 198c ¹³ , 198d ¹³ , 198e ¹³ , 198f ¹³ , 198g ¹³ , 198h ¹³ , 198i ¹³ , 198j ¹³ , 198k ¹³ , 198l ¹³ , 198m ¹³ , 198n ¹³ , 198o ¹³ , 198p ¹³ , 198q ¹³ , 198r ¹³ , 198s ¹³ , 198t ¹³ , 198u ¹³ , 198v ¹³ , 198w ¹³ , 198x ¹³ , 198y ¹³ , 198z ¹³ , 199a ¹³ , 199b ¹³ , 199c ¹³ , 199d ¹³ , 199e ¹³ , 199f ¹³ , 199g ¹³ , 199h ¹³ , 199i ¹³ , 199j ¹³ , 199k ¹³ , 199l ¹³ , 199m ¹³ , 199n ¹³ , 199o ¹³ , 199p ¹³ , 199q ¹³ , 199r ¹³ , 199s ¹³ , 199t ¹³ , 199u ¹³ , 199v ¹³ , 199w ¹³ , 199x ¹³ , 199y ¹³ , 199z ¹³ , 200a ¹³ , 200b ¹³ , 200c ¹³ , 200d ¹³ , 200e ¹³ , 200f ¹³ , 200g ¹³ , 200h ¹³ , 200i ¹³ , 200j ¹³ , 200k ¹³ , 200l ¹³ , 200m ¹³ , 200n ¹³ , 200o ¹³ , 200p ¹³ , 200q ¹³ , 200r ¹³ , 200s ¹³ , 200t ¹³ , 200u ¹³ , 200v ¹³ , 200w ¹³ , 200x ¹³ , 200y ¹³ , 200z ¹³ , 201a ¹³ , 201b ¹³ , 201c ¹³ , 201d ¹³ , 201e ¹³ , 201f ¹³ , 201g ¹³ , 201h ¹³ , 201i ¹³ , 201j ¹³ , 201k ¹³ , 201l ¹³ , 201m ¹³ , 201n ¹³ , 201o ¹³ , 201p ¹³ , 201q ¹³ , 201r ¹³ , 201s ¹³ , 201t ¹³ , 201u ¹³ , 201v ¹³ , 201w ¹³ , 201x ¹³ , 201y ¹³ , 201z ¹³ , 202a ¹³ , 202b ¹³ , 202c ¹³ , 202d ¹³ , 202e ¹³ , 202f ¹³ , 202g ¹³ , 202h ¹³ , 202i ¹³ , 202j ¹³ , 202k ¹³ , 202l ¹³ , 202m ¹³ , 202n ¹³ , 202o ¹³ , 202p ¹³ , 202q ¹³ , 202r ¹³ , 202s ¹³ , 202t ¹³ , 202u ¹³ , 202v ¹³ , 202w ¹³ , 202x ¹³ , 202y ¹³ , 202z ¹³ , 203a ¹³ , 203b ¹³ , 203c ¹³ , 203d ¹³ , 203e ¹³ , 203f ¹³ , 203g ¹³ , 203h ¹³ , 203i ¹³ , 203j ¹³ , 203k ¹³ , 203l ¹³ , 203m ¹³ , 203n ¹³ , 203o ¹³ , 203p ¹³ , 203q ¹³ , 203r ¹³ , 203s ¹³ , 203t ¹³ , 203u ¹³ , 203v ¹³ , 203w ¹³ , 203x ¹³ , 203y ¹³ , 203z ¹³ , 204a ¹³ , 204b ¹³ , 204c ¹³ , 204d ¹³ , 204e ¹³ , 204f ¹³ , 204g ¹³ , 204h ¹³ , 204i ¹³ , 204j ¹³ , 204k ¹³ , 204l ¹³ , 204m ¹³ , 204n ¹³ , 204o ¹³ , 204p ¹³ , 204q ¹³ , 204r ¹³ , 204s ¹³ , 204t ¹³ , 204u ¹³ , 204v ¹³ , 204w ¹³ , 204x ¹³ , 204y ¹³ , 204z ¹³ , 205a ¹³ , 205b ¹³ , 205c ¹³ , 205d ¹³ , 205e ¹³ , 205f ¹³ , 205g ¹³ , 205h ¹³ , 205i ¹³ , 205j ¹³ , 205k ¹³ , 205l ¹³ , 205m ¹³ , 205n ¹³ , 205o ¹³ , 205p ¹³ , 205q ¹³ , 205r ¹³ , 205s ¹³ , 205t ¹³ , 205u ¹³ , 205v ¹³ , 205w ¹³ , 205x ¹³ , 205y ¹³ , 205z ¹³ , 206a ¹³ , 206b ¹³ , 206c ¹³ , 206d ¹³ , 206e ¹³ , 206f ¹³ , 206g ¹³ , 206h ¹³ , 206i ¹³ , 206j ¹³ , 206k ¹³ , 206l ¹³ , 206m ¹³ , 206n ¹³ , 206o ¹³ , 206p ¹³ , 206q ¹³ , 206r ¹³ , 206s ¹³ , 206t ¹³ , 206u ¹³ , 206v ¹³ , 206w ¹³ , 206x ¹³ , 206y ¹³ , 206z ¹³ , 207a ¹³ , 207b ¹³ , 207c ¹³ , 207d ¹³ , 207e ¹³ , 207f ¹³ , 207g ¹³ , 207h ¹³ , 207i ¹³ , 207j ¹³ , 207k ¹³ , 207l ¹³ , 207m ¹³ , 207n ¹³ , 207o ¹³ , 207p ¹³ , 207q ¹³ , 207r ¹³ , 207s ¹³ , 207t ¹³ , 207u ¹³ , 207v ¹³ , 207w ¹³ , 207x ¹³ , 207y ¹³ , 207z ¹³ , 208a ¹³ , 208b ¹³ , 208c ¹³ , 208d ¹³ , 208e ¹³ , 208f ¹³ , 208g ¹³ , 208h ¹³ , 208i ¹³ , 208j ¹³ , 208k ¹³ , 208l ¹³ , 208m ¹³ , 208n ¹³ , 208o ¹³ , 208p ¹³ , 208q ¹³ , 208r ¹³ , 208s ¹³ , 208t ¹³ , 208u ¹³ , 208v ¹³ , 208w ¹³ , 208x ¹³ , 208y ¹³ , 208z ¹³ , 209a ¹³ , 209b ¹³ , 209c ¹³ , 209d ¹³ , 209e ¹³ , 209f ¹³ , 209g ¹³ , 209h ¹³ , 209i ¹³ , 209j ¹³ , 209k ¹³ , 209l ¹³ , 209m ¹³ , 209n ¹³ , 209o ¹³ , 209p ¹³ , 209q ¹³ , 209r ¹³ , 209s ¹³ , 209t ¹³ , 209u ¹³ , 209v ¹³ , 209w ¹³ , 209x ¹³ , 209y ¹³ , 209z ¹³ , 210a ¹³ , 210b ¹³ , 210c ¹³ , 210d ¹³ , 210e ¹³ , 210f ¹³ , 210g ¹³ , 210h ¹³ , 210i ¹³ , 210j ¹³ , 210k ¹³ , 210l ¹³ , 210m ¹³ , 210n ¹³ , 210o ¹³ , 210p ¹³ , 210q ¹³ , 210r ¹³ , 210s ¹³ , 210t ¹³ , 210u ¹³ , 210v ¹³ , 210w ¹³ , 210x ¹³ , 210y ¹³ , 210z ¹³ , 211a ¹³ , 211b ¹³ , 211c ¹³ , 211d ¹³ , 211e ¹³ , 211f ¹³ , 211g ¹³ , 211h ¹³ , 211i ¹³ , 211j ¹³ , 211k ¹³ , 211l ¹³ , 211m ¹³ , 211n ¹³ , 211o ¹³ , 211p ¹³ , 211q ¹³ , 211r ¹³ , 211s ¹³ , 211t ¹³ , 211u ¹³ , 211v ¹³ , 211w ¹³ , 211x ¹³ , 211y ¹³ , 211z ¹³ , 212a ¹³ , 212b ¹³ , 212c ¹³ , 212d ¹³ , 212e ¹³ , 212f ¹³ , 212g ¹³ , 212h ¹³ , 212i ¹³ , 212j ¹³ , 212k ¹³ , 212l ¹³ , 212m ¹³ , 212n ¹³ , 212o ¹³ , 212p ¹³ , 212q ¹³ , 212r ¹³ , 212s ¹³ , 212t ¹³ , 212u ¹³ , 212v ¹³ , 212w ¹³ , 212x ¹³ , 212y ¹³ , 212z ¹³ , 213a ¹³ , 213b ¹³ , 213c ¹³ , 213d ¹³ , 213e ¹³ , 213f ¹³ , 213g ¹³ , 213h ¹³ , 213i ¹³ , 213j ¹³ , 213k ¹³ , 213l ¹³ , 213m ¹³ , 213n ¹³ , 213o ¹³ , 213p ¹³ , 213q ¹³ , 213r ¹³ , 213s ¹³ , 213t ¹³ , 213u ¹³ , 213v ¹³ , 213w ¹³ , 213x ¹³ , 213y ¹³ , 213z ¹³ , 214a ¹³ , 214b ¹³ , 214c ¹³ , 214d ¹³ , 214e ¹³ , 214f ¹³ , 214g ¹³ , 214h ¹³ , 214i ¹³ , 214j ¹³ , 214k ¹³ , 214l ¹³ , 214m ¹³ , 214n ¹³ , 214o

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Nazwa polska i łacińska	Status ochrony oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
pełnik europejski <i>Trollius europaeus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzL: VU CzLDS: VU	Obr.: 1; Oddz.: 160a ⁸ , 160d ^{8,11} , 252b ^{11,13} , 146Aa ¹¹ , 146Ab ¹² , 146Ag ¹¹ , 146Ai ¹² , 146An ¹¹
pierwiosnek wyniosły <i>Primula elatior</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹ , 5b ⁹ , 11p ⁹ , 125i ¹¹ , 128g ¹¹ , 129g ¹¹ , 130j ¹¹ , 133h ¹¹ , 137j ¹¹ , 137l ¹¹ , 140n ¹¹ , 159a ¹¹ , 159f ¹¹ , 159g ¹¹ , 159h ⁸ , 159j ⁸ , 160a ¹¹ , 160b ¹¹ , 160f ¹¹ , 161a ^{8,11} , 161b ¹¹ , 161g ¹¹ , 171d ⁸ , 173b ¹¹ , 182f ⁸ , 186j ⁸ , 190d ⁸ , 234a ¹³ , 234f ¹³ , 245c ⁷ , 248m ^{7,13} , 249g ¹³ , 252b ¹³ , 253c ^{7,13} , 254a ¹³ , 255d ¹³ , 303a ⁴ , 307a ⁴ , 325a ¹³ Obr.: 2; Oddz.: 186f ¹³ , 192b ¹³ , 255b ¹³ , 273a ¹³ , 313i ¹³
plaszczynec marszczony <i>Buckiella undulata</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 256i ¹³
płatnik cienki <i>Polytrichum strictum</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 319f ⁶
płatnik pospolity <i>Polytrichum commune</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 182i ⁸ Obr.: 2; Oddz.: 220c ⁵ , 226d ⁵ , 256i ¹³ , 263b ⁶ , 264h ⁶ , 317l ¹³
plucnica islandzka <i>Cetraria islandica</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 318b ⁶ , 318c ⁶
pochwiak jedwabnikowy <i>Volvariella bombycina</i>	ochrona gatunek niechroniony	Obr.: 1; Oddz.: 324a ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 243f ¹³
podkolan biały <i>Platanthera bifolia</i>	ochrona częściowa CzLDS: LC	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹ , 4c ⁹ , 5a ⁹ , 5b ⁹ , Obr.: 2; Oddz.: 142j ⁵ , 230f ^{5,13}
podkolan zielonawy <i>Platanthera chlorantha</i>	ochrona częściowa PCzL: NT CzLDS: EN	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹
podrzeń żebrowiec <i>Blechnum spicant</i>	ochrona częściowa CzLDS: LC	Obr.: 1; Oddz.: 31d ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 42f ¹¹ , 127d ¹²
przytulia szorstkoowocowa <i>Galium pumilum</i>	ochrona częściowa CzLDS: LC	Obr.: 2; Oddz.: 227h ¹³
pustułka rurkowata <i>Hypogymnia tubulosa</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 263g ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 256j ¹³ , 261b ¹³
rojownik pospolity <i>Jovibarba sobolifera</i>	ochrona ścisła PCzL: VU CzLDS: VU	Obr.: 2; Oddz.: 194d ⁵ , 194f ¹³
różanecznik żółty <i>Rhododendron luteum</i>	ochrona ścisła, nie dotyczy odstępstwo, o którym mowa w § 8 pkt 1; wymaga ochrony czynnej PCzK: CR PCzL: CR DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 9x ¹¹ , 10c ¹¹ , 10d ¹¹ , 10l ¹¹ , 10m ¹¹ , 12a ¹¹ , 12c ¹¹ , 13a ¹¹ , 23d ¹¹ , 26a ¹¹ , 26d ¹¹ , 26g ¹¹
skrzyp olbrzymi <i>Equisetum telmateia</i>	ochrona gatunek niechroniony CzLDS: VU	Obr.: 1; Oddz.: 188d ¹¹
smolucha bukowa <i>Ischnoderma resinosum</i>	ochrona gatunek niechroniony	Obr.: 2; Oddz.: 243b ¹³ , 335a ¹³
soplówka bukowa <i>Hericium coralloides</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 243b ¹³
sosna kosa <i>Pinus mugo</i>	ochrona częściowa, nie dotyczy odstępstwo, o którym mowa w § 8 pkt 1	Obr.: 2; Oddz.: 64b ¹¹

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
storzyczek męski <i>Orchis mascula</i>	ochrona ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej	Obr.: 2; Oddz.: 194d ⁵ , 194f ¹³
szafran spiski <i>Crocus scepusiensis</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 254d ¹¹
śnieżyca wiosenna <i>Leucoium vernum</i>	ochrona ochrona częściowa PCzL: NT CzLDS: NT	Obr.: 1; Oddz.: 18a ¹¹ , 18b ¹¹ , 21a ^{10,11} , 38b ¹¹ , 45f ² , 107j ¹ , 108c ^{1,11} , 111h ¹¹ , 113a ¹ , 113b ¹¹ , 141c ¹¹ , 159i ¹¹ , 160d ¹¹ , 161a ^{8,11} , 161b ¹¹ , 162b ¹¹ , 173b ¹¹ , 174b ¹¹ , 189c ⁸ , 165Af ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 2k ¹¹ , 6b ¹³ , 6h ¹¹ , 6p ^{3,13} , 53h ¹¹ , 94f ⁵ , 150g ⁵ , 150h ⁵ , 152a ⁵ , 176j ⁵ , 176l ¹³ , 186f ¹³ , 192k ⁵ , 201f ⁵ , 212b ^{5,13} , 214b ⁵ , 217d ^{5,13} , 223l ⁵ , 235d ^{5,13} , 251c ¹³ , 251n ⁶ , 251p ⁶ , 254a ^{6,13} , 255a ¹³ , 255b ^{11,13} , 255d ¹³ , 255i ⁶ , 281b ¹³ , 310b ¹¹ , 313dx ¹¹ , 313i ¹³ , 313l ¹³ , 314g ¹¹ , 317o ⁶ , 322a ^{6,13} , 322b ⁶ , 326d ⁶ , 333i ⁶ , 359h ⁶ , 380c ⁶
śnieżyczka przebiśnieg <i>Galanthus nivalis</i>	ochrona ochrona częściowa CzLDS: NT DS: zał. V	Obr.: 1; Oddz.: 45a ¹¹ , 50a ¹¹ , 50k ¹¹ , 51d ¹¹ , 51h ¹¹ , 52a ¹¹ , 159g ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 152a ⁵ , 281b ¹¹ , 281c ¹³ , 295f ⁶ , 351c ¹¹
tojad dzióbaty <i>Aconitum variegatum</i>	ochrona ochrona częściowa CzLDS: VU	Obr.: 2; Oddz.: 183g ¹³ , 183h ¹³ , 183i ¹³ , 184f ^{5,13} , 184i ¹³ , 191c ¹³ , 191d ⁵ , 191f ¹³ , 191j ¹³ , 191k ¹³ , 192a ¹³
torfowiec frędzlowany <i>Sphagnum fimbriatum</i>	ochrona ochrona częściowa DS: zał. V	Obr.: 1; Oddz.: 245c ¹³ , 257f ¹³ , 262a ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 256i ¹³ , 293a ¹³ , 296a ¹³ , 307c ¹³ , 317i ¹³
torfowiec Girgensohna <i>Sphagnum girgensohnii</i>	ochrona ochrona częściowa DS: zał. V	Obr.: 2; Oddz.: 256i ¹³
torfowiec nastroszony <i>Sphagnum squarrosum</i>	ochrona ochrona częściowa DS: zał. V	Obr.: 1; Oddz.: 317o ¹³
torfowiec Russowa <i>Sphagnum russowii</i>	ochrona ochrona częściowa DS: zał. V	Obr.: 2; Oddz.: 256i ¹³
wawrzynek wilczełyko <i>Daphne mezereum</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹ , 1h ⁹ , 2g ¹¹ , 4b ⁹ , 4c ⁹ , 8h ⁹ , 9x ¹¹ , 30b ¹¹ , 38a ¹¹ , 40c ¹¹ , 40f ¹¹ , 47m ¹¹ , 113a ^{1,11} , 124h ¹ , 148a ¹ , 159i ⁵ , 160a ⁸ , 161a ⁸ , 161b ¹¹ , 162g ¹¹ , 164a ¹¹ , 180c ¹² , 182b ⁸ , 189d ⁸ , 218f ¹¹ , 240ax ^{11,13} , 240y ¹⁰ , 240z ¹³ , 146Ah ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 3d ¹² , 4k ^{11,13} , 61b ¹¹ , 61d ¹¹ , 64b ¹³ , 64d ¹¹ , 67c ^{11,13} , 68a ¹¹ , 70a ^{11,13} , 75j ¹¹ , 79c ¹³ , 79d ⁵ , 84d ^{5,13} , 96a ¹³ , 96b ⁵ , 96j ⁵ , 97i ^{5,13} , 98d ¹³ , 104b ¹³ , 179b ¹³ , 183a ¹³ , 218f ^{5,13} , 225a ⁵ , 225c ¹³ , 225f ^{5,13} , 235b ^{5,13} , 243b ¹³ , 243h ⁶ , 245b ¹³ , 248d ^{6,13} , 248f ^{5,11,13} , 253c ¹³ , 254d ⁶ , 254f ¹³ , 292p ^{6,13} , 293g ^{11,13} , 295i ^{6,13} , 296a ¹³ , 296b ⁶ , 298c ^{11,13} , 302b ^{6,13} , 304a ¹¹ , 308g ^{6,13} , 313k ^{6,13} , 317i ^{6,13} , 317o ^{6,13} , 317p ^{6,13} , 322c ^{6,13} , 323d ^{11,13} , 323j ⁶ , 326b ¹¹ , 332g ^{6,13} , 344f ¹¹
widlicz spłaszczony <i>Diphasiastrum complanatum</i>	ochrona ochrona częściowa PCzL: VU CzLDS: VU DS: zał. V	Obr.: 2; Oddz.: 236d ¹¹ , 318c ^{6,13}
widłak goździsty <i>Lycopodium clavatum</i>	ochrona ochrona częściowa PCzL: NT CzLDS: VU DS: zał. V	Obr.: 1; Oddz.: 26f ¹¹ , 31i ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 107c ¹¹ , 264f ^{6,13}
widłak jałowcowaty <i>Lycopodium annotinum</i>	ochrona ochrona częściowa PCzL: NT CzLDS: VU DS: zał. V	Obr.: 2; Oddz.: 236d ^{11,13} , 265c ^{11,13}
widłoząb miotłowy <i>Dicranum scoparium</i>	ochrona ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 245c ¹³ , 257f ¹³ , 262a ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 221f ¹³ , 256i ¹³ , 256k ¹³ , 293a ¹³ , 296a ¹³ , 307c ¹³ , 317i ¹³ , 317x ¹³

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
włosienicznik tarczowaty <i>Batrachium peltatum</i>	ochrona gatunek niechroniony PCzL: DD	Obr.: 2; Oddz.: 313gx ¹³
zimowit jesienny <i>Colchicum autumnale</i>	ochrona częściowa CzLDS: LC	Obr.: 1; Oddz.: 36c ¹¹ , 56c ¹¹ , 56d ¹¹ , 79c ¹¹ , 90a ¹¹ , 160d ⁸ , 161b ¹¹ , 179g ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 166c ⁵
żywiec cebulkowy <i>Dentaria bulbifera</i>	ochrona gatunek niechroniony CzLDS: NT	Obr.: 1; Oddz.: 94d ¹¹ , 181a ¹¹ , 181b ¹¹ , 181d ¹¹ , 181f ¹¹ , 187c ¹¹ , 187g ¹¹ , 187i ¹¹ , 187j ¹¹ , 319a ¹³ , 164Aa ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 181c ¹³ , 184c ¹³ , 194h ¹³ , 250l ¹³ , 253c ¹³ , 296a ¹³ , 302b ¹³
żywiec dziewięciolistny <i>Dentaria enneaphyllos</i>	ochrona gatunek niechroniony CzLDS: NT	Obr.: 1; Oddz.: 319a ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 181c ¹³ , 184b ¹³ , 184c ¹³ , 194h ¹³ , 248g ¹³ , 250l ¹³ , 253c ¹³ , 292l ¹³ , 296a ¹³

Prawo krajowe – Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. z 2014 r. poz. 1409).

Kategoria zagrożenia według:

PCzK – Polskiej Czerwonej Księgi Roślin (Kaźmierczakowa i in. 2014): CR - gatunki krytycznie zagrożone, EN - gatunki zagrożone, NT - gatunki bliskie zagrożenia, VU - gatunki narażone.

PCzL – Czerwonej Listy Roślin i Grzybów Polski (Zarzycki i in. 2006): E[E] - gatunki wymierające (krytycznie zagrożone), V [V] - gatunki narażone, R - gatunki rzadkie.

CzLDS – Czerwonej listy roślin naczyniowych Dolnego Śląska (Kącki i in. 2003): RE - gatunki wymarłe w regionie, CR - gatunki krytycznie zagrożone, VU - gatunki narażone, NT - gatunki bliskie zagrożenia, EN - gatunki wymierające, LC - gatunki słabo zagrożone, DD - gatunki o niedostatecznych danych.

DS - Dyrektywa Siedliskowa - Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

Załącznik 2. Lokalizacja stanowisk chronionych i zagrożonych gatunków zwierząt

Informacja o źródle pochodzenia informacji o lokalizacji:

(liczba w indeksie górnym za adresem leśnym wydzielenia):

- 1 Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Czarny Bór, 2005 r.
- 2 Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Stare Bogaczowice, 2005 r.
- 3 Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Walim, 2005 r.
- 4 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Boguszów Gorce, 2005 r.
- 5 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta i gminy Głuszycza, 2005 r.
- 6 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta i gminy Mioszów, 2005 r.
- 7 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Jedlina Zdrój, 2005 r.
- 8 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Szczawno Zdrój, 2005 r.
- 9 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Świebodzice, 2005 r.
- 10 Inwentaryzacja przyrodnicza miasta Wałbrzych, 2005 r.
- 11 RDLP Wrocław, 2007 i 2008 r.
- 12 Inwentaryzacja ornitologiczna proponowanych obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000: Góry Izerskie i Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie. NFOŚ, 2009 r.
- 13 RDLP Wrocław, 2009 r.
- 14 dane do pul pozyskane z RDLP Wrocław, 2017 r.
- 15 Inwentaryzacja bobra europejskiego i wydry, ViaNaturae, 2012 r.
- 16 dane do PUL pozyskane z DZPK, 2018 r.
- 17 Zakres pzo dla OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, 2018 r.

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
- <i>Apomyeloides bistriatella</i>	gatunek niechroniony PCzL: DD	Obr.: 2; Oddz.: 200c ¹⁶
badylarka <i>Micromys minutus</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 176l ¹⁶ , 177c ⁵
biegacz gładki <i>Carabus glabratus</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 213c ¹⁶ , 245c ¹⁶ , 250g ¹⁶ , 250m ¹⁶
biegacz skórzasty <i>Carabus coriaceus</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 245c ¹⁶
biegacz zielonoziółty <i>Carabus auronitens</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 213c ¹⁶ , 245c ¹⁶ , 250g ¹⁶ , 255a ¹⁶
bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 114h ¹² , 161a ¹⁷ , 164f ¹² , 165h ¹² , 254a ⁷ , 257c ¹² , 258a ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 100a ⁵ , 100c ¹⁶ , 117j ¹¹ , 184c ^{11,12} , 184d ¹² , 195b ⁵ , 245b ¹² , 248d ¹² , 274g ¹² , 274h ¹² , 300b ⁶ , 324f ¹² , 356b ¹⁷ , 360f ⁶ , 362c ¹²
borowiec wielki <i>Nyctalus noctula</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 35g ²
bóbr europejski <i>Castor fiber</i>	ochrona częściowa DS: zał. II, IV, V	Obr.: 1; Oddz.: 34i ^{13,15} , 39n ¹³ , 161g ¹⁵ , 302b ¹⁵ , 303x ¹¹ , 303y ¹⁵ , 309b ¹⁵ , 317d ¹⁵ , Obr.: 2; Oddz.: 282a ¹⁶ , 304f ¹⁵ , 313i ¹⁶ , 346f ¹⁵
czeczotka <i>Acanthis flammea</i>	ochrona ścisła PCzK: LC PCzL: LC	Obr.: 1; Oddz.: 317cx ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 32b ³ , 36a ¹⁶ , 97a ⁵ , 97i ¹⁶
czerwończyk nieparek <i>Lycaena dispar</i>	ochrona ścisła PCzK: LR PCzL: LC DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 9f ¹³ , 9g ¹³ , 56c ¹³ , 60g ¹³ , 79c ¹³ , 147o ¹³ , 179i ¹³ , 213c ¹³ , 229j ¹³ , 276j ¹³ , 298d ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 4j ¹³ , 49a ¹³ , 254a ¹⁶ , 313y ¹⁶
czyż <i>Spinus spinus</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 75c ² , 107k ¹ , 130b ¹ , 255a ⁷ , 298i ⁴ , 298j ⁴ , 299a ⁴ , 312c ⁶ , 322a ⁴ , 324a ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 8h ^{3,16} , 37a ^{3,16} , 123g ^{5,16} , 153k ⁵ , 215a ⁵ , 256i ⁶ , 281a ⁶ , 293j ⁶ , 310b ⁶ , 335a ⁶ , 338d ⁶ , 380t ⁶
derkacz <i>Crex crex</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzL: DD DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 78d ¹² , 303c ¹⁶ , 313m ¹² , 317o ¹⁶ , 318b ^{12,16} , 319i ¹² , 146Aa ¹² , 146Ac ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 213o ¹² , 229j ¹⁶ , 230h ¹⁶ , 260k ^{12,16} , 291r ¹² , 292a ¹² , 292g ¹² , 303a ¹⁶ , 303f ⁶ , 303m ¹² , 303o ¹² , 303t ¹² , 304b ¹² , 313g ⁶

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
dzięciół czarny <i>Dryocopus martius</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 3a ⁹ , 9z ⁹ , 26f ¹⁰ , 51j ¹² , 70f ¹² , 87b ¹² , 97c ¹² , 109d ¹² , 112b ¹² , 135a ¹² , 147i ¹² , 147z ¹² , 170c ¹² , 175j ¹⁰ , 176g ¹² , 177f ¹² , 184b ¹² , 184f ¹⁷ , 185h ¹² , 188c ¹² , 188f ¹² , 188i ¹⁷ , 190g ¹² , 191a ¹⁷ , 192g ¹² , 193i ¹⁷ , 197a ¹⁷ , 199a ¹² , 223o ¹² , 226b ¹² , 230c ¹² , 232c ⁷ , 240ax ¹⁰ , 240x ¹² , 240y ¹² , 264c ⁷ , 266c ¹² , 271d ¹² , 281f ^{12,17} , 286a ¹² , 286b ¹⁷ , 300j ¹⁷ , 303z ¹² , 306c ¹⁷ , 308j ¹² , 319b ¹⁶ , 319h ^{12,16} , 320b ¹² , 322f ^{12,16} , 322g ¹² , 324a ¹⁶ Obr.: 2; Oddz.: 7m ¹⁶ , 8i ¹⁶ , 8j ¹⁶ , 8l ¹⁶ , 9g ¹⁶ , 13d ¹⁶ , 14g ¹⁶ , 15b ¹⁶ , 15c ¹⁶ , 15k ¹⁶ , 17c ¹⁶ , 18c ¹⁶ , 18d ¹⁶ , 19c ¹⁶ , 19f ¹⁶ , 20b ¹⁶ , 20f ¹⁶ , 21a ¹⁶ , 21b ¹⁶ , 21f ¹⁶ , 21h ¹⁶ , 22c ¹⁶ , 23d ¹⁶ , 26a ¹⁶ , 26b ¹⁶ , 29b ¹⁶ , 38b ¹⁶ , 38c ¹⁶ , 38d ¹⁶ , 40a ¹⁶ , 40c ¹⁶ , 41f ¹⁶ , 41i ¹⁶ , 42g ¹⁶ , 44a ¹⁶ , 45a ¹⁶ , 45b ¹⁶ , 46a ¹⁶ , 47a ¹⁶ , 47b ¹⁶ , 48b ¹⁶ , 48c ¹⁶ , 48f ¹⁶ , 48g ¹⁶ , 65b ¹⁶ , 65c ¹⁶ , 67d ¹⁶ , 67g ¹⁶ , 68a ¹⁶ , 68d ¹⁶ , 68j ¹⁶ , 68x ¹⁶ , 70g ¹⁶ , 70h ¹⁶ , 70k ¹⁶ , 70m ¹⁶ , 71b ¹⁶ , 71g ¹⁶ , 72c ¹⁶ , 72g ¹⁶ , 72k ¹⁶ , 73c ¹⁶ , 74h ¹⁶ , 74j ¹⁶ , 75a ¹⁶ , 75c ¹⁶ , 75d ¹⁶ , 75g ¹⁶ , 75j ¹⁶ , 77a ¹⁶ , 78d ¹⁶ , 79a ¹⁶ , 79b ¹⁶ , 80b ¹⁶ , 80d ¹⁶ , 80h ¹⁶ , 81c ¹⁶ , 82a ¹⁶ , 82c ¹⁶ , 83a ¹⁶ , 86c ¹⁶ , 87a ¹⁶ , 87b ¹⁶ , 88b ¹⁶ , 89a ¹⁶ , 89d ¹⁶ , 92a ¹⁶ , 92c ¹⁶ , 92d ¹⁶ , 94a ¹⁶ , 94c ¹⁶ , 94d ¹⁶ , 96a ¹⁶ , 96i ¹⁶ , 97a ¹⁶ , 99a ¹⁶ , 99b ¹⁶ , 100c ¹⁶ , 100d ¹⁶ , 102c ¹⁶ , 102d ¹⁶ , 102h ¹⁶ , 104b ¹⁶ , 104c ¹⁶ , 104i ¹⁶ , 106a ¹⁶ , 106b ¹⁶ , 107a ¹⁶ , 107b ¹⁶ , 108b ¹⁶ , 109c ¹⁶ , 109d ¹⁶ , 109h ¹⁶ , 111c ¹⁶ , 113a ¹⁶ , 114a ¹⁶ , 114b ¹⁶ , 114d ¹⁶ , 115d ¹⁶ , 116a ¹⁶ , 117c ¹⁶ , 117f ¹⁶ , 117j ¹⁶ , 118a ¹⁶ , 118b ¹⁶ , 118d ¹⁶ , 120c ¹⁶ , 121a ¹⁶ , 121d ¹⁶ , 122c ¹⁶ , 122d ¹⁶ , 122f ¹⁶ , 123a ¹⁶ , 123d ¹⁶ , 124d ¹⁶ , 125a ¹⁶ , 125g ¹⁶ , 125j ¹⁶ , 126a ¹⁶ , 126d ¹⁶ , 126h ¹⁶ , 127a ¹⁶ , 127b ¹⁶ , 127d ¹⁶ , 127f ¹⁶ , 127i ¹⁶ , 144b ⁵ , 149b ¹² , 149c ¹² , 153k ¹⁷ , 161b ¹² , 162a ¹² , 187k ¹² , 191d ¹⁶ , 192c ¹⁶ , 193d ¹² , 193i ⁵ , 194b ¹² , 195a ¹² , 195c ¹⁶ , 195f ¹² , 195h ¹² , 198a ^{12,16} , 198b ¹² , 199c ¹⁶ , 205d ^{12,16} , 209c ¹⁶ , 210d ¹² , 215a ¹⁶ , 227d ¹⁶ , 242d ¹² , 242h ¹² , 243b ¹⁶ , 245b ^{12,16} , 247d ⁶ , 248d ¹² , 248f ¹² , 250f ¹² , 250k ¹² , 251b ¹² , 252b ¹² , 252d ⁶ , 252g ^{12,16} , 253c ¹² , 254g ¹² , 256a ¹² , 257a ¹² , 266c ⁶ , 268b ¹² , 280a ¹² , 280c ¹² , 285b ¹² , 287a ¹² , 292b ¹⁶ , 293c ⁶ , 293g ¹⁶ , 296d ¹² , 299a ¹⁶ , 302b ¹² , 303f ¹² , 308h ¹² , 311a ¹² , 312c ¹² , 313k ¹⁶ , 314b ¹² , 314c ¹² , 317s ¹⁶ , 322b ¹² , 332c ¹² , 349a ⁶ , 352a ¹⁷ , 357b ¹² , 359m ¹⁷ , 361c ¹² , 366d ¹² , 370b ¹² , 371d ¹⁷ , 376f ¹²
dzięciół średni <i>Dendrocopos medius</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 1b ⁹ , 4a ⁹ , 5b ⁹ , 7c ⁹ , 11p ⁹ , 25j ¹⁰ , 240x ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 255b ¹²
dzięciół zielonosiwy <i>Picus canus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 6f ⁹ , 7c ⁹ , 12a ¹⁰ , 69a ¹² , 159c ¹² , 159d ¹⁷ , 162d ¹⁷ , 162g ¹⁷ , 169c ¹⁷ , 170j ¹⁷ , 182g ¹⁷ , 186j ¹⁷ , 186n ¹² , 187i ¹² , 188g ¹⁷ , 188h ¹² , 189c ¹² , 190a ¹² , 191d ⁶ , 193d ¹² , 195b ¹⁷ , 196g ¹² , 225h ¹⁰ , 232f ¹⁶ , 240ax ^{10,16} , 258d ¹⁰ , 262b ⁷ , 269c ¹² , 269d ¹² , 277g ¹² , 277j ¹² , 281a ¹² , 281f ¹² , 281i ¹⁷ , 283j ¹² , 301h ¹² , 303n ¹⁶ , 317h ¹⁶ , 317z ¹² , 319b ^{12,16} , 319h ^{6,12} , 319n ¹⁶ , 323a ^{12,16} , 324a ¹⁶ , 325h ¹⁶ Obr.: 2; Oddz.: 58c ³ , 126g ^{5,16} , 189a ¹² , 189b ¹² , 191g ¹⁶ , 194a ¹² , 194f ¹⁶ , 228i ¹⁶ , 250b ¹² , 251g ⁶ , 252b ¹² , 255b ¹⁶ , 289c ¹⁶ , 290c ¹⁶ , 304f ¹² , 304h ¹⁶ , 306a ⁶ , 308i ¹² , 310d ¹⁶ , 313i ¹⁶ , 313t ¹² , 314f ¹² , 315b ¹⁶
dzięciół zielony <i>Picus viridis</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej	Obr.: 1; Oddz.: 133a ² , Obr.: 2; Oddz.: 291k ⁶
gacek brunatny <i>Plecotus auritus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 55j ² , 222b ¹⁰ , 234b ¹⁶ , 320b ¹⁶ , 325a ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 7m ³ , 75d ³ , 90h ⁵ , 101d ¹⁶ , 108c ⁵ , 110c ⁵ , 123a ⁵ , 125d ⁵ , 125m ¹⁶ , 127g ¹⁶ , 254b ¹⁶
gacek szary <i>Plecotus austriacus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 2; Oddz.: 125m ¹⁶ , 125n ⁵
gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	ochrona ścisła DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 98g ¹² , 166x ¹² , 186n ¹² , 281bx ¹² , 281y ¹² , 289g ⁴ , 298a ⁴ , 298h ¹² , 303d ¹² , 313k ¹² , 313l ¹² , 313m ¹² , 313n ¹⁷ , 317i ¹² , 317l ¹⁰ , 318c ¹⁶ , 319i ^{12,17} , 319m ^{12,17} , 292Af ¹² Obr.: 2; Oddz.: 245f ¹² , 260d ¹⁶ , 260k ¹² , 281i ¹² , 287j ¹² , 291dx ¹² , 291k ¹² , 291l ¹² , 291o ¹² , 291p ¹² , 291r ¹² , 292a ¹² , 292h ¹² , 292i ¹² , 292s ¹² , 294b ¹² , 294g ^{12,16} , 295a ^{12,17} , 303a ¹² , 303k ¹² , 303c ¹² , 304b ^{12,17} , 322d ¹⁶ , 323i ¹² , 325a ¹⁶ , 340j ¹² , 344i ¹² , 344k ¹⁷ , 201Am ¹²
gil <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹ , 19b ¹⁰ , 20c ¹⁰ , 23d ¹⁰ , 185a ⁸ , 190h ⁸ , 191c ⁴ , 194b ⁸ , 235a ¹⁰ , 254b ¹⁷ , 257a ¹⁰ , 275i ¹⁰ , 283j ⁴ , 307b ⁴ , 323f ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 9j ^{3,16} , 89d ^{5,16} , 102c ¹⁶ , 123a ¹⁶ , 123f ⁶ , 221j ⁶ , 229j ⁵ , 244b ⁶ , 326b ⁶
głowacz białooplewy <i>Cottus gobio</i>	ochrona częściowa PCzL: DD CzLR: VU DS: zał. II	Obr.: 2; Oddz.: 260p ¹⁶ , 260s ¹⁶ , 269f ¹⁶ , 271a ¹⁶ , 271b ¹⁶ , 271d ¹⁶ , 272c ¹⁶ , 272d ¹⁶ , 272f ¹⁶ , 273a ¹⁶ , 273c ¹⁶ , 273d ¹⁶
górówka boruta <i>Erebia ligea</i>	gatunek niechroniony PCzL: VU	Obr.: 2; Oddz.: 215a ¹⁶

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
gronostaj <i>Mustela erminea</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 36c ² , 64a ² , Obr.: 2; Oddz.: 176f ⁵ , 207f ¹⁶ , 223a ⁵
jarząbek <i>Bonasa bonasia</i>	gatunek niechroniony PCzL: DD DP: zał. I, IIB	Obr.: 1; Oddz.: 186i ¹² , 232c ¹² Obr.: 2; Oddz.: 226b ¹⁶ , 230d ¹⁶ , 290c ¹² , 292d ⁶ , 320f ¹⁶
jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i>	ochrona ścisła DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 313m ¹² , 319j ¹² , 319m ^{12, 17} , 325f ¹² , 164Aa ¹⁷ , Obr.: 2; Oddz.: 244d ¹⁶ , 291k ¹² , 291o ¹² , 292f ¹² , 303a ^{12, 16} , 304a ^{12, 17} , 304b ^{12, 17} , 344k ^{12, 17}
jastrząb <i>Accipiter gentilis</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 3c ⁹ , 21d ¹⁰ , 90a ¹² , 174h ¹² , 183k ⁸ , 307c ¹² , 324a ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 172d ¹² , 175b ⁵ , 185j ¹² , 326b ⁶ , 333i ¹² , 361f ⁹
jaszczurka zwinka <i>Lacerta agilis</i>	ochrona częściowa DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 84a ² , 280c ¹⁰ , 317z ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 210b ¹⁶ , 249a ¹⁶ , 252b ¹⁶ , 313i ¹⁶ , 379a ⁶
jaszczurka żyworodna <i>Zootoca vivipara</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 240ax ¹⁶ , 240m ¹⁶ , 252h ⁷ , 301i ⁴ , 319f ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 8c ¹⁶ , 13a ³ , 17c ¹⁶ , 19f ¹⁶ , 28a ¹⁶ , 32d ¹⁶ , 37c ¹⁶ , 40d ¹⁶ , 94d ¹⁶ , 100d ¹⁶ , 228p ⁵ , 249d ⁶ , 254d ⁶ , 256a ⁶ , 303s ⁶ , 313i ¹⁶ , 313t ⁶ , 316m ¹⁶ , 347c ⁶ , 358c ⁶ , 379a ⁶
karczownik ziemnowodny <i>Arvicola amphibius</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 40b ² , 79f ² Obr.: 2; Oddz.: 97f ⁶ , 98a ⁵ , 207i ¹⁶ , 228n ⁵
karlik malutki <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 40a ² , 89c ² , Obr.: 2; Oddz.: 176i ¹⁶
karlik większy <i>Pipistrellus nathusii</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 63t ² , 325b ¹⁶
kobuz <i>Falco subbuteo</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej	Obr.: 1; Oddz.: 60b ¹² , 278i ¹⁰ , 292Ag ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 149g ⁵ , 205c ⁵ , 255c ⁶ , 328b ¹² , 329f ⁶
kokoszka <i>Gallinula chloropus</i>	ochrona ścisła DP: zał. IIB	Obr.: 1; Oddz.: 303w ¹² , 303x ¹²
krętogłów <i>Jynx torquilla</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 3a ⁹ , 317w ¹²
krogulec <i>Accipiter nisus</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 24d ¹⁰ , 61d ¹² , 72f ¹² , 75b ¹² , 110c ¹² , 140j ¹² , 146f ¹² , 164j ¹⁷ , 166d ¹² , 168f ¹² , 170d ¹² , 178d ¹⁰ , 184i ¹⁷ , 241a ¹⁰ , 244c ¹² , 255c ¹² , 255d ⁷ , 285a ¹⁷ , 287d ¹² , 294a ¹² , 298b ¹² , 302c ¹² , 305c ¹² , 309b ¹² , 317n ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 78a ¹⁶ , 78b ³ , 140d ⁵ , 159b ¹² , 177c ¹⁶ , 196a ¹⁶ , 213k ¹⁶ , 229b ¹⁶ , 239g ¹⁶ , 271c ¹⁶ , 277d ¹⁶ , 282a ¹² , 287k ¹² , 298a ⁶ , 303d ¹⁶ , 308f ¹² , 312c ¹² , 322k ¹² , 325d ¹⁶ , 341c ⁶ , 344b ¹² , 358p ¹² , 361f ¹² , 372b ¹⁷
kruk <i>Corvus corax</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 3a ⁹ , 193d ⁸ , 215f ⁷ , 324a ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 7m ¹⁶ , 80g ^{5, 16} , 131c ⁵ , 140b ⁵ , 248a ⁶ , 256h ⁶ , 270c ⁶ , 308f ⁶ , 350b ⁶ , 356b ⁶ , 365g ⁶ , 366h ⁶ , 369f ⁶
krzyżodziób świerkowy <i>Loxia curvirostra</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 26a ¹⁰ , 172a ⁸ , 174b ⁸ , 177f ⁸ , 183i ⁸ , 190f ⁸ , 191c ⁴ , 197b ⁴ , 233a ⁷ , 293g ¹⁰ , 299b ⁴ , 307d ⁴ , 324b ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 9c ^{3, 16} , 104i ^{5, 16} , 206h ⁵ , 274g ⁶ , 312c ⁶ , 321a ⁶ , 339g ⁶
kumak nizinny <i>Bombina bombina</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzL: DD DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 26c ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 94f ¹³
łasica <i>Mustela nivalis</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 28b ⁹ , 66d ² , 106a ² , 176a ⁸ , 240c ¹⁰ , 146Ag ¹
modraszek nausitous <i>Phengaris nausithous</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: LR PCzL: LC DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 30f ¹³ , 137h ¹³ , 144b ¹³ , 147o ¹³ , 229i ¹³ , 298d ¹¹ , 303b ¹³ , 303t ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 294h ¹¹ , 295f ¹³ , 304h ¹³ , 313a ¹⁶ , 340j ¹³ , 377a ¹¹
modraszek telejus <i>Phengaris teleius</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: LR PCzL: LC DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 147o ¹¹ , Obr.: 2; Oddz.: 377a ¹³

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzL: DD DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 11i ¹³ , 11l ¹⁰ , 12a ¹³ , 13d ¹³ , 14j ¹³ , 15j ¹³ , 16a ¹³ , 17c ¹¹ , 18a ¹³ , 19a ¹³ , 20d ¹³ , 21b ¹¹ , 22a ¹³ , 23a ¹¹ , 24i ¹¹ , 25c ¹¹ , 26a ¹¹ , 27c ¹¹ , 28i ¹¹ , 29g ¹¹ , 30a ¹³ , 31a ¹¹ , 32b ¹¹ , 33i ¹¹ , 34d ¹¹ , 35d ¹¹ , 36f ¹¹ , 37a ¹¹ , 38a ¹¹ , 39g ¹¹ , 40a ¹¹ , 197b ¹³ , 199d ¹³ , 200d ¹³ , 201b ¹³ , 203b ¹³ , 204j ¹³ , 205f ¹³ , 216b ¹³ , 275i ¹³ , Obr.: 2; Oddz.: 1d ¹³ , 2h ¹³ , 3b ¹³ , 4i ¹³ , 7m ¹³ , 9b ¹³ , 21f ¹³ , 23c ¹³ , 24a ¹³ , 26a ¹³ , 42f ¹³ , 43c ¹³ , 45b ¹³ , 46a ¹³ , 47d ¹³ , 48g ¹³ , 65c ¹³ , 69c ¹³ , 75c ¹³ , 85b ¹³ , 86b ¹³ , 89d ¹³ , 92d ¹³ , 94b ¹³ , 96a ¹³ , 98a ¹³ , 101d ¹⁶ , 102c ¹³ , 107d ⁵ , 108a ⁵ , 109i ¹³ , 110b ¹³ , 111b ¹³ , 112b ¹³ , 114b ¹³ , 115a ¹³ , 117a ¹³ , 119d ¹³ , 120b ¹³ , 122c ¹³ , 123a ^{5,13} , 124d ¹³ , 125a ¹³ , 125m ¹⁶ , 125n ⁵ , 126h ¹³ , 127d ¹³ , 127g ¹⁶ , 241c ¹¹ , 242h ¹¹ , 243b ¹¹ , 244d ¹¹ , 245b ¹¹ , 246b ¹³ , 247a ¹³ , 248a ¹³ , 249g ¹³ , 250k ¹³ , 251m ¹¹ , 252g ¹³ , 253b ¹³ , 254f ¹³ , 255b ¹³ , 256b ¹³ , 257c ¹³ , 258b ¹³ , 259b ¹³ , 260n ¹³ , 263a ¹³ , 268c ¹³ , 269g ¹³ , 274i ¹³ , 275a ¹³ , 276a ¹³ , 277b ¹³ , 278j ¹³ , 282a ¹³ , 283b ¹³ , 287a ¹³ , 290d ¹³ , 291a ¹¹ , 292cx ¹³ , 293b ¹³ , 294b ¹³ , 295i ¹³ , 296a ¹³ , 297a ¹³ , 298a ¹³ , 299a ¹³ , 300b ¹³ , 301d ¹³ , 302a ¹³ , 316m ¹³ , 317s ¹³ , 322c ¹³ , 323d ¹³ , 324c ¹³ , 326b ¹³ , 327c ¹³ , 332b ¹³ , 333i ¹³ , 340t ¹¹
mroczek poźlocisty <i>Eptesicus nilssonii</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: NT PCzL: NT DS: zał. IV	Obr.: 2; Oddz.: 70n ³ , 125m ^{5,16} , 314c ¹⁶
mroczek późny <i>Eptesicus serotinus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 2; Oddz.: 125f ⁵ , 125m ¹⁶
mrówka ómawa <i>Formica polyctena</i>	ochrona częściowa PCzL: NT	Obr.: 2; Oddz.: 245c ¹⁶ , 250m ¹⁶
mrówka pniakowa <i>Formica truncorum</i>	ochrona częściowa PCzL: NT	Obr.: 2; Oddz.: 245c ¹⁶ , 250m ¹⁶
mrówka rudnica <i>Formica rufa</i>	ochrona częściowa PCzL: NT	Obr.: 2; Oddz.: 213c ¹⁶
mucholówka białoszyja <i>Ficedula albicollis</i>	ochrona ścisła DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹ , 6f ⁹ , 6i ⁹ , 9p ⁹ , 11c ⁹ , 11g ⁹ , 11p ⁹ , 12a ⁹ , 12c ¹⁰ , 16h ¹⁰ , 20b ¹⁰ , 22a ¹⁰ , 24i ¹⁰ , 26a ¹⁰ , 171d ¹² , 240x ¹⁰
mucholówka mała <i>Ficedula parva</i>	ochrona ścisła DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 187i ⁸ , 195b ¹² , 228a ¹⁰ , 240x ¹⁶ , 264c ^{7,12} , 264f ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 183b ¹² , 296a ¹⁶ , 303d ¹² , 317s ¹⁶
mucholówka żałobna <i>Ficedula hypoleuca</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 199d ⁴
mysz zaroślowa <i>Apodemus sylvaticus</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 40b ² , 68f ¹ , 89d ²
niepylak mnemoszyna <i>Parnassius mnemosyne</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: VU PCzL: VU DS: zał. IV	Obr.: 2; Oddz.: 250g ¹⁶ , 250m ¹⁶
nocek Alkathoe <i>Myotis alcathoe</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 40a ² , 55l ² , 63s ² , 148g ¹ , 320b ¹⁶ , 325a ¹⁶ , 325b ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 65c ³ , 78a ³ , 101d ¹⁶ , 108a ⁵ , 123d ⁵ , 125g ⁵ , 125m ¹⁶ , 127g ¹⁶ , 314c ¹⁶
nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: NT PCzL: NT DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 19a ¹³ , 22a ¹³ , 63r ² , 320b ^{4,16} , Obr.: 2; Oddz.: 7p ³ , 70j ³ , 125f ⁵ , 125m ¹⁶
nocek Brandta <i>Myotis brandtii</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 36f ² , 40a ² , 55j ² , 55l ² , 63s ² , 148g ¹ , 234b ¹⁶ , 253b ¹⁶ , 325b ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 65c ³ , 78a ³ , 108a ⁵ , 123d ⁵ , 125g ⁵ , 125h ⁵ , 125m ¹⁶ , 254b ¹⁶ , 314c ¹⁶
nocek duży <i>Myotis myotis</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 11i ¹³ , 12a ¹³ , 13d ¹³ , 14j ¹³ , 15j ¹³ , 16a ¹³ , 17c ¹³ , 18a ¹³ , 19a ¹³ , 20d ¹³ , 21b ¹³ , 22a ¹³ , 23a ¹³ , 24i ¹³ , 25c ¹³ , 26a ¹³ , 27c ¹³ , 28i ¹³ , 29g ¹³ , 31a ¹³ , 32b ¹³ , 33i ¹³ , 34d ¹³ , 35d ¹³ , 36f ¹³ , 37a ¹³ , 38a ¹³ , 39g ¹³ , 40a ¹³ , 234b ¹⁶ , 320b ¹⁶ , 325a ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 1d ¹³ , 2h ¹³ , 3b ¹³ , 4i ¹³ , 5b ¹³ , 7m ¹³ , 8b ¹³ , 9b ¹³ , 11b ¹³ , 21f ¹³ ,

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
		23c ¹³ , 24a ¹³ , 26a ¹³ , 41f ¹³ , 44a ¹³ , 45b ¹³ , 46a ¹³ , 47d ¹³ , 48g ¹³ , 69c ¹³ , 78a ³ , 85b ¹³ , 86b ¹³ , 92d ¹³ , 94b ¹³ , 96a ¹³ , 97a ¹³ , 98a ¹³ , 101d ¹⁶ , 102c ¹³ , 108b ¹³ , 109i ¹³ , 110b ¹³ , 111b ^{5,13} , 112b ¹³ , 114b ¹³ , 115a ¹³ , 117a ¹³ , 120b ¹³ , 122c ¹³ , 123a ¹³ , 123d ⁵ , 124d ¹³ , 125a ¹³ , 125g ⁵ , 125m ¹⁶ , 126h ¹³ , 127d ¹³ , 127g ¹⁶ , 241c ¹³ , 242h ¹³ , 243b ¹³ , 244d ¹³ , 245b ¹³ , 251m ¹³ , 291a ¹³ , 340t ¹³
nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: EN PCzL: EN DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 176j ¹⁴ , 320b ¹⁶
nocek Natterera <i>Myotis nattereri</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 222b ¹⁰ , 320b ^{4,16} , 325a ¹⁶ , 325b ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 7m ³ , 64d ³ , 65c ³ , 78a ³ , 101d ¹⁶ , 108c ⁵ , 110b ⁵ , 123a ⁵ , 125i ⁵ , 125m ¹⁶ , 127g ¹⁶ , 314c ¹⁶
nocek orzęsiony <i>Myotis emarginatus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzL: EN DS: zał. II, IV	Obr.: 2; Oddz.: 125i ⁵ , 125m ¹⁶
nocek rudy <i>Myotis daubentonii</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 12a ¹⁰ , 36f ² , 39i ² , 63r ² , 234b ¹⁶ , 320b ¹⁶ , 320c ⁴ , 325a ¹⁶ , 325b ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 7p ³ , 64d ³ , 65c ³ , 78a ³ , 90m ⁵ , 101d ¹⁶ , 107d ⁵ , 111a ⁵ , 123a ⁵ , 125m ¹⁶ , 125n ⁵ , 127g ¹⁶ , 314c ¹⁶
nocek wąsatek <i>Myotis mystacinus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 39j ² , 40a ² , 55i ² , 63s ² , 148g ¹ , 253b ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 65c ³ , 78a ³ , 108a ⁵ , 123d ⁵ , 125g ⁵ , 176i ¹⁶ , 314c ¹⁶
orzeczkówka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 120j ¹² , 121a ¹² , 195b ¹² , 215f ⁷ , 246h ¹² , 247d ⁷ , 255h ¹² , 256g ¹² , 262a ¹⁰ , 269a ¹² , 305b ¹² , 308j ¹² , 321c ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 70g ³ , 70j ¹⁶ , 167g ⁵ , 224d ¹² , 230c ⁵ , 235a ¹² , 235g ⁵ , 261c ¹² , 262a ¹² , 263a ⁶ , 272d ¹² , 281f ^{9,12} , 303d ⁵ , 305a ¹² , 315b ⁵ , 318c ¹² , 320a ¹² , 320h ⁶ , 334b ¹² , 374b ¹²
orzysznicza <i>Muscardinus avellanarius</i>	ochrona ścisła DS: zał. IV	Obr.: 2; Oddz.: 208b ⁵ , 216a ⁵ , 223m ⁵ , 225c ⁵
padalec zwyczajny <i>Anguis fragilis</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹ , 13k ¹⁰ , 26g ¹⁰ , 193a ⁸ , 279k ¹⁰ , Obr.: 2; Oddz.: 8i ¹⁶ , 19f ¹⁶ , 44d ³ , 86f ⁶ , 123h ¹⁶ , 235d ⁵ , 254d ⁶ , 303o ⁶ , 313i ⁶
paszkot <i>Turdus viscivorus</i>	ochrona ścisła DP: zał. IIB	Obr.: 1; Oddz.: 171c ⁸ , 172c ⁸ , 316a ⁴ , 320b ⁴ , 323f ⁴
pliszka górską <i>Motacilla cinerea</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 13d ¹⁰ , 16a ¹⁰ , 19d ¹⁰ , 28i ¹⁰ , 29c ¹⁰ , 303i ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 8k ^{3,16} , 21h ³ , 125m ¹⁶ , 130k ⁵ , 163b ⁵ , 333i ⁶ , 346a ⁶
pluszcz <i>Cinclus cinclus</i>	ochrona ścisła	Obr.: 2; Oddz.: 22d ³ , 178c ⁶ , 254a ⁶ , 269g ⁶ , 345f ⁶
poczwarówka maczugowata <i>Orcula doliolum</i>	gatunek niechroniony PCzL: VU	Obr.: 2; Oddz.: 183i ¹⁶
podkowiec mały <i>Rhinolophus hipposideros</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzL: EN DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 79k ²
pokląskwa <i>Saxicola rubetra</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 20d ¹¹
pomrowiec nakrapiany <i>Tandonia rustica</i>	ochrona częściowa PCzL: NT	Obr.: 2; Oddz.: 183i ¹⁶
popielica <i>Glis glis</i>	ochrona częściowa PCzK: NT PCzL: NT	Obr.: 1; Oddz.: 65h ² , 66b ² , 85c ² , 87g ² , 89d ² , 103b ² , 112a ¹ , 252i ¹⁶ , 271g ¹⁶ , 319h ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 6g ¹⁶ , 6h ¹⁶ , 6n ¹⁶ , 6o ¹⁶ , 8f ¹⁶ , 11b ¹⁶ , 11g ¹⁶ , 12b ¹⁶ , 13a ¹⁶ , 13b ¹⁶ , 14i ¹⁶ , 15i ¹⁶ , 15j ¹⁶ , 15k ¹⁶ , 16a ¹⁶ , 16b ¹⁶ , 16d ¹⁶ , 16f ¹⁶ , 16g ¹⁶ , 17a ¹⁶ , 17b ¹⁶ , 17c ¹⁶ , 18a ¹⁶ , 18b ¹⁶ , 20g ¹⁶ , 21c ¹⁶ , 21g ¹⁶ , 24b ¹⁶ , 24f ¹⁶ , 24g ¹⁶ , 25a ¹⁶ , 26c ¹⁶ , 26i ¹⁶ , 27a ^{3,16} , 27c ¹⁶ , 29b ¹⁶ , 30a ¹⁶ , 30b ¹⁶ , 30c ¹⁶ , 30d ¹⁶ , 31b ¹⁶ , 31d ¹⁶ , 32b ¹⁶ , 32c ¹⁶ , 35b ¹⁶ , 35c ¹⁶ , 36b ¹⁶ , 38b ¹⁶ , 38c ¹⁶ , 38g ¹⁶ , 39d ¹⁶ , 40a ¹⁶ , 40b ¹⁶ , 41c ¹⁶ , 41f ¹⁶ , 44a ¹⁶ , 44b ¹⁶ , 44f ¹⁶ , 45a ¹⁶ , 45d ¹⁶ , 48c ¹⁶ , 59a ¹⁶ , 59c ¹⁶ , 64h ¹⁶ , 65b ¹⁶ , 65c ¹⁶ , 67d ¹⁶ , 68x ¹⁶ , 69a ¹⁶ , 71g ¹⁶ , 71h ¹⁶ , 72b ¹⁶ , 72g ¹⁶ , 72k ¹⁶ , 74b ¹⁶ , 74h ¹⁶ , 74j ¹⁶ , 75d ¹⁶ , 76c ¹⁶ , 76d ¹⁶ , 79d ¹⁶ , 80a ¹⁶ , 80d ¹⁶ , 82b ¹⁶ , 82c ¹⁶ , 83a ¹⁶ , 83b ¹⁶ , 83c ¹⁶ , 84a ¹⁶ , 84c ¹⁶ , 84d ¹⁶ , 85a ¹⁶ , 85b ¹⁶ , 85c ¹⁶ , 85d ¹⁶ , 86c ¹⁶ , 86d ¹⁶ ,

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
		86f ¹⁶ , 87a ¹⁶ , 87b ¹⁶ , 88a ¹⁶ , 89a ¹⁶ , 89b ¹⁶ , 89f ¹⁶ , 90d ¹⁶ , 90g ¹⁶ , 91a ¹⁶ , 91c ¹⁶ , 92a ¹⁶ , 92c ¹⁶ , 92d ¹⁶ , 94g ¹⁶ , 95b ¹⁶ , 95c ¹⁶ , 95d ¹⁶ , 96a ¹⁶ , 96b ¹⁶ , 96d ¹⁶ , 96h ¹⁶ , 96i ¹⁶ , 97c ¹⁶ , 97d ¹⁶ , 97g ¹⁶ , 97h ¹⁶ , 98a ¹⁶ , 99b ¹⁶ , 100b ¹⁶ , 100c ¹⁶ , 101a ¹⁶ , 101b ¹⁶ , 101c ¹⁶ , 102b ¹⁶ , 102d ¹⁶ , 103b ¹⁶ , 103c ¹⁶ , 104b ¹⁶ , 104c ¹⁶ , 104i ¹⁶ , 106d ¹⁶ , 107a ¹⁶ , 107b ¹⁶ , 107c ¹⁶ , 107d ¹⁶ , 108a ¹⁶ , 108c ¹⁶ , 109d ¹⁶ , 109f ¹⁶ , 109h ¹⁶ , 110b ¹⁶ , 110c ¹⁶ , 110d ¹⁶ , 111a ¹⁶ , 111b ¹⁶ , 111c ¹⁶ , 112a ¹⁶ , 112b ¹⁶ , 112c ¹⁶ , 113a ¹⁶ , 113b ¹⁶ , 113c ¹⁶ , 113d ¹⁶ , 114a ¹⁶ , 114b ¹⁶ , 114f ¹⁶ , 115a ¹⁶ , 115b ¹⁶ , 116a ¹⁶ , 116c ¹⁶ , 116d ¹⁶ , 117a ¹⁶ , 117b ¹⁶ , 117c ¹⁶ , 117d ¹⁶ , 117f ¹⁶ , 117j ¹⁶ , 118c ¹⁶ , 118d ¹⁶ , 118f ¹⁶ , 118h ¹⁶ , 119c ¹⁶ , 119i ¹⁶ , 121d ¹⁶ , 122a ¹⁶ , 122d ¹⁶ , 123g ¹⁶ , 124b ¹⁶ , 125a ¹⁶ , 127a ¹⁶ , 167k ¹⁶ , 178g ⁵ , 208f ⁵ , 212h ⁵ , 214j ⁵ , 216f ⁵ , 225c ⁵ , 226d ⁵
przepiórka <i>Coturnix coturnix</i>	ochrona ścisła PCzL: DD DP: zał. IIB	Obr.: 1; Oddz.: 139f ¹² , 159j ⁸ Obr.: 2; Oddz.: 303s ¹² , 322d ¹²
przeżółta wydłużona <i>Semilimax semilimax</i>	gatunek niechroniony PCzL: NT	Obr.: 2; Oddz.: 176k ¹⁶ , 183i ¹⁶ , 253c ¹⁶ , 313i ¹⁶
puchacz <i>Bubo bubo</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: NT PCzL: NT DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 18b ¹⁰ , 135b ¹² , 186i ⁸ , 196a ¹² Obr.: 2; Oddz.: 47b ^{3,16} , 204f ¹⁶ , 271d ⁶ , 297b ¹² , 299a ⁶ , 307c ⁶ , 368f ⁶
ropucha szara <i>Bufo bufo</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 13h ¹⁰ , 26d ¹⁰ , 217h ⁷ , 222d ¹⁰ , 320c ⁴ , 277Ac ¹⁰ , Obr.: 2; Oddz.: 7m ¹⁶ , 8g ³ , 44d ³ , 78b ¹⁶ , 94f ¹⁶ , 95i ¹⁶ , 98c ¹⁶ , 108b ¹⁶ , 118a ¹⁶ , 123h ¹⁶ , 176c ⁵ , 254a ⁶ , 294g ⁶ , 303o ⁶ , 313i ⁶ , 347a ⁹
ropucha zielona <i>Pseudepidalea viridis</i>	ochrona ścisła DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 234b ¹⁶ Obr.: 2; Oddz.: 176c ¹⁶
ryjówka aksamitna <i>Sorex araneus</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 13h ¹⁰ , 26a ¹⁰ , 182b ⁸ , Obr.: 2; Oddz.: 9c ³ , 11g ¹⁶ , 12a ¹⁶ , 40d ³ , 48a ¹⁶ , 86a ⁵ , 86b ¹⁶ , 97f ^{5,16} , 122i ⁶ , 124d ^{5,16} , 148d ¹⁶ , 171d ¹⁶ , 176k ⁵ , 210f ⁶ , 213f ⁶
ryjówka górską <i>Sorex alpinus</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 48a ^{3,16} , 212c ⁵
ryjówka malutka <i>Sorex minutus</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 22a ¹⁰ , 26d ¹⁰ , 182f ⁸ , 240z ¹⁶ Obr.: 2; Oddz.: 9h ^{3,16} , 11a ^{3,16} , 86b ^{5,16} , 97f ¹⁶ , 98a ⁵ , 117j ^{5,16} , 124d ^{5,16} , 127a ¹⁶ , 164h ⁵ , 176l ¹⁶ , 178d ⁵ , 213i ⁵ , 214h ⁵ , 228h ⁵
rzekotka drzewna <i>Hyla arborea</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej DS: zał. IV	Obr.: 1; Oddz.: 6i ⁹ , Obr.: 2; Oddz.: 207i ¹⁶
rzęšorek mniejszy <i>Neomys anomalus</i>	ochrona częściowa PCzK: LC PCzL: LC	Obr.: 2; Oddz.: 40d ^{3,16} , 176k ⁵
rzęšorek rzeczek <i>Neomys fodiens</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 22d ¹⁰ , 26b ¹⁰ , 275g ¹⁰ Obr.: 2; Oddz.: 11a ^{3,16} , 40d ^{3,16} , 97f ¹⁶ , 98a ⁵ , 124d ^{5,16} , 127g ¹⁶ , 207g ¹⁶
salamandra plamista <i>Salamandra salamandra</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 241b ¹⁶ , 242b ¹⁶ , 253b ⁷ , Obr.: 2; Oddz.: 123h ¹⁶ , 176c ¹⁶ , 183j ¹⁶ , 184c ¹⁶ , 207f ¹⁶ , 227g ¹⁶ , 251c ¹⁶ , 254a ⁶
siniak <i>Columba oenas</i>	ochrona ścisła DP: zał. IIB	Obr.: 1; Oddz.: 21a ¹⁰ , 68g ¹² , 98i ¹² , 130b ¹² , 130f ¹² , 167b ¹² , 169g ¹⁷ , 170j ¹⁷ , 182j ^{12,17} , 182m ¹² , 183f ¹² , 185b ¹⁷ , 185h ¹² , 186i ^{12,17} , 187c ¹⁷ , 188d ¹² , 188i ¹² , 188j ¹⁷ , 189b ¹² , 190d ¹⁷ , 190g ¹² , 190h ¹² , 191d ⁸ , 192a ¹⁷ , 192b ¹² , 192g ¹² , 193a ¹⁷ , 193d ¹² , 193i ¹² , 194b ¹⁷ , 197b ⁴ , 223g ¹² , 223k ¹² , 223p ¹² , 224c ¹⁶ , 232c ¹² , 240ax ^{12,16} , 240w ¹² , 240x ¹² , 252j ¹² , 255b ⁷ , 255f ¹² , 256h ¹⁰ , 264c ¹² , 264f ^{7,12} , 281d ¹² , 281f ^{12,17} , 319a ¹² , 319b ^{4,12} , 320a ¹² , 320b ⁴ , 321a ¹⁶ , 322g ¹² , 323a ¹² , 323f ^{4,12} , 324a ¹² Obr.: 2; Oddz.: 62p ³ , 92a ¹⁶ , 95c ^{5,16} , 95i ¹⁶ , 96a ¹⁶ , 96b ¹⁶ , 96g ¹⁶ , 96h ¹⁶ , 96i ¹⁶ , 102b ¹⁶ , 102d ¹⁶ , 109c ¹⁶ , 109d ¹⁶ , 109f ¹⁶ , 109h ¹⁶ , 110c ¹⁶ , 111c ¹⁶ , 112c ¹⁶ , 113d ¹⁶ , 114a ¹⁶ , 114b ¹⁶ , 114g ¹⁶ , 117c ¹⁶ , 117d ¹⁶ , 117f ¹⁶ , 117j ¹⁶ , 122c ¹⁶ , 122d ¹⁶ , 122f ¹⁶ , 126a ¹⁶ , 129b ¹² , 139d ^{5,12} , 163i ⁵ , 183g ¹² , 183h ¹² , 183j ¹² , 191c ¹² , 192h ¹² , 193g ¹² , 194a ¹² , 194b ¹² , 195b ¹² , 195c ¹² , 196f ⁵ , 197g ¹² , 198a ¹² , 198d ¹² , 199b ¹² , 199c ¹² , 201b ¹² , 201g ⁵ , 208b ¹² , 208f ¹² , 209a ¹² , 209c ¹² , 210c ¹² , 211h ¹² , 218a ¹² , 218c ¹² , 221c ¹⁶ , 242g ¹⁶ , 243b ¹² , 244n ¹² , 245b ^{6,12} , 248d ¹² , 250b ¹² , 250f ^{6,12} , 251i ¹² , 251m ¹² , 253c ¹² , 253d ¹² , 258a ¹² , 259d ¹² , 262c ⁶ , 263b ¹² , 280m ¹² , 281h ⁶ , 287c ¹⁶ , 292i ¹² , 293g ⁶ , 294b ¹² , 295i ¹² , 296a ¹² , 297b ¹⁶ , 303d ¹² , 303f ¹⁶ , 308h ¹² , 308i ¹² , 309a ¹² , 312d ¹² , 313bx ¹² , 313x ¹² , 314c ¹² , 314d ¹² , 314f ¹² , 318g ⁶ , 319f ¹⁶ , 327b ^{12,16} , 329d ¹² , 330c ¹² , 376d ¹² , 376f ¹²

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
słonka <i>Scolopax rusticola</i>	ochrona łowny, zagrożony PCzL: DD DP: zał. IIA, IIIB	Obr.: 1; Oddz.: 113d ¹² , 140h ¹² , 161a ¹² , 168g ¹² , 298b ¹² , 300l ¹² , 301m ¹² , 306b ¹² , 313m ⁶ , 317h ¹² , 317n ¹² , 317p ¹² , 318i ¹² , 319b ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 39c ¹⁶ , 180h ¹² , 213l ¹² , 251m ¹² , 254a ¹² , 254d ¹² , 305b ¹² , 315a ¹² , 320h ¹² , 331b ¹² , 364m ¹²
sokół wędrowny <i>Falco peregrinus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: CR PCzL: CR DP: zał. I	Obr.: 2; Oddz.: 256d ^{12, 16} , 264a ⁶ , 340s ⁶
sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: LC PCzL: LC DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 15k ¹⁰ , 31a ¹⁰ , 85a ² , 112b ¹² , 134a ¹ , 160b ¹⁷ , 163a ¹⁷ , 167b ¹² , 184g ⁸ , 191h ¹² , 192g ¹² , 193g ¹² , 196h ¹⁷ , 207b ¹² , 213g ¹⁰ , 215c ⁷ , 254b ¹² , 255f ¹² , 256i ¹⁶ , 257a ¹² , 264a ¹² , 264b ¹² , 264c ⁷ , 267c ¹⁶ , 270b ¹⁶ , 283g ¹² , 285b ^{12, 17} , 286c ¹² , 286d ¹² , 287c ¹⁷ , 290f ¹² , 298c ¹² , 298i ¹² , 299b ¹⁷ , 300a ¹⁶ , 302c ¹² , 303h ¹⁶ , 305a ¹² , 305c ¹² , 309a ¹⁷ , 309b ¹⁶ , 311n ¹² , 317n ⁴ , 319g ¹² , 320c ¹² , 321b ¹² , 323a ¹² , 323b ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 173b ¹² , 173f ¹² , 178h ¹⁶ , 187i ¹² , 213r ¹⁶ , 214d ¹² , 215a ¹⁶ , 217b ¹⁶ , 225a ¹⁶ , 227b ⁵ , 227c ¹² , 229b ¹⁶ , 233c ¹⁶ , 234g ¹⁶ , 240a ¹⁶ , 244c ¹² , 244g ¹² , 254f ¹⁶ , 271c ¹² , 303c ¹⁶ , 303f ¹⁶ , 305c ¹² , 305d ¹² , 308f ¹² , 308g ¹² , 318b ¹⁶ , 318d ¹⁶ , 323m ¹⁶ , 325d ¹² , 329b ⁶ , 338d ^{6, 12, 16} , 342c ⁶
srokosz <i>Lanius excubitor</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 164Aa ¹²
strumieniówka <i>Locustella fluviatilis</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 162a ¹² , 214a ⁷ , 303a ¹² , 313i ¹² , 313m ¹² , 317h ¹² , 319l ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 281h ¹² , 293c ¹² , 303o ¹² , 366a ¹² , 379a ¹²
szklarka drobna <i>Aegopinella epipedostoma</i>	gatunek niechroniony PCzL: NT	Obr.: 2; Oddz.: 183i ¹⁶ , 253c ¹⁶
ślimak aksamitny <i>Causa holosericeum</i>	gatunek niechroniony PCzL: NT	Obr.: 2; Oddz.: 183i ¹⁶ , 253c ¹⁶
ślimak ostrokrawędzisty <i>Helicigona lapicida</i>	ochrona częściowa PCzL: NT	Obr.: 1; Oddz.: 240bx ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 183i ¹⁶
ślimak winniczek <i>Helix pomatia</i>	ochrona częściowa DS: zał. V	Obr.: 1; Oddz.: 240bx ¹⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 183i ¹⁶ , 224a ¹⁶ , 245c ¹⁶ , 250m ¹⁶ , 306a ¹⁶
śliz pospolity <i>Barbatula barbatula</i>	ochrona częściowa CzLR: LC	Obr.: 2; Oddz.: 194d ¹⁶ , 194j ¹⁶ , 207i ¹⁶ , 207l ¹⁶ , 209d ¹⁶ , 210b ¹⁶ , 210g ¹⁶ , 210h ¹⁶ , 210j ¹⁶ , 217a ¹⁶ , 217b ¹⁶ , 223b ¹⁶ , 223c ¹⁶ , 223f ¹⁶ , 223h ¹⁶ , 223i ¹⁶ , 223k ¹⁶ , 223l ¹⁶ , 223r ¹⁶ , 224d ¹⁶ , 225a ¹⁶ , 225b ¹⁶ , 225c ¹⁶ , 225d ¹⁶ , 226a ¹⁶
świdrzyk mały <i>Clausilia parvula</i>	gatunek niechroniony PCzL: NT	Obr.: 2; Oddz.: 183i ¹⁶
świergotek łąkowy <i>Anthus pratensis</i>	ochrona ścisła	Obr.: 2; Oddz.: 358i ⁶
świerszczak <i>Locustella naevia</i>	ochrona ścisła	Obr.: 1; Oddz.: 166t ¹² , 313m ¹² , 317k ¹² , 318b ¹² , 318i ⁴ , 319m ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 187g ¹² , 291p ¹² , 292h ¹² , 295a ¹² , 303a ¹²
traszka górską <i>Ichthyosaura alpestris</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 55i ² , 301f ⁴ , 303z ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 8l ¹⁶ , 28a ¹⁶ , 78b ¹⁶ , 94f ¹⁶ , 95i ¹⁶ , 98c ¹⁶ , 104a ¹⁶ , 176l ¹⁶ , 313f ⁶
traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: NT PCzL: NT DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 55f ² , Obr.: 2; Oddz.: 176c ¹⁶ , 184b ¹⁶ , 210a ¹⁶ , 313a ¹³ , 313cx ¹³ , 313d ¹³ , 313f ¹³ , 313g ¹³ , 313h ¹³ , 313i ¹³ , 313p ¹³ , 313s ¹³ , 313t ¹³ , 316b ¹³ , 316c ¹³ , 316f ¹³ , 317a ¹³
traszka zwyczajna <i>Lissotriton vulgaris</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 13h ¹⁰ , 195b ⁸ , 240ax ¹⁰ , 301m ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 28a ¹⁶ , 253a ⁶ , 277a ⁶ , 313j ⁶
trzmieł kamiennik <i>Bombus lapidarius</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 213c ¹⁶ , 245c ¹⁶ , 250m ¹⁶
trzmieł ogrodowy <i>Bombus hortorum</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 250g ¹⁶
trzmieł parkowy <i>Bombus hypnorum</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 250m ¹⁶
trzmieł rudonogi <i>Bombus ruderarius</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 250m ¹⁶
trzmieł ziemny <i>Bombus terrestris</i>	ochrona częściowa	Obr.: 2; Oddz.: 245c ¹⁶ , 250m ¹⁶

Nazwa polska i łacińska	Status ochronny oraz kategorie zagrożenia	Lokalizacja
trzmielec górski <i>Psithyrus norvegicus</i>	gatunek niechroniony PCzL: DD	Obr.: 2; Oddz.: 250m ¹⁶
trzmiełodaj <i>Pernis apivorus</i>	ochrona ścisła DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 18b ¹⁰ , 50k ¹² , 52c ¹² , 158c ¹² , 191b ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 15a ¹⁶ , 64c ³ , 131a ⁵ , 133a ¹² , 191i ¹⁶ , 213l ¹² , 297c ¹² , 375b ¹²
turkawka <i>Streptopelia turtur</i>	ochrona ścisła PCzL: DD DP: zał. IIB	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹ , 113a ¹² , 141h ¹² , 166f ¹² , 166g ¹² , 301l ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 8a ^{3,16} , 215a ⁵
wiewiórka pospolita <i>Sciurus vulgaris</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 20b ⁹ , 23d ¹⁰ , 171d ⁸
włochatka <i>Aegolius funereus</i>	ochrona ścisła, wymaga ochrony czynnej PCzK: LC PCzL: LC DP: zał. I	Obr.: 1; Oddz.: 185h ¹² , 186i ^{8,12} , 186j ¹⁷ , 186k ¹² , 255i ¹² , 262a ¹² , 307c ⁴ , 307g ¹² , Obr.: 2; Oddz.: 183h ¹² , 195b ¹² , 195d ¹⁶ , 200f ¹⁶ , 231c ¹⁶ , 238k ¹⁶ , 255i ¹⁶ , 271a ¹⁶ , 274i ¹⁶ , 275f ¹⁶ , 280d ¹² , 280m ¹⁶ , 309c ¹² , 309d ¹⁶ , 310b ⁶ , 335a ¹⁶ , 338d ⁶
wójcik <i>Phylloscopus trochiloides</i>	ochrona ścisła	Obr.: 2; Oddz.: 253b ¹⁶
wydra <i>Lutra lutra</i>	ochrona częściowa DS: zał. II, IV	Obr.: 1; Oddz.: 13k ¹⁵ , 18b ^{13,15} , 19b ¹⁵ , 27i ¹⁵ , 28g ¹⁵ , 28k ¹⁵ , 28l ¹³ , 35f ² , 36c ¹³ , 15, 49c ¹⁵ , 56c ^{11,15} , 67a ¹⁵ , 96a ¹⁵ , 162g ¹⁵ , 179f ¹⁵ , 252b ¹⁶ , 298b ¹⁵ , 300g ¹⁵ , 303b ¹⁵ , 303x ¹³ , 303y ¹⁵ , Obr.: 2; Oddz.: 11g ^{13,15} , 12a ¹⁵ , 85d ¹⁵ , 108b ¹³ , 109a ¹⁵ , 126b ¹⁵ , 131f ¹⁵ , 167o ¹⁶ , 168d ¹⁵ , 223i ^{13,15,16} , 225a ¹⁶ , 227c ¹⁵ , 253c ¹⁵ , 281d ¹³ , 313i ¹⁶ , 317i ¹⁶ , 323i ¹⁶ , 324d ¹⁵ , 345f ^{13,15} , 380l ¹³
zaskroniec zwyczajny <i>Natrix natrix</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 13h ¹⁰ , 25c ¹⁰ , 240w ¹⁰ , 279j ¹⁰ , 282x ¹⁰ , Obr.: 2; Oddz.: 13a ³ , 78b ¹⁶ , 86f ⁶ , 94d ¹⁶ , 98c ¹⁶ , 118a ¹⁶ , 123h ¹⁶ , 347c ⁶
żaba trawna <i>Rana temporaria</i>	ochrona częściowa DS: zał. V	Obr.: 1; Oddz.: 1a ⁹ , 5f ⁹ , 16j ¹⁰ , 23d ¹⁰ , 39j ² , 192c ⁸ , 217h ⁷ , 234c ¹⁶ , 241b ¹⁶ , 252b ¹⁶ , 252f ⁷ , 274j ¹⁰ , 301m ⁴ , 301n ⁴ , 302a ⁴ , 303w ⁴ , 319m ⁶ , 325c ⁴ , Obr.: 2; Oddz.: 5b ³ , 7m ¹⁶ , 8g ³ , 8l ¹⁶ , 19f ¹⁶ , 30a ¹⁶ , 37c ¹⁶ , 40d ¹⁶ , 44c ³ , 64h ³ , 78b ¹⁶ , 90a ⁵ , 94f ¹⁶ , 98c ¹⁶ , 99b ¹⁶ , 104a ¹⁶ , 107d ¹⁶ , 108b ¹⁶ , 118a ¹⁶ , 123h ¹⁶ , 178a ⁶ , 184c ¹⁶ , 193k ¹⁶ , 211h ¹⁶ , 225a ¹⁶ , 251c ¹⁶ , 252c ⁶ , 252h ⁶ , 314a ¹⁶ , 317i ¹⁶ , 324a ¹⁶
żaba wodna <i>Pelophylax esculentus</i>	ochrona częściowa DS: zał. V	Obr.: 1; Oddz.: 275z ¹⁰
żmija zygzakowata <i>Vipera berus</i>	ochrona częściowa	Obr.: 1; Oddz.: 25b ¹⁰ , 222i ¹⁰ , 225c ¹⁶ , 240w ¹⁶ , 279j ¹⁰ , 319d ⁴ , 319m ⁶ , Obr.: 2; Oddz.: 8c ¹⁶ , 13a ³ , 21a ¹⁶ , 40d ¹⁶ , 44f ³ , 65c ³ , 78b ¹⁶ , 104a ¹⁶ , 123h ¹⁶ , 176c ⁵ , 235c ⁵ , 249c ¹⁶ , 254b ⁶ , 282b ⁶

Prawo krajowe – Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2016 poz. 2183).

Kategoria zagrożenia według:

PCzK – Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce (Głowaciński, 2001): VU - gatunki wysokiego ryzyka, narażone na wyginięcie, NT - gatunki niższego ryzyka, ale bliskie zagrożenia, DD – gatunki o nieokreślonym stopniu zagrożenia, wymagającym dokładniejszych danych.

PCzL – Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (Głowaciński, 2002): VU - gatunki wysokiego ryzyka, narażone na wyginięcie, NT - gatunki niższego ryzyka, ale bliskie zagrożenia, DD – gatunki o nieokreślonym stopniu zagrożenia, wymagającym dokładniejszych danych.

CzLR – Czerwona lista minogów i ryb (Witkowski, 2009): CD – gatunki zależne od ochrony, VU – gatunki narażone, NT – gatunki bliskie zagrożenia, LC - gatunki najmniejszej troski.

DS – Dyrektywa Siedliskowa - Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

DP – Dyrektywa Ptasia - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa - wcześniej dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.

Załącznik 3. Tabela XXII Zestawienie przedmiotów ochrony, dla których wyznaczono obszary Natura 2000 w lasach nadleśnictwa lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
1	2	3	4	5	6
OZW Dobromierz PLH020034 – siedliska przyrodnicze według SDF					
1	<p>3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (<i>Ranunculion fluitantis</i>),</p> <p>3270 Zalewane muliste brzegi rzek z roślinnością <i>Chenopodion rubri p.p.</i> i <i>Bidention p.p.</i>,</p> <p>40A0 Subkontynentalne zarośla okołopannońskie,</p> <p>6110 Skąły wapienne i neutrofilne z roślinnością pionierską (<i>Alysson-Sedion</i>),</p> <p>6190 Murawy pannońskie (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>),</p> <p>6210 Murawy kserotermiczne (<i>Festuco-Brometea</i> i ciepłolubne murawy z <i>Asplenion septentrionalis Festucion pallentis</i>),</p> <p>6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> - płaty bogate florystycznie),</p> <p>6430 Ziołorośla górskie (<i>Adenostylin alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>),</p> <p>6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>),</p> <p>7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk,</p> <p>8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe,</p> <p>9110 Ciepłolubne dąbrowy (<i>Quercetalia pubescenti-petraeae</i>),</p>	brak informacji o występowaniu siedliska na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
2	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Obr.: 1, Oddz.: 2c (2%) Powierzchnia: 0, 25 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ochrona warunków oświetleniowych poprzez utrzymanie odpowiedniego dla zbiorowisk naskalnych ocienienia.
3	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 35c (100%), 35d (99%), 39c (100%), 39g (29%), 39j (35%), 5b (100%), 5c (100%), 5g (100%), 5h (100%), 5i (100%) Powierzchnia: 41, 75 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z niezniekształconym, naturalnym podszytem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu). Zwiększanie lub utrzymanie zasobu martwego drewna, poprzez nieusuwanie wywrotów i złomów, pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew dziuplastych i próchniejących, pozostawianie we fragmentach do naturalnego rozpadu, nieuporządkowanych pozostałości pozrębowych (nie zagrażających trwałości lasu).
4	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 39g (70%) Powierzchnia: 3, 48 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ograniczenie do minimum lub rezygnacja z użytkowania gospodarczego najlepiej zachowanych płatów siedliska. Kształtowanie właściwej struktury gatunkowej drzewostanu w płatach o wysokim udziale gatunków iglastych w drzewostanie, tj. modrzew, świerk, daglezja. Preferowanie odnowienia naturalnego oraz zapewnienie odpowiedniego zasobu drewna martwego, poprzez pozostawianie drzew martwych zamierających oraz wywrotów i złomów.

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
5	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 1a (100%), 1c (28%), 1f (100%), 1g (100%), 1h (100%), 2a (100%), 2b (100%), 2c (98%), 2g (100%), 2h (100%), 3a (100%), 3b (100%), 3d (100%), 35g (94%), 39a (100%), 39f (100%), 39i (100%), 39j (65%), 39k (100%), 4a (100%), 4c (100%), 4d (100%), 4g (100%), 40a (100%), 5a (100%) Powierzchnia: 120, 73 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z niezniekształconym, naturalnym podszytem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu). Zwiększanie lub utrzymanie zasobu martwego drewna, poprzez nie usuwanie wywrotów i złomów, pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew dziuplastych i próchniejących, pozostawianie we fragmentach do naturalnego rozpadu, nieuporządkowanych pozostałości pozrębowych (nie zagrażających trwałości lasu).
6	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 35d (1%), 35g (6%), 35h (25%), 39b (100%), 39g (1%) Powierzchnia: 1, 53 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zapewnienie odpowiedniego zasobu martwego drewna, poprzez pozostawianie drzew martwych, zamierających oraz wywrotów i złomów, z wyjątkiem konieczności eliminacji zagrożenia bezpieczeństwa na drogach, szlakach turystycznych i w miejscach pobytu ludzi. Kształtowanie odpowiedniego składu gatunkowego drzewostanu poprzez stopniowe ograniczenie udziału gatunków niezgodnych z siedliskiem przyrodniczym (głównie świerka). Utrzymanie nie pogorszonych stosunków wodnych i pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
OZW Dobromierz PLH020034 – gatunki zwierząt według SDF					
7	1318 nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i> , 1337 bóbr europejski <i>Castor fiber</i> , 6177 modraszek telejus <i>Phengaris teleius</i> , 6179 modraszek nausitous <i>Phengaris nausithous</i>	brak informacji o występowaniu gatunku na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
8	1355 wydra <i>Lutra lutra</i>	Obr.: 1, Oddz.: 35 f,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Kształtowanie ekotonów przy brzegach strumieni i rzek, które pozbawione są jakiegokolwiek roślinności. Utrzymanie zróżnicowanych środowisk rzecznych, w szczególności dostępności kryjówek dla wydry, występujących na odcinkach cieków o linii brzegowej zbliżonej do naturalnej, pokrytej roślinnością o wielowarstwowej strukturze. Ograniczenie wycinki drzew rosnących w bezpośrednim sąsiedztwie cieków stałych z wyjątkiem sytuacji zagrażających bezpieczeństwu ludzi i ich mienia oraz trwałości drzewostanu.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
OZW Góry Kamienne PLH020038 – siedliska przyrodnicze według SDF					
9	3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (<i>Ranunculion fluitantis</i>), 6110 Skały wapienne i neutrofilne z roślinnością pionierską (<i>Alysson-Sedion</i>) - siedlisko priorytetowe, 6190 Murawy pannońskie (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>), 6210 Murawy kserotermiczne (<i>Festuco-Brometea</i> i ciepłolubne murawy z <i>Asplenion septentrionalis Festucion pallentis</i>) - siedlisko priorytetowe, 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (<i>Molinion</i>), 7110 Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe), 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>), 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, 8310 Jaskinie niedostępne do zwiedzania, 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Gallio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>),	brak informacji o występowaniu siedliska na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
10	6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> - płaty bogate florystycznie) - siedlisko priorytetowe	Obr.: 2, Oddz.: 142k (32%), 142l (53%), 142n (35%), 148a (100%), 228k (90%), 228l (100%), 228m (57%), 229f (100%), 229g (39%), 237a (41%), 237b (53%) Powierzchnia: 6, 42 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe z wywiezieniem pozyskanej biomasy poza powierzchnię siedliska.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
11	6430 Ziolorośla górskie (<i>Adenostylin alliariae</i>) i ziolorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	Obr.: 2, Oddz.: 176c (34%), 186f (2%), 160b (28%), 160c (100%), 187a (33%), 223f (3%), 223i (40%), 235d (25%), 254a (16%), 254d (14%), 254f (3%), 260h (1%), 260i (1%), 260k (15%), 303m (100%), 303o (17%), 303r (100%), 303t (100%), 313b (100%), 313g (15%), 313h (100%), 313i (6%), 317b (100%), 317d (43%), 317f (100%), 317g (22%), 317h (8%), 326d (40%), 333b (100%) Powierzchnia: 7, 41 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Usuwanie obcych siedliskowo i geograficznie gatunków roślin zaburzających strukturę i funkcję siedliska. Pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków wodnych, wraz z naturalnym buforem, obejmującym związane z ciekami siedliska.
12	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 248f (100%), 248i (100%), 292Ac (100%), 302a (57%), 302b (49%), 307a (100%), 307j (100%), 317s (14%), 318j (100%), Obr.: 2, Oddz.: 167o (79%), 176c (26%), 180i (100%), 142a (100%), 142h (1%), 142k (70%), 142l (47%), 142m (84%), 142n (65%), 144g (5%), 153c (100%), 153p (100%), 201d (45%), 201f (4%), 206a (49%), 292w (54%), 293m (77%), 297g (88%), 298d (50%), 317h (75%), 317j (100%), 322d (100%), 322g (94%), 322h (60%), 322m (100%), 322n (62%), 323i (84%), 323j (22%), 323k (100%), 324a (100%), 324b (61%), 332a (56%), 333m (50%), 359c (40%), 359d (86%), 369g (100%) Powierzchnia: 22, 11 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe z wywiezieniem pozyskanej biomasy poza powierzchnię siedliska.
13	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 249f (27%), 263h (100%), 263i (100%), 281o (100%), 281p (100%), 281x (100%), 284h (100%), 293a (100%), 293o (100%), 318b (100%), 318c (100%), 318f (100%), Obr.: 2, Oddz.: 137a (100%), 138a (100%), 187c (100%), 187d (100%), 187g (100%), 187o (100%), 193c (42%), 193k (44%), 194d (59%), 194i (89%), 201Ad (100%), 201Aj (100%), 209d (67%), 223d (51%), 223f (81%), 223h (67%), 223j (50%), 227h (100%), 228g (100%), 228n (100%), 228o (100%), 228p (93%), 228r (100%), 228s (100%), 229g (60%), 229i (77%), 229j (100%), 229k (100%), 229l (100%), 229m (100%), 229n (100%), 229o (100%), 230f (100%), 230h (100%), 230i (100%), 230j (100%),	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe z wywiezieniem pozyskanej biomasy poza powierzchnię siedliska.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
		230k (100%), 238a (100%), 238b (59%), 238g (65%), 254a (24%), 254d (48%), 255d (38%), 255p (69%), 260h (99%), 260i (99%), 260j (100%), 260k (84%), 260l (100%), 291ax (100%), 291bx (18%), 291d (100%), 291m (100%), 291n (100%), 291o (88%), 291p (35%), 291r (100%), 291t (88%), 291w (57%), 291z (100%), 292a (79%), 292ax (59%), 292cx (53%), 292dx (22%), 292f (100%), 292r (90%), 292s (91%), 292y (36%), 292z (33%), 295a (100%), 295d (100%), 295f (75%), 303a (5%), 303j (100%), 303k (100%), 303l (100%), 303n (100%), 303w (100%), 304h (97%), 313t (100%), 333j (61%), 333k (100%), 340j (100%), 340k (100%), 340l (100%), 340m (100%), 340n (100%), 340o (100%), 340p (100%), 340r (100%) Powierzchnia: 96, 27 ha			
14	8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe	Obr.: 2, Oddz.: 191i (100%), 208c (28%), 215a (1%), 218a (6%), 218b (100%), 235b (2%) Powierzchnia: 2, 06 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ochrona przed zacienieniem i penetracją człowieka dobrze wykształconych płatów rozwijających się w optymalnych warunkach.
15	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Obr.: 1, Oddz.: 250b (1%), 255f (1%), Obr.: 2, Oddz.: 169g (1%), 170g (16%), 176k (1%), 185j (1%), 191c (1%), 191j (1%), 188h (100%), 235a (1%), 235b (1%), 236c (1%), 294b (1%), 302a (1%), 308g (1%), 317o (1%), 317x (40%), 332b (1%), 333h (1%) Powierzchnia: 0, 88 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ochrona warunków oświetleniowych poprzez utrzymanie odpowiedniego dla zbiorowisk naskalnych ocienienia.
16	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 279l (100%), 280d (100%), 280f (100%), 280g (100%), 242d (100%), 242f (100%), 242g (100%), 246g (100%), 246i (100%), 249d (100%), 250b (100%), 250g (79%), 250i (40%), 252f (100%), 252g (100%), 252i (100%), 252j (100%), 253d (100%), 255f (100%), 256c (100%), 256f (100%), 257b (100%), 260c (100%), 264c (7%), 264d (100%), 264f (100%), 265b (100%), 265g (19%), 267a (100%), 267b (100%), 271b (39%), 271c (100%), 271d (4%), 271f (100%), 271h (100%), 272a (100%), 272b (100%), 273a (100%), 273b (54%),	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zachowanie wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu. Zwiększanie lub utrzymanie na powierzchniach leśnych odpowiednich ilości martwego drewna stojącego i leżącego w

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
		<p>273c (56%), 236c (100%), 236d (100%), 281f (83%), 281j (100%), 281l (100%), 282k (100%), 283d (100%), 283f (100%), 283g (100%), 286b (100%), Obr.: 2, Oddz.: 136f (100%), 165f (100%), 167c (28%), 167d (19%), 167j (39%), 167k (100%), 168b (100%), 168d (30%), 169b (100%), 169f (100%), 171a (100%), 172a (100%), 176h (100%), 179d (100%), 179l (100%), 180d (100%), 180j (100%), 182h (100%), 183c (100%), 183d (100%), 185b (100%), 189b (100%), 190h (100%), 149f (100%), 187l (14%), 192j (100%), 192n (100%), 193b (100%), 195a (100%), 195b (100%), 195c (97%), 195f (100%), 195g (71%), 195h (100%), 196a (100%), 196b (100%), 196c (100%), 196d (100%), 196f (100%), 197b (100%), 197c (100%), 197g (10%), 198c (100%), 198f (100%), 199b (61%), 199d (100%), 201c (100%), 205b (31%), 206f (100%), 206h (47%), 206i (100%), 208b (100%), 208c (72%), 208f (100%), 209a (7%), 210d (100%), 211a (35%), 211c (100%), 211f (100%), 211g (100%), 211j (100%), 212c (100%), 212f (100%), 212g (100%), 212h (3%), 213h (100%), 213m (100%), 213p (78%), 214a (100%), 214d (100%), 214f (91%), 214i (100%), 215b (100%), 215c (25%), 215d (5%), 218c (100%), 219d (100%), 220a (100%), 223l (49%), 224a (46%), 227d (100%), 228a (100%), 228i (100%), 228j (100%), 229c (93%), 233a (18%), 234d (100%), 235h (100%), 236c (100%), 236d (100%), 236g (100%), 237g (100%), 241c (100%), 242a (100%), 242g (100%), 243b (100%), 245a (100%), 245d (100%), 246c (100%), 246d (100%), 246h (100%), 247d (100%), 247f (100%), 248b (100%), 250c (100%), 250d (100%), 250k (100%), 251d (100%), 251j (100%), 252b (100%), 252i (100%), 258d (20%), 260d (17%), 260f (6%), 262c (100%), 264g (100%), 273f (100%), 274a (48%), 274b (25%), 275b (100%), 275c (100%), 277b (28%), 277c (57%), 277f (100%), 279b (16%), 279c (100%), 279h (100%), 279i (100%), 280d (100%), 280f (100%), 280m (100%), 280p (16%), 280t (100%), 284b (83%), 284c (100%), 284d (16%), 284f (84%), 292p (100%), 293b (100%), 293c (11%), 293i (91%), 296d</p>			<p>miarę jego wydzielania się. Kształtowanie odpowiedniego dla siedliska składu gatunkowego drzewostanu. Stopniowe ograniczanie w drzewostanie udziału gatunków iglastych, tj. modrzew, świerk, sosna, daglezja.</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
		<p>(100%), 303b (100%), 304k (100%), 308h (100%), 308i (100%), 309a (6%), 309b (35%), 310b (5%), 312h (100%), 313j (65%), 313k (100%), 314f (100%), 315c (100%), 317r (100%), 318g (100%), 319a (9%), 320b (100%), 322b (62%), 327c (23%), 329c (100%), 329f (15%), 330a (100%), 330c (100%), 346f (100%), 350f (100%), 350g (22%), 359j (100%), 366h (5%), 369f (100%), 370a (8%), 374g (12%), 376d (11%)</p> <p>Powierzchnia: 629, 12 ha</p>			
17	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	<p>Obr.: 1, Oddz.: 262f (100%), 265d (100%), 265h (100%), 266a (100%), 271g (100%), 273b (46%), 273c (44%), 319n (100%), 324a (4%), Obr.: 2, Oddz.: 137h (100%), 137i (18%), 138h (100%), 176g (100%), 177a (100%), 177c (100%), 179b (100%), 179k (100%), 180h (100%), 181a (14%), 181b (100%), 181c (100%), 182g (100%), 184c (100%), 185c (100%), 191d (100%), 143a (100%), 149a (42%), 149g (100%), 193d (100%), 193g (100%), 193h (100%), 193i (100%), 193j (28%), 194a (82%), 194b (100%), 194c (100%), 194h (48%), 197f (100%), 197g (90%), 201b (100%), 206i (100%), 209c (100%), 210a (100%), 210g (96%), 210h (100%), 211h (100%), 223k (100%), 227g (97%), 228d (100%), 235b (64%), 244i (12%), 244n (100%), 245b (100%), 248d (100%), 248f (100%), 250a (100%), 250i (100%), 250m (100%), 251b (100%), 251h (100%), 251i (100%), 252g (100%), 253c (89%), 253d (100%), 254h (100%), 255i (10%), 255o (100%), 257b (47%), 257c (12%), 257d (22%), 257j (20%), 260m (100%), 292bx (100%), 292g (100%), 292l (100%), 292t (100%), 297b (43%), 297c (100%), 299c (100%), 299d (100%), 301a (100%), 301d (32%), 301f (36%), 301g (9%), 301h (100%), 301i (100%), 302a (4%), 313bx (100%), 315b (100%), 316j (100%), 316m (100%), 317l (100%), 317t (100%), 323c (100%), 323d (100%), 380m (27%)</p> <p>Powierzchnia: 262, 25 ha</p>	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	<p>Zachowanie wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu.</p> <p>Zwiększanie lub utrzymanie na powierzchniach leśnych odpowiednich ilości martwego drewna stojącego i leżącego w miarę jego wydzielania się.</p> <p>Kształtowanie odpowiedniego dla siedliska składu gatunkowego drzewostanu.</p> <p>Stopniowe ograniczanie w drzewostanie udziału gatunków iglastych, tj. modrzew, świerk, sosna, daglezja.</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
18	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 246a (100%), 246b (96%), 246f (100%), 255d (91%), 264g (100%), 268a (98%), 268c (100%), 269b (100%), 272c (100%), 281f (17%), 319a (97%), 319b (76%), 319c (100%), 319f (37%), 319h (100%), 319i (100%), 320a (90%), 322a (26%), 322b (43%), 322f (100%), 322g (71%), 323a (100%), 323b (13%), 323d (100%), 323g (100%), Obr.: 2, Oddz.: 177i (100%), 179g (100%), 181d (100%), 182b (100%), 182d (100%), 183f (100%), 183g (100%), 183h (100%), 183i (56%), 184f (75%), 184g (66%), 184i (100%), 185j (3%), 191b (100%), 191c (99%), 191g (100%), 191h (100%), 191j (99%), 191k (100%), 143c (100%), 143h (100%), 149c (100%), 188b (100%), 192a (100%), 192c (100%), 192g (100%), 192h (100%), 192k (100%), 194a (18%), 194f (100%), 212h (97%), 213j (28%), 213n (100%), 213p (22%), 213r (29%), 213s (100%), 214f (9%), 225b (100%), 225d (100%), 244l (100%), 244m (100%), 245c (100%), 248g (83%), 251c (100%), 252c (100%), 253c (11%), 281l (100%), 290b (78%), 290c (100%), 290d (100%), 291j (100%), 292k (100%), 292n (100%), 293f (100%), 293g (100%), 293i (9%), 293l (23%), 294a (80%), 294b (11%), 294c (14%), 294d (95%), 295c (100%), 296a (100%), 296f (100%), 297d (100%), 298a (100%), 298c (100%), 300b (61%), 301b (100%), 302b (100%), 302c (100%), 302d (96%), 303c (100%), 304c (100%), 304i (100%), 304j (100%), 305c (80%), 306f (51%), 307d (100%), 325a (100%), 325b (43%), 329a (51%) Powierzchnia: 241, 07 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ograniczenie do minimum lub rezygnacja z użytkowania gospodarczego najlepiej zachowanych płatów siedliska. Kształtowanie właściwej struktury gatunkowej drzewostanu w płatach o wysokim udziale gatunków iglastych w drzewostanie, tj. modrzew, świerk, daglezwia. Preferowanie odnowienia naturalnego oraz zapewnienie odpowiedniego zasobu drewna martwego, poprzez pozostawianie drzew martwych zamierających oraz wywrotów i złomów.
19	91D0 Bory i lasy bagienne (<i>Vaccinio uliginosi Betuletum pubescentis</i> , <i>Vaccinio uliginosi Pinetum</i> , <i>Pino mugo-Sphagnetum</i> , <i>Sphagno girgensohnii-Piceetum</i>) i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne - siedlisko priorytetowe	Obr.: 2, Oddz.: 318c (100%) Powierzchnia: 4, 12 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Utrzymanie niepogorszonych stosunków wodnych i zachowanie w dobrym stanie płatów siedliska. Rezygnacja z użytkowania gospodarczego płatów siedliska.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					Odtwarzanie, w miarę możliwości, właściwych siedlisku stosunków wodnych w miejscach, gdzie zostały one zaburzone przez wcześniej prowadzone melioracje. Pozostawianie w obrębie płatów siedliska drzew martwych i umierających, wywrotów, złomów, drzew dziuplastych i próchniejących.
20	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 234b (32%), 234c (100%), 234f (100%), 250g (10%), 252b (100%), 253c (100%), 265c (100%), 268a (2%), 268b (100%), 292a (7%), 293d (2%), 298a (6%), 298c (7%), 300n (100%), 301m (4%), 301n (9%), 301r (38%), 302a (43%), 303a (100%), 303o (100%), 309b (4%), Obr.: 2, Oddz.: 138j (32%), 176l (100%), 178a (82%), 178b (34%), 178c (43%), 186f (4%), 150g (3%), 150h (1%), 152a (8%), 216a (100%), 217a (1%), 221j (5%), 248k (100%), 251m (2%), 251n (49%), 251o (18%), 251p (19%), 255b (100%), 255d (21%), 255i (19%), 273a (98%), 273c (1%), 273d (35%), 281c (17%), 281h (12%), 282b (8%), 313a (100%), 313i (100%), 313j (35%), 313l (90%), 314a (100%), 332d (30%), 332f (39%), 348b (100%), 348d (100%), 372a (100%), 378i (100%), 380a (100%), 380d (100%) Powierzchnia: 48, 03 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zapewnienie odpowiedniego zasobu martwego drewna, poprzez pozostawianie drzew martwych, zamierających oraz wywrotów i złomów, z wyjątkiem konieczności eliminacji zagrożenia bezpieczeństwa na drogach, szlakach turystycznych i w miejscach pobytu ludzi. Kształtowanie odpowiedniego składu gatunkowego drzewostanu poprzez stopniowe ograniczenie udziału gatunków niezgodnych z siedliskiem przyrodniczym (głównie świerka). Utrzymanie nie pogorszonych stosunków wodnych i pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
OZW Góry Kamienne PLH020038 – gatunki zwierząt według SDF					
21	1084 pachnica dębowa <i>Osmoderma eremita</i> , 1303 podkowiec mały <i>Rhinolophus hipposideros</i> , 1321 nocek orzęsiony <i>Myotis emarginatus</i>	brak informacji o występowaniu gatunku na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
22	1060 czerwończyk nieparek <i>Lycaena dispar</i> .	Obr.: 1, Oddz.: 298 d, Obr.: 2, Oddz.: 254 a, 313 y,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe, pastwiskowe trwałe użytków zielonych. Ochrona śródlęśnych oczek wodnych, torfowisk i wsięgów wodnych, utrzymanie nie pogorszonych stosunków wodnych siedlisk hydrogenicznych. Właściwe kształtowanie stref ekotonowych. Nielokalizowanie składów drewna i szlaków operacyjnych na powierzchniach nieleśnych siedlisk przyrodniczych.
23	1166 traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>	Obr.: 2, Oddz.: 176 c, 184 b, 210 a, 313 a, d-i, p, s, t, cx, 316 b, c, f, 317 a,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Ochrona zbiorników wodnych stanowiących miejsca rozrodu traszki grzebieniastej, m.in. poprzez zapobieganie ich zarastaniu, łagodzenie skutków działalności antropogenicznej. Pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej zbiorników i cieków wodnych, wraz z naturalnym buforem szerokości około 50 m, pozostawianie martwego

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					<p>drewna, układanie stosów gałęzi i liści tworzących dobre warunki troficzne oraz liczne schronienia dla traszek.</p> <p>Nie należy dopuszczać do zarastania krzewami i drzewami obrzeży stawów, co może powodować nadmierne ich zacienienie, a w rezultacie niekorzystne warunki dla rozrodu traszek.</p>
24	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Obr.: 2, Oddz.: 241 c, 242 h, 243 b, 244 d, 245 b, 246 b, 247 a, 248 a, 249 g, 250 k, 251 m, 252 g, 253 b, 254 f, 255 b, 256 b, 257 c, 258 b, 259 b, 260 n, 263 a, 268 c, 269 g, 274 i, 275 a, 276 a, 277 b, 278 j, 282 a, 283 b, 287 a, 290 d, 291 a, 292 cx, 293 b, 294 b, 295 i, 296 a, 297 a, 298 a, 299 a, 300 b, 301 d, 302 a, 316 m, 317 s, 322 c, 323 d, 324 c, 326 b, 327 c, 332 b, 333 l, 340 t,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	<p>Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia.</p> <p>W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy.</p> <p>Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków.</p> <p>Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
25	1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Obr.: 1, Oddz.: 320 b,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMS GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy. Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.
26	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Obr.: 1, Oddz.: 234 b, 320 b, 325 a, Obr.: 2, Oddz.: 241 c, 242 h, 243 b, 244 d, 245 b, 251 m, 291 a, 340 t,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMS GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.
27	1355 wydra <i>Lutra lutra</i>	Obr.: 1, Oddz.: 252 b, 298 b, 300 g, 303 b, x, y, Obr.: 2, Oddz.: 167 o, 168 d, 223 l, 225 a, 227 c, 253 c, 281 d, 313 i, 317 i, 323 i, 324 d, 345 f, 380 l,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Kształtowanie ekotonów przy brzegach strumieni i rzek, które pozbawione są jakiegokolwiek roślinności. Utrzymanie zróżnicowanych środowisk rzecznych, w szczególności dostępności kryjówek dla wydry, występujących na odcinkach cieków o linii brzegowej zbliżonej do naturalnej, pokrytej roślinnością o wielowarstwowej strukturze. Ograniczenie wycinki drzew rosnących w bezpośrednim sąsiedztwie cieków stałych z wyjątkiem sytuacji zagrażających bezpieczeństwu ludzi i ich mienia oraz trwałości drzewostanu.
28	6177 modraszka telejus <i>Phengaris teleius</i>	Obr.: 2, Oddz.: 377 a,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. Ochrona śródleśnych torfowisk, utrzymanie niepogorszonych stosunków wodnych siedlisk hydrogeniczných.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					Właściwe kształtowanie stref ekotonowych. Nielokalizowanie składów drewna i szlaków operacyjnych na powierzchniach nieleśnych siedlisk przyrodniczych.
29	6179 modraszek nausitous <i>Phengaris nausithous</i>	Obr.: 1, Oddz.: 298 d, 303 b, t, Obr.: 2, Oddz.: 294 h, 295 f, 304 h, 313 a, 340 j, 377 a,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMS GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych. Ochrona śródleśnych torfowisk, utrzymanie niepogorszonych stosunków wodnych siedlisk hydrogenicznych. Właściwe kształtowanie stref ekotonowych. Nielokalizowanie składów drewna i szlaków operacyjnych na powierzchniach nieleśnych siedlisk przyrodniczych.
OZW Masyw Chełmca PLH020057 – siedliska przyrodnicze według SDF					
30	8230 Pionierskie murawy na skałach krzemianowych (<i>Arabidopsis thalianae</i>)	brak informacji o występowaniu siedliska na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
31	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 174c (100%) Powierzchnia: 1, 76 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe z wywiezieniem pozyskanej biomasy poza powierzchnię siedliska.
32	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Obr.: 1, Oddz.: 179c (1%) Powierzchnia: 0, 04 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ochrona warunków oświetleniowych poprzez utrzymanie odpowiedniego dla zbiorowisk naskalnych ocienienia.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
33	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 165Ad (100%), 165Ak (98%), 165Ao (100%), 165Ap (100%), 169b (100%), 169c (100%), 169d (100%), 169g (100%), 170a (100%), 170c (100%), 173c (100%), 173d (100%), 173f (21%), 174a (100%), 174b (100%), 174f (26%), 176d (100%), 176j (100%), 177h (100%), 178d (100%), 179b (100%), 181a (100%), 181c (100%), 181g (100%), 182d (100%), 182g (100%), 182h (100%), 182i (100%), 182j (100%), 183a (100%), 183b (100%), 183c (100%), 183d (100%), 183f (100%), 183g (38%), 183j (100%), 184c (100%), 184f (100%), 184g (100%), 184i (100%), 185a (100%), 185b (100%), 185f (53%), 185g (100%), 185h (100%), 186b (100%), 186c (100%), 186d (100%), 186i (100%), 186j (100%), 186k (100%), 186l (100%), 186n (100%), 187c (100%), 187d (100%), 187i (100%), 188c (100%), 188d (100%), 188f (100%), 188g (16%), 188k (100%), 189a (100%), 189c (100%), 189d (100%), 189f (100%), 190j (100%), 191h (100%), 192a (62%), 192b (100%), 192c (100%), 192d (100%), 192h (100%), 193a (100%), 193b (100%), 193c (100%), 193d (100%), 193f (100%), 193g (100%), 193i (100%), 194a (100%), 194b (100%), 194c (100%), 194f (100%), 196a (100%), 196f (100%), 196g (100%), 196i (100%), 197c (100%), 197f (100%), 197g (100%) Powierzchnia: 251, 34 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zachowanie wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu. Zwiększanie lub utrzymanie na powierzchniach leśnych odpowiednich ilości martwego drewna stojącego i leżącego w miarę jego wydzielania się. Kształtowanie odpowiedniego dla siedliska składu gatunkowego drzewostanu. Stopniowe ograniczanie w drzewostanie udziału gatunków iglastych, tj. modrzew, świerk, sosna, daglezja.
34	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 164a (4%), 165Ah (100%), 190b (100%), 190c (100%), 190d (100%), 190f (100%), 190g (100%), 190i (100%), 191a (100%), 191b (100%) Powierzchnia: 16, 42 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zachowanie wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu. Zwiększanie lub utrzymanie na powierzchniach leśnych odpowiednich ilości martwego drewna stojącego i leżącego w

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					miarę jego wydzielenia się. Kształtowanie odpowiedniego dla siedliska składu gatunkowego drzewostanu. Stopniowe ograniczanie w drzewostanie udziału gatunków iglastych, tj. modrzew, świerk, sosna, daglezja.
35	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 181b (100%), 181f (100%), 187h (100%), 187j (100%), 188i (100%), 192a (38%), 195a (100%) Powierzchnia: 19, 46 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ograniczenie do minimum lub rezygnacja z użytkowania gospodarczego najlepiej zachowanych płatów siedliska. Kształtowanie właściwej struktury gatunkowej drzewostanu w płatach o wysokim udziale gatunków iglastych w drzewostanie, tj. modrzew, świerk, daglezja. Preferowanie odnowienia naturalnego oraz zapewnienie odpowiedniego zasobu drewna martwego, poprzez pozostawianie drzew martwych zamierających oraz wywrotów i złomów.
36	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albobfragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 159f (100%), 159g (100%), 159h (100%), 159i (100%), 160a (100%), 160b (100%), 161a (100%), 161b (100%), 161c (20%), 161g (100%), 162c (34%), 173a (35%), 173b (100%), 176l (31%), 177d (100%), 178b (15%), 178c (25%), 179f (23%), 179g (10%), 182l (100%), 187a (100%) Powierzchnia: 35, 12 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zapewnienie odpowiedniego zasobu martwego drewna, poprzez pozostawianie drzew martwych, zamierających oraz wywrotów i złomów, z wyjątkiem konieczności eliminacji zagrożenia bezpieczeństwa na drogach, szlakach turystycznych i w miejscach pobytu ludzi. Kształtowanie odpowiedniego składu gatunkowego

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					drzewostanu poprzez stopniowe ograniczenie udziału gatunków niezgodnych z siedliskiem przyrodniczym (głównie świerka). Utrzymanie niepogorszonych stosunków wodnych i pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków.
OZW Masyw Chełmca PLH020057 – gatunki zwierząt według SDF					
37	1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i> , 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	brak informacji o występowaniu gatunku na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
38	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Obr.: 1, Oddz.: 197 b,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy. Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
39	1318 nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i>	Obr.: 1, Oddz.: 176 j,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia.
OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 – siedliska przyrodnicze według SDF					
40	3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (<i>Ranunculion fluitantis</i>), 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z <i>Scheuchzerio-Caricetea</i>), 9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>), 9410 Górskie bory świerkowe (<i>Piceion abietis</i> , część - zbiorowiska górskie)	brak informacji o występowaniu siedliska na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
41	6430 Ziołorośla górskie (<i>Adenostyilion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	Obr.: 2, Oddz.: 6a (5%) Powierzchnia: 0, 11 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Usuwanie obcych siedliskowo i geograficznie gatunków roślin zaburzających strukturę i funkcję siedliska. Pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków wodnych, wraz z naturalnym buforem, obejmującym związane z ciekami siedliska.
42	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Obr.: 2, Oddz.: 119f (76%), 119g (17%), 26f (100%), 26g (100%), 26h (100%), 26m (100%), 4b (11%), 4c (33%), 4j (100%), 62b (100%), 62c (100%), 62d (82%), 62f (100%), 62g (100%), 62h (100%), 63d (4%), 63f (4%), 7j (100%), 115g (100%), 115i (100%), 128b (100%), 128c (100%), 128d (100%) Powierzchnia: 22, 74 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ekstensywnie użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe z wywiezieniem pozyskanej biomasy poza powierzchnię siedliska.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
43	6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	Obr.: 2, Oddz.: 52b (3%), 53g (100%), 74c (100%), 74f (4%), 74g (100%), 74k (100%), 74o (100%) Powierzchnia: 2, 41 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe z wywiezieniem pozyskanej biomasy poza powierzchnię siedliska.
44	8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	Obr.: 2, Oddz.: 24a (3%), 32d (13%) Powierzchnia: 0, 57 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ochrona warunków oświetleniowych poprzez utrzymanie odpowiedniego dla zbiorowisk naskalnych ocienienia.
45	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Obr.: 2, Oddz.: 1b (100%), 11b (100%), 119c (41%), 13a (100%), 13b (100%), 14i (100%), 16a (100%), 16d (100%), 17a (100%), 18b (100%), 20f (100%), 25a (100%), 27a (7%), 27c (100%), 29b (21%), 30a (100%), 30b (37%), 30c (79%), 31c (100%), 38b (100%), 38c (100%), 38g (100%), 39d (100%), 40b (16%), 52b (42%), 54a (10%), 55b (10%), 55d (100%), 55f (100%), 55g (100%), 56a (28%), 56c (100%), 56d (100%), 56g (100%), 56h (100%), 56i (19%), 58a (2%), 58c (100%), 58d (100%), 58g (31%), 59a (100%), 59b (100%), 59c (100%), 59d (100%), 62i (9%), 62j (100%), 62k (9%), 62r (17%), 62t (100%), 62x (100%), 62y (100%), 62z (100%), 63f (96%), 64d (100%), 65c (100%), 8k (100%), 100d (8%), 101b (100%), 102b (100%), 102c (100%), 102g (88%), 108b (100%), 109b (100%), 109c (100%), 109d (100%), 67a (100%), 67d (100%), 70a (100%), 71f (6%), 71g (100%), 71j (15%), 82c (100%), 83a (100%), 83c (100%), 84d (100%), 85a (100%), 85d (96%), 86a (18%), 86b (100%), 86c (100%), 87a (100%), 89d (100%), 90g (100%), 91b (100%), 91c (100%), 92a (100%), 92c (100%), 92d (100%), 95h (100%), 96a (100%), 96g (100%), 96h (100%), 96i (100%), 97d (100%), 97i (100%), 98c (100%), 98d (100%), 103a (38%), 103b (11%), 103c (84%), 105a (100%), 106a (100%), 106b (100%), 106d (100%), 107a (100%), 107d	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zachowanie wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu. Zwiększanie lub utrzymanie na powierzchniach leśnych odpowiednich ilości martwego drewna stojącego i leżącego w miarę jego wydzielania się. Kształtowanie odpowiedniego dla siedliska składu gatunkowego drzewostanu. Stopniowe ograniczanie w drzewostanie udziału gatunków iglastych, tj. modrzew, świerk, sosna, dąb.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
		(100%), 107f (100%), 110b (100%), 110c (100%), 110d (100%), 111b (100%), 111c (100%), 111f (100%), 112b (100%), 112c (100%), 114a (100%), 114b (100%), 116d (39%), 117a (100%), 117b (100%), 117d (100%), 117f (100%), 118h (100%), 122c (100%), 122d (100%), 122f (100%), 123b (100%), 123c (100%), 123g (21%), 127a (100%), 76c (6%), 79d (100%), 80a (100%), 80b (17%), 80c (5%), 80d (24%), 99a (100%), 99b (100%) Powierzchnia: 490, 58 ha			
46	9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae</i> Fagenion, <i>Galio odorati</i> -Fagenion)	Obr.: 2, Oddz.: 119a (25%), 62w (100%), 100c (100%), 90d (100%), 117c (100%), 122b (100%) Powierzchnia: 13, 68 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zachowanie wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu. Zwiększanie lub utrzymanie na powierzchniach leśnych odpowiednich ilości martwego drewna stojącego i leżącego w miarę jego wydzielania się. Kształtowanie odpowiedniego dla siedliska składu gatunkowego drzewostanu. Stopniowe ograniczanie w drzewostanie udziału gatunków iglastych, tj. modrzew, świerk, sosna, dąglezja.
47	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	Obr.: 2, Oddz.: 63j (100%) Powierzchnia: 4, 90 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z niezniekształconym, naturalnym podszytem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu).

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					Zwiększanie lub utrzymanie zasobu martwego drewna, poprzez nie usuwanie wywrotów i złomów, pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew dziuplastych i próchniejących, pozostawianie we fragmentach do naturalnego rozpadu, nieuporządkowanych pozostałości pozrębowych (nie zagrażających trwałości lasu).
48	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Obr.: 2, Oddz.: 26l (100%), 53h (100%), 53k (100%), 56f (7%), 58b (10%), 60g (100%), 61b (100%), 61d (100%) Powierzchnia: 12, 66 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ograniczenie do minimum lub rezygnacja z użytkowania gospodarczego najlepiej zachowanych płatów siedliska. Kształtowanie właściwej struktury gatunkowej drzewostanu w płatach o wysokim udziale gatunków iglastych w drzewostanie, tj. modrzew, świerk, dąglezja. Preferowanie odnowienia naturalnego oraz zapewnienie odpowiedniego zasobu drewna martwego, poprzez pozostawianie drzew martwych zamierających oraz wywrotów i złomów.
49	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Obr.: 2, Oddz.: 1h (100%), 11g (100%), 2b (8%), 2f (100%), 2i (100%), 27d (100%), 4k (100%), 56a (9%), 102g (12%), 68a (100%), 68h (100%), 70c (100%), 85d (4%), 86d (100%), 94d (100%), 114g (40%), 124d (1%), 125m (2%), 126a (100%) Powierzchnia: 27, 20 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zapewnienie odpowiedniego zasobu martwego drewna, poprzez pozostawianie drzew martwych, zamierających oraz wywrotów i złomów, z wyjątkiem konieczności eliminacji zagrożenia bezpieczeństwa na drogach, szlakach turystycznych i w

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					<p>miejscach pobytu ludzi.</p> <p>Kształtowanie odpowiedniego składu gatunkowego drzewostanu poprzez stopniowe ograniczenie udziału gatunków niezgodnych z siedliskiem przyrodniczym (głównie świerka).</p> <p>Utrzymanie nie pogorszonych stosunków wodnych i pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków.</p>
OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 – gatunki zwierząt i roślin według SDF					
50	<p>4066 zanokcica serpentynowa <i>Asplenium adulterinum</i>,</p> <p>6179 modraszek nausitous <i>Phengaris nausithous</i>,</p> <p>6177 modraszek telejus <i>Phengaris teleius</i></p>	brak informacji o występowaniu gatunku na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
51	<p>1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i></p>	Obr.: 2, Oddz.: 1 d, 2 h, 3 b, 4 i, 7 m, 9 b, 21 f, 23 c, 24 a, 26 a, 42 f, 43 c, 45 b, 46 a, 47 d, 48 g, 65 c, 75 c, 85 b, 86 b, 89 d, 92 d, 94 b, 96 a, 98 a, 101 d, 102 c, 107 d, 108 a, 109 i, 110 b, 111 b, 112 b, 114 b, 115 a, 117 a, 119 d, 120 b, 122 c, 123 a, 124 d, 125 a, m, n, 126 h, 127 d, g,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	<p>Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia.</p> <p>W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy.</p> <p>Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.
52	1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Obr.: 2, Oddz.: 7 p, 70 j, 125 l, m,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy. Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.
53	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Obr.: 2, Oddz.: 1 d, 2 h, 3 b, 4 i, 5 b, 7 m, 8 b, 9 b, 11 b, 21 f, 23 c, 24 a, 26 a, 41 f, 44 a, 45 b, 46 a, 47 d, 48 g, 78 a, 85 b, 86 b, 92 d, 94 b, 96 a, 97 a, 98 a, 101 d, 102 c, 108 b, 109 i, 110 b, 111 b, 112 b, 114 b, 115 a, 117 a, 120 b, 122 c, 123 a, d, 124 d, 125 a, g, m, 126 h, 127 d, g,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U.	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
			z 2017 r. poz. 2408)		mienia. W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy. Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.
OZW Przełomy Pełcnicy pod Książem PLH020020 – siedliska przyrodnicze według SDF					
54	6190 Murawy pannońskie (<i>Stipo-Festucetalia pallentis</i>), 8150 Środkowoeuropejskie wyżynne rumowiska krzemianowe, 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i> , 8230 Pionierskie murawy na skałach krzemianowych (<i>Arabidopsidion thalianae</i>)	brak informacji o występowaniu siedliska na gruntach w zarządzie nadleśnictwa	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
55	6430 Ziołorośla górskie (<i>Adenostyilion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 12g (40%) Powierzchnia: 0, 24 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Usuwanie obcych siedliskowo i geograficznie gatunków roślin zaburzających strukturę i funkcję siedliska. Pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków wodnych, wraz z naturalnym buforem, obejmującym związane z ciekami siedliska.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
56	6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 15j (100%) Powierzchnia: 0, 45 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe z wywiezieniem pozyskanej biomasy poza powierzchnię siedliska.
57	9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 12a (84%), 12b (100%), 12f (100%), 12g (18%), 16b (66%), 16d (96%), 16f (100%), 19a (100%), 21b (28%), 21f (100%) Powierzchnia: 21, 52 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zachowanie wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu. Zwiększanie lub utrzymanie na powierzchniach leśnych odpowiednich ilości martwego drewna stojącego i leżącego w miarę jego wydzielania się. Kształtowanie odpowiedniego dla siedliska składu gatunkowego drzewostanu. Stopniowe ograniczanie w drzewostanie udziału gatunków iglastych, tj. modrzew, świerk, sosna, dąglezja.
58	9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 15a (100%), 16g (100%), 18a (22%), 18b (5%), 19c (100%), 20a (100%), 20b (100%), 22c (100%), 22f (100%), 24i (100%) Powierzchnia: 40, 07 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z nieznkształconym, naturalnym podszytem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu). Zwiększanie lub utrzymanie zasobu martwego drewna, poprzez nie usuwanie wywrotów i złomów, pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					dziuplastych i próchniejących, pozostawianie we fragmentach do naturalnego rozpadu, nieuporządkowanych pozostałości pozrębowych (nie zagrażających trwałości lasu).
59	9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 12a (10%), 12c (89%), 13b (100%), 13d (57%), 15l (79%), 16a (91%), 16c (100%), 16d (4%), 16h (90%), 18b (64%), 19b (74%), 20d (62%), 21a (76%) Powierzchnia: 72, 09 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Ograniczenie do minimum lub rezygnacja z użytkowania gospodarczego najlepiej zachowanych płatów siedliska. Kształtowanie właściwej struktury gatunkowej drzewostanu w płatach o wysokim udziale gatunków iglastych w drzewostanie, tj. modrzew, świerk, dąglezja. Preferowanie odnowienia naturalnego oraz zapewnienie odpowiedniego zasobu drewna martwego, poprzez pozostawianie drzew martwych zamierających oraz wywrotów i złomów.
60	9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion roboripetraeae</i>)	Obr.: 1, Oddz.: 12d (78%), 13a (100%), 13c (100%), 13d (30%), 13f (100%), 13i (100%), 15k (100%), 15l (8%), 15m (100%), 16b (34%), 17a (100%), 17c (100%), 17i (100%), 18a (23%), 18b (18%), 18c (40%), 19g (100%), 23d (100%) Powierzchnia: 51, 16 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z nieznieskształconym, naturalnym podszytem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu). Zwiększanie lub utrzymanie zasobu martwego drewna lub utrzymanie, poprzez nie usuwanie wywrotów i złomów,

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew dziuplastych i próchniejących, pozostawianie we fragmentach do naturalnego rozpadu, nieuporządkowanych pozostałości pozrębowych (nie zagrażających trwałości lasu).
61	91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 12a (2%), 12c (11%), 12d (22%), 13d (12%), 15l (12%), 16a (6%), 16h (10%), 18b (6%), 19b (8%), 19d (38%), 20d (1%), 21a (8%), 28k (18%) Powierzchnia: 8, 12 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	Zapewnienie odpowiedniego zasobu martwego drewna, poprzez pozostawianie drzew martwych, zamierających oraz wywrotów i złomów, z wyjątkiem konieczności eliminacji zagrożenia bezpieczeństwa na drogach, szlakach turystycznych i w miejscach pobytu ludzi. Kształtowanie odpowiedniego składu gatunkowego drzewostanu poprzez stopniowe ograniczenie udziału gatunków niezgodnych z siedliskiem przyrodniczym (głównie świerka). Utrzymanie niepogorszonych stosunków wodnych i pozostawianie w naturalnym stanie strefy brzegowej cieków.
62	9110 Ciepłolubne dąbrowy (<i>Quercetalia pubescenti-petraeae</i>) - siedlisko priorytetowe	Obr.: 1, Oddz.: 16a (3%), 18a (1%), 18b (6%) Powierzchnia: 1, 70 ha	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PM Ś GIOS	Pogorszenie stanu zachowania siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000	

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
OZW Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 – gatunki zwierząt według SDF					
63	1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Obr.: 1, Oddz.: 12 a, 13 d, 15 j, 16 a, 17 c, 18 a, 19 a, 20 d, 21 b, 22 a,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMS GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy. Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.
64	1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Obr.: 1, Oddz.: 19 a, 22 a,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMS GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					<p>Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków.</p> <p>Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.</p>
65	1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	Obr.: 1, Oddz.: 12 a, 13 d, 15 j, 16 a, 17 c, 18 a, 19 a, 20 d, 21 b, 22 a,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	Pogorszenie stanu zachowania populacji gatunku oraz jego siedlisk w obszarze Natura 2000	<p>Pozostawianie drzew dziuplastych (głównie dębów i drzew liściastych) w trakcie prac zrębowych oraz rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia.</p> <p>W przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie skrzynek dla nietoperzy.</p> <p>Odpowiednie zabezpieczenie zimowisk nietoperzy w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla hibernacji stwierdzonych tam gatunków.</p> <p>Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, preferowanie biologicznych metod ochrony lasu.</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 – gatunki ptaków według SDF					
66	A030 bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	Większe kompleksy leśne o odpowiedniej strukturze drzewostanu ze znacznym udziałem starodrzewi, szczególnie w trudno dostępnych lub rzadko uczęszczanych miejscach, często na stromych stokach Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 161 a, 164 f, 165 h, 254 a, 257 c, 258 a, Obr.: 2, Oddz.: 184 c, d, 195 b, 245 b, 248 d, 274 g, h, 300 b, 324 f, 356 b, 360 f, 362 c,	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Pozostawianie na powierzchni leśnej wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu, z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu. W ramach wykonywania szacunków brakarskich dokonanie przeglądów powierzchni pod kątem występowania gniazd bociana czarnego w koronach drzew. W sytuacji potwierdzenia zasiedlonego miejsca gniazdowania gatunku odstąpienie od planowanych zadań gospodarczych w promieniu do 200 m od gniazda, a w dalszej odległości do 500 m wykonywanie prac leśnych w okresie od 1.09 do 14.03.
67	A086 krogulec <i>Accipiter nisus</i>	Drzewostany iglaste i mieszane z przewagą młodszych klas wieku (20-40 lat) Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 164 j, 166 d, 168 f, 170 d, 184 i, 241 a, 244 c, 255 c, d, 285 a, 287 d, 294 a, 298 b, 302 c, 305 c, 309 b, 317 n, Obr.: 2, Oddz.: 140 d, 159 b, 177 c, 196 a, 213 k, 229 b, 239 g, 271 c, 277 d, 282 a, 287 k, 298 a, 303 d, 308 f, 312 c, 322 k, 325 d, 341 c, 344 b, 358 p, 361 f, 372 b,	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	W ramach wykonywania szacunków brakarskich dokonanie przeglądów powierzchni pod kątem występowania dużych gniazd w koronach drzew, po czym w sytuacji ich potwierdzenia chronić je przed zniszczeniem w czasie realizowanych prac leśnych.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
68	A122 derkacz <i>Crex crex</i>	Trwałe użytki zielone Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 317 o; obserwacje historyczne poza PKSW, aktualnie niepotwierdzone - 318 b, 319 l, 303 c, 313 m, Obr.: 2, Oddz.: 213 o, 229 j, 230 h, 260 k, 291 r, 292 a, g; obserwacje historyczne poza PKSW, aktualnie niepotwierdzone - 303 a, l, m, o, t, 304 b, 313 g,	Zgodnie z wytycznymi zawartymi w przewodniku metodycznym PMŚ GIOS oraz zapisami Rozp. Min. Środ. z 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2408)	brak	Zachowanie trwałych użytków zielonych poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe.
69	A207 siniak <i>Columba oenas</i>	Fragmety starodrzewu bukowego oraz kępy starych buków w drzewostanach młodszych klas wieku Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 167 b, 169 g, 170 j, 182 j, m, 183 f, 185 b, h, 186 i, 187 c, 188 d, i, j, 189 b, 190 d, g, h, 191 d, 192 a, b, g, 193 a, d, i, 194 b, 197 b, 223 g, k, p, 224 c, 240 w, x, ax, 252 i, 255 b, f, 256 h, 264 c, f, 281 d, f, 319 a, b, 320 a, b, 321 a, 322 g, 323 a, f, 324 a, Obr.: 2, Oddz.: 139 d, 163 i, 183 g, h, j, 191 c, 192 h, 193 g, 194 a, b, 195 b, c, 196 f, 197 g, 198 a, d, 199 b, c, 201 b, g, 208 b, f, 209 a, c, 210 c, 211 h, 218 a, c, 221 c, 242 g, 243 b, 244 n, 245 b, 248 d, 250 b, f, 251 l, m, 253 c, d, 258 a, 259 d, 262 c, 263 b, 280 m, 281 h, 287 c, 292 l, 293 g, 294 b, 295 i, 296 a, 297 b, 303 d, f, 308 h, i, 309 a, 312 d, 313 x, bx, 314 c-f, 318 g, 319 f, 327 b, 329 d, 330 c, 376 d, f,	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Pozostawianie na powierzchni leśnej wybranych fragmentów starodrzewu bukowego oraz drzew dziuplastych do naturalnego rozpadu, z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu.
70	A215 puchacz <i>Bubo bubo</i>	Grupy skał i ściany skalne, luźno zalesione stoki, starodrzewy liściaste, prześwietlone lasy w sąsiedztwie trwałych użytków zielonych Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 186 i, 196 a - obserwacje historyczne poza PKSW, aktualnie niepotwierdzone Obr.: 2, Oddz.: 204 f, 271 d, 297 b, 299 a, 307 c; obserwacje historyczne poza PKSW, aktualnie niepotwierdzone - 368 f.	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Ochrona siedlisk skalnych poprzez zabezpieczanie wybranych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzką. Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych stanowiących miejsca zerowiskowe puchacza. Pozostawianie kęp starodrzewu

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
					lub pojedynczych przestojów na zrębach. Maksymalne wykorzystanie odnowienia naturalnego, warunkujące utrzymanie urozmaiconej struktury drzewostanów.
71	A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i>	Drzewostany świerkowe w V i starszych klasach wieku w ostoi Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 160 b, 163 a, 167 b, 184 g, 191 h, 192 g, 193 g, 196 h, 254 b, 255 f, 256 i, 257 a, 264 a-c, 267 c, 270 b, 283 g, 285 b, 286 c, d, 287 c, 290 f, 298 c, i, 299 b, 300 a, 302 c, 303 h, 305 a, c, 309 a, b, 311 n, 317 n, 319 g, 320 c, 321 b, 323 a, b, Obr.: 2, Oddz.: 173 b, f, 178 h, 187 l, 213 r, 214 d, 215 a, 217 b, 225 a, 227 b, c, 229 b, 233 c, 234 g, 240 a, 244 c, g, 254 f, 271 c, 303 c, f, 305 c, d, 308 f, g, 318 b, d, 323 m, 325 d, 329 b, 338 d, 342 c,	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	W rozpadających się drzewostanach świerkowych należy pozostawiać grupy i kępy żywożytnych drzew z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu. W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać na powierzchni leśnej wybrane drzewa dziuplaste oraz obumierające do naturalnego rozpadu z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, zarówno pod względem wieku, jak i składu gatunkowego i struktury drzewostanu oraz przestrzeni otwartych.
72	A223 włośnica <i>Aegolius funereus</i>	Fragmety starych buczyn, drzewostany świerkowe w V i starszych klasach wieku w sąsiedztwie młodników świerkowych, otwartych powierzchni zrębów, upraw leśnych, śródleśnych poletek łowieckich i polan Obserwacje punktowe:	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach	W rozpadających się drzewostanach świerkowych należy pozostawiać grupy i kępy żywożytnych drzew z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
		<p>Obr.: 1, Oddz.: 185 h, 186 i-k, 255 i, 262 a, 307 c, g, Obr.: 2, Oddz.: 183 h, 195 b, d, 200 f, 231 c, 238 k, 255 i, 271 a, 274 i, 275 f, 280 d, m, 309 c, d, 310 b, 335 a, 338 d,</p>	<p>Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028</p>	<p>w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028</p>	<p>drzewostanu. W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać na powierzchni leśnej wybrane drzewa dziuplaste oraz obumierające do naturalnego rozpadu z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu. Utrzymywanie mozaikowości środowiska leśnego, zarówno pod względem wieku, jak i składu gatunkowego i struktury drzewostanu oraz przestrzeni otwartych.</p>
73	<p>A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i></p>	<p>Dojrzałe lasy liściaste (buczyny, grądy, łęgi) i mieszane o niewielkim zwarciu, z udziałem martwego drewna Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 159 c, d, 162 d, g, 169 c, 170 j, 182 g, 186 i, n, 187 i, 188 g, h, 189 c, 190 a, 191 d, 193 d, 195 b, 196 g, 225 h, 240 ax, 258 d, 262 b, 269 c, d, 277 g, j, 281 a, f, l, 283 j, 301 h, 303 n, 317 h, z, 319 b, h, n, 323 a, 324 a, 325 h, Obr.: 2, Oddz.: 189 a, b, 191 g, 194 a, f, 228 i, 250 b, 251 g, 252 b, 255 b, 289 c, 290 c, 304 f, h, 306 a, 308 i, 310 d, 313 i, t, 314 f, 315 b,</p>	<p>Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028</p>	<p>Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028</p>	<p>Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebieżowych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów pozrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne. W trakcie realizacji zabiegów gospodarczych pozostawiać na powierzchniach leśnych fragmenty naturalnego odnowienia gatunków: brzozy brodawkowatej, jarzębu pospolitego, wierzby i topoli osiki.</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzielaniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
74	A236 dzięciol czarny <i>Dryocopus martius</i>	Lasy różnego typu - bory sosnowe, bory świerkowe, buczyny, grądy, łągi Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 170 c, 175 j, 176 g, 177 f, 184 b, f, 185 h, 188 c, f, i, 190 g, 191 a, 192 g, 193 i, 197 a, 199 a, 223 o, 240 x, y, ax, 264 c, 266 c, 271 d, 281 f, 286 a, b, 300 j, 303 z, 306 c, 308 j, 319 b, h, 320 b, 322 f, g, 324 a, Obr.: 2, Oddz.: 144 b, 149 b, c, 153 k, 161 b, 162 a, 187 k, 191 d, 192 c, 193 d, i, 194 b, 195 a, c, f, h, 198 a, b, 199 c, 205 d, 209 c, 210 d, 215 a, 227 d, 242 d, h, 243 b, 245 b, 247 d, 248 d, f, 250 f, k, 251 b, 252 b, d, g, 253 c, 254 g, 256 a, 257 a, 266 c, 268 b, 280 a, c, 285 b, 287 a, 292 b, 293 c, g, 296 d, 299 a, 302 b, 303 f, 308 h, 311 a, 312 c, 313 k, 314 b, c, 317 s, 322 b, 332 c, 349 a, 352 a, 357 b, 359 m, 361 c, 366 d, 370 b, 371 d, 376 f,	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać na powierzchni leśnej wybrane fragmenty starodrzewu bukowego do naturalnego rozpadu oraz drzewa dziuplaste z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu. Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebieżowych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów pozrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne.
75	A307 jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i>	Zadrzewienia kępiaste i strefa ekotonowa niewielkich zadrzewień śródpolnych Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 164A, 313 m, 319 l, m, 325 f, Obr.: 2, Oddz.: 244 d, 291 k, o, 292 f, 303 a, 304 a, b, 344 k,	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zachowanie trwałych użytków zielonych poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe. Odpowiednie kształtowanie granicy polno-leśnej w taki sposób, aby była jak najbardziej urozmaicona.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Nazwa i kod przedmiotu ochrony oraz symbol znaczenia wg SDF (również stan ochrony, jeżeli znany)	Orientacyjna lokalizacja przedmiotu ochrony na mapie przeglądowej obrębu leśnego (oddział, pododdział, % zajmowanej w wydzieleniu powierzchni)	Podstawowe wymagania dotyczące zachowania pożądanego stanu ochrony przedmiotu ochrony	Potencjalne zagrożenia negatywnego (szczególnie znacząco negatywnego) oddziaływania leśnych zabiegów gospodarczych na stan ochrony przedmiotu ochrony	Zalecenia dotyczące możliwości unikania zagrożeń oraz realizacji zadań gospodarczych zgodnie z podstawowymi wymaganiami przedmiotu ochrony
76	A338 gąsiorek <i>Lanius collurio</i>	Tereny nieleśne z kępami drzew i krzewów na miedzach, wzdłuż rowów i dróg, zadrzewienia śródpolne, nieużytki, uprawy i młodniki Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 166 x, 186 n, 281 y, bx, 289 g, 292A f, 298 a, h, 303 d, 313 k-n, 317 i, l, 318 c, 319 l, m, Obr.: 2, Oddz.: 201A m, 245 f, 260 d, k, 281 l, 287 j, 291 k, l, o-r, dx, 292 a, h, r, s, 294 b, g, 295 a, 303 a, k, o, 304 b, 322 d, 323 i, 325 a, 340 j, 344 i, k,	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zachowanie trwałych użytków zielonych poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno, pastwiskowe lub pastwiskowe. Odpowiednie kształtowanie granicy polno-leśnej w taki sposób, aby była jak najbardziej urozmaicona.
77	A368 czeczotka <i>Acanthis flammea</i>	Obrzeża górskich łąk i polan Obserwacje punktowe: Obr.: 1, Oddz.: 317 cx - - obserwacja historyczna poza PKSW, aktualnie niepotwierdzona	Zakres planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Zagrożenia określone w zakresie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 OSO Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010 na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, zawarte w pul na lata 2019-2028	Brak.

Załącznik 4. Tabela XXIII Zestawienie zadań z zakresu ochrony przyrody

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
1	2	3	4	5
1	Obręb 1: 2 c, 250 b, Obręb 2: 169 g, 176 k, 185 j, 235 a, b, 236 c, 294 b, 302 a, 308 g, 317 o, 332 b, 333 h,	Ochrona przedmiotu ochrony obszarów Natura 2000: OZW Góry Kamienne PLH020038 i OZW Dobromierz PLH020034. Ocena oddziaływania zapisów pul na siedliska przyrodnicze stanowiące przedmioty ochrony obszaru Natura 2000 – działanie minimalizujące. 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z <i>Androsacion vandellii</i>	W ramach realizacji planowanych wskazań gospodarczych ograniczenie wycinki drzew rosnących w bezpośrednim sąsiedztwie wychodni skalnych.	brak
2	Obręb 2: 6 a, 186 f, 303 o, 313 l,	Ochrona przedmiotu ochrony obszarów Natura 2000: OZW Góry Kamienne PLH020038 i OZW Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071. Ocena oddziaływania zapisów pul na siedliska przyrodnicze stanowiące przedmioty ochrony obszaru Natura 2000 – działanie minimalizujące. 6430 Ziołorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziołorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)	W trakcie realizacji planowanego zabiegu nie lokować składu drewna, ani tras dojazdu do powierzchni operacyjnej w obrębie płatów ziołorośli.	brak
3	Obręb 1: 268 a, 292 a, 298 c, 309 b, Obręb 2: 152 a, 178 b, 217 a, 251 m, 255 i, 273 c,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 OZW Karkonosze PLH020006. Ocena oddziaływania zapisów pul na siedliska przyrodnicze stanowiące przedmioty ochrony obszaru Natura 2000 – działanie minimalizujące. 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe	Czynności związane z wykonaniem planowanych rębni złożonych realizować z pozostawieniem w stanie nienaruszonym fragmentów stanowiących płaty priorytetowego łęgu.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
4	Obręb 1: 1 a, 2 g, 4 c, 5 a, b, g, 262 b, Obręb 2: 74 h, 127 g,	Ochrona stanowisk roślin chronionych (storczykowate). Ocena oddziaływania zapisów pul na siedliska chronionych gatunków roślin – działanie minimalizujące.	W trakcie realizacji planowanego zabiegu chronić widoczne stanowiska storczykowatych lub wykonać zabieg poza okresem wegetacyjnym.	brak
5	Obręb 1: 165A d, f, 251 a, Obręb 2: 6 m, p,	Ochrona stanowisk roślin chronionych (parzydło leśne, dzięgiel litwor). Ocena oddziaływania zapisów pul na siedliska chronionych gatunków roślin – działanie minimalizujące.	W trakcie realizacji planowanego zabiegu nie lokować składu drewna, ani tras dojazdu do powierzchni operacyjnej w obrębie płatów ziolorośli ze stanowiskami chronionych gatunków roślin.	brak
6	Obręb 1: 322 a, Obręb 2: 236 d, 290 b,	Ochrona stanowisk roślin chronionych (paprotnik kolczysty, widlicz spłaszczony, widłak jałowcowaty). Ocena oddziaływania zapisów pul na siedliska chronionych gatunków roślin – działanie minimalizujące.	W trakcie realizacji planowanych wskazań gospodarczych należy postępować zgodnie z wymaganiami dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej tj. przeprowadzić wizję terenową w celu sprawdzenia występowania gatunków chronionych lub potencjalnych miejsc ich występowania.	brak
7	Obręb 1: 8 a, h-j, l, o, ax, 9 h, i, p, s, w, x, z-cx, 10 b, c, k, 11 b, f-i, m-o, 23 a-g, 24 a-j, 25 b, c, f-i, k, 26 a, b, d-h, 27 b, c, f-h, 28 k, 29 b, d,	Ochrona zabytków założenia rezydencjonalnego „Książ” w Wałbrzychu i Świebodzicach – działanie minimalizujące.	Zapisane w pul wskazania gospodarcze należy realizować z w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, z uwzględnieniem przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach).	brak
8	Obręb 2: 11 b, 67 d, 90 g, 109 b-d, 111 b, c, 117 d, f, 122 d, f,	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510) 9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagenion</i>)	Na terenie lasów referencyjnych lub przeniesionych do gospodarstwa specjalnego cennych fragmentów rodzimej przyrody zaleca się w obrębie wyznaczonych siedlisk leśnych nie planowanie zabiegów gospodarczych dla strefy BK1_3 – Kwaśne buczyny Gór Sowich.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
9	Obręb 2: 90 d,	<p>Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony</p> <p>– Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)</p> <p>9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)</p>	Na terenie lasów referencyjnych lub przeniesionych do gospodarstwa specjalnego cennych fragmentów rodzimej przyrody zaleca się w obrębie wyznaczonych siedlisk leśnych nie planowanie zabiegów gospodarczych dla strefy BKL_2 – Żyzne buczyny Gór Sowich.	brak
10	Obręb 2: 183 a-j, 184 b-i, 191 a-k, 192 a, c,	<p>Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony</p> <p>– Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p>	brak	Zaniechanie budowy i wytyczania nowych elementów infrastruktury turystycznej (za wyjątkiem drobnego zagospodarowania edukacyjnego), które mogłyby skutkować intensyfikacją ruchu turystycznego.
11	Obręb 1: 161 d, f, 162 d, 174 a, b,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028.</p> <p>A030 bocian czarny <i>Ciconia nigra</i></p>	W ramach wykonywania szacunków brakarskich dokonanie przeglądów powierzchni pod kątem występowania gniazd bociana czarnego w koronach drzew. W sytuacji potwierdzenia zasiedlonego miejsca gniazdowania gatunku odstępnie od planowanych zadań gospodarczych w promieniu do 200 m od gniazda, a w dalszej odległości do 500 m wykonywanie prac leśnych w okresie od 1.09 do 14.03.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
12	Obręb 1: 161 d, f, 162 d, 174 a, b,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A030 bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	Podczas wykonywania zabiegów rębnych i trzebieży należy w miejscach obserwowanego występowania gatunku pozostawiać jako przestoje egzemplarze drzew o pierśnicy większej niż 50 cm. Należy pozostawiać na 1 ha co najmniej 3-6 takich drzew.	brak
13	Obręb 1: 161 d, f,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A030 bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać na powierzchni leśnej wybrane fragmenty starodrzewu bukowego do naturalnego rozpadu z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu.	brak
14	Obręb 1: 170 j, 182 c, k, 184 c, 185 b, f, h, 186 j, m, 187 b, c, 188 c, g, j, 191 a, 192 h, 193 a, f, g, 194 a, b, d, 196 a, b, 197 b, 281 f, i, l, m,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A207 siniak <i>Columba oenas</i> A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	W trakcie realizacji wskazań gospodarczych pozostawiać rodzime drzewa żywe i obumarłe drzewa stojące, miejscowo spróchniałe (ze zgnilizną), drzewa z owocnikami grzybów oraz drzewa dziuplaste, szczególnie te o miękkim drewnie, takie jak np.: brzoza, osika z wyjątkiem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu ludzi, zapewniając tym samym zwiększenie się ilości martwego drewna w wieloletnim przedziale czasowym.	brak
15	Obręb 1: 170 j, 182 c, k, 184 c, 185 b, f, h, 186 j, m, 187 b, c, 188 c, g, j, 191 a, 192 h, 193 a, f, g, 194 a, b, d, 196 a, b, 197 b, 281 f, i, l, m,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A207 siniak <i>Columba oenas</i> A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebieżowych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów pozrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
16	Obręb 1: 182 c, k, 184 c, 185 b, f, h, 186 j, 187 b, c, 188 c, g, j, 191 a, 192 h, 193 a, f, g, 194 a, b, d, 196 a, b, 197 b, 281 f, l,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A207 siniak <i>Columba oenas</i> A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i>	W miejscach obserwowanego występowania gatunku w trakcie zabiegów rębnych pozostawiać do naturalnej śmierci i rozkładu drewna w kępach o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych przeznaczonych do wycięcia w dziesięciolecie, fragmenty nie mniejsze niż 6 arów. Nie dotyczy sytuacji kłeskowych. Przed rozpoczęciem wycinki każdorazowo sprawdzić, czy drzewo nie jest dziuplaste.	brak
17	Obręb 2: 191 i, 256 d, 296 b,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z obowiązującym planem ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581) A215 puchacz <i>Bubo bubo</i>	brak	Ochrona siedlisk skalnych poprzez zabezpieczenie wybranych obiektów przed niekontrolowaną penetracją ludzką w postaci barierek i tablic informacyjnych. W całym okresie obowiązywania planu.
18	Obręb 1: 159 c, 160 a-d, 161 c-f, 162 f, h, 163 a, 167 a, 169 b, c, g, 170 a, c, i, j, 172 a, 174 b, 182 d, f, i, j, 184 c, 185 b, f-h, 186 j, l, m, 187 c, 188 c, d, g, 189 a, c, 191 a, 193 a, b, f, g, i, 194 a, b, d, 195 b, c, 196 a, f, g, 281 f, i, k-m, 283 h, 284 j, 286 a, 293 f, 298 j, 307 d, 311 n,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A217 sóweczka <i>Glauucidium passerinum</i> A223 włośchatka <i>Aegolius funereus</i>	Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebieżowych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów pozrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
19	Obręb 1: 159 c, 160 a-d, 161 c-f, 162 f, h, 163 a, 167 a, 169 b, c, g, 170 a, c, i, j, 172 a, 174 b, 182 d, f, i, j, 184 c, 185 b, f-h, 186 j, l, m, 187 c, 188 c, d, g, 189 a, c, 191 a, 193 a, b, f, g, i, 194 a, b, d, 195 b, c, 196 a, f, g, 281 f, i, k-m, 283 h, 284 j, 286 a, 293 f, 298 j, 307 d, 311 n,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 włośchatka <i>Aegolius funereus</i>	Odbudowa zasobów martwego drewna na siedliskach wskazanych gatunków do odpowiedniego poziomu zalecanego dla siedlisk optymalnych dla wskazanych gatunków.	brak
20	Obręb 1: 159 c, 160 a-d, 161 c-f, 162 f, h, 163 a, 167 a, 169 b, c, g, 170 a, c, i, j, 172 a, 174 b, 182 d, f, i, j, 184 c, 185 b, f-h, 186 j, l, m, 187 c, 188 c, d, g, 189 a, c, 191 a, 193 a, b, f, g, i, 194 a, b, d, 195 b, c, 196 a, f, g, 281 f, i, k-m, 283 h, 284 j, 286 a, 293 f, 298 j, 307 d, 311 n,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 włośchatka <i>Aegolius funereus</i>	Pozostawianie starych dziuplastych drzew liściastych rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia.	brak
21	Obręb 1: 159 c, 160 c, 161 d, f, 162 f, 169 b, 182 f, i, 184 c, 185 b, f, h, 186 j, 187 c, 188 c, g, 189 a, 191 a, 193 a, f, g, 194 a, b, d, 196 a, f, g, 281 f, i, 283 h, 298 j, 311 n,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urzędzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 włośchatka <i>Aegolius funereus</i>	W miejscach obserwowanego występowania gatunku w trakcie zabiegów rębnych pozostawiać do naturalnej śmierci i rozkładu drewna w kępach o minimalnej powierzchni 5% każdego bloku drzewostanów rębnych przeznaczonych do wycięcia w dziesięciolecie, fragmenty nie mniejsze niż 6 arów. Nie dotyczy sytuacji kłęskowych. Przed rozpoczęciem wycinki każdorazowo sprawdzić, czy drzewo nie jest dziuplaste.	brak
22	Obręb 1: 12 g,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przelomy Pelcznicy pod Książem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17	Usuwanie obcych siedliskowo i geograficznie gatunków roślin zaburzających strukturę i funkcję siedliska.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<p>września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Księżem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016 ze zm.).</p> <p>6430 Ziolorośla górskie (<i>Adenostylion alliariae</i>) i ziolorośla nadrzeczne (<i>Convolvuletalia sepium</i>)</p>		
23	Obręb 1: 15 j,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Księżem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Księżem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016 ze zm.).</p> <p>6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)</p>	brak	Zachowanie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków stanowiących przedmioty ochrony, położonych na trwałych użytkach zielonych.
24	Obręb 1: 15 j,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Księżem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Księżem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r.</p>	brak	Ekstensywnie użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		poz. 5016 ze zm.). 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)		
25	Obręb 1: 15 j,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pelcznicy pod Książem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pelcznicy pod Książem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016 ze zm.). 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6510 w ramach obowiązującego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.
26	Obręb 1: 12 a, b, 21 b,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pelcznicy pod Książem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pelcznicy pod Książem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016 ze zm.). 9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	Utrzymanie obecnego sposobu ochrony siedliska.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
27	Obręb 1: 12 c, 13 b, d, 15 l, 16 a, h, 18 b, 19 b, 20 d, 21 a,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016 ze zm.).</p> <p>9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>)</p>	Utrzymanie obecnego sposobu ochrony siedliska.	brak
28	Obręb 1: 13 d, 16 a,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016 ze zm.).</p> <p>9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>)</p>	brak	Kanalizacja ruchu turystycznego poprzez uzupełnienie infrastruktury turystycznej wzdłuż szlaku w sposób ograniczający samowolne poruszanie się ludzi w obrębie siedlisk leśnych (np. barierki, ogrodzenia).
29	Obręb 1: 12 d, 13 a, f, i, 15 k, l, 16 b, 17 a, c, 18 a, c,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony</p>	Utrzymanie obecnego sposobu ochrony siedliska.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016 ze zm.). 9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)		
30	Obręb 1: 15 k, 18 a, c,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016 ze zm.). 9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	brak	Kanalizacja ruchu turystycznego poprzez uzupełnienie infrastruktury turystycznej wzdłuż szlaku w sposób ograniczający samowolne poruszanie się ludzi w obrębie siedlisk leśnych (np. barierki, ogrodzenia).
31	Obręb 1: 12 a, c, d, 13 d, 15 l, 16 a, h,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r.	Usuwanie obcych siedliskowo i geograficznie gatunków roślin zaburzających strukturę i funkcję siedliska.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		poz. 5016 ze zm.). 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe		
32	Obręb 1: 5 b, c, g-i, 35 c, d,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341). 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z nieznieskształconym, naturalnym podszytem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu).	brak
33	Obręb 1: 5 b, c, g-i, 35 c, d,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341). 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	W miarę wydzielania się zwiększać ilość martwego drewna: nie usuwanie wywrotów i złomów, pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew dziuplastych i próchniejących, we fragmentach pozostawiać do naturalnego rozpadu, nieuporządkowane pozostałości po zrębówce (niezagrażające trwałości lasu), z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego i w przypadku wykonywania cięć sanitarnych.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
34	Obręb 1: 39 g,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341).</p> <p>9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe</p>	Naturalna regeneracja drzewostanów – wyznaczenie powierzchni bez wskazań gospodarczych (w celu zaistnienia naturalnych procesów siedliskotwórczych). Dopuszczone jest usuwanie gatunków obcych siedliskowo: świerk, sosna, modrzew z płatów siedliska.	brak
35	Obręb 1: 1 a, c, f, 2 b, c, g, h, 3 a, b, d, 4 a, c, d, g, 5 a,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341).</p> <p>9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)</p>	W trakcie cięć (także rębni stopniowych i złożonych), pozostawić 5-10% powierzchni i masy drzewostanów, jako kępy i biogrupy z nie zniekształconym, naturalnym podszytem i runem (docelowo do naturalnej śmierci i rozkładu).	brak
36	Obręb 1: 1 a, c, f, 2 b, c, g, h, 3 a, b, d, 4 a, c, d, g, 5 a,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz.</p>	W miarę wydzielania się zwiększać ilość martwego drewna: nie usuwanie wywrotów i złomów, pozostawianie martwych drzew stojących i nie usuwanie drzew dziuplastych i próchniejących, we fragmentach pozostawiać do naturalnego rozpadu, nieuporządkowane pozostałości pozrębowe (nie zagrażające trwałości lasu), z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego i w przypadku wykonywania cięć sanitarnych.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<p>Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341).</p> <p>9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)</p>		
37	Obręb 1: 35 d, g, h, 39 g,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341).</p> <p>91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnetion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe</p>	Naturalna regeneracja drzewostanów - wyznaczenie powierzchni bez wskazań gospodarczych (w celu zaistnienia naturalnych procesów siedliskotwórczych).	brak
38	Obręb 2: 254 a, d, 304 f, h,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>1060 czerwończyk nieparek <i>Lycaena dispar</i></p>	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
39	Obręb 2: 254 a, d, 304 f, h,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 1060 czerwończyk nieparek <i>Lycaena dispar</i>	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6520 i gatunków 1060.
40	Obręb 1: 320 b,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	brak	Zabezpieczenia otworu zimowiska: zabezpieczenie otworu przed niekontrolowaną penetracją ludzi w okresie hibernacji nietoperzy poprzez wstawienie krat. Usunięcie śmieci ze sztolni.
41	Obręb 1: 320 b,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań	brak	Zabezpieczenia otworu zimowiska: zabezpieczenie otworu przed niekontrolowaną penetracją ludzi w okresie hibernacji nietoperzy poprzez wstawienie krat.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<p><i>ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i></p>		
42	<p>Obręb 1: 303 b, t, Obręb 2: 295 d, f, 304 f, h,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>6179 modraszek <i>nausitous</i> <i>Phengaris nausithous</i></p>	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych.
43	<p>Obręb 2: 295 d, f, 304 f, h,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>6179 modraszek <i>nausitous</i> <i>Phengaris nausithous</i></p>	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6520 i gatunków 6179.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
44	Obręb 2: 142 k, l, n, 148 a, 228 k-m, 229 f, g, 237 a, b,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> - płaty bogate florystycznie) - siedlisko priorytetowe	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych.
45	Obręb 2: 142 k, l, n, 148 a, 228 k-m, 229 f, g, 237 a, b,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 6230 Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (<i>Nardion</i> - płaty bogate florystycznie) - siedlisko priorytetowe	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6230.
46	Obręb 1: 248 f, i, 292A c, 302 a, b, 307 a, j, 317 s, 318 j, Obręb 2: 142 a, h, k-n, 144 g, 153 c, p, 167 o, 176 c, 180 i, 201 d, f, 206 a, 292 w, 293 m, 324 a, b, 332 a, 333 l, m, 359 c, d, 369 g,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)		
47	Obręb 1: 248 f, i, 292A c, 302 a, b, 307 a, j, 317 s, 318 j, Obręb 2: 142 a, h, k-n, 144 g, 153 c, p, 167 o, 176 c, 180 l, 201 d, f, 206 a, 292 w, 293 m, 324 a, b, 332 a, 333 l, m, 359 c, d, 369 g,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6510.
48	Obręb 2: 317 j,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	brak	Włókowanie lub bronowanie w przypadku nadmiernego zwarcia darni i wytwarzania się wojłoku.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
49	<p>Obręb 1: 249 f, 263 h, i, 281 o, p, x, 284 h, 293 a, o, 318 b, c, f,</p> <p>Obręb 2: 138 a, 187 c, d, g, o, 193 c, k, 194 d, i, 201A d, j, 209 d, 223 d, f, h, j, 227 h, 228 g, n-s, 229 g, i-o, 230 f, h-k, 238 a, b, g, 254 a, d, 255 d, p, 260 h-l, 291 d, m-r, t-w, z-bx, 292 a, f, r, s, y-ax, cx-dx, 295 a, d, f, 303 a, j-l, n, w, 304 f, h, 313 t, 333 j, k, 340 j-r,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)</p>	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych.
50	<p>Obręb 1: 249 f, 263 h, i, 281 o, p, x, 284 h, 293 a, o, 318 b, c, f,</p> <p>Obręb 2: 138 a, 187 c, d, g, o, 193 c, k, 194 d, i, 201A d, j, 209 d, 223 d, f, h, j, 227 h, 228 g, n-s, 229 g, i-o, 230 f, h-k, 238 a, b, g, 254 a, d, 255 d, p, 260 h-l, 291 d, m-r, t-w, z-bx, 292 a, f, r, s, y-ax, cx-dx, 295 a, d, f, 303 a, j-l, n, w, 304 f, h, 313 t, 333 j, k, 340 j-r,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)</p>	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6520.
51	<p>Obręb 1: 236 c, d, 242 d-g, 246 g, i, 249 d, 250 b, g, i, 252 f, g, i, j, 253 d, 255 f, 256 c, f, 257 b, 260 c, 264 c-f, 265 b, g, 267 a, b, 271 b-f, h, 272 a, b, 273 a-c, 279 l, 280 d-g, 281 f, j, l, 282 k, 283 d-g, 286 b,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony</p>	<p>We wszelkich cięciach rębnych pozostawienie biogrup 5% -10 %powierzchni poszczególnych wydzieleń siedliska i nie mniej niż 0,05 ha w płacie do naturalnej śmierci i rozkładu.</p>	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
	<p>Obręb 2: 136 f, 149 f, 165 f, 167 c, d, j, k, 168 b, d, 169 b, f, 171 a, 172 a, 176 h, 179 d, l, 180 d, j, 182 h, 183 c, d, 185 b, 187 l, 189 b, 190 h, 192 j, n, 193 b, 195 a-c, f-h, 196 a-f, 197 b, c, g, 198 c, f, 199 b, d, 201 c, 205 b, 206 f, h, i, 208 b, c, f, 209 a, 210 d, 211 a, c, f, g, j, 212 c, f-h, 213 h, m, p, 214 a, d, f, i, 215 b-d, 218 c, 219 d, 220 a, 223 l, 224 a, 227 d, 228 a, i, j, 229 c, 233 a, 234 d, 235 h, 236 c, d, g, 237 g, 241 c, 242 a, g, 243 b, 245 a, d, 246 c, d, h, 247 d, f, 248 b, 250 c, d, k, 251 d, j, 252 b, i, 258 d, 260 d, f, 262 c, 264 g, 273 f, 274 a, b, 275 b, c, 277 b, c, f, 279 b, c, h, i, 280 d, f, m, p, t, 284 b-f, 292 p, 293 b, c, i, 296 d, 303 b, 304 k, 308 h, i, 309 a, b, 310 b, 312 h, 313 j, k, 314 f, 315 c, 317 r, 318 g, 319 a, 320 b, 322 b, 327 c, 329 c, f, 330 a, c,</p>	<p>Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)</p>		
52	<p>Obręb 1: 236 c, d, 242 d-g, 246 g, i, 249 d, 250 b, g, i, 252 f, g, i, j, 253 d, 255 f, 256 c, f, 257 b, 260 c, 264 c-f, 265 b, g, 267 a, b, 271 b-f, h, 272 a, b, 273 a-c, 279 l, 280 d-g, 281 f, j, l, 282 k, 283 d-g, 286 b,</p> <p>Obręb 2: 136 f, 149 f, 165 f, 167 c, d, j, k, 168 b, d, 169 b, f, 171 a, 172 a, 176 h, 179 d, l, 180 d, j, 182 h, 183 c, d, 185 b, 187 l, 189 b, 190 h, 192 j, n, 193 b, 195 a-c, f-h, 196 a-f, 197 b, c, g, 198 c, f, 199 b, d, 201 c, 205 b, 206 f, h, i, 208 b, c, f, 209 a, 210 d, 211 a, c, f, g, j, 212 c, f-h, 213 h, m, p, 214 a, d, f, i, 215 b-d, 218 c, 219 d, 220 a, 223 l, 224 a, 227 d, 228 a, i, j, 229 c, 233 a, 234 d, 235 h, 236 c, d, g, 237 g, 241 c, 242 a, g, 243 b, 245 a, d, 246 c, d, h, 247 d, f, 248 b, 250 c, d, k, 251 d, j, 252 b, i, 258 d, 260 d, f, 262 c, 264 g, 273 f, 274 a, b, 275 b, c, 277 b, c, f, 279 b, c, h, i, 280 d, f, m, p, t, 284 b-f, 292 p, 293 b, c, i, 296 d,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)</p>	Wyznaczenie powierzchni obejmujących 5-10% powierzchni siedliska w obszarze do pozostawienia bez wskazań gospodarczych w celu utrzymania naturalnych procesów siedliskotwórczych.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
	303 b, 304 k, 308 h, i, 309 a, b, 310 b, 312 h, 313 j, k, 314 f, 315 c, 317 r, 318 g, 319 a, 320 b, 322 b, 327 c, 329 c, f, 330 a, c,			
53	Obręb 1: 262 f, 265 d, h, 266 a, 271 g, 273 b, c, 319 n, 324 a, Obręb 2: 137 h, i, 138 h, 143 a, 149 a, g, 176 g, 177 a, c, 179 b, k, 180 h, 181 a-c, 182 g, 184 c, 185 c, 191 d, 193 d, g-j, 194 a-c, h, 197 f, g, 201 b, 206 l, 209 c, 210 a, g, h, 211 h, 223 k, 227 g, 228 d, 235 b, 244 i, n, 245 b, 248 d, f, 250 a, i, m, 251 b, h, i, 252 g, 253 c, d, 254 h, 255 i, o, 257 b-d, j, 260 m, 292 g, l, t, bx, 297 b, c, 299 c, d, 301 a, d-i, 302 a, 313 bx, 315 b, 316 j, m, 317 l, t, 323 c, d,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>)	We wszelkich cięciach rębnych pozostawienie biogrup 5% -10 %powierzchni poszczególnych wydzieleń siedliska i nie mniej niż 0,05 ha w płacie do naturalnej śmierci i rozkładu.	brak
54	Obręb 1: 262 f, 265 d, h, 266 a, 271 g, 273 b, c, 319 n, 324 a, Obręb 2: 137 h, i, 138 h, 143 a, 149 a, g, 176 g, 177 a, c, 179 b, k, 180 h, 181 a-c, 182 g, 184 c, 185 c, 191 d, 193 d, g-j, 194 a-c, h, 197 f, g, 201 b, 206 l, 209 c, 210 a, g, h, 211 h, 223 k, 227 g, 228 d, 235 b, 244 i, n, 245 b, 248 d, f, 250 a, i, m, 251 b, h, i, 252 g, 253 c, d, 254 h, 255 i, o, 257 b-d, j, 260 m, 292 g, l, t, bx, 297 b, c, 299 c, d, 301 a, d-i, 302 a, 313 bx, 315 b, 316 j, m, 317 l, t, 323 c, d,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>)	Wyznaczenie powierzchni obejmujących 5-10% powierzchni siedliska w obszarze do pozostawienia bez wskazań gospodarczych w celu utrzymania naturalnych procesów siedliskotwórczych.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
55	<p>Obręb 1: 246 a, b, f, 255 d, 264 g, 268 a, c, 269 b, 272 c, 281 f, 319 a-c, f, h, i, 320 a, 322 a, b, f, g, 323 a, b, d, g,</p> <p>Obręb 2: 143 c, h, 149 c, 177 i, 179 g, 181 d, 182 b, d, 183 f-i, 184 f, g, i, 185 j, 188 b, 191 b, c, g, h, j, k, 192 a, c, g, h, k, 194 a, f, 212 h, 213 j, n, p-s, 214 f, 225 b, d, 244 l, m, 245 c, 248 g, 251 c, 252 c, 253 c, 281 l, 290 b-d, 291 j, 292 k, n, 293 f, g, i, l, 294 a-d, 295 c, 296 a, f, 297 d, 298 a, c, 300 b, 301 b, 302 b-d, 303 c, 304 c, i, j, 305 c, 306 f, 307 d, 325 a, b, 329 a,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe</p>	<p>Preferowanie rębni stopniowej dla drzewostanów pozostających w użytkowaniu gospodarczym. We wszelkich cięciach rębnych pozostawienie biogrup 5% -10 %powierzchni poszczególnych wydzieliń siedliska i nie mniej niż 0,05 ha w płacie do naturalnej śmierci i rozkładu.</p>	brak
56	Obręb 2: 290 b, c, 298 c,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).</p> <p>9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe</p>	<p>Wyznaczenie powierzchni obejmujących 5-10% powierzchni siedliska w obszarze do pozostawienia bez wskazań gospodarczych w celu utrzymania naturalnych procesów siedliskotwórczych, w tym doskonale wykształconego zespołu jaworzyn, na górze Rogowiec.</p>	brak
57	<p>Obręb 1: 234 b, c, f, 250 g, 252 b, 253 c, 265 c, 268 a, b, 292 a, 293 d, 298 a, c, 300 n, 301 m, n, r, 302 a, 303 a, o, 309 b,</p> <p>Obręb 2: 138 j, 150 g, h, 152 a, 176</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem</p>	<p>Wyznaczenie powierzchni obejmujących 5-10% powierzchni siedliska w obszarze do pozostawienia bez wskazań gospodarczych w celu utrzymania naturalnych procesów siedliskotwórczych.</p>	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
	l, 178 a-c, 186 f, 216 a, 217 a, 221 j, 248 k, 251 m-p, 255 b, d, i, 273 a, c, d, 281 c, h, 282 b, 313 a, i, j, l, 314 a, 332 d, f,	Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albobfragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe		
58	Obręb 1: 159 f-i, 160 a-d, 161 c, f, 162 b-d, 164 a, 165A d, h, k, o, p, 169 b, c, f, g, 170 a-d, i, 171 d, 172 a, b, 173 a-g, 174 a-d, g, 176 c-f, j, m, n, 177 a, b, d, f, 178 b, c, 179 b, f-h, 181 b, f, 182 c-j, 183 a-d, 184 f, 185 h, 186 g, i, j, 187 a-d, g-j, 188 a-k, 189 a-f, 190 a-c, f, g, i, j, 191 a, b, g, h, 192 a, c, g-i, 193 a-i, 194 a-f, 195 a, b, 196 d-i,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.). 1308 mopek <i>Barbastella barbastellus</i> 1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Utrzymanie gospodarki leśnej na obecnym poziomie - zachowanie odpowiedniej reprezentacji starodrzewu i dziuplastych drzew. Ograniczenie cięć rębnych w okresie od 1 czerwca do 15 lipca w drzewostanach liściastych.	brak
59	Obręb 1: 176 j,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura	brak	Konserwacja zabezpieczenia otworu zimowiska – wejścia do sztolni Gustaw – w miarę potrzeb, postawienie tablicy informującej o negatywnych skutkach eksploatacji sztolni zimą.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<p>2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.).</p> <p>1318 nocek łydkowłosa <i>Myotis dasycneme</i></p> <p>1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i></p>		
60	Obręb 1: 174 c,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.).</p> <p>6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)</p>	brak	Zachowanie siedlisk przyrodniczych stanowiących przedmioty ochrony, położonych na trwałych użytkach zielonych.
61	Obręb 1: 174 c,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.).</p>	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośnopastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)		
62	Obręb 1: 174 c,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.).</p> <p>6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)</p>	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, zwanego dalej „PROW”, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6510.
63	Obręb 1: 165A d, k, o, p, 170 a, c, 173 c-f, 174 a, b, 176 d, j, 182 d, h-j, 183 a-d, 184 f, 185 h, 186 i-l, n, 187 c, d, i, 188 d-g, k, 189 a, c-f, 190 j, 191 h, 192 a, c, h, 193 a-g, i, 194 a-c, f, 196 f, g, i,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.).</p> <p>9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)</p>	Utrzymanie obecnego sposobu gospodarowania w siedlisku. Na powierzchniach leśnych z siedliskiem przyrodniczym w drzewostanach w trzeciej i wyższych klasach wieku oraz w drzewostanach w klasie odnowienia lub w klasie do odnowienia pozostawiać - z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego lub zagrażającym trwałości lasu: drzewa martwe i umierające, wywroty, złomy, drzewa dziuplaste i próchniejące, rozproszone pozostałości pozrębowe.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
64	Obręb 1: 181 b, f, 187 h, j, 188 i, 192 a,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.).</p> <p>9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe</p>	Utrzymanie obecnego sposobu gospodarowania w siedlisku.	brak
65	Obręb 1: 159 f-i, 160 a, b, 161 a-c, g, 162 c, 173 a,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.).</p> <p>91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe</p>	Stopniowe usuwanie drzew i krzewów gatunków obcych siedliskowo i geograficznie na etapie zaplanowanych prac gospodarczych.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
66	Obręb 1: 179 g,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.).</p> <p>91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albobfragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe</p>	Stopniowe ograniczenie powierzchni występowania obcego gatunku rdestowca ostrokończystego <i>Reynoutria japonica</i> .	brak
67	Obręb 2: 4 b, c, j, l, 7 j, 62 b-h, 63 d, f, 128 b-d,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</p> <p>6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)</p>	brak	Ekstensywnie użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
68	Obręb 2: 4 b, c, j, l, 7 j, 62 b-h, 63 d, f, 128 b-d,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6510 w ramach obowiązującego Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (zwanego dalej „PROW”).
69	Obręb 2: 52 b, 53 g, 74 c, f, g, k, o,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)	brak	Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno – pastwiskowe, pastwiskowe trwałych użytków zielonych.
70	Obręb 2: 52 b, 53 g, 74 c, f, g, k, o,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych	brak	Użytkowanie zgodnie z wymogami odpowiedniego pakietu, ukierunkowanego na ochronę siedliska przyrodniczego 6520 w ramach obowiązującego PROW.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<p>ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie <i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</p> <p>6520 Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (<i>Polygono-Trisetion</i>)</p>		
71	<p>Obręb 2: 1 b, 8 k, 11 b, 13 a, b, 14 i, 16 a, d, 17 a, 18 b, 20 f, 25 a, 27 a, c, 29 b, 30 a-c, 31 c, 38 b, c, g, 39 d, 40 b, 52 b, 54 a, 55 b, d-g, 56 a, c, d, g-i, 58 a, c, d, g, 59 a-d, 62 i-k, r, t, x-z, 63 f, 64 d, 65 c, 67 a, d, 70 a, 71 f, g, j, 76 c, 79 d, 80 a-d, 82 c, 83 a, c, 84 d, 85 a, d, 86 a-c, 87 a, 89 d, 90 g, 91 b, c, 92 a, c, d, 95 h, 96 a, g-i, 97 d, i, 98 c, d, 99 a, b, 100 d, 101 b, 102 b, c, g, 103 a-c, 105 a, 106 a, b, d, 107 a, d, f, 108 b, 109 b-d, 110 b-d, 111 b, c, f, 112 b, c, 114 a, b, 116 d, 117 a, b, d, f, 118 h, 119 c, 122 c-f, 123 b, c, g, 127 a,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie <i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</p> <p>9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)</p>	<p>Na powierzchniach leśnych z siedliskiem przyrodniczym w drzewostanach w trzeciej i wyższych klasach wieku oraz w drzewostanach w klasie odnowienia lub w klasie do odnowienia pozostawiać - z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego lub zagrażającym trwałości lasu: drzewa martwe i umierające, wywroty, złomy drzewa dziuplaste i próchniejące, rozproszone pozostałości pożrębowe.</p>	brak
72	<p>Obręb 2: 8 k, 55 f, g, 56 a, c, d, g, h, 71 g, 82 c, 83 a, c, 85 d, 86 c, 95 h, 97 i, 99 b, 102 b, c, g, 103 a, c, 105 a, 106 a, d, 108 b, 109 b-d,</p>	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie <i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura</i></p>	<p>W ramach planowanej gospodarki leśnej odnowienia drzewostanu kształtować zgodnie z odpowiednim dla typu siedliska przyrodniczego składem gatunkowym (gatunki charakterystyczne dla kwaśnych buczyn) wraz ze stopniowym ograniczeniem udziału gatunków obcych ekologicznie (np. modrzew, świerk, sosna, brzoza) i geograficznie (np. daglezja).</p>	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 9110 Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)		
73	Obręb 2: 62 w, 90 d, 100 c, 117 c, 119 a, 122 b,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie <i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	Na powierzchniach leśnych z siedliskiem przyrodniczym w drzewostanach w trzeciej i wyższych klasach wieku oraz w drzewostanach w klasie odnowienia lub w klasie do odnowienia pozostawiać - z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego lub zagrażającym trwałości lasu: drzewa martwe i umierające, wywroty, złomy drzewa dziuplaste i próchniejące, rozproszone pozostałości pożębowe.	brak
74	Obręb 2: 90 d, 117 c,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie <i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 9130 Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion, Galio odorati-Fagenion</i>)	W ramach planowanej gospodarki leśnej odnowienia drzewostanu kształtować zgodnie z odpowiednim dla typu siedliska przyrodniczego składem gatunkowym (gatunki charakterystyczne dla żyznych buczyn) wraz ze stopniowym ograniczeniem udziału gatunków obcych ekologicznie (np. modrzew, świerk, sosna, brzoza) i geograficznie (np. dąb czerwony, dagleźja, robinia akacjowa).	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
75	Obręb 2: 26 l, 60 g,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</p> <p>9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphylis-Acerion pseudoplatani</i>) - siedlisko priorytetowe</p>	Wydzielenia leśne z siedliskiem pozostawiać bez wskazań gospodarczych, z wyjątkiem zdarzeń stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia i mienia osób trzecich oraz sytuacji, w których zagrożona jest trwałość drzewostanu lub siedliska przyrodniczego.	brak
76	Obręb 2: 27 d,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</p> <p>91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródliskowe - siedlisko priorytetowe</p>	Zaplanowane odnowienie luk wykonać gatunkami odpowiednimi dla typu siedliska.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
77	Obręb 2: 114 g, 125 m,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</p> <p>91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe</p>	W przypadku prowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych oraz odnowienia drzewostanu skład gatunkowy kształtować zgodnie z odpowiednim dla typu siedliska przyrodniczego składem gatunkowym (gatunki charakterystyczne dla łągów) poprzez stopniowe ograniczenie udziału gatunków niezgodnych z siedliskiem przyrodniczym (gl. świerka).	brak
78	Obręb 2: 68 h,	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</p> <p>91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe</p>	Wydzielenie leśne z siedliskiem pozostawiać bez wskazań gospodarczych, z wyjątkiem zdarzeń stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia i mienia osób trzecich oraz sytuacji, w których zagrożona jest trwałość drzewostanu lub siedliska przyrodniczego.	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
79	Obręb 2: 1 h, 2 b, f, i, 4 k, 11 g, 27 d, 56 a, 68 a, h, 70 c, 85 d, 86 d, 94 d, 102 g, 114 g, 124 d, 125 m, 126 a,	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie <i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum alba-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe	Na powierzchniach leśnych z siedliskiem przyrodniczym w drzewostanach w trzeciej i wyższych klasach wieku oraz w drzewostanach w klasie odnowienia lub w klasie do odnowienia pozostawiać - z wyłączeniem sytuacji stwarzających zagrożenie zdrowia, życia lub mienia ludzkiego lub zagrażającym trwałości lasu: drzewa martwe i umierające, wywroty, złomy drzewa dziuplaste i próchniejące, rozproszone pozostałości pozrębowe.	brak
80	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie <i>ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną zasobów abiotycznych i gleb: przeciwdziałanie procesom erozji gleb oraz ich ochronę przed zanieczyszczeniami, poprzez przywracanie ciągłości pokrywy glebowej na obszarze prowadzenia prac leśnych, wykrotów oraz stoków narciarskich. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku	brak
81	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie <i>ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną zasobów i ekosystemów wodnych: wyłączenie z konserwacji tych odcinków cieków, które nie są niezbędne dla ochrony przeciwpowodziowej i gospodarki leśnej oraz dopuszczenie do ich renaturyzacji. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa zachowania wód)	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
82	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną zasobów i ekosystemów wodnych: odtworzenie obszarów podmokłych w ramach działań realizowanych oraz planowanych przez Nadleśnictwo. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa zachowania wód)	brak
83	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: zachowanie miejsc preferowanych przez płazy – szczególnie wszelkich zbiorników wodnych i strumieni. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku	brak
84	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: pozostawianie pasów zadrzewień i zakrzewień wzdłuż cieków i zbiorników wodnych. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku	brak
85	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: zachowanie miejsc występowania żmii zygakowatej takich jak śródleśne suche łąki i maliniaki. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)</i>		
86	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną zasobów abiotycznych i gleb: niewykonywanie prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, poza niewielkimi pracami w ramach gospodarki leśnej. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku	brak
87	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną ekosystemów leśnych dla wszystkich typów własnościowych lasów, mający na celu zachowanie gospodarki leśnej oraz krajobrazu leśnego: pozostawianie w drzewostanach oraz na zrębach kęp starodrzewu z udziałem drzew dziuplastych, martwych i zamierających, o znaczeniu biocenotycznym, wraz z runem i podrostem, o powierzchni łącznej nie mniejszej niż 5% powierzchni manipulacyjnej i powierzchni jednostkowej około 0,1 ha, aż do naturalnego rozpadu, a także posuszu liściastego jałowego i czynnego oraz posuszu iglastego w ilościach uniemożliwiających inicjowanie ognisk gradacyjnych. Pozostawione kępy drzewostanu należy lokalizować w miejscu występowania chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	brak
88	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w	Zakres prac związanych z ochroną ekosystemów leśnych dla wszystkich typów własnościowych lasów, mający na celu zachowanie gospodarki leśnej oraz krajobrazu leśnego: nie sadzenie gatunków obcych geograficznie i ekologicznie, w tym także na poletkach zgrzyzowych i innych poletkach łowieckich. <u>Obszar wdrażania:</u>	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	
89	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w <i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną ekosystemów leśnych dla wszystkich typów własnościowych lasów, mający na celu zachowanie gospodarki leśnej oraz krajobrazu leśnego: kontynuowanie sukcesywnej przebudowy drzewostanów celem dostosowania ich do warunków siedliskowych, szczególnie przy zastosowaniu rębni złożonych z długim i średnim okresem odnowienia. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	brak
90	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w <i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną ekosystemów leśnych dla wszystkich typów własnościowych lasów, mający na celu zachowanie gospodarki leśnej oraz krajobrazu leśnego: sadzenie na obrzeżach zakładanych upraw leśnych, domieszkowych i biocenotycznych gatunków drzew i krzewów występujących na różnych siedliskach lasów naturalnych i półnaturalnych. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	brak
91	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w <i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną ekosystemów leśnych dla wszystkich typów własnościowych lasów, mający na celu zachowanie gospodarki leśnej oraz krajobrazu leśnego: stosowanie metod mechanicznych lub biologicznych do zwalczania szkodników owadzych i grzybowych, a także ograniczania szkód łowieckich, przy jednoczesnym ograniczeniu do niezbędnego minimum metod zwalczania chemicznego. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
92	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną zasobów i ekosystemów wodnych: ochrona obszarów źródłkowych oraz grzbietowych obszarów zasilania wód podziemnych, poprzez niedokonywanie zmian ich użytkowania, a w szczególności trwałego wylesiania lub zamiany użytków zielonych w grunty orne. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa zachowania wód)	brak
93	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	Zakres prac związanych z ochroną zasobów i ekosystemów wodnych: pozostawienie lub tworzenie wzdłuż cieków i zbiorników wodnych, co najmniej 5 metrowego pasa trzcinowisk, zadrzewień i zakrzaczeń tworzących naturalną strefę buforową. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa zachowania wód)	brak
94	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną zasobów abiotycznych i gleb: nieprzeznaczenie gruntów, na których występują gleby chronione w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U z 2004 r. Dz. U. Nr 121, poz. 1266 z późn. zm.) na cele nierolnicze lub nieleśne. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku
95	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w	brak	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: w przypadku drzewostanów w młodszym wieku i ubogich w naturalne dziuple uzupełnianie i zawieszanie nowych budek lęgowych dla ptaków, nietoperzy i pilchowatych oraz ich regularne czyszczenie.

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)		<u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku
96	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w <i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: wyznaczanie stref ochronnych wokół miejsc gniazdowania gatunków objętych ochroną strefową. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku
97	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w <i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: ochrona kolonii rozrodczych nietoperzy w budynkach. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku
98	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w <i>sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: ochrona nietoperzy na zimowiskach, poprzez: zabezpieczanie niezagospodarowanych obiektów podziemnych przed niekontrolowaną penetracją ludzką w okresie zimowym – kompleks „Soboń”, „Sztolnia Grafitowa”; prowadzenie działalności w zagospodarowanych obecnie obiektach podziemnych wykorzystywanych przez nietoperze jako zimowiska, z uwzględnieniem wymagań tej grupy fauny, poprzez ograniczenie działalności w okresie hibernacji do standardowego zwiedzania przez turystów bez organizacji jakichkolwiek imprez - np. sylwestrowych – kompleks „Osówka”, kompleks „Włodarz”; poprawę warunków mikroklimatycznych oraz dostępności

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
				zimowiska dla nietoperzy poprzez utworzenie dodatkowego wlotu w drzewiach w wejściu nr 3 o szerokości minimum 50 cm i wysokości 13 cm na terenie trasy turystycznej „Olbrzym” – kompleks „Włodarz”. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku
99	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną lądowych ekosystemów nieleśnych, mający na celu zachowanie łąk śródleśnych i pastwisk: kontynuowanie tradycyjnego i ekstensywnego sposobu użytkowania łąk, w tym zgodnie z zasadami programu rolnośrodowiskowego w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich, o którym mowa w przepisach odrębnych, między innymi poprzez: nieprzeorywanie użytków zielonych, prowadzenie zabiegów agrotechnicznych zgodnie z wymogami zbiorowisk i zasiedlających je gatunków zwierząt, poprzez dostosowanie terminów, częstotliwość i technik koszenia. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSI (strefa zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w tym łąk śródleśnych)
100	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną lądowych ekosystemów nieleśnych, mający na celu zachowanie łąk śródleśnych i pastwisk: utrzymywanie i odtworzenie wzdłuż wód pasów roślinności trwałej, krzewiastej lub drzewiastej stanowiących bufory dla migrujących zanieczyszczeń. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSI (strefa zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w tym łąk śródleśnych)
101	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia	brak	Zakres prac związanych z ochroną zasobów i ekosystemów wodnych: zaleca się niestosowanie repelentów zawierających pestycydy. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa zachowania wód)

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)		
102	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną zasobów i ekosystemów wodnych: niepodejmowanie działań powodujących obniżenie zwierciadła wód podziemnych, w szczególności budowy oraz odbudowy urządzeń drenarskich i rowów odwadniających w strefach źródliskowych oraz na obszarach podmokłych. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa zachowania wód)
103	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: objęcie wszelkiego typu działań ochrony czynnej kontrolą monitoringową, zarówno na etapie wykonywania projektu, jak i po jego zakończeniu. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku
104	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: kontynuowanie rozpoznawania stanowisk występowania chronionych, rzadkich i zagrożonych gatunków zwierząt, grzybów i roślin objętych ochroną czynną. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
105	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: kontrolowanie, a w razie potrzeby ograniczanie populacji inwazyjnych gatunków roślin, w szczególności niecierpka himalajskiego <i>Impatiens glandulifera</i> stanowiących zagrożenie dla gatunków rodzimych. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku
106	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Gór Sowich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. Nr 251, poz. 4510)	brak	Zakres prac związanych z ochroną gatunków grzybów, roślin i zwierząt dziko występujących oraz ich siedlisk: prowadzenie racjonalnej gospodarki łowieckiej uwzględniającej: odtwarzanie właściwej dla poszczególnych siedlisk liczebności i struktury populacji gatunków łownych, które w wyniku przekształcenia siedlisk nie podlegają naturalnym mechanizmom regulacyjnym oraz zwalczanie kłusownictwa. <u>Obszar wdrażania:</u> Cały obszar Parku
107	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581) 9180 Jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (<i>Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani</i>) – siedlisko priorytetowe	brak	Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: zwiększenie częstotliwości patroli leśnych w związku z szerzącym się zjawiskiem kradzieży drewna oraz rozjeżdżania quadami i motocyklami crossowymi stromych stoków porośniętych przez jaworzyny i lasy klonowo-lipowe (priorytetowe siedlisko przyrodnicze *9180). <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
108	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p> <p>91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe</p>	<p>Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: pozostawianie istniejących nieużytkowanych pasm drzewostanów sklasyfikowanych jako priorytetowe siedlisko łęgów *91E0 po 20-30 m w każdą stronę od cieków. W miejscach, gdzie są one węższe pozostawienie istniejącej szerokości pasm siedliska.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)</p>	brak
109	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p> <p>91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe - siedlisko priorytetowe</p>	<p>Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: utrzymanie odpowiednich warunków wilgotnościowych na powierzchniach hydrogenicznych, leśnych, priorytetowych siedlisk przyrodniczych: łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i>, <i>Populetum albae</i>, <i>Alnenion glutinoso-incanae</i> i olsy źródłiskowe) kod – *91E0.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)</p>	brak
110	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku</p>	<p>Działania związane z ochroną ekosystemów nieleśnych: utrzymywanie na granicach polno-leśnych zbiorowisk krzewiasto-zaroślowych, poprzez nieusuwanie drzew i krzewów budujących te zbiorowiska, z wyjątkiem gatunków obcych geograficznie.</p>	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	<u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSI (strefa zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego)	
111	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną znanych stanowisk lub siedlisk chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt: utrzymywanie właściwych warunków wilgotnościowych na siedliskach ze zidentyfikowanymi stanowiskami chronionych gatunków roślin, zarówno na powierzchniach łąkowych, jak i leśnych oraz ziołoroślowych. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku	brak
112	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną znanych stanowisk lub siedlisk chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt: ochrona stanowisk chronionych roślin i grzybów oraz miejsc rozrodu chronionych gatunków zwierząt w czasie wykonywania czynności związanych z gospodarką leśną i rolną poprzez odpowiednie dostosowanie terminów i technologii wykonywania prac. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku	brak
113	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną znanych stanowisk lub siedlisk chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt: w czasie wykonywania czynności związanych z gospodarką leśną zaleca się pozostawianie na gruncie zidentyfikowanych drzew dziuplastych z wyjątkiem sytuacji zagrożenia życia, zdrowia lub mienia ludzi lub sytuacji kłęskowych. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
114	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	W odniesieniu do gatunków, dla których zgodnie z odrębnymi przepisami ustala się strefy ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania zaleca się dokładne określenie stanowisk występowania tych gatunków i poinformowanie o ich lokalizacji i wynikających z tego ograniczeniach w gospodarowaniu właścicieli lub zarządców nieruchomości. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku	brak
115	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	W zakresie właściwego kształtowania warunków siedliskowych prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej zgodnie z obowiązującymi planami urzędzenia lasu i zapisanymi w nich działaniami oraz zaleceniami ochronnymi dla chronionych gatunków zwierząt i ich siedlisk, a także uwzględniającej przyjęte cele ochrony dla przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku	brak
116	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: pozostawianie i ochrona drzew dziuplastych, a w obrębie drzewostanów liściastych również starych egzemplarzy obumierających drzew z widocznymi wypróchnieniami. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	brak
117	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie	Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: przebudowywanie drzewostanów niezgodnych lub częściowo zgodnych z zajmowanym siedliskiem w kierunku optymalnego wykorzystania warunków siedliskowych przez wprowadzany drzewostan. <u>Obszar wdrażania:</u>	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<i>ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	
118	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie <i>ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: regulowanie w ramach zabiegów hodowlanych i gospodarczych składów gatunkowych drzewostanów poprzez usuwanie gatunków obcych geograficznie z warstwy drzewostanu i podszytu z rozpoznanych powierzchni leśnych siedlisk przyrodniczych, zarówno w obszarze Natura 2000 (OZW Góry Kamienne PLH020038), jak i poza nim. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	brak
119	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie <i>ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: stosowanie w odnowieniach rodzimych gatunków drzew właściwych dla siedliska. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	brak
120	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie <i>ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: zabezpieczanie na powierzchniach leśnych odpowiedniej ilości martwego drewna. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)	brak
121	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony	Działania związane z ochroną ekosystemów wodnych: odpowiednie zabezpieczanie nadrzecznych zarośli oraz pojedynczych drzew w czasie manewrów ciężkiego sprzętu na terenach	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		– Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	nadwodnych. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa ochrony ekosystemów wodnych)	
122	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną ekosystemów wodnych: ochrona regenerujących drzewostanów łęgowych w obrębie doliny rzeki Ścinawki. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa ochrony ekosystemów wodnych)	brak
123	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	Działania związane z ochroną siedlisk naskalnych: zachowanie nienaruszonego pasa drzew wokół formacji skalnych na wysokość drzewostanu w czasie realizacji zadań gospodarczych w otoczeniu cieniolutubnych, skalnych siedlisk przyrodniczych. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIV (strefa ochrony siedlisk naskalnych)	brak
124	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną zasobów abiotycznych i gleb: przywrócenie do stanu zbliżonego do naturalnego miejsc, w których doszło do istotnej, widocznej degradacji walorów środowiska abiotycznego poprzez naprawę zniszczonych powierzchni dróg leśnych i szlaków turystycznych. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
125	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną znanych stanowisk lub siedlisk chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt: dla gatunków związanych z siedliskami łąkowymi utrzymywanie stałych warunków siedliskowych poprzez zapobieganie sukcesji wtórnej oraz ekstensywne koszenie trwałych użytków zielonych połączone z usuwaniem pokosu z ich powierzchni. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku
126	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną znanych stanowisk lub siedlisk chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt: na łąkach zasiedlonych przez niepylaka mnemosyina <i>Parnassius mnemosyne</i> konieczne jest utrzymanie powierzchni jego siedliska we właściwym stanie poprzez usunięcie nalotu drzew i wykaszenie powierzchni łąkowej. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku
127	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną znanych stanowisk lub siedlisk chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt: wieszanie budek lęgowych na terenach leśnych dla ptaków, nietoperzy oraz popielicowatych. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku
128	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie	brak	Działania związane z ochroną znanych stanowisk lub siedlisk chronionych gatunków roślin, grzybów i zwierząt: poprawa warunków hibernacji nietoperzy w Sztolni Rycerskiej oraz systematyczny nadzór i ochrona tego zimowiska. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<i>ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)		
129	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie <i>ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Przeprowadzić działania naprawcze i modernizacyjne zniszczonych odcinków szlaków pieszych oraz rekultywację ich otoczenia. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, strefa BKV (strefa modernizacji szlaków turystycznych) na zniszczonych odcinkach następujących szlaków pieszych: 2 szlaki żółte, szlak czarny, szlak niebieski, szlak zielony - graniczny, szlak czerwony, szlak zielony oraz podejście na Górę Rogowiec od strony północnej
130	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie <i>ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Wyłączenie z zainwestowania i zachowanie strefy ekotonowej wzdłuż granicy Parku zgodnie z określonym zasięgiem strefy BKVII. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, strefa BKVII (strefa ochrony ekspozycji)
131	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie <i>ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</i> (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną ekosystemów nieleśnych: zapobieganie dalszemu rozprzestrzenianiu się obcych geograficznie gatunków roślin naczyniowych wskazanych jako szczególnie inwazyjne. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSI (strefa zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego)

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
132	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną ekosystemów leśnych: ograniczanie inwestycji na terenach sąsiadujących z leśnymi siedliskami przyrodniczymi podczas planowania ruchu turystycznego. <u>Obszar wdrażania:</u> obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego)
133	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	W zakresie realizacji inwestycji związanych z gospodarką leśną dopuszcza się realizację nowych obiektów związanych z gospodarką leśną: urządzenia melioracji wodnych, drogi leśne, miejsca składowania drewna, itp. przy uwzględnieniu ograniczeń wynikających z ochrony cennych siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin, grzybów i zwierząt, zasobów abiotycznych oraz walorów kulturowych i krajobrazowych na obszarze Parku; realizację nowych obiektów związanych z ochroną przyrody, turystyką i dydaktyką z wyjątkiem terenów zlokalizowanych w obrębie strefy BKIV. <u>Obszar wdrażania:</u> Tereny związane z gospodarką leśną, zarządzane przez PGL Lasy Państwowe
134	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną ekosystemów wodnych: zachowanie istniejących zbiorników wodnych na terenie Parku. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIII (strefa ochrony ekosystemów wodnych)
135	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z	brak	Działania związane z ochroną siedlisk naskalnych: w ramach prowadzenia edukacji ekologicznej informowanie o szkodliwości palenia ognisk i zaśmiecania terenu w otoczeniu siedlisk naskalnych.

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)		W szczególnych przypadkach należy rozważyć montaż na terenach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe tablic informujących o zakazie palenia ognia w miejscach najczęściej odwiedzanych odstępów skalnych. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, ze szczególnym uwzględnieniem strefy BSIV (strefa ochrony siedlisk naskalnych)
136	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną gatunków grzybów, roślin i dziko występujących zwierząt oraz ich siedlisk: systematyczna aktualizacja informacji oraz ich wymiana z lokalnymi nadleśnictwami i Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska we Wrocławiu o nowo odkrywanych stanowiskach chronionych i zagrożonych gatunków roślin, grzybów i zwierząt. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku
137	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną gatunków grzybów, roślin i dziko występujących zwierząt oraz ich siedlisk: systematyczna aktualizacja informacji oraz ich wymiana z lokalnymi nadleśnictwami i Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska we Wrocławiu o nowo odkrywanych skupiskach obcych geograficznie i silnie inwazyjnych gatunków roślin zagrażających rodzimej florze. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku
138	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona walorów przyrodniczych Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich, zgodnie z obowiązującym planem ochrony – Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)	brak	Działania związane z ochroną gatunków grzybów, roślin i dziko występujących zwierząt oraz ich siedlisk: systematyczne gromadzenie informacji oraz ich wymiana z lokalnymi nadleśnictwami i Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska we Wrocławiu o zgłaszanych szkodach i problemach na terenie Parku związanych z obecnymi w jego przestrzeni gatunkami chronionymi, np. bobrem, wydrą, ptakami drapieżnymi, itp. <u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
139	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z obowiązującym planem ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</p> <p>– Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p> <p>A122 derkacz <i>Crex crex</i> A307 jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i> A338 gąsiorek <i>Lanius collurio</i></p>	brak	<p>Działanie obligatoryjne: Zachowanie siedlisk gatunków położonych na trwałych użytkach zielonych poprzez ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe. W całym okresie obowiązywania planu.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, strefa BSI_1 (strefa zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w obrębie łąk i pastwisk) w granicach obszaru Natura 2000</p>
140	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z obowiązującym planem ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</p> <p>– Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p> <p>A122 derkacz <i>Crex crex</i> A307 jarzębatka <i>Sylvia nisoria</i> A338 gąsiorek <i>Lanius collurio</i></p>	brak	<p>Działanie fakultatywne: Użytkowanie zgodne z wymogami odpowiedniego pakietu rolnośrodowiskowego w ramach obowiązującego PROW, ukierunkowanego na ochronę gatunku. Koszenie 1 raz w roku, w terminie po 31 lipca. Pozostawiania niedokosów 10% do 30% powierzchni trwałych użytków zielonych w gospodarstwie. Powierzchnie niekoszone w poszczególnych latach pozostawiane naprzemiennie na różnych powierzchniach. Koszenie od środka na zewnątrz; wysokość koszenia powyżej 5 cm. W całym okresie obowiązywania planu.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, strefa BSI_1 (strefa zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w obrębie łąk i pastwisk) w granicach obszaru Natura 2000</p>
141	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z obowiąz-</p>	brak	<p>Działanie obligatoryjne: Ekstensywne użytkowanie kośne, kośno-pastwiskowe lub pastwiskowe trwałych użytków zielonych. W całym okresie obowiązywania planu.</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<p>zującym planem ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</p> <p>– Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p> <p>A215 puchacz <i>Bubo bubo</i></p>		<p><u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, strefa BSI_1 (strefa zachowania tradycyjnego krajobrazu rolniczego, w obrębie łąk i pastwisk) w granicach obszaru Natura 2000</p>
142	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z obowiązującym planem ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</p> <p>– Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p> <p>A207 siniak <i>Columba oenas</i> A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 włochatka <i>Aegolius funereus</i> A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i> A236 dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i></p>	<p>Pozostawianie na powierzchni w trakcie realizacji cięć rębnych, przedrębnych oraz sanitarnych drzew biocenotycznych, a także pozostałości zrębowych i potrzebieżowych do ich naturalnego rozkładu, z wyjątkiem posuszu czynnego oraz drzew stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa publicznego oraz odpadów pozrębowych mogących stanowić zagrożenie sanitarne. W całym okresie obowiązywania planu.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, strefa BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego) w granicach obszaru Natura 2000</p>	brak
143	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z obowiąz-</p>	<p>Odbudowa zasobów martwego drewna na siedliskach wskazanych gatunków do odpowiedniego poziomu zalecanego dla siedlisk optymalnych dla wskazanych gatunków. W całym</p>	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<p>zującym planem ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</p> <p>– Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p> <p>A207 siniak <i>Columba oenas</i> A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 włośnica <i>Aegolius funereus</i> A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus canus</i> A236 dzięcioł czarny <i>Dryocopus martius</i></p>	<p>okresie obowiązywania planu.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, strefa BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego) w granicach obszaru Natura 2000</p>	
144	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamienogórskie PLB020010, zgodnie z obowiązującym planem ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich</p> <p>– Uchwała NR XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2016 r. poz. 4581)</p> <p>A207 siniak <i>Columba oenas</i> A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 włośnica <i>Aegolius funereus</i> A234 dzięcioł zielonosiwy <i>Picus</i></p>	<p>Pozostawianie starych dziuplastych drzew liściastych rosnących wzdłuż rzek i potoków z wyjątkiem sytuacji stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi i ich mienia. W całym okresie obowiązywania planu.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> Obszar Parku, strefa BSII (strefa zachowania krajobrazu leśnego) w granicach obszaru Natura 2000</p>	brak

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<i>canus</i> A236 dzięciol czarny <i>Dryocopus martius</i>		
145	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A217 sóweczka <i>Glaucidium passerinum</i> A223 włośchatka <i>Aegolius funereus</i>	W trakcie realizacji wskazań gospodarczych w rozpadających się drzewostanach świerkowych w V i starszych klasach wieku należy pozostawiać grupy i kępy żywotnych drzew z wyjątkiem sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia oraz stanu sanitarnego drzewostanu. <u>Obszar wdrażania:</u> Grunty Nadleśnictwa Wałbrzych w granicach obszaru Natura 2000	brak
146	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie PLB020010, zgodnie z zakresem planu zadań ochronnych w planie urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Wałbrzych na lata 2019-2028. A234 dzięciol zielonosiwy <i>Picus canus</i>	W trakcie realizacji zabiegów gospodarczych pozostawiać na powierzchniach leśnych pojedynczo występujące jako domieszka dorosłe brzozy <i>Betula pendula</i> , jarzęby <i>Sorbus aucuparia</i> , wierzby <i>Salix sp.</i> i osiki <i>Populus tremula</i> . <u>Obszar wdrażania:</u> Obręb 1, oddziały: 159, 160, 161, 162, 169, 170, 174, 182, 185, 186, 187, 188, 189, 195, 281	brak
147	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341). 9190 Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	brak	Należy realizować wskazane w planach łowieckich wielkości odstrzałów muflona <i>Ovis aries musimon</i> dla obwodów łowieckich położonych na i w sąsiedztwie obszaru. <u>Obszar wdrażania:</u> Obwody łowieckie położone na i w sąsiedztwie obszaru Natura 2000, obręb 1, oddział: 35

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
148	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024). 1323 nocek Bechsteina <i>Myotis bechsteinii</i>	Utrzymanie gospodarki leśnej na obecnym poziomie - zachowanie starodrzewu i dziuplastych drzew. <u>Obszar wdrażania:</u> Tereny leśne w obszarze Natura 2000	brak
149	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892 ze zm.). 1318 nocek łydkowłosa <i>Myotis dasycneme</i> 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	brak	Konserwacja zabezpieczenia otworu zimowiska – wejścia do sztolni Gustaw – w miarę potrzeb, postawienie tablicy informującej o negatywnych skutkach eksploatacji sztolni zimą. <u>Obszar wdrażania:</u> Sztolnia Gustaw
150	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie	brak	Przebudowa drzwi wejściowych w korytarzu nr 1 na kratę bezpieczną dla nietoperzy. <u>Obszar wdrażania:</u> Podziemne Miasto Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		<p><i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</i></p> <p>1308 Mopek <i>Barbastella barbastellus</i></p>		
151	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie <i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</i></p> <p>1308 Mopek <i>Barbastella barbastellus</i></p>	brak	<p>Oznakowanie stanowiska tabliczką informacyjną.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> Trasa turystyczna w Kompleksie Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica</p>
152	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	<p>Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie <i>ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.).</i></p> <p>1308 Mopek <i>Barbastella barbastellus</i></p>	brak	<p>Użytkowanie obiektów z uwzględnieniem wytycznych Planów Gospodarowania Obiektami Obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich: Podziemne Miasto „Osówka”.</p> <p><u>Obszar wdrażania:</u> Podziemne Miasto Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica</p>

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
153	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	brak	Zabezpieczenie wejścia do i przed niekontrolowaną penetracją oraz zasypaniem poprzez wykonanie oraz realizację projektu zabezpieczenia wejścia, które będzie chroniło je przed zasypaniem oraz penetracją. Zabezpieczenie powinno mieć charakter kraty o odpowiednich parametrach oraz chronić otwór wejściowy przed obejściem lub podkopem, wykonanie poszczególnych krat jak również zabezpieczeń przed osypywaniem i zawałami winno być poprzedzone specjalistyczną ekspertyzą geotechniczną. <u>Obszar wdrażania:</u> Sztolnia Grafitowa w Jugowicach, dz. ew. nr 219/58 obręb Walim, Kompleks Soboń, dz. ew. nr 30/108 obręb Głuszycy
154	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	brak	Przebudowa drzwi wejściowych w korytarzu numer 3, na drzwi stalowe ocieplone wewnętrznie, z wlotem dla nietoperzy o wielkości 20 x 20 cm. <u>Obszar wdrażania:</u> Podziemny Kompleks Włodarz, dz. ew. nr 22/78 obręb Głuszycy
155	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań	brak	Przebudowa drzwi wejściowych w korytarzu nr 1 na kratę bezpieczną dla nietoperzy. <u>Obszar wdrażania:</u> Podziemne Miasto Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
		ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>		
156	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	brak	Konserwacja kraty zabezpieczającej wejście do sztolni (w przypadku takiej konieczności). <u>Obszar wdrażania:</u> Kompleks Soboń, dz. ew. nr 30/108 obręb Głuszycza, Sztolnia Grafitowa w Jugowicach, dz. ew. nr 219/58 obręb Walim
157	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	brak	Użytkowanie obiektów z uwzględnieniem wytycznych Planów Gospodarowania Obiektami Obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich: Podziemny Kompleks „Włodarz”, Podziemne Miasto „Osówka”. <u>Obszar wdrażania:</u> Podziemny Kompleks Włodarz, dz. ew. nr 22/78 obręb Głuszycza, Podziemne Miasto Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica

Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Wałbrzych

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (wskazania ochronne)
158	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	brak	Otwieranie krat wiosną (15 kwietnia) i zamykanie jesienią (31 października). <u>Obszar wdrażania:</u> Kompleks Soboń, dz. ew. nr 30/108 obręb Głuszyca, Sztolnia Grafitowa w Jugowicach, dz. ew. nr 219/58 obręb Walim
159	Działanie ogólne – brak możliwości określenia dokładnej lokalizacji działania ochronnego	Ochrona przedmiotu ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071, zgodnie z planem zadań ochronnych ustanowionym Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941 ze zm.). 1324 nocek duży <i>Myotis myotis</i>	brak	Oznakowanie stanowiska tabliczką informacyjną. <u>Obszar wdrażania:</u> Trasa turystyczna w Kompleksie Osówka, dz. ew. nr 472/125 obręb Sierpnica, Kompleks Soboń, dz. ew. nr 30/108 obręb Głuszyca, Trasa turystyczna w Kompleksie Włodarz, dz. ew. nr 22/78 obręb Głuszyca

Załącznik 5. Lokalizacja stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunków zwierząt na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych

Na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych zlokalizowana jest jedna strefa ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunku:

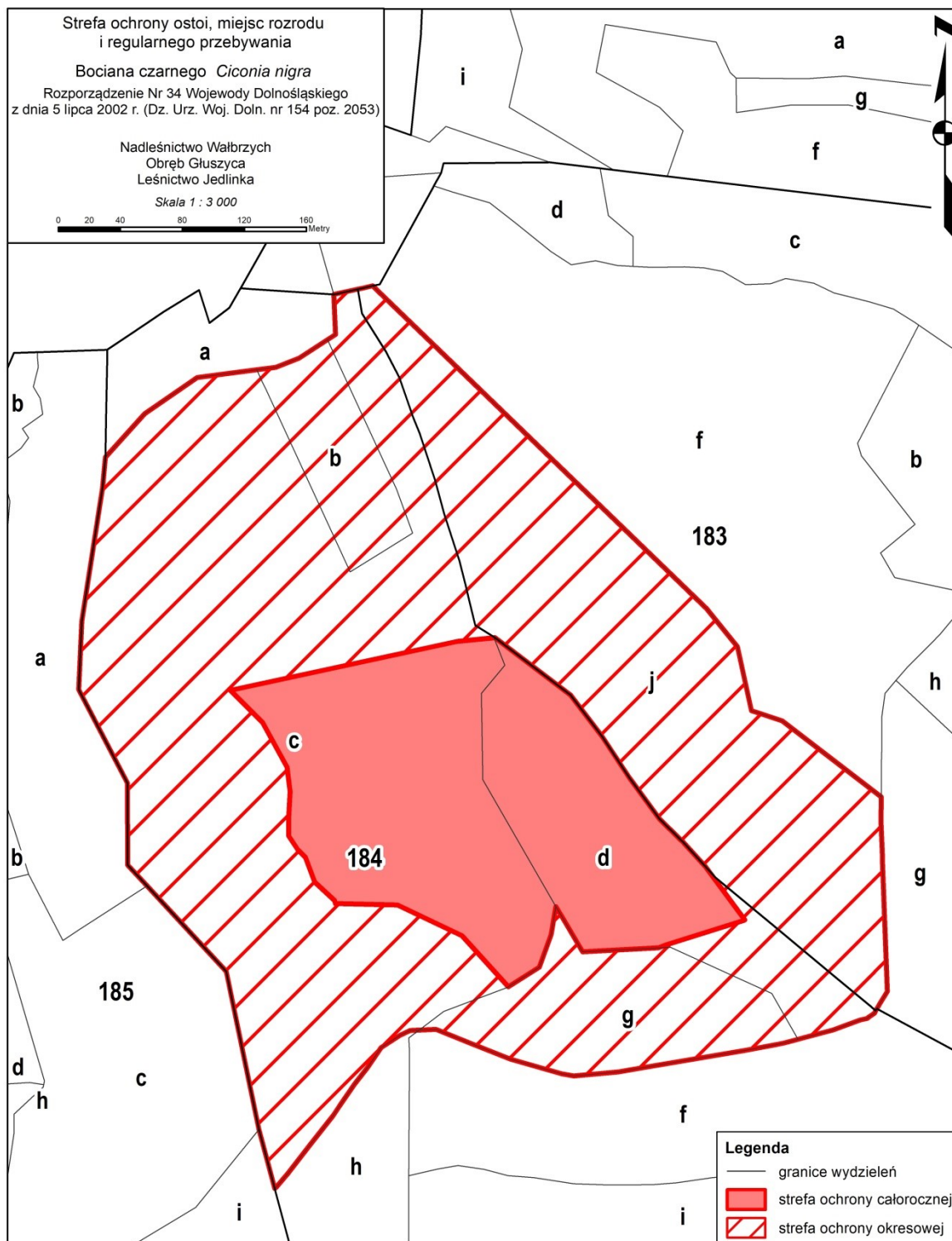
(A030) BOCIAN CZARNY *CICONIA NIGRA*

Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 5 lipca 2002 r. w sprawie ustalenia granic wokół miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt gatunków chronionych (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2002 r. nr 154 poz. 2053), wraz ze zmianą wprowadzoną Rozporządzeniem Nr 50 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 13 września 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2002 r. nr 206 poz. 2863).

Lokalizacja stref ochrony jest informacją wrażliwą i nie powinna podlegać upublicznieniu. Zestawienie wydzielen w strefie ochrony przedstawia poniższa tabela.

Lokalizacja stref ochrony na gruntach Nadleśnictwa Wałbrzych – dane wrażliwe

Lp.	Gatunek Nr aktu powołującego	Obręb, leśnictwo, oddział	Powierzchnia [ha] Ochrona całoroczna / ochrona okresowa	Powierzchnia strefy [ha]
1	Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i> Rozp. Nr 34 Woj. Doln. z dnia 5 lipca 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2002 r. nr 154 poz. 2053), zm. Rozp. Nr 50 Woj. Doln. z dnia 13 września 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2002 r. nr 206 poz. 2863)	Głuszyca, Jedlinka fragm. 184 c, d	4,15	17,89
		Głuszyca, Jedlinka 183 i, 184 b, g, fragm. 184 c, d	13,74	

Spis aktów prawnych wymienionych w treści dokumentu dołączonych w wersji elektronicznej do dokumentacji planu urzędzenia lasu

Obszary Natura 2000

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034

(Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341).

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 29 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Góry Kamienne PLH020038

(Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 1 października 2014 r. poz. 4024).

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 8 kwietnia 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Masyw Chełmca PLH020057

(Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 11 kwietnia 2014 r. poz. 1892).

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 czerwca 2016 roku zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Masyw Chełmca PLH020057

(Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 6 czerwca 2016 r. poz. 2724).

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 23 września 2014 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071

(Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 24 września 2014 r. poz. 3941).

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 16 lutego 2017 roku zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Nietoperzy Gór Sowich PLH020071

(Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 17 lutego 2017 r. poz. 802).

Zarządzenie Nr 17 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 17 września 2013 roku w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020

(Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 19 września 2013 r. poz. 5016).

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 sierpnia 2016 roku zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Przełomy Pełcznicy pod Książem PLH020020

(Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 3 sierpnia 2016 r. poz. 3807).

Rezerваты przyrody

Rozporządzenie Nr 21 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 7 grudnia 2000 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 2000 r. nr 51 poz. 777).

Zarządzenie Nr 8 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 15 lipca 2010 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem k. Wałbrzycha”

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 2010 r. nr 134 poz. 2068).

Zarządzenie Nr 22 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 10 lutego 2011 roku zmieniające zarządzenie w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Przełomy pod Książem koło Wałbrzycha”

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. nr 38 poz. 478).

Parki krajobrazowe

Rozporządzenie Nr 9 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 6 lipca 2000 roku zmieniające rozporządzenie nr 19/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 17 grudnia 1998 r.

w sprawie parków krajobrazowych na terenie województwa wałbrzyskiego

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 2000 r. nr 26 poz. 411).

Zarządzenie Nr 45 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 16 marca 1999 roku w sprawie ustalenia wykazu aktów prawa miejscowego wydanych przez dotychczasowych wojewodów jeleniogórskiego, legnickiego, wałbrzyskiego i wrocławskiego nadal obowiązujących na obszarze Województwa Dolnośląskiego

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 1999 r. nr 6 poz. 208).

Rozporządzenie Nr 5 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lutego 2008 roku w sprawie Książańskiego Parku Krajobrazowego

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. nr 63 poz. 808).

Rozporządzenie Wojewody Dolnośląskiego z dnia 15 maja 2006 roku w sprawie Parku Krajobrazowego Gór Sowich

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 2006 r. nr 101 poz. 1718).

Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 12 listopada 2008 roku zmieniające rozporządzenie Wojewody Dolnośląskiego z dnia 15 maja 2006 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Gór Sowich

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. nr 303 poz. 3495).

Uchwała Nr XVI/333/11 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 października 2011 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku Krajobrazowego Gór Sowich

(Dz. Urz. Woj. Doln. z 2011 r. nr 251 poz. 4510).

Rozporządzenie Nr 5 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 25 kwietnia 2000 r. zmieniające Rozporządzenie Nr 20/98 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 29 grudnia 1998 r. w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2000 r. nr 15 poz. 264).

Rozporządzenie Nr 7 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lutego 2008 roku w sprawie Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. nr 63 poz. 810).

Uchwała Nr XXV/773/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 29 września 2016 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego Sudetów Wałbrzyskich (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 października 2016 r. poz. 4581).

Obszary chronionego krajobrazu

Rozporządzenie Nr 25 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2008 r. nr 317 poz. 3924).

Rozporządzenie Wojewody Dolnośląskiego z dnia 7 sierpnia 2007 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kopuły Chełmca” (Dz. Urz. z 2007 r. nr 199 poz. 2487).

Rozporządzenie Nr 23 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Masyw Trójgarbu” (Dz. Urz. z 2008 r. nr 317 poz. 3922).

Rozporządzenie Nr 36 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 28 listopada 2008 roku w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Zawory” (Dz. Urz. z 2008 r. nr 317 poz. 3935).

Strefy ochrony ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunków

Rozporządzenie Nr 34 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 5 lipca 2002 r. w sprawie ustalenia granic wokół miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt gatunków chronionych (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2002 r. nr 154 poz. 2053).

Rozporządzenie Nr 50 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 13 września 2002 r. zmieniające rozporządzenie Wojewody Dolnośląskiego z dnia 5 lipca 2002 r. w sprawie ustalenia granic wokół miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt gatunków chronionych (Dz. Urz. Woj. Doln. z 2002 r. nr 206 poz. 2863).